

קובץ

עיון הפרשה

הערות ותמיהות
לעידוד הבקאות והעיון
בפרשיות התורה

שנה כ' גליון רכ"ב תשפ"ד

עקב - ראה - שופטים

תצא - תבא

ועניי מצוות שבין אדם לחבירו {יא}

אביטה ארחותיך

ליבון המקרא

בהשוואה לפסוקים מקבילים

אשיחה בחוקיך

תמיהות וקושיות

מרבנן ותלמידהון

פקודיך אתבונן

ברורי הלכה

בעניני הפרשיות

קונטרס התשובות

קושיות מגליונות שנה י"ט

ותשובות המשיבים

עיון ההלכה

שאלות והערות

בהספק לימוד שבועי

יו"ל ע"י

מפעל עיון הפרשה

ת.ד. 58022 ירושלים

REPRESENTATIVES ADDRESSES WORLDWIDE:

ברזיל

RABBI M. COHEN

RUA GABRIEL DOS SANTOS NO.356
(APUI) CEP· 01231-011 SÃO PAULO·
BRAZIL

דרום אפריקה

RABBI EDELMAN

9 Santa maria Orchard RD
Johannesburg
SOUTH AFRICA 6406262

מכסיקו

אוצה"ס דישיבה גדולה
אצל הבה"ח חיים מזרחי מ"ו

VAZQUEZ DE MELLA 420 DEP 802
MEXICOD.F. MEXICO 52806954

סנמה

MAXIMILANO YEDID

Avenida Italiay Winston Churchill
Edificio Apartamientos Punta Paitlea
Piso 9 215-1295

צרפת

MERKAZ HATORAH
SHALOM BERROS

94, chemins des Bourdons 93220
Gagny, FRANCE 01-56460442

שווייץ

קנין ספרים דישיבת לוצערן

3 SACKWEYDSTR OBERNAU / LU.
6012 C/O TALMUDHOCHSHULE ·
SWITZERLAND 4141-3290152

ארה"ב

DOPPELT

6 Taft Lakewood N.J. 08701
U.S.A. 732-9050295

אנגליה

RABBI BECHER

Free post RUAU·HG·XG·JE·JR
London N16 5PA ENGLAND
TEL. 075-3507-8220

אנגליה (צפון)

(MANCHESTER & GATESHEAD) PRIJS
19 Wilson ave. Manchester M25 0hd
0161-798-4925

אוסטרליה

LEVIN

4/165 Glen Eira Road East St. Kilda
3183 Vic. · AUSTRALIA 61395238749

ארגנטינה

הרה"ג רבי אליהו סלמון שליט"א

BUENOS AIRES ECUADOR 588 C 1214
ASE · ARGENTINA 49634620

בלגיה

KNOPFLER

Isabelalei 95 Antwerp 2018
BELGIUM 04-84119284

קנדה

SCHEINBERG

90 Lynnhaven Rd Toronto, Ontario
M6A2K9 CANADA
647-712-0985

גרפיקה ועיבוד: ג. מילר naomim22884@gmail.com

Official Eyn Hapirasha

כל הזכויות שמורות למפעל 'עין הפרשה'

המו"ל 'עין וברכה' ע"ר 580673135

ת.ד. 58022 ירושלים · ת.ד. לתשובות: גניחובסקי 24 בני ברק

טל: 076-8178000 · דוא"ל: iyun1@iyun.co.il

מיסודו של הרב ברוך שמשון בערמראם שליט"א

Jackson N.J.

טל משרד: 076-8178007 דוא"ל: s4205@iyun.co.il הפצה ראשית: 053-3160334

אזור בני ברק: 052-7667704 | אזור הדרום: 052-7139281 | אזור הצפון: 054-8453399

ברכנוכם מבית הי

ברכת רבבות עמלי התורה והוגיה
 דבכל אתר ואתר
 שגורה בזאת קמי ידידנו עוז
 שלבו פתוח כאולם למען מלכי רבנן
 ומסייענו בכל עת בעין יפה ונפש חפיה
 הרב **ירוחם בערטרם** הי"ו
 ורעייתו מנב"ת מרת **חיה פעסיל** תחי'
 מלייקוד - ניו ג'רסי

לרגל השמחה השרויה במעונם
 בשמחת נישואי בתם הכלה המהוללה
גיטל תחי'
 עב"ג הבחור החשוב
 המופלג בתורה בעבודה ובכל מידה נכונה
 הבה"ח **יונתן ביגלאייזן** נ"ו
 בן הרב **יקותיאל יהודה** הי"ו
 בשעה טובה ומוצלחת
 יהא רעוא מן שמיא
 שיהא הבית הזה בית גדול ונאמן בישראל
 וירוּו אך נחת דקדושה מכל יוצ"ח
 בבריות גופא ונהורא מעליא

ברכנוכם מבית ה'

ברכת רבבות עמלי התורה והוגיה

דבכל אתר ואתר

שגורה בזאת קמי ידידנו עוז

שלבנו פתוח כאולם למען מלכי רבנן

ומסייענו בכל עת בעין יפה ונפש חפציה

הרב יהודה צבי בערטרם הי"

ורעייתו מנב"ת מרת **ברנדל** תחי'

מבארא פארק - ניו יורק

לרגל השמחה השרויה במעונם

בשמחת נישואי בתם הכלה המהוללה

אסתר מלכה תחי'

עב"ג הבחור החשוב

המופלג בתורה בעבודה ובכל מידה נכונה

הבה"ח **שמחה יוסף אורבך** ניו"

בן הרב **מרדכי שאול צבי שמעון** הי"

בשעה טובה ומוצלחת

יהא רעוא מן שמיא

שיהא הבית הזה בית גדול ונאמן בישראל

וירונו אך נחת דקדושה מכל יוצ"ח

בבריות גופא ונהורא מעליא

בחירת רשת מזון לקראת חלוקת ירח

האיתנים הבעל"ט (לאברכים)

כהמשך לחלוקות הקודמות בס"ד, ומתוך רצון לצלל כל תרומה שמגיעה - לרווחת האברכים הנכבדים שליט"א, ולהביא לנוחות ולתועלת רבה ככל האפשר - הן בצורת חלוקת המלגות והן בדרך מימון, הננו לעדכן כי גם 'מלגת ירח האיתנים' הבעל"ט תחולק בע"ה על ידי הפקדה ישירה לחשבון על שם הזכאי, באחת מרשתות המזון הגדולות, או כרטיס 'אידיש כארד', או מכירת 'משנת יוסף' שבהסדר עמנו, אשר להן פריסה של למעלה מ 900 סניפים ברחבי הארץ - כל זכאי על פי בחירתו האישית ברשת המזון הנוחה לו.

בחירת רשת מזון

בחירת רשת המזון הרצויה, דרך עמדות 'נדרים פלוס' / עיון הפרשה / טפסי הרשמה ומידע. החל מתאריך טו לחודש מנחם-אב.

- א. על כל משיב ב'עיון הפרשה' או ב'עיון ההלכה' מגליונות ריג - ריז (גם משיבי חלק מהגליונות), להירשם בקו זה עד ליום שלישי - כא אלול הבעל"ט, ולבחור באיזו רשת תופקד המלגה. מי שלא ירשם עד תאריך זה, לא יוכל לממש את זכאותו, אלא לאחר יישום שיחודש רק לאחר חג הסוכות כפי שיפורסם בקו המידע לאחר החג.
- ב. יודגש כי הרישום הינו לצורך העירכות בלבד, לקראת אפשרות של חלוקת מלגה. ואין ברישום שום התחייבות מצד 'עיון הפרשה'. הזכאים והסכומים יקבעו לקראת חג הסוכות הבעל"ט, בהתאם לסכום שיעמוד לרשותנו בס"ד. כללי החלוקה יפורסמו בע"ה בגליון הבא - גליון רכג.
- ג. לצורך בחירת הרשת, יש להצטייד במספר זהות ובקוד האיש.
- ד. אנו עושים מאמץ בס"ד לחדש גם את אפשרות בחירת הרשת דרך קו המידע, באם יתאפשר יתעדכן בע"ה בקו.
- ה. הבוחר בכרטיס 'אידיש כארד' יש לציין בעת הבחירה אם ברשותו כרטיסים בתוקף שחולקו על ידי 'עיון הפרשה', ומספר כרטיס.
- ו. עקב תקלות רבות, גם המעוניין להשאר באותה רשת שבה קיבל מלגה קודמת, מומלץ לבדוק דרך עמדות 'נדרים פלוס' כנ"ל שאכן מעודכן הרשת שבה מעוניין. ובאם הרשת אינה כבחירתו יש לבחור מחדש רשת רצויה.
- ז. לאחר הפקדת המלגה, לא תהיה אפשרות להעברת המלגה או חלק ממנה לרשת אחרת.
- ח. תוקף ההפקדות, עד ערב ראש חודש אדר תשפ"ה, לאחר מכן פוקעת ההפקדה, גם בחשבונות שכבר נפתחו.
- ט. למניעת עגמת נפש בתקופת החג, בקשתנו מכל המשיבים הנכבדים שליט"א, ליידע איש את רעהו בהודעה זו.

מימוש המלגות ברשתות השונות

(לאחר בחירת הרשת הרצויה)

רשתות 'בר-כל' 'נתיב החסד' ו'שירה מרקט'

א. כפי שהיה בחלוקות קודמות, בעקבות השלמת מיזוג המערכות הממוחשבות בין 3 הרשתות, הבחירה לשלשת הרשתות היא משותפת. הבוחר ברשתות אלו יכול לממש זכאותו בכל אחד מסניפי שלשת הרשתות. כמו כן גם לאחר פתיחת חשבון בסניף אחד ניתן להמשיך ולממש את הזכאות בכל אחת מסניפי שלשת רשתות אלו.

ב. הבוחר ברשתות אלו, יקבל בע"ה בעת הרישום - ברקוד אישי למימוש הזכאות. יש לשמור מספר זה, הברקוד האישי יעודכן בהמשך בע"ה בקו המידע: 076-8178003 שלווח 3.

רשתות: 'אהבת חסד' 'זול ובגדול' 'שפע ברכת השם'

הבוחר באחת מרשתות אלו, יכול לממש את בחירתו בכל אחת מחנויות הרשת שבה בחר (הסדר זה ניתן כעת גם ברשת 'שפע ברכת השם', אין צורך לבחור סניף לרשת זו. לאחר פתיחת החשבון ניתן לממש את יתרת המלגה בכל אחת מחנויות הרשת).

רשת 'מעין 2000'

א. הבוחר ברשת זו, יקבל בע"ה בעת הרישום ברקוד אישי למימוש הזכאות. יש לשמור מספר זה, הברקוד האישי יעודכן בהמשך בע"ה בקו המידע: 076-8178003 שלווח 3.

הברקודים ברשת 'מעין 2000' לחברי 'עיון הפרשה' מתחילים ב 4192 ואח"כ 4 ספרות של ת.ז. לדוגמא: לקוח שמספר הת.ז. שלו 123458305 מספר הלקוח שלו זה 41928305.

ב. לשם מימוש המלגה יש למסור באחת מהסניפים את הברקוד שהושמע בקו ובנוסף את הקוד האישי בעיון הפרשה.

מכירות 'משנת יוסף'

א. מימוש הזכאות ברשת זו, מתאפשר בזיהוי לפי מספר טלפון ולא לפי מספר ת.ז. מספרי הטלפון המופיעים אצלנו במערכת יישמשו למימוש המלגה מול 'משנת יוסף', ויש לבצע את ההזמנות דרך מספרים אלו (מי שיש לו חשבון פעיל ב'משנת יוסף' ובו מופיעים מספרים נוספים מלבד המספרים המופיעים אצלנו, יוכל לממש גם דרך מספרים אלו, בתנאי שאחד המספרים תואם למספרים המופיעים אצלנו). עדכון מספר טלפון דרך עמדות 'נדרים פלוס' כנ"ל.

ב. עקב עלויות נוספות, המלגות שיופקדו דרך 'משנת יוסף', יקוזזו בסך 3% מערך המלגה, בדומה למקבלי המלגה דרך כרטיס 'אידיש כארד'. כגון: זכאי למלגה בסך 1.000 ₪ יוכל לממש בפועל 970 ₪ בלבד.

כרטיס 'אידיש כארד'

- א. כרטיס 'אידיש כארד' הינו כרטיס אישי כמו כרטיס אשראי, ומכובד ברשתות מזון רבות [כגון: שוק העיר, מחסני השוק, חסד לאלפים, שפע ברכה, קוואפ שופ ועוד], וכן ברשתות שבהסדר עמנו: אהבת חסד, בר כל, מעיין 2000, נתיב החסד, שפע ברכת השם [למעט זול ובגדול]. כמו כן מכובד הכרטיס במכירות השכונתיות - המכירה לקהילה שלך. פירוט הרשתות שבהסדר מופיע להלן לאחר טבלת סניפי הרשתות.
- ב. בחודשים האחרונים נוספו חנויות נוספות בשכונות השונות להסדר הכרטיס, רשימה מפורטת כאמור להלן.
- ג. הכרטיס הנ"ל אינו מוגבל ולא משוייך לחנות אחת, לכן ניתן לרכוש בו בכל עת בכל אחד מסניפי הרשתות, ללא צורך בפתחת חשבון וכד', עד למימוש סכום המלגה. כמו כן, הכרטיס משמש ככסף מזומן, ונכלל בכל המבצעים שבחנויות.
- ד. לשם יעול ההפקדות, מי שבידו כרטיס מחלוקות קודמות, יציין בעת בחירת הרשת את מספר הכרטיס בו 9 או 10 הספרות המופיע בחזית הכרטיס בצד שמאל. מי שבידו יותר מכרטיס אחד יקיש את פרטי כל הכרטיסים.
- ה. מחזיקי כרטיס מחלוקות קודמות, יש לבדוק על גבי הכרטיס האם מופיע שתוקף הכרטיס עד לתאריך 25/4, באם מופיע תאריך זה יש לעדכן שאין כרטיס.
- ו. לשם העירוכות ושליחת הכרטיס בזמן, מומלץ להקדים להירשם ככל הניתן.
- ז. עלות חברת התפעול הוא בסך 3% מסך ההפקדה, דהיינו ערך מימוש המלגה בכרטיס 'אידיש כארד', יהיה פחות 3% מסך המלגה, כגון: זכאי למלגה בסך 1.000 ₪ יוכל לממש בפועל 970 ₪ בלבד.
- ח. עקב מוגבלות הכרטיס, אין אפשרות להטעין בכרטיס מעבר לסך 1.500 ₪ ביום, לפיכך מי שזכאי לסכום גבוה מכך, יתווסף הסכום לכרטיס למחרת יום מימוש ההפקדה הראשונה. מי שברשותו 2 כרטיסים, יוטען כל כרטיס עד הסכום הנ"ל.
- ט. מספר טלפון חברת התפעול 'אידיש כארד', לבירורים אודות הכרטיס: 073-2490369 או בדוא"ל שכתובתו: AC0732490369@GMAIL.COM. מובן שקו זה הוא רק לבירורים בנושא תפעול הכרטיס בלבד, ולא בנושאי חלוקת המלגות וכו'.
- י. לאחר הפקדת המלגות, ניתן לברר את יתרת הכרטיס בכל עת, במספר טלפון המופיע על גבי הכרטיס.
- יא. לשם הפעלת הכרטיס - למקבלי כרטיס חדש [לאחר שמיעת חלוקת המלגה בקו המלגות], יש להתקשר לקו: 072.3371166, ולהקליד את המספר בן 9 ספרות המופיע בחזית הכרטיס למטה בצד שמאל, וכן מספר תעודת זהות, כפי הנחיות המענה הטלפוני. כאמור ניתן להטעין את הכרטיס רק לאחר שיעודכן בקו המידע על חלוקת המלגות.
- יב. רשימת החנויות המכבדות את הכרטיס, ראה עמודים הבאים.

שם שפע ברכת השם	משנת יוסף שרות לקוחות לכרור כתובת מדויקת וזמני מכירה טל: 08-9798574	מעין 2000	כרטיס 'אידיש כארד' המספר ליד הסניף מציין את שם הרשת של הסניף - כמופיע ברשימה להלן לאחר הטבלה	זול ובגדול	ר - כל ב החסד ה מרקט
ז'בוטינסקי 66 אזור התעשייה	6 מוקדי מכירה		בנוסף לבר-כל ושפע ברכת השם המכירה לקהילה - 2 מוקדים (48) יהדות דרום אפריקה 14 (22) קהילות יעקב 11 (65) בר כל		42
	מוקד מכירה				ב אור
			הנריטה סולד 1 (90)		שבטי מל 18
	5 מוקדי מכירה		בנוסף לנתיב החסד המכירה לקהילה (48) שבטי ישראל 36 (25)		חסד בן 35 יון ק 7 יון ק 41 ליון 23 פ 1
שמאי 1	6 מוקדי מכירה		בנוסף לבר-כל, נתיב החסד ושפע ברכת השם המכירה לקהילה - 3 מוקדים (48) שמאי 6 (5) שמעיה 91 (05)		7 8 קנוס 8 קנוס 22 י 15
האורגנים 1	8 מוקדי מכירה		בנוסף לבר-כל, נתיב החסד ושפע ברכת השם סניפי: מחסני השוק, שוק העיר. הורקנוס 8 (66) דב גור 27 (90)	הרי הגולן 12	

	מוקד מכירה		בנוסף לבר-כל, נתיב החסד סניף: שוק העיר, סיטונאות רחמים.	בן גוריון 21 יהודה הלוי 38	האלה
	מוקד מכירה	טבנקין 76 יוחנן הורקנוס 1 ברנפלד 17	סניף: מחסני השוק, מעין 2000.		
	מוקד מכירה				
	מוקד חלוקה		בר-כל		2
בן איש חי 39 ר' יוסי בן קיסמא 17	24 מוקדי מכירה		בנוסף לבר-כל, נתיב החסד, שפע ברכת השם ומעין 2000: סניף 'שפע ברכה' המכירה לקהילה (48) יהודה הנשיא 3 (7) יהודה הנשיא 8 (2) יהודה הנשיא 13 (51) בן איש חי 68 (3) אביי 3 (3) אביי 29 (13) חנן 32 (07) בן איש חי 11 (33) ר' אלעזר 41 (9) בן קיסמא 21 (11) החיד"א 8 (13) האדמו"ר מבלז 13 (52) חזו"א 35 (53) לכ שמחה 2 (54) יהודה הנשיא 2 (55) (67) גרוסמן 3 (79) אלעזר 41 (9) האמוראים 84 (4) נהרדעא 13 (80)	בן איש חי 31 הרב אורבך 62	שורק 11 הנביאה

שפע ברכת השם	משנת יוסף שרות לקוחות לכוור כתובת מדויקת וזמני מכירה טל: 08-9798574	מעין 2000	כרטיס 'אידיש כארד' המספר ליד הסניף מציין את שם הרשת של הסניף - כמופיע ברשימה להלן לאחר הטבלה	זול ובגדול	כל החסד מרקט
כף החיים 38 ר' בן ציון ברוך 7 החיד"א 11 כנסת יחזקאל 6 המגיד ממעזריטש 36 בבא סאלי 22 רבי עקיבא 13 הרב שך 34 כהנמן 107	4 מוקדי מכירה		בנוסף לשפע ברכת השם ונתיב החסד: סניפי חסד לאלפים. המכירה לקהילה (48) חושן משפט 1 (50) אורבך 8 (10) (13) נדבורנא 9 (10) (30) אלעזר המודעי 3 (68) זויל 1 (5)		3 ב
	41 מוקדי מכירה	הרב קוק 5 העליה השניה 6 רבי עקיבא 94	בנוסף לבר-כל, מעין 2000, נתיב החסד, שפע ברכת השם, סניפי משביר לעמו: המכירה לקהילה - 18 מוקדים (48) גבעת פנחס 19 (44) עזרא 11 (66) כהנמן 106 (69) מיימון 16 (12) הרב טרפון 18 (14) שלמה המלך 33 (5)		6 10 20 מאיר 56 6 ב 19 15 חיים 1 24 לון 12 ק 11 טלר 18

					25 הנמן סקי 23 יבא 34 15 17 אום 25
	מוקד מכירה		בנוסף לנתיב החסד: המכירה לקהילה (48)		
האיילות 41	2 מוקדי מכירה		בנוסף לשפע ברכת השם: לקהילה (48) מרכז מסחרי (90) קדרון 10 (69) קואופ שופ		
	מוקד מכירה		מחסני השוק		
	2 מוקדי מכירה		נתיב החסד		14
	מוקד מכירה		חזון איש 11 (42) כר-כל		52
			האירים 2 (15) סניפי שוק העיר		
			המכירה לקהילה (48)		
	5 מוקדי מכירה		בנוסף לבר-כל ולנתיב החסד חרמון 31 (27) שוק אלנבי 117 (37) מקור ברוך 10 (41) נתיב הלוטוס 37 (56) ביתר 2 (70) כיכר דוד 1 (70) בר כוכבא 2 (72) הרב פלדמן (21) תל חי 1 (37) האר"י 4 (73)		ילדור 9 16
	מוקד מכירה				

שפע ברכת השם	משנת יוסף שרות לקוחות לברור כתובת מדויקת וזמני מכירה טל: 08-9798574 מוקד מכירה	מעין 2000	כרטיס 'אידיש כארד' המספר ליד הסניף מציין את שם הרשת של הסניף - כמופיע ברשימה להלן לאחר הטבלה	זול ובגדול	כל - החסד מרקט
		טופז 1 התאנה 19			
			בר כל		17
	2 מוקדי מכירה	מיכאל 7 הנשיא ויצמן 65	בנוסף למעין 2000 המכירה לקהילה - 3 מוקדים (48) שפע חיים 3 (6) יהודה הלוי 113 (22) ורנר 11 (28)		
	מוקד מכירה				
	מוקד מכירה		קואופ שופ ליכר המייסדים 1 (81)		
	מוקד מכירה		מחסני השוק		
	מוקד מכירה				
עלי הכהן 21 יואל 14 בית וגן 10 תכלת מרדכי 4 סורוצקין 14 עזרת תורה 28 האומן 14	59 מוקדי מכירה	דרוק 54 ים סוף 17 ים סוף 101 מאיר גרשון 46 משה דיין 160 ירמיהו 2 שחל 58 המרפא 1 ברוכי 2 שמואל הנביא 35	בנוסף לבר-כל, מעין 2000, נתיב החסד, שפע ברכת השם: סניפי כאן זול, מחסני השוק, סופר ספיר הכי זול, שערי רווחה, קואופ שופ. המכירה לקהילה - 14 מוקדים (48) יחזקאל 9 (1) מרכז מסחרי רמות (69) (8) מינץ 6 (59). אבן האזל 24 (18)	מאה שערים 21 בר אילן 5 (כל זול) אהלי יוסף 3 יואל 1 הפסגה 39 הפסגה 16 עוזיאל 111 שאולזון 57 הרב קוק 8 יוסף חכמי 30	בן ר 47 משיב יש 40 הכהן מאירות ת ה (

לואי			ירושלים
ליפסקי 39			
צונדק 109			
יקותיאל			
אדם 2			
אליהו			
מרידור 2			
אורגוואי 31			
יפו 113			
יפו 212			
הרצוג 61			
חברוני 117			
הנביאים 84			
פלמ"ח 38			
עליית			
הנוער 5			
חיל האויר			
15			
קליימן 6			
ארץ חפץ			
106			

		<p>בית ישראל 17 קק"ל 12 רועי 1 אגריפס 40 הלל 14 הששה עשר 39 חכם שמעון 14 אביר יעקב 2 אבנר חי שאקי 27</p>	<p>זוין 1 (24) זוין 67 (19) ארזי הבירה 48 (75) כף החיים 9 (49) שמואל הנביא 51 (76) בר אילן 41 (43) דוד 25 (43) פארן 7 (77) פארן 15 (83) צ'ארלס 12 (47) תובל 1 (57) זית רענן 1 (60) עזרא 12 (61) עין יעקב 16 (62) עין יעקב 24 (70) מאה שערים 31 (74) אדוניהו הכהן 8 (70) מאה שערים 18 (70) החורש 6 (70) עמוס 17 (71) בר אילן 31 (70) רבינו גרשום 40 (82) דברי חיים 17 (84) מנחת יצחק 20 (85) זוננפלד (85) הרב שך 10 (86) חזון איש 34 (86) צפניה 43 (88) צפניה 35 (91) צפניה 37 (32) כיכר דניה (90) בית ישראל 19 (45) העמלים 3 (92) בית ישראל 1 (92) מלכי ישראל 12 (16) תלמודי 17 (17) שירת הים 10 (20)</p>
--	--	--	---

שפע ברכת השם	משנת יוסף שרות לקוחות לברור כתובת מדויקת וזמני מכירה טל: 08-9798574	מעין 2000	כרטיס 'אידיש כארד' המספר ליד הסניף מצוין את שם הרשת של הסניף - כמופיע ברשימה להלן לאחר הטבלה	זול ובגדול	כל החסד ה מרקט
			לוי אשכול 37 (90) אלי הורביץ 26 (69) הלוטוס 3 (23) המכירה לקהילה (48)		
	2 מוקדי מכירה			החושן 3	
	מוקד מכירה	הזית 4 רמת יזרעאל 11	מעין 2000		
			מחסני השוק קואופ שופ		
רבי עקיבא 5	30 מוקדי מכירה		בנוסף לאהבת חסד, בר-כל, נתיב החסד, שפע ברכת השם, שפע ברכה המכירה לקהילה - 9 מוקדים (48) חזון דוד 3 (13) רש"י פינת רמב"ם (03) כל סניפי השוק השכונתי		18 זר חיים 10 ת 5 צט ת 40 צט ת 64 צט ת יוסף ת יוסף רה 23 רה 34 35 14
			דדוש ציון		

	מוקד מכירה מוקד מכירה	פרי מגדים 19 הצור 36 כיכר יהלום 1 הרכס 31	מעין 2000	האבן 15 העירית 1	
			המכירה לקהילה (48)		
			מחסני השוק		
	3 מוקדי מכירה		בנוסף לנתיב החסד מזון לכל. מזון בשפע		נה
אזור התעשייה	2 מוקדי מכירה		בנוסף לבר-כל ולשפע ברכת השם המכירה לקהילה (48) משה חלפן הכהן (8) בעלי מלאכה 200 (69)		ינסקי ת לים 170 מזון 1
	מוקד מכירה		בנוסף לנתיב החסד, מחסני השוק, קואופ שופ. המכירה לקהילה (48) דברי חיים 5 (89) הרצל 20 (37) הפלדה 1 (3)		29 ליום 15 י 18 ל 28
עמנואל	מוקד מכירה		בנוסף לנתיב החסד המכירה לקהילה (48)		סופר 1
שד' מנחם בגין 51	3 מוקדי מכירה		בנוסף לנתיב החסד ולשפע ברכת השם המכירה לקהילה (48) הצנחנים 11 (29) יאנוש קורצ'ק 125 (31) קפלן 10 (22) רש"י 05 (33)		בירול 1

שפע ברכת השם	משנת יוסף שרות לקוחות לברור כתובת מדויקת וזמני מכירה טל: 08-9798574 מוקד מכירה	מעין 2000	כרטיס 'אידיש כארד' המספר ליד הסניף מציין את שם הרשת של הסניף - כמופיע ברשימה להלן לאחר הטבלה	זול ובגדול	כל - החסד מרקט
			בנוסף לנתיב החסד המכירה לקהילה (48) נתיב התמר 10 (35) חן 40 (26) (35) (70) המעלה 5 (37)		30
	מוקד מכירה		בנוסף לבר כל נתיב החסד ושירה מרקט המכירה לקהילה - 2 מוקדים (48)		49 ס (מרקט) ור ירה (13
	2 מוקדי מכירה		בנוסף לבר-כל המכירה לקהילה (48) רשתות: נטו חסכון; כולל מרקט; כיף לקנות; לאקמה; דגי איתן; טבעי; מאוחד; מחסני השוק; רק מהדרין; מכולת הארי; מכולת השכונה; מקור הברכה; מרתף הארי; מרכז הקפואים; משתלם; אחים לרדו; חב"ד; סופר מאור חיים; סופר ספיר הכי זול; סופר רב חסד; סופר שפע טוב; שפע רב שמעוני; פרי וירק קאופ שופ		חדד 1
	מוקד מכירה				
	מוקד מכירה				

	מוקד מכירה				
	מוקד מכירה			חוקין 1 (22)	
	2 מוקדי מכירה			בית יוסף 9 (13) הדרום 1 (22) נתיבות שלום 16 (63) דרך השלום 13 (69) משה ברזני 35 (77)	
	מוקד מכירה			בנוסף לנתיב החסד שירה מרקט צה"ל 1 (22)	יוני 88 הנדיב
		קניון סנטר 8		א"ת דרומי (37)	
				ספיר הכי זול	
	מוקד מכירה			שירה מרקט קואופ שופ	שירה
	מוקד מכירה			בנוסף לבר-כל ולנתיב החסד המכירה לקהילה - 2 מוקדים (48) גורדצקי 51 (90)	27 ליטני
	3 מוקדי מכירה	אזור תעשייה		בנוסף לבר-כל ולנתיב החסד ולמעין 2000 המכירה לקהילה (48) אלונים 2 (40) (64)	יעקב
				בנוסף לבר-כל ז'בוטינסקי 128 (22)	1 ס
	מוקד מכירה				
	מוקד מכירה				
	מוקד מכירה				
		אזור תעשייה			
אהבת ישראל 1	2 מוקדי מכירה			שפע ברכת השם	
	2 מוקדי מכירה			רמחל 8 (78) צרכנית תפרח	

רשימת הרשתות בהסדר כרטיס 'אידיש כארד' (מלבד: אהבת

חסד, בר כל, מעיין 2000, נתיב החסד, שפע ברכת השם, המכירה לקהילה וסופר ישיר הכי זול), כדלהלן (המספר משמאל לשם הרשת, הוא המספר המצוין ליד סניפי הרשתות לעיל בטבלה לפי הערים):

- א.א. יהושע (1). ביליג (2). בשפע (3). סופר גבריאלי (4). כולל סטור (5).
- דודיס מרקט (6). חמדת הארץ (7). חסד לאלפים (8). חסד למשפחה (9). חסדי רפאל (10). חסדי שלום (11). מטעמי השבת (12). כאן זול (13). ברכת יעקב (14). וחי אחיך (15). אקספרקס מרקט (16). בראשית (17). למען הקהילה (18). לשם שמים (19). מרזיב (20). מזון וברכה אחיעזר (21). מחסני השוק (22). מינימרקט לב השכונה (23). מינימרקט סיני (24). פ. יוסף (25). ברכת השדה (26). מכולת הלפרין (27). מכולת הקריה (28). מכולת מקס (29). מזל וברכה (30). משיב נפשי (31). עזרא (32). סופר (33). ברכת ישראל (35). ברכת הסנוויץ (36). סופר ספיר הכי זול (37). עזרה הדדית (40). עזרה לכל עם ישראל (41). פרקסטיב (42). צרכנית החסד (43). צרכנית ויזניץ (44). בערל שמערל (45). תמיד זול (47). **המכירה לקהילה טל: 077-3171800 (48)**. מינימרקט גבריאלי (49). נטו חסכון (50). מעדני ירושלים (51). מילר מרקט (52). פרי גוט (53). סופר גוט (54). פירות וירקות ברמה (55). קטיף (56). פיקדיל רוטמן (57). שערי רווחה (58). חסדי יחיאל (59). סחר ומזון (60). צרכנית עזרא (61). פירות וירקות נחום (62). סיטונאות רחמים (63). ירק השדה (64). מחסן הקפואים (65). צפראי (66). עוף ודג (67). מוקיר שבת (68). שוק העיר (69). חנות דגים (70). מקור הקפואים (71). הכי טעים (72). טרי טרי (73). אטליז (74). סופר ארזי הבירה (75). סופר זול הנביא (76). שפע ברכה (77). אגודת הגבעה (78). ברכות שמים (79). חסד למשפחה (80). על אם הדרך (81). מכל הלב (82). אשכולות (83). חלבן (84). סופר 20 (85). סופר עדיף (86). פיצוחים (87). זול בסל (88). שערי חסד (89). קואופ שופ (90). אברהמי (91). שבט אחים (92).

פירוט חנויות המכבדות את כרטיס 'אידיש כארד', ניתן להאזנה בקו שמספרו: 073-2490369

למעייני והוגי הקובץ שליט"א

א. פתיחת הרשמה לרשתות מזון לקראת חלוקת ירח האיתנים הבעל"ט: הודעה

מפורטת בנושא הרשמה לרשתות מזון מפורסמת בפתח הגליון. למניעת עגמת נפש מומלץ לקרוא את ההודעה בפירוט. גם המעוניינים להשאר באותה הרשת שבה קבלו את מלגת חג הפסח, מומלץ לבדוק שאכן הרשת הנכונה מעודכנת. כללי החלוקה יפורסמו בע"ה בגליון ירח האיתנים - גליון רכג.

ב. הודעה בנושא חלוקת זכית ירח האיתנים לבחורי הישיבות נ"ו, דרך כרטיסי

'אידיש כארד', תפורסם בע"ה בגליון הבא. הכרטיסים ישלחו באמצעות הדואר.

ג. הגרלה מבין משיבי שאלות החזרה על משנ"ב ח"ד: בעקבות הריבוי העצום

של שולחי תשובות החזרה בס"ד, תהליך המיון והבדיקה התארך מעבר לצפוי לפיכך רשימת זוכי ההגרלות מבין המשיבים, תפורסם בע"ה בגליון הבא - גליון רכג, ולא בגליון זה כמתוכנן. בדיקת תשובות שהתקבלו במערכת, דרך עמדות 'נדרים פלוס' או בקו המידע.

ד. מסלול נוסף במסגרת 'עיון ההלכה': בע"ה החל משבוע פרשת 'האזינו'

[לאחר סיום ס' תנב], תהיה אפשרות בחירה בין שני מסלולי 'עיון ההלכה', המשך חלק ה', או חזרה חלק ב'. לוח מפורט יפורסם בע"ה בגליון הבא - גליון רכג.

ה. בסייעתא דשמיא גדולה, ולאחר מאמץ והשקעה מרובה למען רווחת

משתתפי 'עיון הפרשה הנכבדים שליט"א, **הננו לעדכן כי ניתן לקבל מידע ולעדכן פרטים דרך עמדות 'נדרים פלוס' תחת לשונית 'עיון הפרשה - טפסי הרשמה ומידע',** בנושאים הבאים:

- רישום מצטרף חדש וקבלת קוד אישי להשתתפות ב'עיון הפרשה'.
- עדכון פרטים אישיים של חברי עיון הפרשה, שינוי סטטוס מבחור לאברך, עדכון מספר ילדים, שינוי כתובת ומקום לימודים, עדכון מספר טלפון וכו'.
- מעקב אחר תשובות ל'עיון הפרשה' ול'עיון ההלכה' שנקלטו במערכת
- מידע בדבר זכאות למלגות חגים וגובה זכאות. רשת מזון וברקוד הרשת לרשתות המבקשות זאת. וכן מידע בדבר זכאות לשובר ביגוד וברקוד השובר.

אנו תפילה להמשך שדרוג המערכות בתחומים נוספים בע"ה.

הננו לשוב ולהזכיר כפי המופרט בכלל גליון, **חובה לעמוד בכל כללי התוכניות השונות כפי הנכתב בכללי ההשתתפות**, הכללים נכתבו בדקדוק רב והמלגות מחולקות על דעת ששולח התשובות עמד בכללים אלו ללא הוראת היתר. אין לחרוג מכללי ההשתתפות ללא אישור מפורש מהמערכת במענה האנושי או בהודעה כתובה.

יש להקפיד על כל כללי שליחת התשובות, כמפורט בכללי התשובות וכן בהודעה נפרדת בפתח הגליון, תשובות שלא ימולאו על פי הכללים לא יתקבלו.

כמו כן לשוב ולהדגיש כפי שמפורסם בהדגשה בכללי 'עיון הפרשה' ובכללי 'עיון ההלכה' בכלל גליון, כי **אין התחייבות** על מינימום מלגות שיחולקו בכל גליון. החלוקה תתקיים מאמץ בע"ה להמשיך ולחלק מלגות רבות ככל האפשר.

המעוניין לקבל עדכונים והודעות בדוא"ל, ישלח הודעה לדוא"ל המערכת iyun1@iyun.co.il ולציין בקשה להרשמה להודעות ועדכונים. המעוניין לקבל עדכונים והודעות באזור האיש ב'נדרים פלוס', ישלח בקשת הצטרפות תחת לשונית 'עיון הפרשה' - הודעה לגבאי.

בס"ד, ניתן לשלם עבור הגליונות בעמדות השונות של קופות 'נדרים פלוס' ו'קהילות'. כמו כן ניתן לרכוש בעמדות אלו מנוי עבור גליונות 'עיון הפרשה' או להעביר תרומות להשתתפות בחלוקת מלגת חג הפסח. השולחים צ'קים לרכישת מנוי, לתרומה, או לרכישת גליונות ישנים, יש לרשום לפקודת 'עיון וברכה'. אסור לשלוח תשובות ללא תשלום על הגליון, וכן אין לקחת גליונות בהקפה ללא שום הוראת היתר. ניתן גם להעביר תשלומים ותרומות בקו: 076-8178004, או בקו 03-7630585 שלוחה 2887. **כל התרומות מזכות בהחזר מס לתרומות לפי סעיף 46**, המעוניין בקבלה על תרומתו יציין זאת בעת התרומה במענה האנושי, או בשורה המיועדת לכך בקופות 'נדרים פלוס' ו'קהילות'. קבלות נשלחו בדוא"ל בלבד.

זמני פעילות המשרד: יום ראשון: בין השעות 20.00-22.00 בלילה. **ימי שני רביעי וחמישי:** בין השעות 12.00-8.45 בבוקר. **יום שלישי:** בין השעות 13.00-3.00 בצהריים. **ימי בין הזמנים:** מיום ראשון 2 במנחם-אב ועד ליום שני 1 באלול. **משרדנו סגור** למענה טלפוני.

מלבד המענה האנושי בשעות הנ"ל, ניתן להפנות שאלות בכל עת בדוא"ל: iyun1@iyun.co.il או בעמדות 'נדרים פלוס' תחת לשונית 'עיון הפרשה' - הודעה לגבאי, ונשתדל בל"נ להשיב בהקדם.

רשימת מוקדים למסירת תשובות

נקודות אלו לאיסוף תשובות בלבד (בנוסף לאפשרות שליחה בדואר ובדוא"ל), ולא לשאר עניני 'עיון הפרשה' כמו"כ נקודות אלו מיועדות לתשובות על הקובץ האחרון בלבד, ולא על קבצים קודמים
לא יתקבלו תשובות לאחר התאריך האחרון המופיע בטופס סימון התשובות
בכתובות שמסומן ניתן גם לרכוש את הגלינות בכתובת זו (מלבד נקודות המכירה הקבועות)

ניתן למסור תשובות בכל סניפי רשת ספרי 'אור החיים'

ירושלים (בנוסף לסניפי ספרי אור החיים)
 בית וגן / החיד"א 8 (הילדסהיימר)
 גאולה / דוד 4 כניסה א (רוטמן)
 גבעת שאול - קרית משה / רינס 4 (ריכל)
 גבעת שאול / עמרם 4 (אנגל)
 נוש 80 / עלי הכרן 15 חנות ספרים ווינקל
 גילה / ביה"כ 'חזון נחום' המור 3
 מאה שערים / בית ישראל / ישיבת מיר בתיבה בבנייה
 לחדר 'קול הלשון'
 נוה יעקב / וינונרד 11 (הילדסהיימר)
 נוה יעקב / שד' נוה יעקב 72/16 (שיינברג)
 נוה יעקב מרכז / בת הננסת הנכי הישיבת (מזינס בבנייה)
 סודובקין 48 (רובין)
 עזרת תורה 6 (סטניצקי)
 קרית יובל / ברזיל 103/13 (בן זקן)
 רוממה / המ"ג 37 (דונר)
 רמות א / סולם יעקב 31/7 כניסה א (בתיבה)
 רמות ב / ארזן אשכול 116/12 (לימאי)
 רמות ד / מוסק 19/3 (יפרח)
 רמות פולין / בית המדרש 'אהל יוסף' (במדף 'עיון הפרשה')
 רמות פולין / רמות פולין 62/28 כניסה ג (לינדנפלד)
 רמת שלמה / כהנמן 6 (שורוק)
מודיעין עילית (בנוסף לסניפי ספרי אור החיים)
 נאות הפסגה / נתיבות שלום 5 (אויבר)
 גרין פארק - חפציבה / בית כנסת 'בני הישיבות' (בתיבה ליד המסדר)
נתיבות
 מרכז מס - חנות 'ספרי אור החיים'
ערד
 בן יצחק 64 (כולל נחלת יצחק)
פתח תקוה (בנוסף לסניפי ספרי אור החיים)
 גני הדר / שד' מנחם בגין 96 ג' (פדר)
צפת
 צה"ל 5 כניסה ג (משפ חיים)
 כולל ישיבת צפת / שיכון עירוני 1 העיר העתיקה (בארון בבנייה)
קרית גת
 האדמור"ר מחבד 9 דירה 13
ירושלם
 ביה"כ 'היכל דוח' אמרי חיים 6
 מעפיל אנו 20 (הרב גמליאל רבינובין)
 שד הקיבוצים 6 (כהן)
יבסיים
 כולל 'אור תורה' (הרב אוריה בר ציון)
 כולל בית יצחק (הרב אלחנן כהן)
תל ציון
 אהבת ישראל 70/4 (הרב יהודה כהן)

אופקים
 האציל [הר"ף] 134 (ארצי)
 חז"א 1561 דירה 28
אחיסמך
 שבט אשר 11/24 (בתיבה)
אלעד
 מרכז נחלת יצחק / חנות 'ספרי אור החיים'
 רשב"י 25 (בתיבת עיון הפרשה)
אשדוד
 יהודה הנשיא 6 / חנות 'ספרי אור החיים'
 מרכז שבטי ישראל / חנות 'ספרי אור החיים'
 שד' עזריהו 18 (אלישבי)
בית גומא
 חזון איש 13 / בית כנסת 'היכל אברהם' (בתיבה ליד עמדת 'קול הלשון')
 יהודה הנשיא 6 / חנות 'ספרי אור החיים'
 נחל גילה 4 כניסה ג (לינדנ). או בבית המדרש 'לב אליהו'
 נחל גומא 3 / חנות 'ספרי אור החיים'
 רמ"ג / יחזקאל הנביא 25/1 (מוטבסביץ)
 רמ"ג ד / ביה"כ 'שומרי אמונים' רחוב רש לקיש 3 / ביה"כ 'שומרי אמונים' (הרב שלמה רבינובין)
ביתר
 גבעה A / אלעזר המודני 20/13 (משפ' מלמד בארון חשמל)
 גבעה B / המגיד ממעזריטש 10/6 (משפחת דוד)
 גבעה B / הר"ן 9 חנות 'ספרי אור החיים'
 גבעה B / מוצפי 29/11 (בתיבת משפחת הרון)
בני ברק (בנוסף לסניפי ספרי אור החיים)
 ישיבת פוניב' / תיבה בבנייה 'להל קדשים' בצד צפון סוקולוב 32 (הרש)
 פרדס כץ / הפלמ"ח 9 - ביהמ"ד 'בית ארז' (בתיבה)
 פרדס כץ / נורדא 45 (סומך)
 קרית הרצוג / גניחובסקי 24 (סטניצקי)
 מערב ב"ב / הרצוג 9 ביהמ"ד שונה הלכות (מאחורי דלת המטבח)
 רמת ארז / רבי מאיר 3 (שטארק)
 חיד"א 27 (קרמר)
 גבעת רוקח / פרל 28 (קולנג)
גבעת זאב
 האיילת ד (פרובין)
גבעתיים (נקודה ג')
 הרב מנחם מילר 4 דירה 2
חיפה
 גאולה 1 / ביה"כ תפארת ישראל (מזינס הע"ץ בתפארת שלמה)
 מיכאל 27 / חנות 'ספרי אור החיים'
 מיכאל 32 / ביהמ"ד צאנז (ליד הרב יהודה אליאס)
הרש
 רעות 34/4 (דוננפלד)

כתובת שליחת תשובות בדואר: 'עיון הפרשה' גניחובסקי 24 בני ברק

הנפקת קוד, עדכונים ומידע אישי דרך 'נדרים פלוס' / עיון הפרשה / טפסי הרשמה ומידע

רישום מצטרף חדש וקבלת קוד אישי להשתתפות ב'עיון הפרשה' * עדכון פרטיים אישיים
 של חברי עיון הפרשה * שינוי סטטוס מבחור לאברך * עדכון מספר ילדים * שינוי כתובת
 ומקום לימודים * עדכון מספר טלפון וכו' * מעקב אחר תשובות ל'עיון הפרשה' ול'עיון ההלכה'
 שנקלטו במערכת * בחירת רשת מזון * מידע בדבר זכאות למלגות חגים וגובה זכאות וכן
 לשובר ביגוד * ברקוד הרשת לרשתות המבקשות זאת וברקוד שובר ביגוד

— + —

קוי המידע של 'מפעל עיון הפרשה'

076-8178000

מידע כללי בנושאי 'קובץ עיון הפרשה'

076-8178001

שחזור קוד אישי על פי מספר תעודת זהות

076-8178002

אישור קבלת תשובות שהתקבלו במערכת לעיון הפרשה וההלכה

(ניתן גם לבדוק דרך 'נדרים פלוס' כאמור למעלה)

076-8178003

קו המלגות - מידע על זכאות אישית בחלוקות השונות

(ניתן גם לבדוק דרך 'נדרים פלוס' כאמור למעלה. בחירת רשת מזון רק דרך

'נדרים פלוס')

076-8178004

תרומות בכרטיסי אשראי במענה ממוחשב

(ניתן לתרום גם דרך קו 03-7630585 שלוחה 2887)

076-8178005

מידע כלל בנושא מדור 'עיון ההלכה'

076-8178008

קו עדכונים מיוחדים (מתעדכן בשעות הצורך)

076-8178007

מענה אנושי:

פעיל בימים: ראשון בין השעות 22.00-20.00 בלילה. שני רביעי וחמישי בין

השעות 12.00-8.45 בבוקר. שלישי בין השעות 15.00-13.30 בצהריים.

המענה האנושי מיועד אך ורק לנושאים שלא ניתנים לטיפול דרך מערכת 'נדרים פלוס'
 כאמור למעלה

לא יטופלו פניות שניתנות לטיפול דרך מערכת נדרים פלוס

קבלת תשובות בדוא"ל - gmail.com@8178002

הננו להודיע כי לבקשת רבים עלה בידינו בס"ד לאפשר שליחת תשובות בדוא"ל שכתובתו: gmail.com@8178002. התשובות יתקבלו רק לפי הכללים דלהלן, ורק בכתובת מייל זו.

נא לקרוא בעיון ולמלא אחר כל הכללים:

א. לרשום בשורת הנושא: (1) מספר הגליון, (2) תשובות לעיון הפרשה או ההלכה או שניהם, ולאיה מסלול בעיון ההלכה. (3) שם וקוד האישי. לדוגמה: תשובות לגליון קפ, עיון הפרשה ועיון ההלכה מסלול ח"ד, מאת ישראל ישראלי, קוד אישי 20000.

ב. לצרף לתשובות - בקובץ נפרד, אך בתוך אותה הודעה - 'טופס סימון לתשובות שנענו' מלא. כולל צורת התשלום על הגליון. ניתן לסרוק את הטופס מהגליון, או לשלוח בקשה לכתובת המערכת: iyun1@iyun.co.il על מנת לקבל טופס בגירסת וורד. טופס זה בגירסת וורד ניתן לשמור לגליונות הבאים ולמלא בכל גליון את הפרטים. לא יתקבלו תשובות ללא טופס מצורף בקובץ נפרד.

ג. רק מי שברשותו קוד אישי יכול לשלוח תשובות בדוא"ל, מי שעדיין לא קיבל קוד ישלח תשובות באמצעות הדואר או מוקדי התשובות.

ד. יש לשלוח את כל התשובות בהודעה אחת במרוכז, הן תשובות 'עיון הפרשה' והן תשובות 'עיון ההלכה', ביחד עם הטופס. לא ניתן להוסיף תשובות בהודעה נפרדת.

ה. יש לשלוח תשובות 'עיון ההלכה' ו'עיון הפרשה' בשני קבצים נפרדים. קובץ להלכה וקובץ לפרשה. דהיינו, השולח תשובות לשני המדורים ישלח 3 קבצים: 1. טופס. 2. תשובות לעיון ההלכה. 3. תשובות לעיון הפרשה.

ו. לא יתקבלו תשובות לאחר המועד האחרון לשליחת תשובות, המופיע בגליון.

ז. לצערינו, רוב התשובות הסרוקות שנשלחו, לא היו ראויות לבדיקה, ולפיכך ניתן לשלוח תשובות בדוא"ל רק בקבצי מחשב, לא תשובות סרוקות.

ח. לאחר השליחה יתקבל מענה ממוחשב שההודעה הגיעה, אישור זה הוא רק על קבלת התשובות בדוא"ל ולא על קליטתן במערכת, יש לעקוב דרך מערכת נ"ד רים פלוס' / עיון הפרשה / טפסי הרשמה ומידע, או בקו: 076-8178002 שאכן התשובות נקלטו במערכת, זאת לאחר כשלושה חודשים משליחתן כאמור בכללי התשובות שבגליון.

ט. אין להשיב על הודעת האישור, וכן אין לשלוח הודעות בנושאים אחרים לכתובת זו, כתובת זו מיועדת לשליחת תשובות בלבד. בכל עניני עיון הפרשה ניתן לפנות לכתובת המערכת: iyun1@iyun.co.il.

י. במקביל, ניתן לרכוש מנוי לקבלת הגליון בדוא"ל, פרטים מלאים בהודעה בעמוד הבא.

מנוי לקבלת גליונות 'עיון הפרשה' בדוא"ל

לבקשת רבים, הננו להודיע כי ניתן לרכוש מנוי לקבלת גליונות 'עיון הפרשה' בדוא"ל. עלות מנוי ל-10 גליונות בדוא"ל, 100 ₪ (בתשלום אחד). ניתן לרכוש מנוי בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות' בלשונית 'מנוי שנתי לקבלת גליונות בדוא"ל', בשורה 'הערות' יש לרשום כתובת דוא"ל לקבלת הגליון, ומספר הגליון לתחילת המנוי. כמו"כ ניתן לרכוש מנוי בקו: 076-8178004 ולאחר מכן לשלוח הודעה לדוא"ל iyun1@iyun.co.il או לרכוש מנוי במזכירות בקו: 076-8178007 **המערכת:** בשעות המענה.

מנויים בדוא"ל זכאים לקבל גם גליון מודפס באחד ממוקדי המכירות - אך לא בחנויות הספרים.

הרוכש גליון מודפס באחד ממוקדי המכירות או בחנויות הספרים, זכאי לקבל גם מהדורת מייל בדוא"ל. לאחר הרכישה יש לשלוח הודעה בדוא"ל המערכת לקבלת הגליון. יש לציין בהודעה את צורת התשלום שבוצע.

כמו"כ ניתן לרכוש גליון בודד בדוא"ל על ידי תשלום 10 ₪ בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות' או בקו 076-8178004, ושליחת הודעה לדוא"ל המערכת לאחר התשלום.

הרוכש מנוי לגליונות מודפסים בדיוור ישיר, בעלות 125 ₪ ל-10 גליונות, זכאי לקבל במקביל את הגליון גם בדוא"ל, יש לעדכן זאת ע"ג טופס הרישום למנוי, או במערכת בדוא"ל הנ"ל.

כאמור בהודעה המפורטת בעמוד הקודם, ניתן לשלוח תשובות בדוא"ל, בצירוף טופס סימון התשובות בקובץ נפרד, כמפורט בהודעה בהרחבה.

גליונות ישנים: ניתן לקבל בדוא"ל גליונות ישנים שכבר נרכשו. כמו"כ ניתן להזמין במהדורת מייל את כל הגליונות והספרים שיצאו בס"ד עד כה, או חלק מהם, במחיר 200 ₪ בלבד. לאחר תשלום באחת מהדרכים הנ"ל, יש לשלוח הודעת דוא"ל לקבלת הגליונות והספרים.

מנוי לקבלת גליונות 'עיון הפרשה' בדואר

ניתן לרכוש מנוי שנתי (10 גליונות) לקבלת גליונות 'עיון הפרשה' בדיוור ישיר. עלות המנוי: 125 ש"ח.

הרוכש מנוי בדואר זכאי במקביל למנוי בדוא"ל, יש לשלוח הודעת בקשה למנוי בכתובת המערכת הנ"ל.

דרכי תשלום המנוי: בעמדות 'נדרים פלוס' או 'קהילות' תחת הלשונית 'עיון הפרשה' - מנוי בדיוור ישיר, וכן בקו התרומות או במזכירות כאמור מעלה. **טופס לרכישת מנוי,** מופיע בסוף הגליון בעמודי הטפסים.

תוכן הענינים

לג.....	בפתח הגליון וכללי הקובץ
מא.....	פרשת עקב
סט.....	פרשת ראה
פג.....	פרשת שופטים
קה.....	פרשת תצא
קכה.....	פרשת תבא
קנא.....	עניני מצוות שבין אדם לחבירו
קעא.....	עיון ההלכה
ריט.....	טפסי השתתפות הרשמה לקוד אישי מנויים ותשובות
רכד.....	רשימת זוכי הגרלת גליון רטז

נא להזכיר קודם הלימוד

יהא הלימוד לעילוי נשמת

ר' משה בן ר' שלמה יוסף ז"ל
 סימה ע"ה בת ר' יהודה לייב ז"ל
 גאלדא ע"ה בת ר' אברהם יוחנן ז"ל
 צירל רבקה ע"ה בת ר' שלום ירחמיאל הי"ו
 רחל ע"ה בת ר' שלום ירחמיאל הי"ו
 שרה ע"ה בת ר' אפרים זאב הי"ו
 ר' שמשון בן ר' חיים ניסן ז"ל
 ר' אברהם ניסן בן ר' אהרון גדול הכהן ז"ל
 ר' שלמה יצחק בן ר' חיים יוסף מאיר ז"ל
 פעסיל גיטל ע"ה בת ר' ישעיה יצחק הכהן ז"ל

לעילוי נשמת

אבי מורי

המוהל הנודע פעה"ק ירושלים ת"ו

ירא אלקים ומדקדק בהלכה

טוב לב ומאיר פנים לכל אדם

הרה"ג ר' **חיים ישראל** זצ"ל **רוטמן**

בן הרה"ג ר' **יואל יעקב** זצ"ל

נלב"ע טו במנחם-אב תשע"א

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

רענו וידידנו במלאכת הקודש

שמסר נפשו עד כלות כוחותיו

להגדיל תורה ולהאדירה בכל אתר ואתר

בחכמה בחן ובהליכה לפי רוחו של כל אחד ואחד

הרב **אברהם חייקל** זצ"ל **שולמן**

בן יבדלחט"א הגאון רבי **שמואל** שליט"א

נלב"ע בעש"ק פרשת עקב יט במנחם-אב תש"ע

ת. נ. צ. ב. ה.

תוכן עניני פרשת עקב

עיון הפרשה

- א. מצוות שאדם דש בעקביו.....מג
 ב. איסור שחיטת בהמה מסוכנת בסכין של ע"ז.....מג
 ג. ברכות ברכת המזון אי מעכבות זו את זו.....מד
 ד. מה נכלל בחיוב תפילה מן התורה.....מה
 ה. תפילה 'בכל לב' בתפילת ציבור.....מו
 ו. מצות לימוד תורה לבן חברו.....מז

אביטה ארחותיך

- ז. תפקיד הלבוש והנעליים.....מז

אשיחה בחוקיך

- ח. אל תהיה ברכת הדיוט קלה בעיניך אפילו הוא גוי - הגאון רבי
 דוד פלק. ט. פירוש מלת 'עקר' - הרה"ג אהרן ביין. י. גדר פרי
 'שיזפין' אם נחשב משבעת המינים - הרה"ג עזרא טוקצ'נסקי.

פקודיך אתבונן

- אכל פת ומסופק אם עברו שבעים ושתיים דקות מאכילתו, האם
 עדיין יכול לברך ברכת המזון - הג"ר אשר ויספיש.....נא

קונטרס התשובות

- לחם ושמלה שנותן הקב"ה לגר.....נה
 הכוונה לתורה ולטלית חשובה - זוכה ללבוש העשוי מאור התורה
 - בניו מקריבים עולות - הכוונה ללחם הפנים ולבגדי כהונה -
 הכוונה לחלה ולראשית הגז - אפילו נתגייר בשביל לחם ושמלה
 - בדרך כלל הוא עני - כשנתגייר באמצע השנה - המעלה היא
 שמובטח בהם - עוזר להצלחה הרוחנית - עיקר שכרו לעולם
 הבא - הצדיקים מסתפקים במועט - הקב"ה נותן לו בעצמו -
 הדבר מורה על חשיבותו - רצה קרבת ה' - הכוונה שלא יקבל על
 ידי הרשעים - הכוונה בין מבפנים בין מבחוץ - הכוונה לכל צרכי
 האדם - אצל גר הוא בהרחבה - יש לחשוש שיחזור לסורו - נותן
 לו בגדים חשובים - אינו מובטח על הפרנסה - אין דבר מובטח
 אפילו לצדיק - הדבר מוכיח שהוא מישראל - הגר אינו מרגיש
 שהדברים שלו.

תוכן עניני פרשת ראה

עיון הפרשה

- א. חשש מחיקת שם בכתיבת 'שם הוי"ה'..... עב
 ב. פירוט המינים הכשרים בחיה ובבהמה..... עג
 ג. עשר בשביל שתתעשר..... עד
 ד. עין רעה בנתינת צדקה..... עד
 ה. הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו..... עה

אביטה ארחותיך

- ו. גדרה ההלכתי של תעודת כשרות..... עו

אשיחה בחוקיך

- ז. מנין יום ולילה באכילת קדשים - הגאון רבי חיים מרדכי
 אוזבנד. ח. ציווי מצוות הרגלים - הגאון רבי בנימין דוד אלישיב.

פקודיך אתבונן

- שאלות ותשובות בעניני צדקה - הגאון רבי יהודה טשזנר..... עט

קונטרס התשובות

- ציווי הלכות שחיטה בסיני..... פד

עדיף לומר שהכוונה לארבעים יום - כאן נאמר 'כאשר צויתך' - שכינה מדברת מתוך גרונו - בהכרח נאמרו לו ההלכות - נ"מ לעשה שקודם הדיבור - בכיבוד התחדש ששייך אף כשנתגיירו - לשחיטה היה הפסק - כתוב שאספו את השליו - לא שייך רוב סימנים - שמא במקום נקב שחט - שלא יאמר שנוח לו שלא נברא - לענין עוף לא נהגה שחיטה - אם כן יצטרכו כוונה - לא מסתבר שהכוונה לקדשים - לבבלי לא נצטוו על פרה - צריך להכין את הפרה.

תוכן ענייני פרשת שופטים

עיון הפרשה

- א. הנכלל באיסור נתיצת עץ בבית המקדש ובביהכ"נ..... צד
 ב. גדר איסור לקיחת שוחד..... צה
 ג. איסור חזרה למצרים..... צו
 ד. חשש איסור הנאה באדמת מקום עגלה ערופה..... צו
 ה. הביאו עגלה ערופה ולאחר מכן נמצא הרוצח..... צז

אביטה ארחותיך

- ו. אל ירך לבבכם..... צח

אשיחה בחוקיך

- ז. לא להסיר את הלב מהתורה ולא את התורה מהלב - הגאון רבי
 דוד פלק. ח. ישיבת כהן גדול בעזרה - הרה"ג משה מרדכי הלוי
 הפנר. ט. יפתח בדורו כשמואל בדורו - הרה"ג יצחק וולפא.

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

- לא תגורו בפני איש לא תגורו בנשים ובבן נח - הג"ר אפרים זאב
 קליין..... קב

קונטרס התשובות

- דינא דמלכותא..... קה

תוכן עניני פרשת תצא

עיון הפרשה

- א. כהן אי מותר באשת יפת תואר.....קט
 ב. העברת חלק ירושה מבן לבן.....קי
 ג. פרוטה דרב יוסף.....קיא
 ד. איסור 'לא ילבש'.....קיב
 ה. סיבת תיעוב עמון ומואב.....קיג

אביטה ארחותיך

- ו. מצוה הנעשית עם אדם אחר.....קיד

אשיחה בחוקיך.....קטז

- ז. חיוב השבת אבידה כשמסייע לעוברי עבירה - הרה"ג אליעזר
 חיים שניידר. ח. מחית שור ושה של עמלק - הרה"ג אהרן אריה
 כהן.

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

- הלוח סאה בסאה באיסור כיצד יתקן - הג"ר פנחס וינד.....קiz

קונטרס התשובות

- ציצית שעטנז לקטן.....קכא

תוכן עניני פרשת תבא

עיון הפרשה

- א. מצות מחית עמלק לאחר הכניסה לארץ..... קכה
 ב. ג' מיני אבנים היו..... קכו
 ג. קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית מקדשנו..... קכז
 ד. מדוע היה על ישראל להתפלל שלא להכשל בחטא..... קכח
 ה. מאכל עוף ובהמה..... קכט

אביטה ארחותיך

- ו. הביכורים והטנא..... קל

אשיחה בחוקיך

- ז. קללת יבול הארץ - הרה"ג מרדכי ברס. ח. בקשת משה מהקב"ה - הרה"ג מאיר טעפ.

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

- ק. קן הנעשית ע"י חתך בבגד - הג"ר מאיר רוזנר..... קלג

קונטרס התשובות

- ס. סדר הליכת מגביה ספר התורה..... קלז

תוכן ענייני מצוות שבין אדם לחבירו

עיון הפרשה

- א. גדר איסור 'לפני עיור לא תתן מכשול'.....קמו
 ב. גדר מצוות גמילות חסדים.....קמז
 ג. חסד בכוונה ובמטרה אחרת.....קמח
 ד. נקמה או נטירה על היזק רוחני.....קמח
 ה. חיוב עדות על חבירו במקום שידוע שיש עליו זכות.....קמט
 ו. מצוות שמחת חתן.....קנ

אביטה ארחותיך

- ז. המאנה את עצמו.....קנא

אשיחה בחוקיך

- ט. ציווי התורה על מצוות בין אדם לחבירו התלויות בלב - הגאון
 רבי אביגדר הלוי נבנצאל. ז. סדר לימוד משה רבנו את ישראל
 את אורח חיים וחושן משפט - הגאון רבי ברוך דב פוברסקי.
 ח. מעלת מצוות חסד - הרה"ג יעקב ישראל יונגרמן. ח. אם רוב
 מצוות התורה הוו בבין אדם לחבירו - הרה"ג יהודה קוק.

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

- האם מותר לתבוע חברת ביטוח כשידוע שתתבע אדם אחר שלא
 כדין - הג"ר יהודה קנר.....קנה

קונטרס התשובות

- עבירה שבין אדם לחבירו לתועלת.....קסא

דווקא דרך השחתה אסור - חז"ל הבינו שבאופנים אלו מותר
 - רצה להוציא דינו לאור - הפירות עמדו להמכר - בגזילה אין
 איסור על מנת למיקט - דווקא על מנת לאבד או ליהנות - ידע
 שיגער בו מיד - דווקא אם רצונו לעכב הגניבה - לקחום בפני בני
 הבית - אינם נחשבים שואל שלא מדעת - החזירו קודם שנודע
 לו - נתן להם במתנה - דווקא כדי שלא ירגיל עצמו בכך - כשיש
 אומדנא שמסכים מותר - בלבו ובלב כל אדם - ראה בזה טובת
 הכלל - עשו כן למיגדר מילתא - נפיק מיניה חורבא - עברו על
 עשה דשמירת המקדש - עברו על 'וקדשתו' - בגדר תוכחה.

בפתח הגליון וכללי הקובץ

אודות ידיעת המקרא, בודאי צריך כל איש ישראל לידע בכל שצוה הסדרה ופירושה לפי כוח שכלו, ומה שנהגו בכל ישראל לקרוא שנים מקרא וא' תרגום, משום שעי"ז יתבונן בהמקרא ויתן לב להבין, אבל אם לא השיג ידיעה עי"ז, מחויב להתבונן ולדעת, ואז יהיה נחשד לו שלמד מקרא, דכלא"ה אם לא הבין מה שאמר ומה שלמד לא נחשד לימוד כלל. (ליקוטי אמרים לחפז חיים, ריש פ"ה)

יתברך הבורא וישתבח היוצר אשר קדשנו במצותיו וציונו להשלים פרשיותיו שנים מקרא ואחד תרגום, כמאמרם ז"ל "לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום, ואפי' עטרות ודבון, שכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו" (ברכות ת, א).

מטרת הקובץ, בהכוונת והדרכת מרנן גדולי ישראל שליט"א, לעורר ולעודד לימוד הפרשיות בעיון, ע"י הצגת נקודות חשיבה קושיות ותמיהות, ומקורות לעיון, וליבון ובירור הדברים ע"י כתיבתם, ביסודות תורתנו ואמונתו השזורים בין בתרי פרשיות התורה.

ועתה נבוא לפרט על מבנה הקובץ ומדוריו השונים:

עיון הפרשה

קושיות והערות, תמיהות וחקירות, בעניני הפרשה, בעניני המועדים ובעניני מצוות תמידיות.

כללי התשובות: בחלק מן הקושיות הוספנו בסוגריים כאלו: [-] מראה מקום ליישוב וביאור הענין, מ"מ אין מטרת הקובץ לכוון את המשיב בדווקא לתירוצים אלו, אלא כל אחד יראה לתרץ כפי דעתו והבנתו, להגדיל תורה ולהאדירה.

כמו"כ יש לידע, כי כל השאלות מקורם ויסודם בהררי קדש, הלא המה כתבי רבותינו הראשונים וגדולי האחרונים, והענינים בנויים כמשולבים ומשלימים זה את זה, ואף כי פעמים יחשוב המעיין לפום ריהטא כי טעות בשאלה, מכל מקום כשישוב ויעיין במקור הדברים, יראה מקום לדקדוק ולביאור בפרשיות תורתנו הקדושה.

נא לציין בכל תשובה שגלקחה מתוך ספרי ראשונים ואחרונים, את המקום המדויק שבו נידון הדבר, למען הקל על העוסקים במלאכה.

זמן עיקר ליבון עיניי הפרשה וכתובת עיקרי התשובות או מ"מ, ממוצאי שבת של פרשה קודמת ועד מוצאי שבת של פרשה זו. בדיעבד ניתן להשלים עד יום ראשון בלילה. עריכת התשובות או הוספת תשובות נוספות אפשרית לאחר מכן. [עניי מועדים מצאת הגליון ועד למוצאי המועד, ביו"ט שאחר חוה"מ עד יומיים שלאחר יו"ט. עניי כללים ניתן להשיב עד זמן מסירת התשובות].

אביטה ארחותיך

ליבון המקרא בהשוואה לפסוקים מקבילים, הערוך ביד אמן על ידי תלמיד חכם מופלג, ומטרתו להציג בפני המעינים הנכבדים דרך נוספת להתבוננות בסודות הפרשה, ברמזי תגיה ואותיותיה.

כללי התשובות: מטרת הדברים, להאיר מזווית נוספת נקודה מרכזית בפרשה, לא בהכרח בכיוון החשיבה שאליו מכוונים הדברים, אלא כל מעין יראה להקיף על פי דרך לימודו.
דוא"ל עורך המדור: 0361654@gmail.com

אשיחה בחוקיך

הערות ותמיהות מרבנן ומתלמידהון בכל אתר ואתר. הדברים מובאים כפי שנשלחו ע"י הכותבים, ללא עריכה או הוספה מאת המערכת.

השתתפות במדור:

- עקב צמצום המקום יתקבלו הערות קצרות בלבד.
- הערות יתקבלו אך ורק חומר מוקלד בתוכנת וורד ובדוא"ל בכתובת המפורטת להלן.
- יש לצרף להערות 'טופס לשליחת הערות' הנמצא בעמודי הטפסים שבסוף הגליון.
- עפ"י החלטת רבותינו איננו מפרסמים הערות מבחורים.
- הערות מתקבלות עד חודשיים לפני יציאת הגליון, לאחר מכן נשמר החומר לשנה הבאה.
- חומר שלא התפרסם נשמר לשנים הבאות, על כן נא לא לשוב ולשולחו בשנית.
- תוארי הכותבים הנכבדים נכתבו בשוה, אנו מתנצלים באם טעינו.

רשימת הגליונות הבעל"ט:

- **גליון רכג** {מורחב}: נצ"י - האזינו - ברכה - בראשית - נח - לך לך - וירא. ועניני ירח האיתנים.
- **גליון רכד**: חיי שרה - תולדות - ויצא - וישלח. ועניני תפילה {טז}.
- **גליון רכה**: וישב - מקץ - ויגש - ויחי - שמות. ועניני חנוכה.
- **גליון רכו** {שנה כא}: וארא - בא - בשלח - יתרו - משפטים. ועניני ברכות {טו}.

פיקודיך אתבונן

בירורי הלכה בעניני הפרשיות, הנערך ע"י צוות תלמידי חכמים מופלגים, העוסקים תדיר בשערים המצויינים בהלכה, ונקובים בשמותם תחת כל נידון.

כללי התשובות: מטרת המאמר, להביא צדדים שונים בנדון. ניתן לפלפל בנדונים ובמראה המקומות או להוסיף ראיות וצדדים לנדון.

קונטרס התשובות

מגוון רחב של תשובות מעייני הקובץ על שאלה שנתפרסמה בשנה שעברה, מתוך עשרות אלפי תשובות שנתקבלו על שאלה זו. נתעטרנו בנזר תפארה, הלא המה תשובות מכתב יד קדשו של מרן רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל, ותשובות מרנן רבותינו: רבי ברוך מרדכי אזרחי זצוק"ל, רבי דב לנדו שליט"א, רבי משה שטרנבוך שליט"א, ורבי יצחק סורוצקין שליט"א.

כללי הקונטרס:

- ה'קונטרס' הינו תמצית מתוך 'ספר עיון הפרשה' שיו"ל בעתיד. בסייעתא דשמיא, ונערך על ידי צוות ת"ח מופלגים.
- עקב צמצום המקום בחלק מן התשובות קצרנו והבאנו נקודות מרכזיות בלבד, ובעז"ה בספר יובאו הדברים ביתר פירוט.
- השתדלנו בטרחה מרובה למצוא מקור לכל התשובות, תשובות שלא נמצא להם מקור הובאו בשם 'יש שביארו', ובע"ה בספר נשתדל להביאם בשם אומרם.

- בשאלות הכוללות כמה סעיפים, כנסנו את כל התשובות אף שחלקם מישבות רק חלק אחד, כיון שבדרך כלל יסוד אחד לכולן.
 - שמות המשיבים שמכתביהם נערכו התשובות, הובאו בכללותם בסוף הגליון.
 - מי שעדיין תח"י תשובות על שאלות שהתפרסמו בשנים עברו, מתבקש לשלחם למערכת על מנת שנוכל לכנסם בספר בע"ה.
- כללי התשובות:** המעיינים נקראים לפלפל ולדון בתשובות המובאות, או להוסיף תשובות שלא הובאו ב'קונטרס'.

קרן ובתורתו יהגה וקרן מלגות לתשובות נבחרות

בסייעתא דשמיא ובעזרת נדיבי עם אנשי רוח, הוקם 'קרן ובתורתו יהגה' וכן 'קרן מלגות לתשובות נבחרות', על מנת לעודד את עמל התורה ויגיעתה, ובמטרה לתמוך ולסייע בידי עמלי תורה והוגיה, כנגד רוחות רעות המנשבות ומאיימות להמעיס מאור התורה ח"ו.

במסגרת 'קרן ובתורתו יהגה' מחולקים אחת לכמה חודשים מלגות גבוהות לאלפי אברכים מופלגים ומרביצי תורה.

במסגרת 'קרן מלגות לתשובות נבחרות' מחולקים בערבי מועדים זכיות נכבדות למאות בחורים מצויינים, בערב חג הפסח שובר סבסוד לביגוד ובערב חג הסוכות זיכוי כספי דרך כרטיס 'אידיש כארד'.

כללי ההשתתפות:

- אין לשלוח תשובות ללא תשלום על הגליון.
- כללי החלוקה נקבעים על ידי רבותינו שליט"א, בסמוך למועד החלוקה, ללא התחייבות מראש על מספר מקבלי המלגה ועל גובה המלגות.
- עדיפות ראשונה לקבלת מלגות, ניתנת למשיבי ה'קובץ' תמידין כסדרן, בדגש על איכות התשובות וצורת עריכתן.
- רשימת שמות מקבלי המלגות והזכיות השונות מתפרסמים בגליון שלאחר חלוקת המלגות.
- מקבלי המלגות השונות נכללים גם במסגרת ההגרלה הרגילה.
- המחזיקים ברשותם מכשירי תקשורת הפתוחים לשימושים נוספים מלבד שיחות, כגון אייפון סמארטפון ודומיהם {אף מכשירים הקרויים 'מוגנים' או 'מסוננים'} **אינם רשאים** להשתתף במסגרות המלגות השונות.

כללי השתתפות בהגרלה

- כל 5 תשובות מזכות זכות בהגרלה, מינימום השתתפות 10 תשובות. {יודגש כי 10 תשובות מזכות בכניסה להגרלה על הגליון, **לגבי מלגות החגים המספר נקבע בסמוך לחלוקה**, עד כה המינימום היה ממוצע 20 תשובות לגליון, מבין 5 הגליונות המשותפים לחלוקה}.
- ניתן לצרף תשובות מכל מדורי הקובץ, כמפורט לעיל ב'כללי התשובות' בכל מדור.
- **כמה תשובות לשאלה אחת נחשבים בהגרלה כתשובה אחת, אולם מהוים קדימות לזכייה במלגות השונות.** מטעם זה אין לסמן בטופס את מספר התשובות שנענו לשאלה אחת אלא לסמן רק שנענתה שאלה זו.
- בשאלות עם כמה חלקים, אין צורך לענות על כל חלקי השאלה, אף שבדרך כלל יסוד אחד לכולם.
- אין מניעה לכתוב תשובות שלובנו בצוותא עם אחרים, או על פי מראה מקומות שנשמעו מאחר, **בתנאי** שהכותב יעיין בנדון וילבנו, ובתנאי שמראי המקומות ניתנו על שאלות בודדות ולא על מרבית השאלות. אין להעתיק תשובות ממשיב אחר בשופו"א, אלא אם כן לובנו הדברים יחדי.
- **מדור 'עיון ההלכה'** משתתף במסגרת ההגרלה, עמידה שבועית בכללים ושליחת תשובות לשאלות מזכה בהשתתפות אחת בהגרלה.
- יש לצרף לתשובות 'טופס סימון לשאלות שנענו' הנמצא בעמודי הטפסים שבסוף הגליון, **תשובות ללא טופס מקורי לא יתקבלו.**
- **חובה לציין קוד אישי {הנפקת קוד אישי, דרך נדרים פלוס / עיון הפרשה / טפסי הרשמה ומידע. שחזור קוד אישי בקו: 076-8178001}.**
- הכתובת למשלוח תשובות מפורט להלן.
- תאריך אחרון למשלוח התשובות הוא עד שבוע אחרי הפרשה האחרונה הנדונת בקובץ, כמצויין על גבי 'טופס הסימון'. **לא יתקבלו תשובות לאחר תאריך זה, אלא בסיבה חריגה ובאישור המערכת.**
- אפשרויות הזכייה בהגרלה מפורטת בגב הכריכה.
- שמות הזוכים בהגרלה מתפרסמים לאחר 5 גליונות.
- רצוי לשלוח את התשובות המקוריות, באם נשלח צילום יש לוודא שהכתב ברור היטב.
- הזוכים בספרי קודש יוכלו לקבלם אצל נציגי 'עיון הפרשה', או לקחתם על פי תיאום מראש, עד 3 חודשים מתאריך פרסום הזכייה.

- מלגות כספיות לאברכים ולבחורים, יופקדו בזמני חלוקות החגים ברשות השונות, אברכים פעמיים בשנה, בחודש ניסן ובירח האיתנים, בחורים אחת לשנה עם חלוקת ירח האיתנים, כפי שיפורסם בגליון הסמוך למועד החלוקה.
- יש לסמן על גבי הטופס במקום המיועד את צורת התשלום על הגליון.
- המחזיקים ברשותם מכשירי תקשורת הפתוחים לשימושים נוספים מלבד שיחות, כגון אייפון סמארטפון ודומיהם {אף מכשירים הקרויים 'מוגנים' או 'מסוננים'} **אינם רשאים** להשתתף במסגרות המלגות השונות.

הפצת הקובץ

- הקובץ מופץ בהיכלי הישיבות והכוללים באמצעות נציגים.
- המעוניין להצטרף לזיכוי הרבים יפנה לקו 053-3160334.
- כמו כן נשלח הקובץ בדיוור ישיר למנויים.
- מחיר מנוי שנתי (10 גליונות): 125 ₪, בארה"ב \$ 50, באנגליה £ 30, בצרפת 35 €. להוציא מחשש איסור ריבית, המחיר לפי מחיר הקובץ הקיים, ובאם יהיה שינוי זכותינו לעדכן את המחיר אף עבור המנויים.
- מחיר מנוי שנתי בדוא"ל (10 גליונות) 100 ש"ח.
- יש לצרף טופס הזמנה למנוי הנמצא בעמודי הטפסים בסוף הגליון.
- הכתובת למשלוח טופס ההרשמה מפורט להלן.
- ניתן לשלם על הקובץ וכן לרכוש מנוי, בעמדות 'נדרים פלוס' או 'קהילות', **אין לקחת בהקפה.**
- כמו כן ניתן להשיג את הקובץ בחנויות הספרים המובחרות וברשת חנויות **ספרי 'אור החיים'.**
- גבאי ספריות ציבוריות המעוניינים בקבלת הקובץ או בקבלת ספרי 'עיון הפרשה' ללא תשלום, מתבקשים לשלוח בקשתם בכתובת דלהלן, ולציין: שם המוסד, כתובת המוסד, ושם וכתובת למשלוח.

כתובת למשלוח ומספרי טלפון

- כתובת 'מפעל עיון הפרשה': ת.ד. 58022 ירושלים.
- הכתובת בחו"ל ראה בגב שער הקובץ.
- דוא"ל: iyun1@iyun.co.il.
- דוא"ל למשלוח תשובות בלבד (לפי כללי התשובות לשליחה בדוא"ל): 8178002@gmail.com

- **קו המידע לכל עניני הקובץ:** 076-8178000 (24 שעות ביממה)
- רכז המערכת: הרב אהרן רוזנר - 053.3160334.
- **טל משרד:** 076-8178007. **שעות פעילות:** יום א בין השעות 20.00-22.00 בלילה. ימים ב ד ה בין השעות 8.45-12.00 בבוקר. יום ג בין השעות 13.30-15.00 בצהריים.
- **תשלומי מנוי** בעמדות נדרים פלוס וקהילות, או במשרד בטל הנ"ל.
- **בירורים בנושא ההפצה** באזור בני ברק: 052.7667704, בשאר איזורי הארץ בטל. רכז המערכת, בחו"ל ראה בגב שער הקובץ.
- **בירורים בנושא מנויים**, בדוא"ל הנ"ל, בטל המשרד הנ"ל.
- **קו תרומות ותשלום על גליון:** 076-8178004. וכן בקו 03-7630585 שלוחה 2887 וכן בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות'.
- **פרטי חשבון הבנק:** 'עיון וברכה' בנק מרכנתיל (17) סניף חגי ירושלים (635) חשבון 91018.
- ניתן לקבל אישור להחזר מס לפי סעיף 46.
- **קבלת תשובות** מתאפשרת בדואר: 'עיון הפרשה' גניחובסקי 24 בני ברק (הכתובת בחו"ל מפורסם בגב השער), או במוקדי התשובות המפורסמות בתחילת הגליון, או בדוא"ל כמפורט למעלה.
- שליחת הערות למדור '**אשיחה בחוקיך**' מתאפשר רק בדוא"ל, טפסי **רישום למנוי**, בקשה לקבלת הקובץ לאוצר הספרים, שליחת וקבלת טפסי **רישום לקבלת קוד אישי**, מתאפשר בכל אחד מהדרכים הנ"ל.
- **עדכון ותיקון פרטי קוד אישי**, דרך מערכת 'נדרים פלוס' / עיון הפרשה / טפסי הרשמה ומידע.
- **שחזור קוד שאבד** על פי מספר תעודת זהות, בטל: 076-8178001 24 שעות ביממה.

GENERAL RULES & INFORMATION

The קובץ is printed once a month 10 times a year.

Every 5 תשובות gives you 1 entry into the גורל, if all questions are answered you receive 1 bonus entry.

A minimum of 10 answers is required for entry into the גורל

This issues answers must be mailed off by one week after the last parsha discussed in the קובץ.

Anyone who enters continually with quality answers our team of תלמידי ראשי הישיבות שליט"א will forward the best among them to the choose from amongst them for cash awards.

The choicest answers will be chosen by our editors for entry into our SEFER which will be coming to print in the near future דשמיא.

In Yeshivos the answers can be given in to our representatives, otherwise please post by mail. We can not accept answers by fax. Those who never purchased a קובץ and would like to enter should send in \$2 with their answers.

To subscribe fill out form at back and send to the representative in your country (addresses on inside front page).

A subscription for the year is \$50 (USA) 30£ (U.K) 35€ (France). Checks should be made out to name of representative in country of application.

Our email address for correspondence is iyun@actcom.co.il.

מזכרת נצח נציב בזאת, לידידנו הדגול הרב אברהם חייקל שולמן זצ"ל, אשר חלקו רב בביסוס ובחזיון מפעלינו הקדוש מיום הקמתו, במסירות נפש עצומה, בחן ובחכמה, עד להסתלקותו ביום יט במנחם אב תש"ע.

לעילוי ולזכר נשמתו הטהורה עומדות לעד רבבות שעות עמל ויגיעת התורה. יהי זכרו ברוך.

ובצאתנו נפיל תחנון לפני קל נותן התורה, לבל יארע ח"ו משגה או תקלה תחת ידינו, ונזכה לראות מהרה בנבואת 'ומלאה הארץ דעה את ה' וגו', אכ"ר.

ביקרא דאורייתא

מערכת הקובץ

פרשת

עקב

עיון הפרשה

אביטה ארחותיך

אשיחה בחוקיך

פקודיך אתבונן

קונטרס התשובות

תוכן עניני פרשת עקב

עיון הפרשה

- א. מצוות שאדם דש בעקביו.....מג.
- ב. איסור שחיטת בהמה מסוכנת בסכין של ע"ז.....מג.
- ג. ברכות ברכת המזון אי מעכבות זו את זו.....מד.
- ד. מה נכלל בחיוב תפילה מן התורה.....מה.
- ה. תפילה 'בכל לב' בתפילת ציבור.....מו.
- ו. מצות לימוד תורה לבן חברו.....מז.

אביטה ארחותיך

- ז. תפקיד הלבוש והנעליים.....מז.

אשיחה בחוקיך.....נ.

- ח. אל תהיה ברכת הדייט קלה בעיניך אפילו הוא גוי - הגאון רבי דוד פלק. ט. פירוש מלת 'עקר' - הרה"ג אהרן ביינ. י. גדר פרי 'שיזפין' אם נחשב משבעת המינים - הרה"ג עזרא טוקצ'נסקי.

פקודיך אתבונן

- אכל פת ומסופק אם עברו שבעים ושנים דקות מאכילתו, האם עדיין יכול לברך ברכת המזון - הג"ר אשר ויספיש.....נא.

קונטרס התשובות

- לחם ושמלה שנותן הקב"ה לגר.....נה.

הכוונה לתורה ולטלית חשובה - זוכה ללבוש העשוי מאור התורה - בניו מקריבים עולות - הכוונה ללחם הפנים ולבגדי כהונה - הכוונה לחלה ולראשית הגז - אפילו נתגייר בשביל לחם ושמלה - בדרך כלל הוא עני - כשנתגייר באמצע השנה - המעלה היא שמובטח בהם - עוזר להצלחה הרוחנית - עיקר שכרו לעולם הבא - הצדיקים מסתפקים במועט - הקב"ה נותן לו בעצמו - הדבר מורה על חשיבותו - רצה קרבת ה' - הכוונה שלא יקבל על ידי הרשעים - הכוונה בין מבפנים בין מבחוץ - הכוונה לכל צרכי האדם - אצל גר הוא בהרחבה - יש לחשוש שיחזור לסורו - נותן לו בגדים חשובים - אינו מובטח על הפרנסה - אין דבר מובטח אפילו לצדיק - הדבר מוכיח שהוא מישראל - הגר אינו מרגיש שהדברים שלו.

פרשת עקב

מנין המצוות (ע"פ ספר החינוך):

יש בה שש מצוות עשה ושתי מצוות לא תעשה

עשה: ברכת המזון • אהבת גרים • יראת ה' • תפילה • חבירה ודביקות עם חכמי התורה • שבועה בשם ה' • ל"ת: שלא ליהנות מצימיו ע"ז • שלא ליהנות מע"ז.

א. מצוות שאדם דש בעקביו

והיה עקב תשומעון (ז, יב)

והיה עקב תשמעון, אם המלות הקלות שאלם דש בעקביו תשמעון (רש"י)

בדעת זקנים לבעלי התוס' כתבו: ויש תמהין, וכי יש מצוות שאדם דש בעקביו [ואם כי בפשטות נראה שלשון 'שאלם דש בעקביו' אין הכוונה שנעשים בדריסת רגלים, אלא זהו כינוי למצוות שבני אדם מזולזין בהן, אבל מדברי בעלי התוס' נראה שלמדו שהכוונה שהמצוות נעשות בפועל בדריסת רגלים].

ותירצו: יש לומר כגון שילוח הקן, דכתיב (להלן כב, ו) 'כי יקרא קן צפור לפניך', ודרשינן (חולין קלט, א) פרט למזומן, נמצא שכשהולך דש בעקביו על הקן. אי נמי, מצות ציצית שאדם גורר אחריו כמנהג העולם. אמנם שמעתי שכל המגרר ציציתיו עליו הכתוב אומר (ישעיהו יד, כג) 'וטאטאתיה במטאטא השמד', אלא משליכן על כתף ונוטלן ביד, עכ"ל. ויל"ע טובא במה שכתבו בעלי התוס' שהכוונה על מצות שילוח הקן, הלא עצם מציאת הקן אינה מצות, רק שילוח האם זוהי המצות, וא"כ באותה שעה שמקיים מצות שילוח הקן כבר אינו דש ברגליו.

ב. איסור שחיתת בהמה מסוכנת בסכין של ע"ז

ולא תביא תועבה אל ביתך (ז, כו)

מהכא ילפינן איסור הנאה מעבודה זרה [כלשון הרמב"ם (פ"ז מהל' ע"ז ה"ב): עבודת כוכבים ומשמשיה ותקרובת שלה וכל הנעשים בשבילה אסור בהנאה,

ניתן להשיב בתנאי שלימוד השאלות וליבונם היה בשבוע זה כפי הכללים

שנאמר 'ולא תביא תועבה אל ביתך', ע"כ. וראה רמב"ם בסהמ"צ (ל"ת כה) ורמב"ן (כאן פסוק כה) וכן בחינוך (מצוה תכט).

והנה בחולין (ח, א) איתא: סכין של ע"ז [שמשמשים בה קרבנות של ע"ז, ואסורה בהנאה, כדאמרי' בע"ז (נא, ב) 'אבד תאבדון את כל המקומות' (להלן יב, ב), בכלים שנשתמשו לעבודת כוכבים הכתוב מדבר - רש"י], מותר לשחוט בה, ואסור לחתוך בה בשר. מותר לשחוט בה, מקלקל הוא. ואסור לחתוך בה בשר, מתקן הוא. אמר רבא, פעמים שהשוחט אסור, במסוכנת, ע"כ. ופירש"י: 'דהוי מתקן והוי הנאה שאם לא ישחטנה תמות'.

ויל"ע, למה אסור לשחוט בהמה מסוכנת משום דהיא הנאה, והלא כיון שאנו מברכים על השחיטה, ש"מ דיש מצוה בשחיטה, וקיי"ל (ד"ה כה, א) דמצוות לאו ליהנות ניתנו, וא"כ נמצא שאינו נהנה מסכין של ע"ז.

ג. ברכות ברכת המזון אי מעכבות זו את זו

ואכלת ושבעת וברכת (ח, י)

בברכות (מח, ב) איתא: ת"ר, מניין לברכת המזון מן התורה, שנאמר 'ואכלת ושבעת וברכת', ע"כ. וכתבו תוס' (שם טז, א ד"ה וחותם), שהחיוב מן התורה הוא לברך שלש ברכות נפרדות, ברכת הזן, ברכת הארץ וברכת ירושלים. והברכה הרביעית שהיא ברכת 'הטוב והמטיב', קיי"ל דמדרבנן היא [וראה מג"א (סי' קצא סק"א) מש"כ בדעת רש"י].

והנה דעת הרמב"ן (ברכות לד, ב במלחמות, הובא במג"א סי' קצד סק"ג), שאין הברכות מעכבות זו את זו, ולכן מי שיודע לברך רק ברכה אחת, יברך אותה, כדי לצאת ידי חובת ברכה זו שהרי חייב בה מן התורה. וכן אם החסיר ברכה אחת, יכול להשלימה לאחר זמן. [ונל"א כשיטת הרי"ף (שם) דס"ל דברכות מעכבות זו את זו, ראה מג"א (שם)].

ויל"ע לשיטת הרמב"ן, מדוע מי ששכח 'רצה' בשבת או 'יעלה ויבא' ביו"ט, דינו שחוזר לראש ברכת המזון, והא לכאורה בברכה ראשונה ושניה כבר יצא ידי חובתו, והוי כמו שברך ברכה ראשונה ושניה והפסיק

ואח"כ ברך השאר, שיצא ידי חובתו במה שברך בתחילה את שתי הברכות. וה"נ נימא דלא הפסיד אלא ברכה שלישית, ואמאי חוזר לראש.

ד. מה נכלל בחיוב תפילה מן התורה

ולעבדו בכל לבבכם (יא, יג)

כתב הרמב"ם (פ"א מהל' תפילה ה"א-ב): מצות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר 'ועבדתם את ה' אלקיכם' (שמות כג, כה). מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה, שנאמר 'ולעבדו בכל לבבכם', אמרו חכמים אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה. ואין מנין התפלות מן התורה, ואין משנה התפלה הזאת מן התורה, ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה. ולפיכך נשים ועבדים חייבין בתפלה לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא, אלא חיוב מצוה זו כך הוא, שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום, ומגיד שבחו של הקב"ה, ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להן בבקשה ובתחנונה, ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו - כל אחד לפי כחו, ע"כ. ועיי"ש עוד.

מבואר ברמב"ם, שמפרש בחובת תפילה דאורייתא שישאל אדם צרכיו בבקשה ובתחינה דוקא, והיינו שבלי זה, אינה נקראת תפילה כלל, אפילו מדרבנן, שכן הם תיקנו רק זמני תפילה [כמבואר ברמב"ם (ריש פ"ב מהל' תפילה עיי"ש)].

ויסוד דבריו, לכאורה מהא דתנן בברכות (כה, ב): 'העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים', ואיפליגו בה (בדף כט, ב) רב אושעיא ורבנן. רבי אושעיא סבר דמיירי במי שתפלתו עליו כמשאוי, ורבנן אמרי כל שאינו אומרה בלשון תחנונים. ועיי"ש בתוס' (ד"ה כל) דלדידהו העיקר תלוי רק בלשון תחנונים, ואפילו התפילה עליו כמשא, יצא [וראה ברמב"ם (פ"ד מהל' תפלה הט"ז): ואחר כך יתפלל בנחת ובתחנונים, ולא יעשה תפלתו כמי שהיה נושא משאוי ומשליכו והולך לו, ע"כ. וכן מבואר בב"י וב"ח (או"ח סי' צח), שאם לא התפלל דרך תחנונים כרש המבקש בפתח, לא יצא מצות תפילה כלל].

ומעתה צ"ע, מש"כ המג"א (סי' קו סק"ב), דהני נשים שאינם מתפללים

רק אומרים מיד בבוקר סמוך לנטילה בקשה קטנה [וכוונתו ל'מודה אני'], מדאורייתא יוצאין בכך, עיי"ש. ותמוה, דהא לפי מה שנתבאר בדעת הרמב"ם דמדאורייתא בעינן בנחת ובתחנונים ושלא יהיה עליו כמשא, א"כ בתפילת 'מודה אני' בודאי לא יצאו מדאורייתא מצות תפילה. וכ"ש לשיטת הפוסקים שתפילה דרבנן, הרי חייבו נשים כאנשים, ופשיטא שלא יצאו.

ה. תפילה 'בכל לב' בתפילת ציבור

וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל לִבָּבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֶרְצְכֶם (יא, יג-ד')

פירש בעל הטורים: 'בכל לבבכם ובכל נפשכם ונתתי מטר', לומר שאין נענים על המטר אלא אם כן יכוונו להתפלל בכל לב, ע"כ [ומקורו בירושלמי (תענית פ"ב ה"א): אמר רשב"ל, כתיב (בראשית ב, ו) 'ואד יעלה מן הארץ', עלה שבר מלמטן מיד הגשמים יורדים. וראה במפרשי הירושלמי דעלה שבר מלמטן היינו שהבריות שוברים לבם ונכנעים. והיינו תפילה מעומק הלב].

והנה בתענית (ח, א) איתא: אמר ר' אמי, אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו, שנאמר 'נשא לבבנו אל כפיים' (איכה ג, מא). ופריך, איני והא אוקים שמואל אמורא עליה ודרש 'ויפתוהו בפיהם וגו' ולבם לא נכון עמו' (תהלים עח, לו), ואעפ"כ 'והוא רחום יכפר עון' וגו' (שם פסוק לח). לא קשיא, כאן ביחיד כאן בציבור [תפלתם נשמעת, ואף על פי שאין לב מולם שלם - רש"י], ע"כ. מבואר בגמ', דאע"ג דתפילת היחיד בעי לב שלם, בתפילת הציבור לא בעי לב שלם.

וצ"ע, דהא קרא דידן דכתיב 'וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל לִבָּבְכֶם', איירי בציבור, דהא כתיב בלשון רבים, וא"כ מפורש בקרא שגם בציבור בעינן 'בכל לבבכם' היינו בלב שלם.

וכי תימא דהא גופא הוה קשיא ליה לבעל הטורים, ולכן פירש, דמהך קרא ילפינן דשאני תפילה על מטר דאף הציבור אינן נענין אלא א"כ מתפללים בלב שלם.

אלא דהא גופא צ"ב, מאי שנא תפילה על המטר, משאר מילי דלא בעי לב שלם. [ראה אדרת אליהו להגר"א (ריש פרשת וזאת הברכה) בפירושו מהו 'איש האלקים'. עוד ראה בספר תורת בריסק (בראשית ב, ה) מה שהביא שם בשם הגרי"ז, ודו"ק].

ו. מצות לימוד תורה לבן חברו

ולמדתם אתם אתם אתם אתם לדבר בם (יא, יט)

בב"ב (כא, א) איתא: ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל, שבתחלה מי שיש לו אב, מלמדו תורה, מי שאין לו אב, לא היה למד תורה. מאי דרוש 'ולמדתם אתם' ולמדתם אתם [ולמדתם אתם האב עצמו מצוה ללמדו - רש"י]. התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש 'כי מציון תצא תורה' (ישעיהו ב, ג) וכו', עיי"ש.

ויל"ע, בהא דאמרו שמי שאין לו אב לא היה לומד מדכתיב 'ולמדתם אתם' שדוקא אביו מצווה ללמד את בנו ואין אחרים מצווים, והלא מפורש בקרא (לעיל, ז): 'ושננתם לבניך', ופירש"י (והוא מהספרי שם): 'אלו התלמידים שקרוין בנים'. הרי מפורש שיש חיוב ללמד לתלמיד גם אם אינו בנו.

אביטה ארחותיך - סוגיה בפרשה

ז. תפקיד הלבוש והנעליים

שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה (ח, ד)
א, פירש הכתוב, שבכלל מה שסיפק הקב"ה את צרכי ישראל במדבר ארבעים שנה, אף סיפק להם לבוש ומנעלים. ששמלותיהם לא בלו, ורגליהם לא התנפחו כדרך הולכי יחף, כיון שלא בלו נעליהם, וכמו שנאמר בסוף פ' כי תבוא (להלן כט, ד): 'לא בלו שלמותיכם מעליכם ונעלך לא בלתה מעל רגלך'.

בפרשתנו, חילק הכתוב בין הלבוש ובין הנעליים. שבלבוש פירש שלא בלה הלבוש, ואילו במנעל, לא הזכיר הכתוב שלא בלו המנעלים, אלא הזכיר את התוצאה שבאה על ידי כן, שלא התנפחה הרגל כדרך הולכי יחף.

וכתב בעור אריה למהר"ל, שבא הכתוב להודיע שיש חילוק בין הלבוש ובין הנעליים. שהלבוש נצרך מצד עצמו לחיי האדם, אבל המנעלים אינם נצרכים מצד עצמם, אלא כדי שלא תיזוק הרגל.

ב, ופירש המהר"ל את דבריו, שהמלבושים הם לכבוד האדם, כמו שאמרו בגמ' (שבת ק"ג, א), שרבי יוחנן קרא ללבושיו 'מכבדות'. ומחמת כן הם נצרכים לאדם מצד עצמם, כדי שיתכבד ויתקשט בהם.

אבל המנעלים אינם מלבושי כבוד, אלא הם מלבוש גנאי לאדם. שהרי בכל מקום קדושה אסור להיכנס במנעלים, כמו שנאמר (שמות ג, ה): 'של נעלך מעל רגלך, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא'. ואין לבישת הנעלים אלא מחמת הכרח, שהאדם מוכרח לנעול מנעלים כדי שלא יזוק ברגליו.

והוכיח כן מדיני ברכות השחר. שאמרו בגמ' (ברכות ס, ב) שכשלוש את בגדיו מברך 'מלביש ערומים'. וכאשר נועל מנעליו מברך 'שעשה לי כל צרכי'. והרי שהנעלים אינם מלבושי הכבוד של האדם, ולא נבראו אלא מחמת ההכרח והצורך שבהם.

ג, ולפי זה מתפרשים דברי הירושלמי (שבת פ"ו ה"ב), שביאר טעם איסור היציאה בסנדל המסומר בשבת, כיון שהוא גורם פחד לנשים מעוברות. והקשו, מעתה אפילו בחול יהא אסור. והשיבו: 'לאו אורחיה דבר נשא מיהו ליה תרין סנדלין חד לחולא וחד לשובתא'. ופירש בקרבן העדה, שאין דרכו של אדם שיהיו לו סנדל אחד לחול ואחד לשבת, וכיון שגזרו שלא יצא בו בשבת, אף בחול לא יצא בו.

והרי שאף שאמרו בירושלמי (פאה פ"ח ה"ז): 'אמר רבי חנינא צריך שיהיו לו שני עטיפין אחד לחול ואחד לשבת', ודרשו זאת ממה שאמרה נעמי לרות (רות ג, ג): 'ורחצת וסכת ושמת שמלותיך', אלו בגדי שבתא, מכל מקום אין הנעליים בכלל בגדי שבת, ואין הדרך שיהיה סנדל לחול מלבד נעלי השבת.

וכמו שפירש המהר"ל, שהלבוש הוא בכלל כבוד האדם, ולבושי שבת הם בכלל כבוד שבת. אבל המנעל אינו אלא הכרח, ואינו בכלל כבוד שבת.

[ובפני משה פירש את דברי הירושלמי להיפך, שדרכו של אדם שיהיה לו סנדל אחד לחול ואחד לשבת. והמאורע שבו באה סכנה מחמת סנדל המסומר היה בסנדלים של שבת, ומחמת כן לא גזרו אלא בשבת. וצ"ע, שבירושלמי שם לא הזכירו מעשה מסויים שאירע בסנדל המסומר, אלא שבשעת השמד היו הנשים מפילות מרוב פחד

בראיית ראשו של סנדל המסומר או בשמיעת קולו. והרי שהפחד היה מחמת סנדלי חיילי רומי, והיו מפילות קודם שראו שלובש הסנדל הוא אדם מיישראל].

ד, ובחילוק זה מתפרשים דברי הרמב"ם (פ"ה מהל' דעות ה"א): 'כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו, והוא מובדל בהם משאר העם, כך צריך שיהיה ניכר במעשיו, במאכלו ובמשקו וכו', ויהיו כל המעשים האלו נאים ומתוקנים ביותר'.

ופירט הרמב"ם (שם הלכה ט) כיצד יהיה החכם ניכר במלבושו: 'מלבוש תלמיד חכם מלבוש נאה ונקי, ואסור לו שימצא בבגדו כתם או שמנונית וכיוצא בהן. ולא ילבש לא מלבוש מלכים כגון בגדי זהב וארגמן, שהכל מסתכלין בהן. ולא מלבוש עניים, שהוא מבזה את לובשיו, אלא בגדים בינונים נאים'.

וסיים הרמב"ם, 'ולא ינעל מנעלים מטולאים טלאי על גבי טלאי בימות החמה, אבל בימות הגשמים מותר אם היה עני'.

והרי שהמלבוש צריך להיות נאה ונקי. אבל המנעלים אינן צריכות להיות נאות ונקיות, אלא שלא יהיו מגוננות ביותר כשאין הכרח בדבר. וכמו שחילק המהר"ל, שהלבוש הוא לכבוד האדם, והמנעלים אינם אלא להכרח.

ה, וכשם שכתב הרמב"ם, שכיון שהחכם ניכר בחכמתו ובמדעותיו, והוא מובדל בהם משאר העם, צריך הוא גם להיות ניכר במעשיו ובמלבושו משאר העם. כך נהגו בדורות האחרונים, שיהיו שומרי התורה והמצוות ניכרים משאר העם במלבושיהם.

ויסוד דברי הרמב"ם הוא כמו שאמרו במדרש רבה (שיה"ש א, ב), שנמשלו דברי תורה ליין, מה היין ניכר בגוף, כך דברי תורה ניכרין בגוף, ומרמזין ומראין באצבע ואומר זה הוא תלמיד חכם. הרי שהשפעת התורה על הגוף, היא על ידי שיש היכר המייחד את לומד התורה, שאף מעשיו החיצוניים מראים שהוא מלומדי התורה.

וכיון שבדורות האחרונים נתמעטו שומרי התורה והמצוות, עד שנעשו לציבור בפני עצמו המובדל משאר ישראל, נתחדש צורך לייחד לבוש לשומרי התורה והמצוות, שיהיה אפשר להראות באצבע שאדם זה הוא משומרי התורה והמצוות.

ומתחילה היה עיקר ההיכר בלבישת כובע ובגד עליון. ועד שנוצר היכר בכל לבוש של שומר תורה ומצוות, שעל ידו הוא מובדל משאר העם.

אבל לגבי המנעלים, אין צורת מנעל המיוחדת לשומרי תורה ומצוות. אלא שנהגים מצורת מנעל המיוחדת את אלו שאינם שומרי תורה ומצוות. וכמו שנתבאר, שהנעלים אינן נצרכות מצד עצמן, ואין בהן צורך לצורה מסויימת, אלא שלא יהא בהן גנאי.

אשיחה בחוקיך - מרבנן ותלמידהון

ח. אל תהיה ברכת הדיוט קלה בעיניך אפילו הוא גוי

ברוך תהיה מכל העמים (ז, יד)

'ויאמר אלקים אל בלעם וגו' לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא, שאמר בלעם א"כ אקללם במקומי, א"ל לא תאור את העם, א"ל א"כ אברכם, אמר לו אינם צריכים לברכתך כי ברוך הוא, משל אומרים לצרעה לא מדובשך ולא מעוקצך. ומדוע אין ברכת בלעם בכלל 'אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך אפילו הוא גוי, וכי יש ברכה שהיא פחות מברכת הדיוט. [ראה משכיל לדוד וגור אריה (בלק שם)].

בירושלמי (ברכות ה, ח) איתא: אמר ר' תנחום, אם בירכך גוי ענה אחריו אמון, דכתיב 'ברוך תהיה מכל העמים'. וראה בפלא יועץ (ערך ברכות), דיש לחזר אחר ברכות, כדאמרין במגילה (טו, א): אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, ואפילו הוא גוי. וכמו שהביאו שם מארונה היבוסים שבירך לדוד, ודרוש שבירך לדניאל, ונתקיימה בידם.

וצ"ב לפי"ז, מה שהובא ברש"י מהתנחומא (בלק כב, יב) עה"פ

הגאון רבי דוד פלק שליט"א

מח"ס 'בתורתו יהגה' ו'ענינו של יום', ירושלים
d025865127@gmail.com

ט. פירוש מלת 'עקר'

לא יהיה בך עקר ועקרה (ז, יד)

עקר, שאינו מוליד (רש"י)

ס"ל לרש"י שיש לפרש מהו 'עקר', א"כ אמאי לא פירש כן רש"י לעיל בחומש בראשית שם מוזכרות כמה וכמה עקרות.

צ"ב, מדוע ראה רש"י לפרש כאן מהו 'עקר', שהרי ממה נפשך: זה נראה דבר די פשוט בפשט ש'עקר' הוא מי שאינו יכול להוליד. ואי

הרה"ג אהרן ביין שליט"א

מח"ס 'טמונה בפרשה', ירושלים
ahronbinn@gmail.com

י. גדר פרי 'שיזפין' אם נחשב משבעת המינים

ארץ חטה ושעורה גפן ותאנה ורימון וגו' (ח, ח)

הן לענין הברכה שלפניו, דהיינו האם להקדים ברכתו לפירות אחרים, והן לענין ברכה שאחריו, דהיינו האם לברך אחריו ברכת מעין ג'. [אמנם יש גורסים 'רימין' ולא רימון, ולפי"ז הספק שונה במקצת, ואכתי יש להסתפק גם לו יצויר שיבוא לפנינו פרי אחר הבא מהרכבת ב' מינים מז' המינים מה דינו].

במתני' (ריש כלאים פ"א מ"ד) הוזכר פרי בשם 'שיזפין', ופירש הרע"ב ע"פ הירושלמי, שהוא פרי הנוצר מהרכבה של זיתים ורימון.

והנה, מכיון שהזית והרימון שניהם מז' המינים, יש להסתפק בדין פרי שכזה הנוצר משניהם האם גדרו נמי כפרי מז' המינים, או לא. והספק הוא,

הרה"ג עזרא טוקצינסקי שליט"א

מח"ס 'כתרי אותיות', טלז סטון

ezratuk1@gmail.com

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

אכל פת ומסופק אם עברו שבעים ושתיים דקות מאכילתו, האם עדיין יכול לברך ברכת המזון*

ואכלת ושבעת וברכת (ח, י)

שאלו את מו"ר הגאון ר' ניסים קרליץ זצ"ל, מה הדין לגבי אדם שאכל פת ולא אכל כדי שביעה, ומסתפק אם עברו כבר שבעים ושתיים דקות מגמר האכילה ועדיין לא בירך ברכת המזון, האם יכול הוא לברך ברכת המזון?

והשיב מו"ר זצ"ל, דכל זמן שהוא אינו מרגיש שהוא רעב צריך הוא לברך ברכת המזון. עכת"ד.

א. הנה איתא במשנה בברכות נ"א ב' "ועד מתי מברך עד כדי שיתעכל המזון שבמעיו". ובגמרא שם נ"ג ב' כמה שיעור עיכול, אמר רבי יוחנן כל זמן שאינו רעב, וריש לקיש אמר כל זמן שיצמא מחמת אכילתו, אמר ליה רב יימר וכו' מי אמר ריש לקיש הכי והאמר רב

* הג"ד אשר ויספיש שליט"א, מח"ס 'שאלת אשר' ומו"צ במודיעין עילית.

אמי אמר ריש לקיש כמה שיעור עיכול כדי להלך ארבע מילין, לא קשיא כאן באכילה מרובה כאן באכילה מועטת. ע"כ דברי הגמרא. ופירש"י - אכילה מרובה. ד' מילין. ע"כ. אמנם תוספות שם בד"ה "באכילה מרובה" פירשו איפכא, דבאכילה מרובה כל זמן שהוא צמא דאין שם קצבה, אבל מועט ד' מילין. ע"כ דבריהם.

ויעוין ברי"ף וברא"ש דפסקו את דברי ר' יוחנן להלכה, ולא הביאו כלל את דברי ריש לקיש. וברמב"ם בהלכות ברכות פרק ב' הלכה י"ד כתב וז"ל: מי שאכל ושכח ולא בירך, אם נזכר קודם שיתעכל המאכל שבמעיו חוזר ומברך, נתעכל המזון שבמעיו אינו חוזר ומברך. ע"כ. הנה הרמב"ם הזכיר לשון המשנה, ולא פירש מהו שיעור עיכול. אמנם יעוין שם בהגהות מיימוניות אות ט', דמייית את דברי ר' יוחנן וריש לקיש, וכתב דקיימא לן כר' יוחנן לגבי ריש לקיש. וגם בלחם משנה שם כתב דקיי"ל כר' יוחנן, ולא הוצרך רבינו לברור, דממילא משתמע. ע"כ. וכן פסקו בטור ובשו"ע אורח חיים סימן קפ"ד סעיף ה' כר' יוחנן, דשיעור עכול הוא כל זמן שאינו רעב מאותה אכילה.

ב. אמנם יש לעיין בדעת ר' יוחנן גופא איך מיירי, דהנה בדעת ריש לקיש חזינן בגמרא דאיכא שני שיעורים, דאיכא שיעור לאכילה מרובה ואיכא שיעור לאכילה מועטת. אמנם ר' יוחנן לא פירש לנו אלא שיעור אחד, דכל זמן שאינו רעב יכול לברך, אבל לא נתפרש לנו אם כוונת ר' יוחנן דכך הוא השיעור בין באכילה מרובה ובין באכילה מועטת, או שמא ר' יוחנן פליג על ריש לקיש רק לגבי מה שאמר דהשיעור הוא כל זמן שיצמא מחמת אכילתו [דלרש"י קאי שיעור זה למסקנת הגמרא בריש לקיש גבי אכילה מועטת, ולתוס' גבי אכילה מרובה]. אבל גבי הציור השני [דהיינו לרש"י גבי אכילה מרובה ולתוס' גבי אכילה מועטת] לא פירש לנו ר' יוחנן דעתו כאן בסוגיא, ושמא מודה הוא לריש לקיש.

והנה ראיתי ברמב"ם שם, דכתב ציור נוסף דאיכא בו נפקותא לגבי שיעור עיכול (לבד ממה שהבאנו לעיל גבי מי שאכל ושכח ולא בירך), דזה לשונו שם בהמשך ההלכה: וכן אם נעלם ממנו ולא ידע אם בירך או לא בירך חוזר ומברך, והוא שלא נתעכל המזון שבמעיו. עכ"ל. ופירשו שם הכסף משנה וכן הלחם משנה, דהרמב"ם כתב כן גבי ברכת המזון משום דברכת המזון דאורייתא, ולכן אם נסתפק אם בירך חוזר ומברך, אבל רק עד שיתעכל המזון שבמעיו. וכידוע ברכת המזון דאורייתא רק באכל שיעור שביעה. [ויעוין בביאור הלכה בסימן קפ"ד סעיף ו' ד"ה "בכזית", דמביא בתוך דבריו, דדעת הרמב"ם היא כדעת רוב הראשונים, שחייב ברכת המזון דאורייתא הוא דווקא באכל כדי שביעה, עיי"ש]. חזינן דהרמב"ם פירש הסוגיא (דהיינו דעת ר' יוחנן בסוגיא, כמבואר בנושאי כלים של הרמב"ם, דהרמב"ם גם כן פסק כר' יוחנן), דמיירי באכל אכילה מרובה. ושמא אינו מוכרח, דיש לומר דר' יוחנן באמת מיירי לשיטת הרמב"ם בין באכילה מרובה ובין באכילה מועטת, אלא דהנפקא מינה שכתב הרמב"ם גבי מי שהסתפק אם בירך, היא דווקא גבי ציור זה שאכל כדי שביעה.

ג. וראיתי בדרכי משה בסימן קפ"ד אות א' דכתב וז"ל: ובאבודרהם, דשיעור עיכול מזון הוא ארבעה מילין באכילה מועטת. עכ"ל. והביאו גם כן המגן אברהם שם בסימן קפ"ד סק"ט. וכתב על דבריו וז"ל: והוא כפירוש התוס', דלפירש"י הוי באכילה מרובה ד' מילין ובאכילה מועטת הוי פחות. ובאמת כל הפוסקים לא חילקו בין רב למעט, דס"ל דזהו איתמר אליבא דריש לקיש אבל אגן קי"ל כר' יוחנן. עכ"ל. וביאור דבריו הקדושים (כן מבואר במחצית השקל), דהאבודרהם סבירא ליה, דפלוגתא ר' יוחנן וריש לקיש אם עד שירעב או עד שיצמא היא רק לגבי אכילה מרובה [ועל פי פירוש התוס' בריש לקיש דבאכילה מרובה השיעור הוא 'ותר מד' מילין], אבל גבי אכילה מועטת מודה ר' יוחנן לריש לקיש דהשיעור הוא ד' מילין. אמנם מסיים המגן אברהם, דכל הפוסקים לא חילקו בין רב למעט, והיינו דסברי דהשיעור שנקט ר' יוחנן בגמרא עד שירעב, מיידי בין באכילה מרובה ובין באכילה מועטת. עד כאן ביאור דבריו. ולפי זה נפיק, דהספק שנסתפקו לעיל בדעת ר' יוחנן, אם האי שיעורא של עד שירעב הוא דוקא גבי אכילה מרובה, אבל באכילה מועטת מודה הוא לריש לקיש, או דנימא דמסתיימת הגמרא משמע דשיעור עד שירעב שאמר ר' יוחנן הוא בין באכילה מרובה ובין באכילה מועטת, נתבאר מהמגן אברהם, דאיכא בזה פלוגתא בראשונים איך ללמוד את הסוגיא, דלדעת האבודרהם באמת ר' יוחנן דיבר רק באכילה מרובה, אבל באכילה מועטת השיעור הוא ד' מילין כריש לקיש, אמנם כל שאר הפוסקים פליגי עליה וסברי, דהאי שיעורא של עד שירעב שאמר ר' יוחנן הוא בין באכילה מרובה ובין באכילה מועטת.

ד. אמנם ראיתי בט"ז שם סק"ב, דלא סבירא ליה כמגן אברהם בדעת ר' יוחנן שם בסוגיא. דהנה הט"ז נסתפק גבי אדם שאכל לחם רק כזית משום שלא היה לו 'ותר', והיה עדיין רעב בשעת אכילתו, ויש לו תאוה לאכול עוד, ואין לו עוד מה לאכול ממנו, מהו שיעור העיכול לגביו. (וכתב שם האי ספק גם גבי אכילת דברים אחרים, עי"ש). ופשט ספיקו שם, דלומד פשט הסוגיא, דכל מה שנחלק ר' יוחנן על ריש לקיש הוא דוקא גבי אכילה מרובה, אבל באכילה מועטת לא נחלק עליו, ושיעור עיכול הוא כדי ד' מילין (על פי פירוש התוס' דנקט דבריהם לעיקר), ואם כן יש לפשוט, דאף שפסקינן כר' יוחנן לגבי ריש לקיש היינו דוקא באכילה מרובה, אבל באכילה מועטת מודה ר' יוחנן, ונוכל לפשוט הספק הזה מדברי ריש לקיש שהשיעור הוא בד' מילין. עכ"ד. חזינן מהט"ז, דלמד פשט הסוגיא בסתמא כדברי האבודרהם שהביאו הדרכי משה והמגן אברהם, ולא נקט שכל הפוסקים פליגי עליה וסברי ששיעורו של ר' יוחנן עד שירעב הוא בין באכילה מרובה ובין באכילה מועטת.

ובאמת יעוין במגן אברהם שם בסק"ט בהמשך דבריו, דגם כן נסתפק בהאי ספק שנסתפק הט"ז, דזה לשונו שם: וצ"ע מי שאכל מעט ולא שבע ממנו היאך ישער, דהא מתחילה גם כן היה רעב, ונראה לי דמשער אם הוא רעב כל כך כמו שהיה קודם שאכל.

עכ"ל. חזינו, דהמגן אברהם לא נקט כלל האי שיעורא דד' מילין אף גבי אכילה מועטת, ובא ליתן שיעור של רעב השייך באכילה מועטת. [ובאמת כתב שם בהמשך שאין אנו בקיאים לשער זה, עיי"ש בדבריו בעצה שנתן.] על כל פנים חזינו, דאיכא פלוגתא לדינא בין הט"ז והמגן אברהם, אם גבי אכילה מועטת השיעור הוא ד' מילין (לט"ז), או גם כן עד שירעב, כמו גבי אכילה מרובה (למגן אברהם).

ה. והנה בשו"ע שם בסעיף ה' העתיק רק האי שיעורא דר' יוחנן, דיכול לברך ברכת המזון כל זמן שאינו רעב מאותה אכילה, וכן לענין אכילת פירות ושתיית יין, אם אינו רעב ולא צמא יברך, עיי"ש. ויעוין במשנה ברורה בסק"כ דכתב, דכל זה כשאכל כל צרכו מהלחם והפירות, אבל אם אכל מעט והיה חפץ לאכול עוד אלא שלא היה לו יותר, קשה לשער שיעור זה, ופסק שם, דאם אין לו עוד פת יכול הוא לברך בתוך שיעור הילוך ד' מילין, דהיינו שבעים ושתיים דקות. דסמך בזה על הט"ז ועוד חבר אחרונים שהעתיקו לדינא האי שיעורא. ויעוין שם בביאור הלכה ד"ה אם, דביאר הכרעתו, דיש הרבה פוסקים שהעתיקו שיעור זה דהילוך ד' מילין. וכתב עוד, דנראה שאפילו לראשונים שהשמיטו שיעור זה וסבירי דר' יוחנן סובר דגם באכילה מועטת השיעור הוא עד שירעב, מכל מקום גם באכילה מועטת שיעור זה הוא גדול משיעור הילוך ד' מילין, עיי"ש בכל דבריו. וסיים וכתב, דאף שקשה לנו לשער שיעורא דר' יוחנן באכילה מועטת, יש לסמוך בריוח על שיעור ריש לקיש.

ו. ועתה נבא לבאר הוראת מו"ר צ"ל. דנלע"ד דציור זה שנשאל מו"ר צ"ל אינו ממש הציור שנסתפקו בו הט"ז והמגן אברהם שהביא המשנה ברורה בסק"כ. דהם דיברו שבשעת אכילתו המועטת עדיין היה רעב, אמנם בציור זה שנשאל מו"ר צ"ל, אף שמיידי באכילה מועטת מכל מקום נראה שבשעת אכילתו לא היה רעב, ואף שלא אכל שיעור של כדי שביעה, [המבואר במקום אחר, עיי"ן שם בסמך קפ"ד הנ"ל בסעיף ו' במשנה ברורה ובביאור הלכה ואכמ"ל.] דאי מיידי שהיה רעב, אם כן יש לנו את הכרעת המשנה ברורה שעד שבעים ושתיים דקות יכול לברך. ולזה יש לומר, דנקט מו"ר צ"ל דבפשט הסוגיא נקטינן לעיקר כדעת המגן אברהם, דגם באכילה מועטת השיעור הוא עד שירעב, אלא דנקטינן שהוא שיעור גדול יותר משבעים ושתיים דקות, כמו שכתב בביאור הלכה הנ"ל. אלא דבציור שנסתפקו האחרונים שגם בשעת האכילה היה רעב, אין לו לברך אחר שבעים ושתיים דקות וכדברי הביאור הלכה, אמנם בציור זה שלא היה רעב אז, יכול הוא לברך אם עדיין אינו רעב, אף אחר שעברו שבעים ושתיים דקות, דמאחר דנקטינן לעיקר כסתומת רוב הראשונים וכן הטור ושו"ע, דזהו השיעור עד שירעב, אם כן אם בפועל אינו רעב [וגם לא היה רעב בשעת האכילה עצמה, ולא היה תאב לאכול עוד], אף שלא אכל שיעור כדי שביעה, יכול הוא לסמוך על האי שיעורא ולברך אף שהוא מסתפק שמא עברו שבעים ושתיים דקות. כנלע"ד.

ויש להוסיף ולומר, דעל כרחק מיירי שבדרך כלל שיעור שביעתו בשעת האכילה הוא באכילה מרובה יותר ממה שאכל כעת (עיין במשנה ברורה ובביאור הלכה שם בסעיף ו'), ועתה הספיק לו שיעור הכזית שאכל, ולא היה רעב יותר בשעת האכילה. דאי לאו הכי, אלא דתמיד זהו שיעור אכילתו ושביעתו, אם כן הדין פשוט דיכול לברך עד שיעור שירעב, דגביו נחשבת אכילה זו כאכילה מרובה. כנלע"ד בביאור האי דינא.

קונטרס התשובות

תשובות על שאלה שפורסמה בשנים קודמות

לחם ושמלה שנותן הקב"ה לגר

ואהב גר לתת לו לחם ושמלה (י, יח)

ואהב גר לתת לו לחם ושמלה, ודבר חשוב הוא זה שכל עצמו של יעקב אבינו על זה נתפלל, ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש (רש"י)

יש לעיין, מהי החשיבות כשנותן לגר לחם לאכול ובגד ללבוש, הרי לכל ברואי עולם נותן הקב"ה לחם ושמלה כמבואר בע"ז (ג, ב). וכן אנו אומרים בבהמ"ז: 'הזן את העולם כלו וכו' הוא נותן לחם לכל בשר וכו' כי הוא א-ל זן ומפרנס לכל ומטיב לכל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא', וא"כ מאי אולמיה דגר.

והנה במדרש (ב"ר ע, ה) איתא: עקילס הגר נכנס אצל רבי אליעזר, אמר לו הרי כל שבחו של גר שאמר 'ואהב גר לתת לו לחם ושמלה'. אמר לו, וכי קלה היא בעיניך, דבר שנתחבט עליו אותו זקן שנאמר (בראשית כח, כ) 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש', ובא זה [הגר] והושיטו לו [הקב"ה] בקנה, עיי"ש. וזהו לכאורה מקור דברי רש"י כאן.

אמנם הא גופא צ"ב, יעקב אבינו שביקש 'לחם לאכול ובגד ללבוש', מדוע חשש שלא יהא לו אפילו לחם לאכול ובגד ללבוש, וכי גרוע הוא מרוב רובם של באי העולם שיש להם לחם ובגד.

[והנה בדברי דוד לט"ז כתב לבאר דאין הכי נמי, כל באי עולם צריכים להתפלל

אפילו על לחם לאכול ובגד ללבוש, וה"ה נמי יעקב אבינו, משא"כ גר שהקב"ה 'אוהב גר לתת לו לחם ושמלה' אף בלא תפילה תחילה, עכ"ל ד. ודבריו צריכין תלמוד.

ובגור אריה למהר"ל כתב לפרש, כי לשאר בני אדם אין הקב"ה נותן לחם ושמלה, רק ממוון לקנות בו צרכיו, וזה הוי חסרון שהרי עם הממוון גופא אי אפשר לעשות כלום, וצריך לטרוח לילך לנחתום ולקנות בממוון לחם, וכן לילך לחייט ולרכוש בו מלבוש, כלומר שהקב"ה לא נתן לו דבר חשוב בשעה שנתן לו. אבל הגר, מזמין השי"ת לפניו בגד ולחם שהוא דבר חשוב בעצמו.

ודבריו צ"ב, כי המציאות מכחישתם, דאמנם איתא בשבת (ל, ב) שבימות המשיח 'עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת', אבל עד שנזכה לזה, הרי גם הגר צריך ללכת עם ממונו לנחתום לקנות לחם ולחייט לתפור לו בגד כמו כל שאר בני אדם, ומחי כוונת המהר"ל שהשי"ת מזמין לגר בגד ולחם].

(גליון ריא פרשת עקב אות ד)

תשובת הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א

יעקב ביקש שיוכל להשתמש בלחם לאכול ובבגד ללבוש, שלא כחולה שאף שיש לו לחם ובגד אינו יכול להשתמש בהם, והיינו דכתיב 'לחם לאכול ובגד ללבוש'. וזהו שהביא רש"י דה"נ הוא בגר.

תשובת הגאון הגדול רבי יצחק סורוצקין שליט"א

בעת ברכת כהנים אומרים 'ותתן לי ולכל נפשות ביתי, מזונותינו ופרנסתנו ברווח ולא בצמצום וכו', כשם שנתת פיסת לחם לאכול ובגד ללבוש ליעקב אבינו'. ומשמע מזה, שבקשת יעקב היתה, שמזונותיו ופרנסה שלו יהיו ברווח ולא בצמצום, וזהו מה שהוסיף 'לאכול' ו'ללבוש', שלא יהי' בצמצום. והקב"ה אוהב גר, לתת לו מזונותיו ופרנסה שלו ברווח ולא בצמצום.

תירוץ א. הכוונה לתורה ולטלית חשובה*

במדרש (ב"ר שם) מובא המשך המעשה, שלאחר מכן הלך עקילס הגר לרבי

* התירוצים הבאים (א-ח) מיישבים הקושיה הראשונה, מה החידוש בכך שה' נותן לגר לחם ושמלה.

יהושע [ושאל אותו את שאלתו, מה החידוש בכך שהקב"ה נותן לגר לחם ושמלה], ורבי יהושע פייסו בדברים, ואמר לו ש'לחם' המוזכר כאן פירושו תורה, שנאמר (משלי ט, ה) 'לכו לחמו בלחמי', וב'שמלה' המוזכרת כאן הכוונה לטלית, שכאשר זכה אדם לתורה זוכה לטלית. וביאר **ביפה תואר** (שם), שהכוונה לבגד חשוב שלובשים מורי ההוראה, והיינו שיזכה להורות הוראות, ולנהוג שררה על הציבור [וכל זה מלבד הפירוש הפשוט, שהכוונה ללחם ושמלה ממש].

תירוץ ב. זוכה ללבוש העשוי מאור התורה

נזר הקודש (ב"ר שם) ביאר, שמה שאמר רבי יהושע 'לחם זו תורה', הוא משום שהדברים תלויים זה בזה, שהרי אם אין קמח אין תורה (אבות פ"ג מ"ז). ומה שאמר 'שמלה זו טלית', הכוונה למה שאמרו בזוהר (בראשית רכז, א), שכל צדיק עושים לו לבוש יקר מאור התורה והמצוות שהתעסק בהם, ואם כן הוא זוכה לאור טלית העליון.

תירוץ ג. בניו מקריבים עולות

עוד מובא במדרש (שם), שאמר לו רבי יהושע: ולא עוד אלא שהן [-הגרים] משיאין את בנותיהם לכהונה, והיו בניהם כהנים גדולים, ומעלים עולות על גבי המזבח. וביאר **ביפה תואר** (שם), שלפי זה 'לחם' היינו עולות, כפי שנאמר (במדבר כח, ב) 'את קרבני לחמי'. וזוהי חיבה יתירה, שזרע בני נכר זוכים להיות קרבים לה' ולשרתו. ונקט 'עולות', משום שקרבן עולה הוא הקרבן הקדוש ביותר, שכולו כליל.

תירוץ ד. הכוונה ללחם הפנים ולבגדי כהונה

המדרש (שם) מוסיף, שאמר לו רבי יהושע ביאור נוסף: דבר אחר, 'לחם' זה לחם הפנים [וזו חיבה יתירה, שהם נהנים משולחן גבוה ('פה תואר)], והיינו באופן שמשיאים בנותיהם לכהנים וכו"ל], ו'שמלה', אלו בגדי כהונה.

תירוץ ה. הכוונה לחלה ולראשית הגז

מסיים המדרש (שם): הרי [נתבארה מעלתו של גר] במקדש, אבל בגבולים [שאינן שם קרבן, עדיין קשה מה המעלה בכך שגר מקבל לחם ושמלה. ומיישב רבי יהושע] 'לחם' זו חלה, ו'שמלה' זו ראשית הגז [שאף הם מתנות כהונה, שיזכו צאצאיו בהם כאשר ישיא בנותיו לכהנים]. אמרו, אלולי אריכות פנים שהאריך ר' יהושע

עם עקילס, היה חוזר לסורו [מחמת כעסו על ר' אליעזר, שגער בו ולא רוה צמאו בשאלתו]. וקרא עליו (משלי טז, לב) 'טוב ארך אפים מגבור' [טוב ר' יהושע שהשיב באריכות אפים, מר' אליעזר שהשיבו בכעס כגבור ואיש מלחמות (נתבאר ע"פ יפה תואר)].

תירוץ ו. אפילו נתגייר בשביל לחם ושמלה

נחמד למראה (ב"ר שם) ביאר הכתוב לפי פשוטו, שהנה מבואר במדרש (ראה ילקוט שמעוני בא רמז ריג, אמור רמז תרמה) שישנם שלשה מיני גרים: **א.** גר שבא לשם פניה כלשהי - והוא נמאס בעיני ה'. **א.** גר שמתגייר לשם שמים ממש - והקב"ה אוהבו. **ג.** גר שבא מחמת עניותו כדי שיפרנסוהו - והתחדש כאן שאף אותו אוהב הקב"ה. וזה מה שאמר הכתוב, שאף מי שנתגייר בשביל 'לתת לו לחם ושמלה', בכל זאת הקב"ה אוהבו.

תירוץ ז. בדרך כלל הוא עני

אברבנאל (כאן) ביאר הכתוב לפי פשוטו, שמדובר בגר עני, וכתב כך: וזכר היתום והאלמנה והגר, לפי שאלו תשש כחם ואין להם עוזרים, והוא יתברך חומל עליהם, ולא יחמול על הפושעים. וכעין זה ביאר **העמק דבר** (כאן): מזדקק לפרנסת גר שהוא הדיוט שבישראל, ונדרש להשגחה פרטית להשיג לחם ושמלה, שהרי אין לו אחוזה ונחלה.

תירוץ ח. כשנתגייר באמצע השנה

שפתי כהן (כאן) ביאר: השכינה עולה ביום הכפורים, להביא טרף לביתה וחוק לנערותיה, שהן ישראל, וזה הגר מזונו נתן לשר שהיה תחת ידו, ואין לו מזון וחלק בשכינה עד יום כפורים הבא, עתה בא ואינו רוצה לזון מסיטרא אחרא. וכל אחד ואחד מישראל מזונותיו קצובים לו מראש השנה, וזה שבא מבקש לו מזון, זהו 'לתת לו לחם' [ולא אמר 'ונותן לו לחם', שמבקש לו מקום לתת לו, אולי שום ישראל עשה שום עוון, שדינו שיקופח מזונו וכסותו, יכין וצדיק ילבש].

תירוץ ט. המעלה היא שמובטח בהם*

יפה תואר (שם) ביאר המשא ומתן בין עקילס הגר לרבי אליעזר: 'הרי כל שבחו'

* התירוצים הבאים (ט-כד) מיישבים הקושיה השניה [על תשובת רבי אליעזר], מדוע באמת יעקב אבינו חשש שלא יהיה לו לחם לאכול ובגד ללבוש.

וכו'. דאף על גב דהבטחת המזונות לאו מילתא זוטרתא היא [וכו'], מכל מקום מאחר שאמר 'ואוהב גר', חשב שהיה ראוי להבטיחו בעושר גדול, ולא ב'לחם ושמלה', דמשמע מזונות מצומצמים בעלמא. ומשני שאפילו מזונות מצומצמים בהיותו בטוח בהם דבר גדול הוא, שהרי אפילו לזה הוצרך יעקב להתחבט עליהם, ואילו הגר הושיטה לו בקנה, כי בנקלה ישיג זה על ידי הבטחת ה' בלי שיתחבט עליהם [וכעין זה ביאר **מתנות כהונה** (שם), וראה עוד בשאלתנו בשם ה"ז].

תירוץ י. עוזר להצלחה הרוחנית

עוד ביאר **יפה תואר** (שם): מפני שאין ההצלחה בענין גופני אלא רוחני, הוקשה לו שהיה לו להבטיחו בהצלחה נפשית, לא ב'לחם ושמלה' שהם צרכי הגוף, שיראה מזה שאין הגר משיג מדרגת ישראל בהצלחה האחרונה [ואעפ"י שגם בהמון ישראל לא נתפרשו בתורה עיני הצלחת הנפש, רק הצלחות גופניות, לא הוה קשיא ליה, כי ידוע שהם בטוחים בזה, ולא הוצרך הכתוב לפרש לכמה סיבות נודעות. אבל הכא דקאמר 'ואוהב גר לתת לו', נראה כי זה כל פרי אהבתו 'לתת לו לחם ושמלה'].

ומשני כי דבר גדול דיבר בלחם ושמלה, מצד היותו סעד להשגת השלימות הנפשי, מאחר שנתחבט עליו הזקן אצל בקשתו דרכי השלימות, באומר 'היה ה' לי לאלהים', נראה שהכוונה להיותו נעזר לשלא 'יצטרך להיות טרוד מהשיג ההצלחה הנפשית. וזהו שאמר ר' יהושע 'לחם זו תורה' וכו', שהכוונה בזה הצלחות רוחניות. ונמצא שהפשט והרמז הא בהא תליא, כי על ידי הכנת המזונות יזכה לתורה ולתעודה.

תירוץ יא. עיקר שכרו לעולם הבא

נזר הקודש (שם) ביאר, שעקילס סבר שזהו כל עיקר שכרו של הגר, שיהיו לו רק מזונות מצומצמים, ולא עושר גדול, וחשב שזהו דבר קטן, והוא משום שהגר אינו חביב כל כך בעיני הקב"ה. והשיב לו רבי אליעזר, וכי קלה היא בעיניך, דבר שנתחבט בו אותו זקן, הוא יעקב המובחר שבאבות. והיינו שיש ללמוד מכך שאין זה עיקר השכר, אלא עיקר השכר הוא ברוב טוב הצפון לעולם הבא, ומה שמקבלים בעולם הזה אינו אלא מתנת חנים, ולכן די אף בלחם ולא במותרות, כדי שיהיה שכרו שלם לעולם הבא. וכל שכן שיש ללמוד מכך לגר, שאינו חביב כמו יעקב אבינו.

תירוץ יב. הצדיקים מסתפקים במועט

רבינו בחיי (בראשית כח, כ) ביאר מה שאמר יעקב 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש': זאת שאלת הצדיקים מאת השם, לא ישאלו המותרות רק הדבר ההכרחי בלבד, שאי אפשר לו לאדם שיחיה בלעדיו. ובידוע כי נטיית אדם אחר בקשת המותרות הוא גורם לו מהומות רבות, ועל כן כל איש ירא את השם ראוי לו שיהיה שמח בחלקו, ושיסתפק במעט, ושלא יתאוה המותרות, וייטב לבו ביראת השם.

תירוץ יג. הקב"ה נותן לו בעצמו

האלישיך (כאן) ביאר: אך מה שמחזיק לו יתברך טובה ואוהבו, הוא 'לתת לו לחם ושמלה'. והוא, כי הוא יתברך חפץ חסד, וכל תאותו להיטיב, ובהכין אדם עצמו לקבל מאתו יתברך אוהב אותו על ככה. וזהו אומרו 'לתת לו' כו', כי עד כה היה תחת כח חצוני, ולא היה כבודו יתברך להשפיע עליו על ידו, כי אם על ידי שר חצוני, ועתה הוכן ובא לתת לו בעצמו לחם ושמלה.

תירוץ יד. הדבר מורה על חשיבותו

אור החמה (כאן) ביאר כעין זה, שלכן כתב **רש"י** (כאן) 'ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב אבינו על זה נתפלל, ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש'. כלומר, אף שהכל מקבלים זאת, אבל **החשיבות** היא שיקבל זאת מיד ה' ממש.

תירוץ טו. רצה קרבת ה'

עיני רש"י (כאן) ביאר כעין זה, שיעקב אבינו ידע שמן הסתם יהיה לו 'לחם לאכול ובגד ללבוש', כפי שיש לכל יצור בעולם, אולם הוא רצה להרגיש קרבת ה', שאפילו דבר מועט כזה אינו מקבל ממילא, ואין זה טבעו של עולם, אלא הקב"ה בעצמו נותן לו. והמשל לכך, שכאשר המלך מחבב אחד משריו, הוא שולח לו מתנות או שנותן לו עושר, אבל כאשר מחבב מישהו במיוחד, הוא נותן לו פת מפיו. וכן יש לבאר לענין גר, שה' נותן לו את הדברים בהשגחה מיוחדת.

תירוץ טז. הכוונה שלא יקבל על ידי הרשעים

בעל דברי יואל (מתורתו של רבינו ח"ג עמ' תצח) ביאר [כעין זה], שיעקב אבינו היה בטוח שיהיה לו לחם לאכול ובגד ללבוש, אלא שביקש שהקב"ה יתן לו זאת בעצמו, ולא יקבל זאת על ידי הרשעים, כדי שלא יהיה נצרך להם ולטובתם,

ולא יטה מדרך האמת. ואכן הועילה תפילתו, שלא הנהה מנכסי לבן כלום, וכל העשירות הגיעה לידו בדרך נס מן השמים [עיין שם].

תירוץ יז. הכוונה בין מבפנים בין מבחוץ

עוד כתב האלשיך (כאן): ואמר שני אלה [לחם ושמלה], לומר, בין מה שהוא צורך אוכל נפש פנימה הוא ה'לחם', בין מה שהוא על בשרו מבחוץ שהוא 'שמלה', הכל חפץ הוא להיטיב עליו על ידי עצמו, למתקרב אליו יתברך. **ולפי זה** יש ליישב באופן נוסף, ש'לחם' כולל כל המאכלים, ו'שמלה' כולל כל הדברים שחוץ לבשרו.

תירוץ יח. הכוונה לכל צרכי האדם

כעין זה כתב הרמב"ן (פסוק טז): 'ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה', והם כל צרכי האדם, והנה הוא יפרנס העניים אשר אין להם אוהב ורע [וראה עוד לעיל (תירוץ ז), מה שיש ליישב לפי סוף דבריו].

וכן כתב רש"י הירש (כאן): ה' אוהב את הרגש האנושי שבאדם, המביא אותו להימלט אל ה', והרי הוא נותן לו קיום ומעמד אזרחי, שביטויים 'לחם ושמלה', וגם יעקב כולל ב'לחם' ו'בגד' את כל האושר הארצי שיש לצפות לו מאת ה'.

תירוץ יט. אצל גר הוא בהרחבה

בחובות הלבבות (שער ח' פ"ג) כתב, שכוונת דוד המלך היא שיהיה לו כדי סיפוקו, לא פחות ולא יותר, כדי שינצל גם מנסיון העוני וגם מנסיון העושר. **ולפי זה** ביאר **עטרת פ"ז** (כאן), שלגבי גר התחדש שהקב"ה נותן לו שלא בצמצום, שהרי לא נאמר אצלו 'לחם לאכול ובגד ללבוש', אלא 'לחם ושמלה'.

תירוץ כ. יש לחשוש שיחזור לסורו

ליקוטי חבר בן חיים (ח"ה עמ' יז) ביאר, שאף אצל גר הכוונה כך, שיהיה לו כדי סיפוקו ולא יותר, כדי שלא יהיה לו נסיון העוני ונסיון העושר, מחשש שיחזור לסורו. וזה מה שענה רבי אליעזר לעקילס, אלא שהוא לא הבין זאת [וכעין זה ביאר **בחסדי דוד** (הגדה של פסח, עמ' רסב), שכיון שנסיון העושר קשה, אין הקב"ה נותן אותו לגר, כיון שיש לחשוש שיחזור לסורו].

תירוץ כא. נותן לו בגדים חשובים

במסכת שמחות (פ"ז ה"ג) נאמר: 'והסירה את שמלת שביה מעליה' (להלן כא, ג), היו עליה בגדים נאים, מלביש לה בגדים שחורין, היו עליה שירים ונזמים וטבעות, מעבירין הימנה כדי לנוולה [וכן אמרו בספרי (כי תצא ריג): 'והסירה את שמלת שביה מעליה', מלמד שמעביר ממנה בגדים נאים ומלבישה בגדי אלמנות, שהגוים ארורים הם, בנותיהם מתקשטות במלחמה, בשביל להזנות אחרים אחריהן. וכעין זה כתב רש"י (להלן שם)].

וביאר המלבי"ם (שם), ששם 'שמלה' מורה על שמלה חשובה, כגון מלבושי שבת ויום טוב.

ולפי זה ביאר עטרת פ"ז (כאן), שנמצא שלגר נותן ה' יותר ממה שביקש יעקב אבינו, שיעקב אבינו ביקש רק על 'בגד ללבוש', ואילו לגר נותן הקב"ה 'שמלה', שהיא בגד חשוב [וראה עוד לעיל (תירוץ א), שהכוונה לחלוקא דרבנן].

תירוץ כב. אינו מובטח על הפרנסה

במדרש (תנחומא ויצא ג) אמרו, שכל מה שביקש יעקב אבינו באותו ענין, השיבו שנתקבלה תפילתו, חוץ מלענין הפרנסה, משום שאמר הקב"ה, אם אני מבטיחו על הלחם, מה יבקש עוד ממני [והובאה שם דעה, שאף על הפרנסה השיבו שנתקבלה בקשתו].

ולפי זה יש ליישב, שהתחדש אצל גר שהבטיחו גם על הלחם, ואילו אצל יעקב אבינו לא הבטיחו הקב"ה אפילו על כך [וראה עוד לעיל (תירוץ ט)].

תירוץ כג. אין דבר מובטח אפילו לצדיק

טעם ודעת (לגר"מ שטרנבוך, בראשית כח, כ) ביאר דברי המדרש (שם), שיעקב חשש שמא יגרמו חטאיו, ולא יהיו לו הזכויות לקבל ההבטחות שהבטיחו הקב"ה. וזהו שאמר 'אם יהיה אלקים עמדי ונתן לי לחם לאכל', ולא הבטיחו ה' על כך, כדי שלא יסיח דעתו מלהתפלל גם לצרכיו ההכרחיים. והוסיף, שדברי המדרש הם עיקר ויסוד גדול, ללמדנו לידע שלא מגיע לאדם מאומה, ואפילו הוא צדיק כיעקב אבינו, אלא תמיד יהא מבקש ומתפלל - העשיר מתפלל שישתמר ממנו, העני מתפלל שיהיה לו ממון, חשוך בנים מתפלל לילדים, ואב בנים מתפלל שיהיו בריאים ויחנכם כראוי - ולעולם אסור לאדם להסיח דעתו מתפילה, ואפילו על צרכיו ההכרחיים [וראה בשאלתנו, שיש אומרים שהגר אינו צריך להתפלל על כך, וכנ"ל].

תירוץ כד. הדבר מוכיח שהוא מישראל

שבת ומועדים (כאן) ביאר כעין זה, שדווקא מחמת ש"לחם ושמלה" הם דברים הכרחיים ומצויים, ניכר בנתינתם שהקב"ה אוהב גר. והיינו שפסוק זה בא ללמד, שמשעה שהגוי נתגייר, שום דבר אינו מגיע אליו כטבעי וכמובן מאליו, וגם דברים שבהיותו גוי לא היתה כל רבותא להשיגם, עכשיו שהוא יהודי הוא זקוק למתנת שמים לכל דבר, ואפילו ההכרחי ביותר. משום שכאשר נתגייר, הוא נכלל בגורלו של עם ישראל, שאין דבר שמגיע להם כמובן מאליו, וכל חייהם מותנים בשמירת התורה והמצוות. ובזה מתבטאת מעלתו הגדולה של הגר.

תירוץ כה. הגר אינו מרגיש שהדברים שלו*

המהר"ל (גור אריה כאן) כתב על דברי רש"י (כאן): 'ודבר חשוב הוא זה'. ואם תאמר, ולמה הוא חשוב דבר זה כשנותן לו בגד ללבוש, דהא כל אדם בעולם יש לו בגד ללבוש ולחם לאכול. ויש לומר, דהכי פירוש, כי לשאר בני אדם אין הקדוש ברוך הוא נותן לו רק העושר, וכיון שאינו מזמין לפניו לחם לאכול ובגד ללבוש, רק ממון, והוא עצמו עושה ממנו בגדים, סוף סוף, לא נתן לו דבר חשוב בשעה שנתן לו, רק שהוא עשה ממנו דבר חשוב. אבל הגר מזמין לפניו בגד ולחם, שהוא דבר חשוב בעצמו, ונראה כי חשוב הגר אצל השם יתברך. ולא יאמר שהגר הוא פחות ושפל אצל השם יתברך, כמו שהוא אצל האדם.

והקשינו על דבריו: ודבריו צריכים ביאור, כי המציאות מכחישתם, דאמנם איתא בשבת (ל, ב) שבימות המשיח 'עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת', אבל עד שנזכה לזה, הרי גם הגר צריך ללכת עם ממונו לנחתום לקנות לחם, ולחייט לתפור לו בגד, כמו כל שאר בני אדם, ומהי כוונת המהר"ל שהשי"ת מזמין לגר בגד ולחם.

ובעברא דדשא (עקב מאמר א', עמ' שי) הקשה קושיה זו. ותירץ [בדרך העבודה], שעל פי רוב גם אדם שיודע ומכיר שהממון שיש לו הוא מאת ה', מכל מקום אחרי שהממון בידו, הוא חי בהרגשה שהממון שלו, ומי יאמר לו מה תעשה, והוא בכוחו וחכמתו הולך לקנות לחם ושמלה. מה שאין כן הגר, שיש לו הרגשה של שברון רוח ושפלות ידים, שאין לו שייכות ואין לו מקום, אין לו זכות אבות ואין לו יחוס, דווקא הוא מזומן לו מאת ה' לחם ושמלה, משום שגם כאשר הוא הולך לנחתום ולחייט כשאר בני אדם, הרגשתו היא שהכל מתנה מאת ה'.

* התירוצים הבאים (כה-כט) עוסקים בתירוץ המהר"ל שהובא בשאלתנו.

ביאורים נוספים

כו. יש שתירצו, שכוונת המהר"ל (שם) היא, שכשם שכאשר הקב"ה מזמין לאדם ממון, אין הכוונה שגדל לו על העץ ממון, אלא הקב"ה מזמין לו עבודה קלה שיקבל עבורה הרבה ממון, או שיתמכו בו ויביאו לו הרבה צדקה. וא"כ באותו האופן הקב"ה יזמין לו לחם ושמלה, באופן שלא יצטרך ללכת לחייט עם ממון ולתפור, אלא יזמן הקב"ה שליחים שיביאו לו עד לפתח ביתו לחם ושמלה, ויחסוך ממנו את הטירחא הזאת ללכת עם ממון ולקנות לחם ושמלה.

כז. יש שתירצו, שאמנם אין ה' מזמין לו את הבגד והלחם עד הבית, אבל ודאי שייכת הזמנה מיוחדת לבגד או לחם, כגון בחלוקת שוברים למזון וביגוד, דכל כה"ג היינו הזמנה מיוחדת של הדבר עצמו, ואינו ככסף בעלמא. ואף על פי שצריך לטרוח וללכת לחייט או לחנווני, מ"מ עיקר החילוק הוא במה שה' מזמין לו את הדבר עצמו, שזהו הדבר החשוב [וזהו דוחק בלשון המהר"ל (שם)].

כח. עוד מצאנו במהר"ל עצמו (גבורות ה' פ"כ) ענין דומה, שיש מעלה מיוחדת בנתינת מזון לאחרים, ולא בנתינת ממון. ויסוד דבריו הוא מדברי הגמרא (סנהדרין קג, ב): אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן קסמא, גדולה לגימא, שהרחיקה שתי משפחות מישראל, שנאמר (להלן כג, ה) 'על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים'. ורבי יוחנן דידיה אמר, מרחקת את הקרובים, ומקרבת את הרחוקים, ומעלמת עינים מן הרשעים, ומשרה שכינה על נביאי הבעל, ושגגתו עולה וזון [עיי' שם פירוט הדברים].

כט. וביאר המהר"ל (שם): ועוד יש לך לדעת, כי האכילה שניתן לאחר היא מעלה אלהית, לפי שנתנת האכילה והשתיה שהוא השפעה לאחרים, הוא מפעולת הנבדל שהוא נותן ומשפיע תמיד, כי הנבדל נותן והגשם הוא מקבל. ולפיכך כאשר הוא נותן האכילה והשתיה לאחר, הוא מתקרב אל מדרגה האלהית, והוא מתקרב אל השם יתברך. ובעמון ומזאב כאשר לא נתנו לחם ומים לישראל, במה שהיו קרובים תחלה אל השם יתברך שהם משפחות אברהם, נתרחקו. וזהו גם כן שאמר כי המדה הזאת משרה שכינה על נביאי הבעל, שהיא מעלה אלהית, לכך מביא השכינה אף שאינו ראוי לו, מכל מקום מצד שראוי לשכינה שיש לו מעלה אלהית הנבדלת משרה עליו השכינה. ומעלמת העין מן הרשעים, כי מאחר שהוא עושה חסד ליתן לאחרים, גם כן מדת הדין מעלים העין ממנו, ואין נוהג עמו בדן. ומה שאמרו 'גדולה לגימא', דוקא שנתן לחם להתפרנס לאחרים, ולא אמרו מי שנתן צדקה, כי נתינת הפרנסה להאוכל הוא פרנסה בעצם, אבל אם יתן צדקה כסף וזהב לאחר אין זה פרנסה בעצם, שמא לא יתפרנס בה, אבל מי שמפרנס את אחד דבר הזה היא המדה החשובה. וכאשר תבין ענין הלגימא הזאת המפרנס את אחר בלחמו ובמימיו, תבין דברים הרבה מאוד.

ל. תורה תמימה (בראשית מח, טו הערה יא) כתב: ויש לפרש הענין ע"פ מה שכתבו בעלי אגדה וחכמי האמת, דמלאך להיותו כולו רוחני לא יוכל להרגיש בדברים הגשמיים והחומריים, ולכן אף אם הוא בעל רחמים, בכל זאת אינו יכול להספיק לאדם צרכיו הגשמיים, כמו לחם ובגד, ע"ן כי אין לו כל הרגש בחוסר ומציאות דבר זה. והנה לפי זה היה צריך להיות מן הדין, שכל שכן הקדוש ברוך הוא שהוא קודש הקדשים, וסמל הרוחנית הדקה והטהורה, שלא ירגיש כביכול בדברים חומריים וגשמיים. לזה אשמעין, דאעפ"כ עניו הוא להרגיש גם בצרכי אדם קרוץ מחומר, והוא נותן לחם לגר ליתום ולא למנה. ולפ"ז עיקר הרבותא אינה בהנתינה, אלא בהידיעה וההרגשה [-עיקר החידוש הוא שה' מרגיש בענינים פחותים אלו, ומיושבת קושייתנו]. ומה שתפס נפשות אלו, גר יתום ולאמנה, הוא משום דדבר הכתוב בהוה וכו', ונענה לצרכיהם [ואף לפי זה מיושבת קושייתנו].

לא. שפתי כהן (כאן) ביאר: או נאמר 'לתת לו לחם ושמלה', לפי שנוול על ידי עכ"ם ונשמתו נשלפה על ידו, לזה צריך לתת לו 'לחם' [אותיות] מלה, לתקן נשמתו, 'ושמלה' לתקן גופו שנתגדל ונתרבה על ידי סיטרא אחרא. על זה רמזו ז"ל (יבמות מח, ב) גר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

לב. עוד כתב שפתי כהן (כאן): 'ושמלה' אותיות 'ושלמה', שמשלים נשמתו וגופו על ידי המלך שלמה והבן. לזה 'ואהבתם את הגר' (פסוק יט) הואיל והקב"ה אוהבו, 'כי גרים הייתם', כי אתם גם כן נתגדלתם על ידי שרו של מצרים. 'גר' בא"ת ב"ש ג"ר, כלומר אתה גם כן בוש שהיית גר, ולגר אומר 'תושב', תא שב גר.

לג. החתם סופר (תורת משה בראשית כח, כ) ביאר מה שאמר יעקב 'לחם לאכול ובגד ללבוש', באופן זה: ונראה לי עפ"י מה דאיתא במתני' מס' דמאי פ"ז מ"ג, פועל שאינו מאמין לבעל הבית חושך עצמו מגרוגרת אחת, כלומר מן אותם שהוצרך לו לאכול כדי שבעו, ניח אחת למעשר. רשב"ג אומר לא יחשוק, מפני שממעט מלאכתו של בעה"ב, ע"ש. ולפ"ז יעקב אבינו בוודאי לא ה' רוצה להנות משל אחרים בחנם אלא בפעולתו, האיך היה יכול לקבל על עצמו לעשר כל אשר יתן לו, האיך יעשה אם יבוא למי שאינו מעשר או לאינו נאמן, כמו שאירע לו באמת שבא ללבן. ממה נפשך, אם יחשוק עצמו מגרוגרת אחת - ימעט מן פעולתו של בעה"ב, ואם לא יחשוק - יעבור על נדו. לכן הוצרך לאמור תחלה 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש', אז אח"כ שיקום תנאו יתחייב בנדרו 'וכל אשר תתן לי', דהיינו יותר מהלחם הצריך לאכילה, 'עשר אעשרנו לך', אבל מה שהוצרך לאכילה זהו בכלל התנאי ולא בכלל הנדר, ולא הוצרך להפריש מן הלחם מעשר כלל.

לד. יש שתירצו, שעל פי דרך הטבע, אדם שמגיע למקום שלא מכירים אותו כלל, ואינו יודע עדיין כיצד לשאת ולתת, לא מצויים לו לחם ושמלה. דבשלמא אם הוא תושב, יש

מהלכים טבעיים שנותנים לאדם לסעות ולהסביר על פי דרך הטבע, כיצד יש לכל אדם לחם ושמלה, אבל בגר זהו חידוש, ובוה רואים נפלאות דרכי ההשגחה העליונה. וכיון שיעקב אבינו היה גר בארץ לא לו, לכן התפלל על כך באופן מיוחד.

לה. הביאורים הבאים דומים לביאורים שהזכרו לעיל [בענין מידת ההסתפקות והמסתערף]:

מהרז"ו (ב"ר שם) ביאר בכוונת המדרש, שעקילס סבר שזהו כל עיקר שכרו של הגר, שיהיו לו רק מזונות מצומצמים, והבין שזהו דבר קטן, הנובע מכך שאין הגר חביב כל כך בעיני ה'. אך רבי אליעזר העיר לו, שלקדושים אשר בארץ שכל מגמתם להדבק בה', וזה כל מאויים וחפצם, אצלם הבטחת דבר זה ההכרחי היא דבר גדול, שבא להם מיד ה' צרכם, והם ינוחו ויתעסקו בעבודת ה' בלי טרדה ועמל.

לו. רבינו ירוחם (דעת תורה ח"ו עמ' קנ) ביאר: חז"ל מגלים לנו בזה סוד הדבר, כי אחרי 'ואוהב גר' מה נותנים לו 'לחם ושמלה', משום כי יותר מ'לחם ושמלה' אין בכלל, כי מה אחרת יתנו לו, האם יתנו לו עוה"ז, הלא זה אשר איש ישראל אין לו שום שייכות להם, עוה"ז מיועד רק לצורך עבודה, לסוד 'שכר מצוה מצוה' (אבות פ"ד מ"ב).

ויש שהוסיפו, שהאהבה של הקב"ה לגר, מזכה את הגר מאת ה' לחיים שקרובים אליו ביותר, חיים שכל תכליתם קרבת ה', ואין בהם הצטרפות ליתר מכך. ועל זאת התפלל יעקב אבינו, לחיים הכי קרובים לה' שיתכנו.

לז. דעת סופרים (בראשית שם) כתב: אבל יעקב שידע ששכר האדם משתלם לא רק בעולם הזה, ביקש מעושר העולם רק את ההכרחי ביותר, ברצותו להשאיר את עיקר שכרו בידי ה', לאחר החיים בעולם הזה.

וכעין זה ביאר טעם ודעת (לגר"מ שטרנבוך, בראשית שם): יעקב לא ביקש אלא על ההכרחי ביותר, היינו 'לחם לאכול ובגד ללבוש', שעל חיי מותרות מנכין לאדם מזכויותיו, אבל על הצרכים החיוניים כלחם ובגד לא מנכים מהזכויות [אמנם מדעת סופרים (שם) משמע שגם בדברים ההכרחיים מנכים מהזכויות].

לח. יש שתירצו [כעין זה], שיעקב אבינו חשש בכל דבר שיגיע לו, שמא יגרע מחלקו לעולם הבא, ולכן התפלל על כך, ודבר הבא על ידי תפילה אינו מגרע מחלקו, כיון שכביכול 'שילם' על הדבר [וכעין זה מבואר במהרש"א (ח"א קידושין כט, ב ד"ה אפשר)]. והתחדש לענין גר, שלענין לחם ושמלה הוא מובטח שאינם יורדים מחלקו לעולם הבא, אלא זהו חלקו המגיע לו בעולם הזה על עצם הגירות.

לט. עוד כתב טעם ודעת (שם), שמי שמסתפק בדברים ההכרחיים, שמבקש רק 'לחם לאכול ובגד ללבוש', זוכה למה שנאמר 'והיה ה' לי לאלוקים', אבל מי ששקוע בעניני העולם הזה, ורודף אחר מותרות ותענוגים, קשה לו לזכות לכך.

מ. רבינו בחיי (שם) כתב: הוא שאמר שלמה המע"ה (משלי טו, טז) 'טוב מעט ביראת ה' מאוצר רב ומהומה בו'. והביא לזה אות ועדות ומופת הכתוב שאחריו, הוא שאמר (שם, יז) 'טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו'. יאמר כי יטב לבני אדם המעט בחברה שתנעם להם, יותר מן המרובה והמטעמים בחברת השונאים. והענין הזה הביא למשל על מדת ההסתפקות, וממנו יש ללמוד ק"ו שיש לו לאדם להתפייס ולהסתפק במעט באהבת הש"י וביראתו, יותר מתוספת הממון מן הגזל והחמס. וכן שלמה המלך ע"ה התפלל על מדת ההסתפקות, הוא שאמר (משלי ל, ח) 'הטריפני לחם חקי'. ביאר כי הריש והעושר מדות מגונות מביאות אותו לעבור על מצות התורה, כי עם הריש יצטרך אדם להחניף את הבריות, כענין שכתוב (משלי יח, כג) 'תחנונים ידבר רש', ועם העושר יבא האדם אל המותרות, ויקנה לעצמו גסות הרוח וגבה לב, כענין שנאמר (שם) 'ועשיר יענה עזות', עד ששישמונו תועבה, שנאמר (משלי טז, ה) 'תועבת ה' כל גבה לב'. ומפני זה אמר (משלי ל, ח) 'ראש ועושר אל תתן לי הטריפני לחם חקי'.

מא. עוד כתב (שם): ודע כי לולא שיצר לב האדם רע מנעוריו, הומה אחר תאות יתרון העושר והכבוד בעולם הזה, לא היה ראוי לו שידאג במה שלא קנה מן המותרות, רק שיבקש דבר המוכרח, כי מה שהוא מוכרח הקדוש ברוך הוא יזמינו לידו יום ביום. וכענין שכתוב בפרשת המן (שמות טז, ד) 'ולקטו דבר יום ביומו', כי לא היה אפשר להם להצניע מן המן לזמן ידוע, ואפילו מיום אחד למחרתו, ומתוך שהיו בוטחים בהש"י היה מזמינו להם יום יום. וכבר דרשו רז"ל בענין הפרנסה (עבודה זרה ג, ב), הקדוש ברוך הוא זן את כל העולם כלו מקרני ראמים ועד ביצי כנים, וזהו שאמר הכתוב (תהלים קמה, ט) 'ורחמי על כל מעשיו'.

מב. עוד כתב (שם): וכבר אנו רואים לעין בסדר העולם והנהגתו, שהיא בחכמה עמוקה ונפלאה, שהקב"ה מזמין לבריותיו וממציא להם הדבר ההכרחי, ומה שהוא מוכרח יותר הוא מצוי יותר, ומה שאינו מוכרח כל כך אינו מצוי כל כך. כענין המרגליות ומיני אבנים יקרות שאינן מצויות כל כך בעולם, ואינם תחת יד כל אדם, לפי שאינם מוכרחות כל כך, שהרי הבריות יכולין לחיות זולתן; אבל המזון שהוא מוכרח יותר מן המרגליות, הוא יותר מצוי מן המרגליות, שהרי תמצא התבואה והמזון בשוקים וברחובות מה שלא תמצא המרגליות. והמים שהם מוכרחים יותר מהמזון שהרעב יכול אדם לסבלו שנים וג' ימים, ולא כן הצמא, כי אפילו זמן מועט לא יכול אדם לסבול, ע"כ המים מצוים יותר מן המזון, כי תמצאם בכל מקום במדינות ואפילו בדרכים. והאור שהוא יותר מוכרח מן המים, שהרי חשק הצמא יכול אדם לסבול מיל אחד או פרסה אחת, אבל בלי האור לא יוכל אדם ולא כל חי להתקיים אפילו רגע, ע"כ הוא מצוי יותר, שלא תמצא מקום ריק מן האור, ואפילו במקום שהכולל עומד שם האור. והא למדת שהדברים המוכרחים הם מצויים יותר בעולם, כי הקדוש ברוך הוא בחכמתו הגדולה סדר את עולמו בהן, והזמין

לבריותיו. וע"כ שאל יעקב הצדיק 'לחם לאכול ובגד ללבוש' שהוא הדבר המוכרח, ושאל מדת ההסתפקות שהיא שאלת הצדיקים ולא שאל המותרות, כי התורה מואסת בהן עד שתמנע אותם ואפילו מן המלך, הוא שכתוב (להלן יז, יז) 'לא ירבה לו סוסים, ולא ירבה לו נשים, וכסף וזהב לא ירבה לו מאד' [עכ"ל רבינו בחיי (שם)].

מג. כעין זה כתב הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פ"ב), והוסיף: אמנם החשובים החכמים כבר ידעו חכמת זה המציאות והבינוהו, כמו שביאר דוד ע"ה ואמר (תהלים כה, י) 'כל ארחות ה' חסד ואמת לנוצרי בריתו ועדותיו'. אמר, שהם אשר שמרו טבע המציאות ומצות התורה וידעו תכליתם, התבאר להם צד החסד והאמת בכל, ולזה שמו תכליתם מה שכוון בהם מאשר הם אדם, והוא ההשגה, ומפני הכרחי הגוף יבקשו צרכי ההכרחיים 'לחם לאכול ובגד ללבוש' מבלי מותר. וזה דבר קל ויגיעו אליו כל אדם במעט טורח כשיספיק להם ההכרח. וכל מה שתראהו מקשי זה הענין וכבודותו עליו, הוא מפני המותרות, בבקשת מה שאינו הכרחי יקשה אפילו מציאות ההכרח, כי כל אשר יתאוה האדם יותר מותרות, יהיה הענין יותר כבד, ויכלו הכחות והקנינים במה שאינו הכרחי ולא ימצא ההכרחי.

מד. חובות הלבבות (שער ח פ"ג) כתב: והשנים עשר, חשבון האדם עם נפשו בעת המית לבו וחריצותו על העולם, בכל השתדלותו ותכלית תחבולותיו וסוף יכלתו, וישקל עמה בזותו בעניני אחריתו ונטותו מעבודת אלהי, ואז ימצא מחשבתו בעניני עולמו הרמה שבמחשבות ותוחלתו בו הרמה שבתוחלת, כי לא יספיק לו ממיני קניניו מאומה. אך הוא כאש, כל אשר תוסיף עצים, היא מוסיפה להבה, וכל לבו וכוונתו מושכים אליו יומם ולילה, איננו חושב לאוהב אלא מי שיעזרהו עליו, ולא רע נאמן אלא המישרהו אליו. ויצפה לעתות אצור המסחרים ועתי מכירתם, וצופה עניני השער, וחוקר על יוקר הסחורות וזולתם, ועלותם וירידתם בכל קצוי הארץ; ולא יעכבהו מלכת בדרכים הרחוקים חום ולא קור, ולא סער הים, ולא אורך הדרך במדברות; אך כל זה לתקותו שיגיע אל תכלית ואין תכלית לו; ואפשר שתתהי יגיעתו לריק, ולא יעלה בידו כי אם הצער הארוך והטורח והעמל. ואם הגיע אל קצת מה שקוה, שמא לא יהיה לו ממנו כי אם שמירתו והנהגתו והצנעתו מן הפגעים, עד שיהיה למי שנגזר לו בו.

מה. נסיים במדרש (ילקוט שמעוני אמור רמז תרמה, הוזכר לעיל תירוץ ו) שעוסק בשבחם של גרים, ובסוגי הגרים השונים: שלשה גרים הם, יש גר שנתגייר לשם אכילה, א"ל הקדוש ברוך הוא, נתגייר בשביל הנבלה הרי היא נתונה לך, שנאמר (דברים יד, כא) 'לגר אשר בשעריך תתננה'. הגר השני [מתגייר כדי] להיות מתפרנס כעני, הרי הם נתונים לו שנאמר (ויקרא כג, כב) 'ובקצרכם את קציר' וגו'. הגר השלישי גר שנתגייר לשמו של הקדוש ברוך הוא, א"ל הקדוש ברוך הוא, הרי הוא שקול עלי כאחד מכם, שנאמר (במדבר טו, טו) 'הקהל חוקה אחת וגו' תורה אחת וגו' יהיה לכם ולגר'. ולא עוד אלא

שהוא שקול עלי כלוי, שנאמר (להלן יד, כט) 'ובא הלוי כי אין לו' וגו' [והגר'], אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבש"ע, [וכי] הגר הזה כלוי לפניך. א"ל גדול הוא לפני, שנתגייר לשמי. משל לצבי שגדל במדבר, ובא מעצמו ונתערב בצאן, היה הרועה מאכילו ומשקו ומחבבו יותר מצאנו. אמרו לו, לצבי זה אתה מחבב יותר מן הצאן. א"ל כמה יגיעות יגעת בצאני, מוציאן בבוקר ומכניסן בערב עד שלא גדלו, וזה שגדל במדברות וביערין, ובא בעצמו לתוך צאני, לכך אני מחבבו. כך אמר הקדוש ברוך הוא, כמה יגעת בישראל, הוצאתים ממצרים והארתי לפניהם, הורדתי להם את המן, הגזתי להם את השליו, העליתי להם את הבאר, הקפתים ענני כבוד, עד שקבלו תורת, וזה בא מעצמו, לפיכך שקול עלי כישראל וכלוי.

תוכן עניני פרשת ראה

עיון הפרשה

- א. חשש מחיקת שם בכתיבת 'שם הוי"ה'..... עב
 ב. פירוט המינים הכשרים בחיה ובבהמה..... עג
 ג. עשר בשביל שתתעשר..... עד
 ד. עין רעה בנתינת צדקה..... עד
 ה. הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו..... עה

אביטה ארחותיך

- ו. גדרה ההלכתי של תעודת כשרות..... עו

אשיחה בחוקיך

- ז. מנין יום ולילה באכילת קדשים - הגאון רבי חיים מרדכי
 אוזבנד. ח. ציווי מצוות הרגלים - הגאון רבי בנימין דוד אלישיב.

פקודיך אתבונן

- שאלות ותשובות בעניני צדקה - הגאון רבי יהודה טשזנר..... עט

קונטרס התשובות

- ציווי הלכות שחיטה בסיני..... פד

עדיף לומר שהכוונה לארבעים יום - כאן נאמר 'כאשר צויתך' - שכינה מדברת מתוך גרונו - בהכרח נאמרו לו ההלכות - נ"מ לעשה שקודם הדיבור - בכיבוד התחדש ששייך אף כשנתגיירו - לשחיטה היה הפסק - כתוב שאספו את השליו - לא שייך רוב סימנים - שמא במקום נקב שחט - שלא יאמר שנוח לו שלא נברא - לענין עוף לא נהגה שחיטה - אם כן יצטרכו כוונה - לא מסתבר שהכוונה לקדשים - לבבלי לא נצטוו על פרה - צריך להכין את הפרה.

פרשת

ראה

עיון הפרשה

אביטה ארחותיך

אשיחה בחוקיך

פקודיך אתבונן

קונטרס התשובות

פרשת ראה

מניין המצוות:

יש בה שבע עשרה מצוות עשה ושלשים ושש מצוות לא תעשה

עשה: לאבד ע"ז ומשמשיה • להקריב קרבנות ברגל הראשון • להקריב קרבנות בבית הבחירה • פדית קדשים שנפל בהם מום • שחיטה • להביא הקרבן מחו"ל לבית הבחירה • חקירת העדים • שריפת עיר הנדחת • בדיקת סימני העוף • מעשר שני • מעשר עני • נגישת נכרי • שמיטת כספים • צדקה • הענק עבד עברי • שמחה ברגל • ראייה ברגל.

ל"ת: שלא למחות שם קודש • שלא להעלות קדשים בחוץ • שלא לאכול מע"ש של דגן חוץ לירושלים • שלא לאכול מע"ש של תירוש חוץ לירושלים • שלא לאכול מע"ש של יצהר חוץ לירושלים • שלא לאכול בכור חוץ לירושלים • שלא לאכול בשר העולה • שלא לאכול בשר קדשים קלים קודם זריקת הדם • שלא לאכול ביכורים קודם הנחתם בעזרה • שלא למנוע מן הלויים מתנותיהם ולשמחם ברגל • שלא לאכול אבר מן החי • שלא לגרוע ממצוות התורה • שלא לשמוע מממתנבא בשם ע"ז • שלא לאהוב המסית • שלא לעזוב השנאה מן המסית • שלא להציל המסית • שלא ללמד זכות על המסית • שלא ישתוק מללמד חובה על המסית • שלא להסית לע"ז • שלא לבנות עיר הנדחת • שלא ליהנות מממון עיר הנדחת • שלא להתגודד • שלא לעשות קרחה על מת • שלא לאכול פסולי המוקדשין • שלא לאכול חגב טמא ושרץ העוף • שלא לאכול נבלה • שלא לתבוע הלואה שעבר עליה שביעית • שלא לימנע מלהחיות העני • שלא נמנע מלהלוות לעני מפני השמטיה • שלא לשלח עבד עברי ריקם • שלא לעבוד בקדשים • שלא לגזוז את הקדשים • שלא לאכול חמץ אחר חצות • שלא להותיר מבשר החגיגה • שלא להקריב פסח בבמה • שלא לעלות לרגל ריקם.

א. חשש מחיקת שם בכתיבת 'שם הוי"ה'

ואבדתם את שמם מן המקום ההוא. לא תעשון כן לה' אלקיכם (יב, ג-ד)

דבר אחר, ונתתם את מזבחכם ואבדתם את שמם, לא תעשון כן, אזכרה למוחק את השם (רש"י)

במנחת חינוך (מצוה תלז אות ו) הקשה, איך מותר לכתוב שם הוי"ה, הלא בשעה שכותב י-ה יש על זה תורת שם לעצמו, וכשממשיך לכתוב אות ו', הרי זה מקלקל את השם, דמעיקרא היה כאן שם י' ה', ועתה יה"ו שאינו שם כלל ונמצא מוחק את השם. והלא הוזהרנו על מחיקת השם מקרא דידן דכתיב 'ואבדתם את שמם [של הע"ז] וגו' לא תעשון כן לה' אלקיכם' (שבת קכ, ב). ואף דהוה מקלקל ע"מ לתקן וכמחיקה על מנת לכתוב שם

הויה, מ"מ בוודאי שלכתחילה אם יש דרך שלא לקלקל כלל ודאי עדיף, והרי אפשר לכתוב את השם למפרע, כגון לכתוב הו"ה ואח"כ להשלים י' בראש התיבה, דבכהאי גוונא ליכא מחיקת השם.

ומכח קושיה זו הוכיח המנ"ח, שיש דין לכתוב אותיות השם כסדרן - י' ואח"כ ה' וכו' [וכן הביא בפתחי תשובה (יו"ד סי' רעו סק"כ)].

והנה הגרעק"א (יו"ד רעו סעי' יא) הביא דעת הגינת ורדים (או"ח כלל ב סי' יב-יג) ושמש צדקה (סי' נב), שצריך לכתוב אותיות השם כסדרן, וכמש"כ המנ"ח. אולם כתב הרעק"א, דהני מילי בשם הויה שבזה הוא דס"ל להפוסקים שצריך לכתבו כסדרן, עפ"י המבואר בזוהר (ויקרא יא ע"ב). אכן בשם 'אלקים' אין הכרח כלל שצריך לכתבו כסדרן, וכן מפורש באליה רבא (סי' לב ס"ק לג) ובנודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סי' קעא) שבכתיבת שם 'אלקים' אי"צ כסדרן, עכ"ד [וראה נוב"י (מהדו"ק יו"ד סי' עה)].

מעתה לדברי הרעק"א, לא הועיל המנ"ח בתירוצו אלא לענין כתיבת שם הויה, דבזה שפיר יש לומר שצריך לכתוב כסדרן, וכן מצאנו כמה פוסקים שכתבו כן. אך בכתיבת 'אלקים' לא מצאנו שצריך לכתוב אותיותיו כסדרן, וא"כ שוב צ"ע, דאחר שכתב א-ל, ומוסיף וכותב אות ה', הרי זה מקלקל ומוחק את השם, דמעתה כתב 'אלה' [דשם אלוה נכתב עם ו' ובכתיבת השם אלקים אין כותבין ו', ונמצא שבכתיבתו מוחק שם א-ל], וצ"ע. [ראה קרית ספר (פ"ו מיסודי התורה); ידאים (סי' שסו); עמק ברכה (עמ' מ)].

ב. פירוט המינים הכשרים בחיה ובבהמה

זאת הבהמה אשר תאכלו שור ע"ה כשבים ושה עזים. איל וצבי ויחמור ואקו ודישון ותאו וזמר. וכל בהמה מפרסת פרסה וישעית ע"סע ע"תי פרסות מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו (י"ד, ד-ו)

צ"ב, אמאי פירט הכתוב כאן עשר מינים - מהם שלשה מיני בהמה, והם: שור שה ועז. ושבעה מיני חיה: איל וצבי ויחמור אקו דישון ותאו וזמר, כל הני פרטי למה לי, הלא נתן בהם הכתוב סימנים מובהקים:

'מפרסת פרסה ומעלת גרה', וכמו שבדגים לא מנה הכתוב פרטים כלל, וסמך על הסימנים. וכן בפרשת שמיני לא מנה הכתוב שום בהמה טהורה, וסמך על הסימנים, ומדוע כאן במשנה תורה פירט הכתוב. [ראה רמב"ם (פ"ב מהל' מאכלות אסורות ה"ג). עוד ראה ברמב"ם (פ"א שם ה"ח), ודו"ק. וכן ראה ברמ"א (יו"ד צח, ב) ובנו"כ שם. ובפלתי שם (סק"ד ד"ה ועכ"פ תבנא לדינא), ודו"ק].

ג. עשר בשביל שתתעשר

**עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ וְגו' וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר לְשִׁכְן שְׁמוֹ וְגו' לַמַּעַן תִּלְמַד לִירְאָה
אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ כָּל הַיָּמִים** (יד, כב-כג)

בתענית (ט, א) איתא: 'עשר תעשר', עשר בשביל שתתעשר.

ויל"ע, מהא דתנן (אבות פ"א מ"ג): אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס. ואם כן מהו הביאור בהא דציותה התורה כאן עשר בשביל שתתעשר [עוד ראה במדרש תנחומא (בפרשתנו סימן יא): 'ושמחת בכל הטוב' (להלן כו, יא), אין טוב אלא תורה וכו', לפיכך משה מזהיר את ישראל 'עשר תעשר', ע"כ. והוא תמוה. וראה מש"כ החת"ס (תורת משה ד"ה 'עשר תעשר וגו' למען תלמד ליראה את ה' אלקיך')].

ד. עין רעה בנתינת צדקה

לֹא תֹאמַר אֶת לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֲחִיךָ הָאֲבִיּוֹן (טו, ז)

תנן (אבות פ"ה מ"ג): ארבע מדות בנותני צדקה וכו', יתנו אחרים והוא לא יתן, עינו רעה בשלו.

וצ"ב, וכי רק ענין של 'עין רעה' הוא, והלא רשע הוא, משום שעובר על לאו ד'לא תאמץ' 'ולא תקפוץ', ואילו במתני' התם מבואר שרק המידה הרביעית של 'לא יתן ולא יתנו אחרים' - רשע, משמע שהמידה של 'יתנו אחרים' והוא לא יתן אינו נחשב לרשע, אלא רק מידה של עין הרע, וזה צ"ע כאמור.

ה. הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו

והיה כי יאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך (טו, טז)

בקידושין (כ, א) איתא: 'כי טוב לו עמך', עמך במאכל ועמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי התבן. מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו, ע"כ.

וכתבו תוס' (שם ד"ה כל): וקשה, מאי אדון, די לו להיות כאדונו. ויש לומר, כדאיתא בירושלמי דפעמים אין לו אלא כר אחת, אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עמך, ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו, זו מדת סדום, נמצא שעל כרחך צריך למסור לעבדו והיינו אדון לעצמו, ע"כ.

ויל"ע, מהא דאיתא בב"מ (סב, א): שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם ממים, ואם שותה אחד מהן מגיע לשוב, דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו, עד שבא רבי עקיבא ולימד 'וחי אחיך עמך' (ויקרא כה, לו) חייך קודמים לחיי חברך, ע"כ. מבואר דמ'עמך' 'לפינן שהוא עצמו קודם, וא"כ הכא נמי בעבד דכתיב 'עמך', נילף הכי שאם אין לו אלא כר אחד, דהוא עצמו קודם לעבדו, שהרי קיי"ל הלכה כרבי עקיבא מחבירו (עירובין מו, ב. וראה פסחים כז, א, כתובות כא, א). [ראה מנ"ח (מצוה מב). עוד ראה מנ"ח (מצוה רצו אות כג), וברמב"ם (פ"ז מה"ל איסורי מזבח ה"א), ודו"ק].

אביטה ארחותיך - סוגיה בפרשה

ו. גדרה ההלכתי של תעודת כשרות

זאת הבהמה אשר תאכלו (יד, ד)

א, שלשה כללים נאמרו בענין ההסתמכות על האומר שמאכל מסויים הוא כשר. דין 'הוראת חכם', דין 'עד אחד נאמן באיסורין', ודין 'אומן לא מרע נפשיה'. ועל פיהם יתכנו שלש דרכים בגדרה ההלכתי של תעודת כשרות.

הדרך האחת היא - שהחתימה על תעודת הכשרות היא בתורת הוראת חכם. שכל שחכם אשר 'הגיע להוראה' חותם על תעודת כשרות, נחשבת חתימתו כהוראה שמאכלים אלו כשרים.

וההסתמכות על הוראת חכם, אינה מוגבלת לשאלות הלכתיות, אלא אף לשאלות מציאותיות. כגון מי שמצא נקב באחד מאיברי הבהמה, והוא שואל את החכם אם הבהמה כשרה או טרפה. שפעמים אין כאן אלא שאלה מציאותיות, שאין השואל יודע אם איבר זה הוא טחול או מרה וכדו'.

ונאמר בזה דין הוראת חכם, שדין השואל לנהוג היתר על פי הוראת החכם שהבהמה מותרת [והוראת חכם מועילה אף בדבר שהוחזק לאיסור, וכהוראות בדיני טרפה וכדו'].

ב, הדרך השנית - שהחתימה על תעודת הכשרות היא בתורת עדות שמאכלים אלו הם כשרים. והדין להאמין לעדותו של החותם, הוא משום שעד אחד נאמן באיסורין.

ולדרך זו, אין חילוק בין תעודת כשרות, ובין מוכר המעיד שהמאכל שמכר הוא כשר. שדין עד אחד נאמן באיסורין נאמר בכל סתם אדם מישראל, ואפילו אינו מכיר אותו שהוא כשר ונאמן, אם לא שהוא חשוד על הדבר. וכמו שכתב במשנ"ב (כ סק"א) שמתעם זה אפשר לקנות טלית מצויצת מכל סתם אדם מישראל, ומשום שמעמידים אותו בחזקת כשרות שעשה הכל כדין.

[ואמנם בזמן הזה, רוב ישראל חשודים לעבור על איסורי התורה, ואינם נאמנים אפילו לעדות איסורין. ודווקא במקום שהמעיד מוחזק לשומר תורה ומצוות, הרי הוא בכלל הדין שעד אחד נאמן באיסורין].

ג, אלא שנאמרו הגבלות בדין עד אחד נאמן באיסורין.

שלגבי איסורי טבל, אין נאמנות לכל סתם אדם מישראל, אלא למי שבקי בהלכות תרומות ומעשרות, כמבואר בטור (יו"ד סו"ס שלא). ואי אפשר להאמין למוכר או

למשגיח כשרות המעידים שהמאכלים מעושרים כדן, אלא כשיודע שהם בקיאים בהלכות תרומות ומעשרות.

וכן לגבי דבר שהוחזק באיסור, וכמאכלים מבהמה ועוף, פסק הרמ"א (יו"ד קכז, ג), שאין עד אחד נאמן כל שאין בידו לתקנו ולהתירו. וכתב הרמב"ן (יבמות פח, א), שהמעיד על חתיכת בשר שנשחטה כדן, נחשב כמעיד על דבר שהוחזק לאיסור ואין בידו לתקנו. שהרי לא היתה הבהמה בחייה בידו שיוכל לשחוט אותה ולהתירה, ואם לא נשחטה כדן אין בידו להתירה.

ונמצא שאי אפשר להאמין למוכר או למשגיח כשרות המעידים שהבשר כשר, אלא אם כן מכיר אותם שחזקה שלא יוציאו מתחת ידם דבר שאינו מתוקן.

ד, הדרך השלישית - שכוחה של תעודת כשרות היא מכח החזקה 'אומן לא מרע נפשיה', שאפשר להאמין לאומן במקום שאפשר לבדוק אם אמר אמת, ושם ימצא שקרן יפסיד את פרנסתו.

ודין זה נאמר אפילו באומן גוי, וכמו שפסק השו"ע (או"ח כא ויו"ד קיד ה), שתגר גוי נאמן לומר על טלית מצוייצת שבידו שקנאה מישראל, או למכור יין רימונים ולומר שלא עירב בו יין של גויים. כיון שהאנשים מקפידים בדבר, ואם ימצא שקרן לא יקנו ממנו פעם אחרת.

וחזקה זו מועילה, במקום שאפשר לבדוק אם נעשו המאכלים בכשרות, והמוכר יפסיד את פרנסתו אם ימצא שלא היו המאכלים כשרים. אבל במקום שימשיכו לקנות אצל אותו מוכר, גם אם ימצא שפעם אחת לא היה המאכל כשר, שוב אין כאן חזקה שיהא המאכל כשר.

ובמקום שאין המוכר מעיד שהמאכל כשר, אלא משגיח כשרות, הרי הדין תלוי בהפסד הפרנסה של אותו משגיח - אם ניתן לבדוק ולמצוא אם לא היה המאכל כשר, ואם וכאשר ימצא פעם אחת שלא היה המאכל כשר יפסיד המשגיח את עבודתו.

אך אם אין ידוע שיש משגיח כשרות בחנות, אלא על פי תעודת הכשרות, הרי הדין תלוי בפרנסתו של החותם. אם אפשר לבדוק ולמצוא אם לא היה המאכל כשר, ואם החותם על תעודת הכשרות יפסיד את פרנסתו, במקרה שימצא פעם אחת שלא היה המאכל כשר.

המעין יפרש לפי שלשת הדרכים, כיצד מועילה חתימה על תעודת כשרות שנעשית קודם להכנת המאכלים. אם בכלל דין הוראת חכם יכול החכם להורות על העתיד, שהמאכלים שיוצרו יהיו כשרים. ואם מצד דין עדות, יכול העד להעיד על העתיד, שהמאכלים שיוצרו במקום זה יהיו כשרים. ואם החזקה שאין אומן מקלקל לעצמו, מועילה להחזיק שיהיו המאכלים כשרים בעתיד.

אשיחה בחוקיך - מרבנן ותלמידהון

ז. מנין יום ולילה באכילת קדשים

לפגי ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה (טו, כ)

אם שחטו צסוף שנתו אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד (רש"י ומקורו בבבבבות דף כז)

ולילה דחשיב חד יומא עד עלות השחר, דהלילה הולך אחר היום, וז"ב [וראה צל"ח פסחים (דף קטז) שהאריך בזה גם לגבי שאר מילין]. וע"כ גם לגבי מנין השנים אי הוי בן שנה או בן שנים נמי הלילה הולך אחר היום, ועד סוף הלילה אכתי בן שנה, וע"כ אם היה נאכל רק ליום ולילה לא היה נאכל שנה בשנה אלא בשנה אחת, ובע"כ דנאכל לשני ימים, ונמצא דנאכל שנה בשנה.

אלא דצ"ע, דהרי קי"ל בזבחים (דף כה) שעות פוסלות בקדשים, וא"כ שנתו לא תליא ביום ובלילה אלא בשעות ידיה, וא"כ מנ"ל דנאכל לשני ימים, דגם אם נאכל ליום ולילה משכ"ל שנה בשנה אם כלה שנתו באמצע יום שחיטתו.

צ"ע, דגם אם אינו נאכל אלא ליום ולילה, נמי נאכל בשני שנים, דהא הלילה שייך לשנה הבאה, והיכי מוכח דנאכל לשני ימים.

ונראה מוכח מזה, דהא דבקדשים הלילה הולך אחר היום הוא גם לגבי מנין השנים, דכ"ז שלא עלה עמה"ש אכתי הוא בן שנה, דהרי הא דקדשים נאכלים ליום ולילה הרי יסוד דינם הוא דנאכלים ליום אחד, והא דנאכלים בלילה שאחריו הוא משום דבקדשים הלילה הולך אחר היום, וחשיב אכתי אותו היום.

ומפורש כן בסו"פ אותו ואת בנו, דס"ד דכיון דבקדשים הלילה הולך אחר היום ה"נ לענין אותו ואת בנו. הרי דזהו יסוד הדין דנאכלין ליום

הגאון רבי חיים מרדכי אוזבנד שליט"א

ראש ישיבת 'עטרת שלמה' ראשל"צ ומח"ס 'דרך חיים', בני ברק

ח. ציווי מצוות הרגלים

שֹׁמֵר אֶת חֻדוֹשׁ הָאֲבִיב וְעָשִׂית פֶּסַח לַה' אֱלֹקֶיךָ וְגו' (טז, א)

הנה בפרשה זו ציוה הכתוב על ג' **הרגלים**.

אלא שיש להעיר בזה, כי הנה בשתי הרגלים האחרונות לא הזהיר על מצוותיהם, וכמו חג הסוכות שלא הזהיר שם על מצות סוכה ולולב, **אלא** שיש להעיר בזה, כי הנה בשתי הרגלים האחרונות לא הזהיר על מצוותיהם, וכמו חג הסוכות שלא הזהיר שם על מצות סוכה ולולב, **אלא** שיש להעיר בזה, כי הנה בשתי הרגלים האחרונות לא הזהיר על מצוותיהם, וכמו חג הסוכות שלא הזהיר שם על מצות סוכה ולולב,

הגאון רבי בנימין דוד אלישיב שליט"א
ראש כוללי 'תפארת בחורים' ומח"ס 'יד בנימין', ירושלים

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

שאלות ותשובות בעניני צדקה*

פתוח תפתח את ירך לו (טו, ח)

התוכן

[א] חומש

[ב] נאסף כסף לצדקה והתבטל הענין

[ג] חלוקת מעשר כספים

[ד] שאלות מצויות בדיני קופות צדקה

[א] חומש

שאלה: זה כבר כמה שנים שנתתי "חומש" במעשר כספים לצדקה, ולאחרונה בגלל שאין לנו מספיק כסף והאפשרויות הצטמצמו, הפסקתי לתת חומש לצדקה.

* **הגאון רבי יהודה טישנר שליט"א**, מח"ס 'שערי תורת הבית' ועו"ס, דומ"צ 'קהל עדת חרדים' אופקים.

ורציתי לשאול, דהנה מה שנתתי בכל השנים חומש זה משום האמונה שאין אדם נהיה עני מן הצדקה. והאם לאור דברי חז"ל אלו אני צריך להמשיך לתת אפילו שמזונותינו יותר דחוקים, או שמא שכל החיוב של מעשר וכן התוספות של חומש זה דוקא למי שיש לו, אבל במקרה דידן אין שום חיוב לתת.

תשובה:

(א) הנה מבואר בפוסקים שמי שאין לו מספיק לפרנסת עצמו פטור ממעשר כספים, כי פרנסת עצמו קודמת לכל אדם, ואינו חייב לתת צדקה עד שיהיה לו פרנסתו, כמש"כ הרמ"א ב"ורה דעה (סימן רנ"א ס"ג). אמנם קשה מאוד להגדיר מה זה שאין לו 'מספיק'. כי זה תלוי ברמת החיים של האדם, ואם יצטמצם עד 'פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה' עפ"ר ימצא דרך לתת מעשר או חומש. אמנם מצד הדין האדם אינו מחוייב לצער עצמו כ"כ עבור אחרים, אבל עד גבול מסויים יש מדת חסידות להצטמצם.

וכל זה אם מצמצם לעצמו, אבל לאשתו שחייב לפרנסה אינו יכול לצמצם ממזונותיה בלי רשותה. ואם יש לו בנים שחייב לפרנסם ג"כ אינו יכול לצמצם יותר מזדאי. ואם חייב כסף לאחרים ואין לו אפשרות לשלם להם, אסור להחמיר ולתת מעשר על חשבון אחרים, ע' ספר חסידים סימן שצ"ז וסימן תנ"ד. (ועמש"כ בספר שערי תורת הבית סימן ג' פרק ג' ס"ח, וסי' ט"ו פרק ג' ס"ב).

(ב) מה שהבאת מ'אין אדם מעני מן הצדקה' (והובא בשו"ע יו"ד סי' רמ"ז ס"ב), אין זה סיבה להתאמץ ולתת מעשר, כי בזה רק מבטיחים שלא יפסיד, אבל גם לא מרוויח. אבל יש סיבה להתאמץ ע"פ מה שהביא הרמ"א (שם ס"ד) שנתנית צדקה מעשרת, וי"א רק נתינת מעשר, ואסור לנסות הקב"ה כי אם בדבר זה. וע"ש בפ"ת. והחפץ חיים (בספר אהבת חסד ח"ב פרק י"ח בהערה) הביא ראיה שהברכה לעשירות הוא אם מחזיק במעשרו לעמלי תורה. לכן כדאי להתאמץ ולתת צדקה כדי שיתעשר לבסוף. אולם יתכן שהכוונה ב'יתעשר' הוא לאו דוקא שיהיה לו הרבה ממון, אלא שיתקיים בו 'איזהו עשיר השמח בחלקו', או עשירות באופן אחר כגון בילדים צדיקים מרובים וכדו'.

(ג) אמנם מתי ועד כמה להתאמץ, זה תלוי במדת בטחונו בבורא עולם. ואין זה דבר שניתן להורות הלכה למעשה לאחרים, כי זה מהדברים המסורים ללב, אם זה באמת בטחון מדעת מיושבת, או דעת מבוהלת. אך ניתן להתיעץ בזה עם רבו המכירו היטב.

(ד) ובכתר ראש להגר"ח מוולאזין (סי' קכ"ג) מובא בשם הגר"א זצ"ל: שכל השומר מעשר מובטח בכך שלא יבא לידי היזק כלל, והשומר חומש מובטח שיתעשר. וישרישי בזה מדת הבטחון. והלואי כל ישראל היו שומרים מעשר, הי' מתקיים הפסוק: "אפס כי לא יהיה בך אביון", עכ"ל.

ב] נאסף כסף לצדקה והתבטל הענין

שאלה: לפני זמן נתבקשתי להיות אחראי בענין של צדקה מסויימת, ונשלחתי לכמה אנשים שביקשו לתרום למען אותה מטרה, ולאחר שהצטבר אצלי סכום ניכר, רציתי להעביר את הכסף, אמנם לאחר בירורים, נתברר לי מעל לכל ספק, שאותו ענין אינו צדקה כעת כלל (אלא לפני זמנים טובים היה זה בגדר צדקה). ושאלתי מה אעשה, האם להחזיר לכל עשרות התורמים את הכסף שהיא טירחה מאוד גדולה, או אפשר לשנות היעד לצדקה מהודרת.

תשובה: אם הבנתי נכון, השאלה היא שאחר שגבית כסף לצורך צדקה מסויימת, התברר שזה "מקח טעות" והענין שגבו עבורו כבר אינו בגדר צדקה כלל, עוד לפני שהתחלת לגבות עבור זה. ואם כן הנותנים נתנו הצדקה בטעות ויש להחזיר להם את המעות שנתנו, וכדאיתא ב"ד סימן רנ"ג ס"ו ס"ז, ובחו"מ סימן רנ"ג ס"ו ס"ז וע"ש בש"ך.

ובספר צדקה ומשפט (להגר"י בלויא זצ"ל) הלכות צדקה פרק ט' ס"ו כתב, שאם קשה להחזיר יעשו בהן אותה מצוה שלשמה גבו.

ולכן כיון שקשה להחזיר הכסף לתורמים, יש לחלק את הכסף לסוג צדקה דומה. כגון אם הענין היה הכנסת כלה יש לתת הכסף להכנסת כלה [ואפשר לחלקו בין כמה כלות]. ואם הענין היה לימוד תורה (ישיבה, כולל, חידור וכדו') יש לתתו לישיבה, כולל או חידור בהתאם [או לחלקו לכמה ישיבות וכו'].

ואם ניתן בקלות להחזיר לחלק מן התורמים, יש להחזיר להם [או לשאול להם מכיון שהענין שאסף עבורו התבטל, האם לא איכפת להם שתתן הכסף לצדקה אחרת], ושאר הכסף שקשה להחזיר יש לחלק כנ"ל.

ג] חלוקת מעשר כספים

שאלה: נפשי בשאלתי בענין חלוקת כספי המעשר כספים, איך להתנהג בזה. הנה יש לי בערך כל חדש כ-2000 ש"ח כספי מעשר, ויש לי קרוב משפחה נצרך, אבל הוא מעיר אחרת ולא גר בעירי, ובעירי כאן יש כמה מוסדות תורה וחסד, כולם צריכים ממון רב לקיומם, ויש גם ארגון צדקה המחלק צדקה לעניים בני תורה. וחוז' מזה, מדי פעם בפעם באים גבאי צדקה, בדבר מגביות עבור כל מיני מקרים של אסונות וכדו' ר"ל. יורני מה לעשות ואיך להתנהג בזה.

תשובה:

א) הנה פשוט בהלכה שהקרוב קודם לכל שאר הצדקות הנזכרות. וכמש"כ הרמב"ם (בהלכות מתנות עניים, פרק ז' הלכה י"ג) וז"ל: עני שהוא קרוב קודם לכל אדם, ע"כ. וכתב בספר אהבת חסד (ח"א פ"ו ה"ג) שאפילו הקרוב הוא מעיר אחרת הוא קודם לעני מעירו שאינו קרובו. [אכן אם הקרוב יכול להשיג בקל מאחרים והשאינו קרוב אינו יכול

נראה שהוא קודם להקרב], ע"כ. ועוד כתב באהבת חסד (ח"ב פי"ט בהגה ע"פ הש"ך יו"ד סי' רנ"א), שקרובים שהם עניים קודמים אפילו לבעלי תורה. וכ"כ בחי' רע"א בסי' רנ"א ס"ג. ובד"א (שם ס"ק ק"ב) כתב הא דעניי עירך קודמים לעניי עיר אחרת וכו', היינו דוקא להקדים ולא לדחות נפשות, על כן אם לעניי עירו יש אפי' רק לחם צר ומים לחץ, שוב אין להם דין קדימה עד שיגיע לכל שאר המקומות ג"כ כשיעור הזה. אבל קרובים הם קודמים לעניים אחרים לכל צרכיהם, אפילו אין לעניים אחרים מחיה וכסות כלל, ע"כ.

ב) ולענין מה שכתבנו שהקרב קודם, אם יש כמה קרובים כתב הרמ"א (יו"ד סי' רנ"א ס"ג) שקרב קרוב קודם. ובד"א (שם ס"ק צ"ז) הביא סדר הקדימות (ע"פ דברי הרמ"א הנ"ל): אביו ואמו קודמין לכל, ואח"כ בניו ובנותיו, והם קודמין לאחיו ואחותו, ע"ש. וכל הקודם בירושה קודם בצדקה, וקרובי עצמו קודמין לקרובי אשתו. והאשה קודמת לאיש בכל אלו וע"ש.

ג) ובענין חלוקת המעשר צריך לשקול כמה יש לתת לקרב, האם את כל המעשר שלו, או שיש לתת חלק לאחרים. והנה בדרך כלל עדיף לחלק המעשר לכמה מקומות, וכמו שאמרו חז"ל (עירובין ס"ג.), שכל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם. ובב"י (יו"ד סי' רנ"א אות ט') הביא מהג' מרדכי (ב"ב סי' תק"ב) מכאן שלא יתן אדם כל צדקותיו לקרובו אחד ולהניח שאר קרובים, גם לא לאדם אחד ולא לשאר בני אדם. וכ"כ בשו"ע שם: לא יתן אדם כל צדקותיו לעני אחד בלבד, ע"כ. וכתב הש"ך: או לקרוב אחד ולהניח שאר הקרובים.

ד) אמנם ד"ז תלוי בעיקר כפי צרכי הנצרך, וגם כמה שהוא יכול לעזור לו. כי אם הקרב הוא סתם נצרך, [היינו שאין לו כל הצטרפותו אלא שיכול לצמצם מאוד ולהסתדר] צריך לעזור לו באופן יפה (כפי שיבואר להלן), אבל אם הוא נצרך מאוד [היינו שאינו מסוגל להסתדר במצבו הנוכחי], יתכן שצריך לתת לו את כל המעשר שלו (או עכ"פ רובו). אכן ד"ז גם תלוי אם יש אחרים שעוזרים לו, וגם כמה חסר לו כל חדש.

ה) לדוגמא, אם הנצרך הזה צריך לשלם 1000 ש"ח כל חודש שכר דירה, ואם לא ישלם יוציאו אותו מהדירה שגר בו, ולא יהיה לו מקום לגור, או שהחוב יצטבר כל חודש ויחייבו אותו לשלם עם רבית והצמדה, כפי שמקובל כיום בעולם הרחב בעוה"ר, כך שאחר כמה חדשים הקרב הזה יתמוטט לגמרי. ואם אין אחר שיעזור לו, אז צריך הוא לתת לו את כל מעשרותיו, כדי להציל אותו. וחזון ממצות צדקה, יש בזה מצוה נוספת של והחזקת בו, אל תתן לו ליפול. ואיתא בשו"ע יו"ד (סי' רמ"ט ס"ו) ששמונה מעלות יש בצדקה, זו

* אמנם כיום מצוי אצל בני התורה שהאשה היא המביאה הפרנסה העיקרית לבית, ומן הסתם לא יחא לה שרוב הכסף ילך למשפחת הבעל ולא למשפחתה. לכן אני מיעץ בדרך כלל לחלק את הכסף בשווה, חצי למשפחתו וחצי למשפחתה.

למעלה מזו, והמעלה הגדולה שאין למעלה ממנה, המחזיק ביד ישראל המך וכו'. ואם יש אחרים שעוזרים לו, אז יוכל לתת לו רק חלק ממעשרותיו, והאחרים ישלימו את השאר [אכן צריך להזהר שלא יהיה בגדר קדחה דבי שותפי, שהעוזרים, כל אחד סומך על השני, ולבסוף הקרוב הזה יפול בין העוזרים, ולא יקבל מה שנצרך לו].

ו) אכן אם הקרוב הזה צריך לשלם ארבעת אלפים ש"ח שכ"ד לחדש, הרי אלף ש"ח שיש לו לא יספיקו לו בין כה, ויקבל מזה רק עזרה מועטת, ואז מצבו מיואש, וצריך רחמי שמים גדולים. ובזה ישתנה דינו של הנותן ויתכן שיוכל לתת חלק של המעשרות שלו למקומות אחרים, כפי שנפרט בהמשך. [אמנם אם הקרוב משלם רבית על חובותיו, אז כל פרוטה עוזר למעט הריביות, ויתכן שצריך כן לתת לו כמה שיכול, כדי למעט תפיחת החוב].

ז) ומה שכתבנו למעלה שאם הקרוב הוא סתם נצרך, אז יתן לו רק חלק ממעשרותיו. ודאי כב' ישאל כמה יש לתת לו. והתשובה היא, שאם יש סכום מוגדר שהוא נצרך כל חדש, לדוגמא אלף ש"ח לחודש (ואין אחרים שעוזרים לו) אז יתן לו את האלף ש"ח כפי צרכו. והשאר יחלק למקומות אחרים. אכן אם אין סכום מוגדר שהוא נצרך, אז יש לחלק מעשרותיו מחצה על מחצה, ולפי ציור הנ"ל שיש לו 2000 ש"ח כל חודש יתן לקרוב אלף כל חדש. דומה למה שמצינו בדחז"ל (ע' פאה פ"ח מ"ו) מחצה לקרובים שלו ומחצה לעניים. וכ"כ בד"א (שם ס"ק ק"ד בשם החת"ס ועוד פוסקים רבים) וז"ל: וכן מעות מעשר שלו יכול ליתן לקרוביו, וראוי לנהוג ליתן מחצה לקרוביו ומחצה לשאר עניים וכנ"ל פ"ו הי"א, אם לא שקרוביו נזקקין ביותר ע"ש בציון ההלכה.

ח) ומהמחצה השני יחלק ג"כ חצי למוסדות שבעירו, ומחצה לגבאי הצדקה המבקשים לעניים נחוצים מפעם לפעם. כי הרמב"ם כותב על המשנה באבות (ג' ט"ו): והכל לפי רוב המעשה, שעדיף לתת מאה פרוטות לצדקה, פרוטה פרוטה מאה פעמים, מלתת בפעם אחת מאה פרוטות*, כי עי"ז האדם מתרגל במדת הנדיבות, וזהו מה שאמרנו: הכל לפי רוב המעשה, ע"ש. ולפי דבריו, אין זה טוב לאדם לחלק מיד כל צדקותיו, ושוב היות שלא נשאר לו שום כספי מעשר במזומן, כל פעם שמבקשים ממנו צדקה הוא עונה "אין לי", או מסרב לתת בלי מענה, ועי"ז הוא מתרגל לסרב לנתינת צדקה, ולמדה הגרועה, שהיא מדת הקמצנות.

ט) עוד צריך לברר מדוע הקרוב הוא נצרך. אם בגלל שהוא חולה או זקן או מחוסר עבודה, או שיש לו הכנסה אלא שאינו מספיק לו ולמשפחתו, וכדומה מהסיבות, אז צריך

* אמנם גם זה צריך ביאור. כי אם יש לו מאה שקל ויתן לכמה קרובים כל אחד שקל אחד הרי זו בדיחה ואין בזה שום תועלת. ורק לקבצים המסתובבים ברחוב ובבתי כנסיות ניתן לעשות כן כי אצלם פרוטה פרוטה מצטרפת לחשבון גדול. אבל אדם נכבד שלא מקבץ נדבות אלא מתפרנס בצנעא סכום קטן כזה הוא בזיון עבורו. וצריך לתת לכל אחד סכום נכבד כפי האפשרות.

לעזור לו. אבל אם הוא מרויח יפה אלא שמבזבז כספו, אז אין שום מצוה לתת לו עוד כסף לבזבז, ובפרט אם זה על חשבון צדקות אמיתיות. וכבר אמרו חז"ל (ברכות לג.) כי מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו. וע' כע"ז ברע"ב סוף מס' פאה. אלא שצריך לקחת בחשבון את משפחתו, כי יתכן שצריכים לעזור להם, כי אין הם אשמים אם הוא מבזבז כספו. ובאופן כזה אין לתת לו כסף ביד [כי הרי יבזבז אותן], אלא לקנות מצרכים לבני משפחתו, וכדומה. והחכם עיניו בראשו.

וה"ר שיקוויים בנו במהרה הפסוק (דברים ט"ו): אפס כי לא יהיה בך אביון כי ברך יברכך ה' וגו'.

המשך בעזה"י בגליון הבא.

קונטרס התשובות תשובות על שאלה שפורסמה בשנים קודמות

ציווי הלכות שחיטה בסיני

וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך כאשר צויתך (יב, כא)
וזבחת וגו' כאשר צויתך, למדנו שיש ציווי צבחה היאך יקחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה בסיני (רש"י)

יש לדקדק, מאי שנא הך 'כאשר צויתך' דדרשינן ליה על מה שנצטוו למשה מסיני, אמאי לא דרשו חז"ל 'כאשר צויתך', דקאי על מרה, כמו שדרשו חז"ל (לעיל ה, יב) אקרא ד'שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלקיך, ופירש"י: 'כאשר צוך', קודם מתן תורה במרה, ע"כ. וכן לעיל (שם, טז): 'כבד את אביך ואת אמך כאשר צוך ה' אלקיך', ופירש"י: 'כאשר צוך' אף על כבוד אב ואם נצטוו במרה, שנאמר 'שם שם לו חק ומשפט'.

[והנה היה אפשר"ל, שבמרה לא נצטוו רק מצוות שהתחילו לנהוג בהן תיכף מאז והלאה, ולהכי שבת וכיבוד אב ואם ודינים, שפיר שייך לומר דעליהם קאי קרא 'כאשר צויתך', דהיינו במרה, כיון שהתחילו לנהוג בהן תיכף כשנצטוו. אבל מצוה שלא התחילו לנהוג בה תיכף, כמו שחיטה דקיי"ל כר"ע (חולין יז, א) שלא הצריכו בחולין שחיטה, רק הותר להם בשר נחירה במדבר, לכן לא הקדימו במרה, רק נתנו בנתינת התורה בסיני,

שאז באו כל המצוות נהוגים תיכף או לאחר זמן (ראה פלתי סי' א סק"א).

אמנם כל זה צ"ע טובא, דהא מבואר ברש"י (שמות טו, כה) שגם פרה אדומה ניתנה במרה, וזה לא נהג עד שהוקם המשכן לשנה האחרת. חזינן שמצות פרה אדומה ניתנה להתעסק בהלכותיה לכשתנהג. א"כ שוב צ"ע, דנימא נמי בשחיטה שניתנה במרה שיעסקו בהלכותיה לכשתנהג, שהרי אי לא חטאו במרגלים היו נכנסים מיד לארץ והיתה השחיטה נוהגת מיד.

עוד תקשי, הלא בקדשים נהגו כל הלכות שחיטה מיד במדבר, ושוב שפיר ציוה עליה במרה, אם לא בשביל חולין, בעבור הקדשים].

(גליון ריא פרשת ראה אות ב)

תשובת הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א

הלשון 'כאשר צויתך' קאי על מה שהקב"ה אמר למשה 'כאשר צויתך', ובהכרח דקאי על מה שהקב"ה אמר לו בעל פה בסיני. אבל 'כאשר צוך' היינו שמשא אומר לישראל שישמרו השבת כמו שהקב"ה צווה אותם, ומזה למדו שהכוונה במרה.

תשובת הגאון הגדול רבי יצחק סורוצקין שליט"א

בסנהדרין (נו, ב) תניא: עשר מצוות נצטוו ישראל במרה, שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב, ולא נצטוו במרה על יותר מזה.

תירוץ א. עדיף לומר שהכוונה לארבעים יום

הט"ז (י"ד סי' א, בהקדמה) הקשה קושיה זו. והביא דברי רש"י (סנהדרין נו, ב ד"ה כאשר) שכתב: 'כאשר צוך ה' אלהיך' - כתיב בדברות האחרונות, גבי שבת וכבוד אב ואם, והיכן צוך, הא ליכא למימר דמשה הוה אמר להו בערבות מואב 'כאשר צוך' בסיני, דמשה לאו מאליו היה שונה להם משנה תורה ומזהירם על מצותיה, אלא כמו שקבלה הוא היה חוזר ומגיד להם, וכל מה שכתוב בדברות האחרונות היה כתוב בלוחות, וכן שמע בסיני [וראה עוד בתוספות (שבת פז, ב ד"ה ואמר)].

ולפי זה תירץ, שודאי שמה שאמר הקב"ה למשה בערבות מואב 'כאשר צויתך', אפשר לפרש על מה שלמד עמו בארבעים יום שאחר מעמד הר סיני, והיינו

תורה שבעל פה, וכך עדיף לפרש. מה שאין כן לענין 'כאשר צוך' שנאמר במצות כיבוד אב ואם [-וכן במצות שבת], שהיא מעשרת הדברות, בהכרח ששמע לשון זה בסיני, ואם כן לא יתכן לומר שהדברים מוסבים על מה שלמד עמו בעל פה באותם ארבעים יום, שהיו לאחר מכן, ועל כן בעל כרחינו אנו מפרשים שהכוונה למרה.

תירוץ ב. כאן נאמר 'כאשר צויתך'

אליה רבה (הקדמה ל"ד ד"ה בטור) תירץ, שמכך ששינה משה בדיבורו, וכתב לענין שחיטה 'כאשר צויתך' [ולא 'כאשר צוך ה' אלקיך', כפי שנאמר לענין שבת וכיבוד אב ואם], משמע שכוונת הדברים היא, שמשה נצטוו על כך בעל פה, והרי זה כאילו הוא ציוה אותם. אבל במרה ציוה הקב"ה את ישראל, ולכן נאמר לענין שבת וכיבוד אב ואם 'כאשר צוך ה' אלקיך' [וראה עוד לעיל בתירוץ הגר"מ שטרנבוך].

תירוץ ג. שכינה מדברת מתוך גרונו

ערוגת הבושם (שו"ת יו"ד סי' טו) תירץ [כעין זה], שהנה כאן משה רבינו אמר 'כאשר צויתך' [ולא אמר 'כאשר ציוך ה' אלקיך'], ובהכרח שאמר כן משום ששכינה היתה מדברת מתוך גרונו. אמנם מעלה זו לא היתה אלא ממתן תורה ואילך, אבל קודם מעמד הר סיני לא מצאנו כן [שהתנבא בלשון 'זה הדבר'], ולכן בשבת וכיבוד אב ואם שנצטוו עליהם במרה, הוצרך לומר 'כאשר ציוך ה' אלוקיך', ולא יכל לומר 'כאשר צויתך' [וזהו ההכרח ששם הדברים נאמרו במרה].

תירוץ ד. בהכרח נאמרו לו ההלכות

עוד תירץ ערוגת הבושם (שם), שלענין שחיטה בהכרח שמשה רבינו נצטוו על חלק מהדברים בעל פה, שהרי מבואר בחולין (ד, א) שהדברים הפוסלים בשחיטה [כגון שהיה ודריסה וחלדה] לא נאמרו בפירוש, אלא נמסרו בהלכה למשה מסיני. וכיון שבין כך חייבים לומר שהלכות אלו נמסרו בעל פה, יש לבאר מה שנאמר 'כאשר צויתך' על תורה שבעל פה. מה שאין כן לענין שבת וכיבוד אב ואם, שמצוות אלו מפורשות בתורה, וגם הלכותיהן נלמדות מדרשות, בהכרח שמה שנאמר 'כאשר ציוך' הכוונה למרה [וכעין זה תירצו מלאכת הקודש ואריה שאג (כאן), וראה עוד בקובץ פנים מאירות (ח"ג סי' יב)].

תירוץ ה. נ"מ לעשה שקודם הדיבור

מהרא"ל צינץ (י"ד ס' א סק"א) תירץ, בהקדם קושיה נוספת, מה הנפקא מינה במה שתלתה התורה את כיבוד אב ואם במה שנצטוו במרה, הרי מה שהיה היה, ותירץ, שמבואר ביבמות (ה, ב) שעשה שקודם הדיבור חמור יותר, ולכן נאמר שם 'כאשר ציוך', ללמד שהוא עשה שקודם הדיבור [ונ"מ שאם יש לפניו מצוה אחרת, כגון שילוח הקן, מצות כיבוד אב קודמת]. אמנם בשחיטה שהיא רק הכשר אוכלין, לא שייכת נ"מ זו [-שלא מסתבר להקדימה למצוה אחרת].

תירוץ ו. בכיבוד התחדש ששייך אף כשנתגייר

עוד תירץ מהרא"ל צינץ (שם), שבדרך כלל לא שייך לתלות במה שנצטוו במרה, אלא שלענין כיבוד התחדש ענין מיוחד. שהנה מבואר ביבמות (מו, ב; וכן בכריתות ט, א), שבשלשה דברים נכנסו אבותינו לברית, במילה וטבילה והרצאת דמים, ואם כן היה מקום לומר שבשעת מתן תורה היה להם דין גרים, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי (יבמות כב, א), ואם כן אינם חייבים בכיבוד אב ואם [והוא הדין לענין עריות]. ולכן תלו זאת במה שנצטוו במרה, שאז בודאי שהיו חייבים בכך, משום שעדיין לא היו גרים. אמנם בשחיטה לא שייך ענין זה, ולכן לא תלו אותה במרה [וצ"ע לפי דבריו, מדוע תלו את שבת ודינין (סנהדרין נו, ב) במרה].

תירוץ ז. לשחיטה היה הפסק

עונג יום טוב (שו"ת סי' נג) תירץ, שלענין שחיטה אין הכרח לדרוש 'כאשר צויתין' - במרה, שהרי אף אם לא נצטוו על כך במרה, מובן הלשון 'כאשר צויתין', משום שהיה הפסק למצוה זו; שהרי מהקמת המשכן ואילך הותרו בבשר נחירה [עין שם], ועל כן בא הכתוב לומר, שכאשר ירחיב ה' את גבולך וכו', עליך לשחוט כפי הדין שצויתין בסיני; ולא כאותם ארבעים שנה שהייתם במדבר, שהותר לכם בשר נחירה. מה שאין כן לענין שבת וכיבוד אב ואם, שלא היה הפסק למצוות אלו, לא מובן מה הכוונה 'כאשר צוך', ולכן פירשו שהצטוו על כך במרה.

תירוץ ח. כתוב שאספו את השליו

יש שתירצו על פי פרשת דרכים **זוטא** (דרך אתרים אות מ), שהנה נאמר (במדבר יא, לב) 'ויאספו את השליו', ומשמע שלא שחטו אותו, ויש לבאר זאת בשני

אופנים: א. שלא נצטוו אז על השחיטה. ב. נצטוו על השחיטה, אלא שאין שחיטה לעוף מן התורה. ואם כן לפי הדעה (גירסא, א: חולין כ, ב) שאין שחיטה לעוף מן התורה, יש לבאר 'כאשר ציויתך' שבאמת הכוונה למרה, ומה שנאמר 'ויאספו את השליו' שהיה לאחר מרה, הוא משום שאין שחיטה לעוף מן התורה. אבל לדעת הסובר (שם) שיש שחיטה לעוף מן התורה [ונכח סובר רבי, שהוא בעל המימרא כאן, כמבואר להלן (תירוץ יב)], בהכרח שלא נצטוו על כך במרה, שאם כן מדוע לא שחטו את השליו, ולכן פירש שהכוונה לסיני.

תירוץ ט. לא שייך רוב סימנים

מבואר בתוספות (חולין כח, א ד"ה ועל), שהמקור לכך שמועילה שחיטת רוב הסימנים הוא ממה שנאמר 'כאשר ציויתך' [זה לשונם: ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה - י"מ דדריש בגימטריא ד'כאשר', אל"ף - אחד בעוף, שי"ן - שנים בבהמה, רי"ש - רובו של אחד כמוהו, רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה. ראשי תיבות למפרע של 'כאשר', הוי 'רובו של אחד כמוהו'].

ולפי זה תירץ ברכה לאברהם (עמ' צח), שקודם מתן תורה לא היה שיעור של רוב, ואם כן לא שייך לומר שנצטוו אז על השחיטה, ובהכרח הכוונה לסיני [וצ"ע מדוע שלא נלמד מכך הא גופא, שגם קודם מתן תורה הלכו אחר הרוב].

תירוץ י. שמא במקום נקב שחט

חיי אשר (ש"ת סי' קעט) תירץ כעין זה, שממה נפשך, אם בשעה שהיו במרה נבילה היתה מותרת להם, לא היו צריכים שחיטה [נפשוט שמצד איסור אבר מן החי שאסור לבן נח, לא היו צריכים שחיטה, כי בנחירה היה די לכך]. ואם באותה שעה נבילה היתה אסורה להם, כיצד יתכן שנצטוו על השחיטה, הרי יש לחשוש שמא במקום נקב שחטו, והרי זו נבילה. ואם הולכים אחר הרוב, הרי קודם מתן תורה לא הלכו עדיין אחר הרוב [עיי' שם מקורותיו].

תירוץ יא. שלא יאמר שנוח לו שלא נברא

עוד ביאר **חיי אשר** (שם) בדרך דרוש, שמה שנאמר 'כאשר צוך' במרה לענין כיבוד אב ואם ושבת, הכוונה היא שאף אם 'מרה' לאדם ממצבו, לא יאמר 'למה לי לכבד אבותי אשר הולידו אותי', ולא יאמר 'למה לי לכבד את יוצרי אשר ברא העולם, הרי מר לי, וטוב היה לי יותר שלא הייתי נברא, ולא היה נברא העולם', משום שמכל מקום יש לעשות 'כאשר צוך' ה' אלקיך. אמנם חידוש זה שייך

דווקא לגבי כיבוד אב ואם ושבת, אבל לגבי זביחה אי אפשר לומר כן [עין שם, וראה מה שהוסיף בדרך המוסר].

תירוצ' יב. לענין עוף לא נהגה שחיטה*

הפלתי (סי' א סק"א, הובא בשאלתנו) כתב: והקשה ה"ז (שם) דבעלמא (שבת פז, ב, סנהדרין נו, ב) דרשינן על הנאמר בקרא (דברים ה יב: טז) 'כאשר צוך', נצטוו במרה, ולמה נשתנה הך 'כאשר צויתך' מן 'כאשר צוך'. ותירץ לחלק בין תורה למשנה תורה, עין שם. ובלאו הכי לא קשה מידי, דבמרה לא נצטוו רק מצוות שינהגו תיכף מאז והלאה, וכמה מצוות שהקדים הקדוש ברוך הוא ליתן להם במרה, עד נתנית כל התורה; אבל מצווה שלא חל עליהם תיכף, רק לאחר זמן, מהיכי תיתי להקדימו במרה, רק נתנו בנתינת התורה, שאז באו כולם נהוגים תיכף, או לאחר זמן. ובמדבר קיימא לן כרבי עקיבא (חולין יז, א) דלא הצריכו בחולין שחיטה, רק הותרה להם בשר נחירה, וכן כתב הרמב"ם (פ"ד מהל' שחיטה ה"ז) להדיא. ואם כן איך סלקא דעתך דנצטוו במרה על המצווה דלא חל עליהם תיכף, רק לאחר ביאת הארץ, ומה טובו במרה. ועל כרחק 'כאשר צויתך' קאי על משה, שנצטוו על [אחר] ביאת ארץ, ופשוט [וראה עוד בבית יצחק (שו"ת י"ד ח"א סי' פד)].

והחתם סופר (שבת פז, ב) הקשה עליו [כמובא בשאלתנו], הרי כל הלכות שחיטה היו נוהגות מיד במדבר, לענין קדשים, ואם כן אפשר לומר שנצטוו על כך במרה לענין זה.

ותירץ, שמכל מקום לענין עוף לא נהגה שחיטה במדבר, שהרי בקדשים אין שחיטה אלא מליקה, ואילו רבי נקט בלשונו 'רוב אחד בעוף' [כוונתו לדברי רבי בחולין (כח, א)], שהוא מקור דברי רש"י (כאן): 'זוהתת כאשר צויתך' - מלמד שנצטוו משה על הושט ועל הקנה, ועל רוב אחד בעוף, ועל רוב שנים בבהמה].

תירוצ' יג. אם כן יצטרכו כוונה

ערוגת הבושם (שם) תירץ [על פי דברי הב"ח (י"ד סי' א סק"א)], שאם הדברים נאמרו במרה לצורך שחיטת קדשים, ועל כך נאמר 'כאשר צויתך' במרה, אם כן נצטרך לומר שצריך גם בחולין לשחוט בכוונה, כמו בשחיטת קדשים, ובאמת שחיטת חולין אינה צריכה כוונה.

* התירוצים הבאים (יב-טז) מיישבים הקושיות שבסוגריים.

תירוץ יד. לא מסתבר שהכוונה לקדשים

בהערות הגר"ש אלישיב (פז, ב הערה קג) הובא ליישב: דכין דקרא ד'כאשר צויתך' כתיב גבי זביחת חולין, אם כן לא מסתבר לומר דהכוונה שציוה על זה הקדוש ברוך הוא במרה לענין דיני קדשים, אף שבעצם השחיטה דינם שוה [ובפרט דלגבי שחיטת חולין קרי ליה קרא זביחה, ובקדשים - שחיטה, ואכמ"ל].

תירוץ טו. לבבלי לא נצטוו על פרה

עוד הקשה החתם סופר (שם) [כמובא בשאלתנו], שהרי **ברש"י** (שמות טו, כה) מבואר שגם על פרה אדומה נצטוו במרה, אף שלא נהגה בפועל עד שהוקם המשכן בשנה האחרת, ובהכרח שניתנה להם כדי שיעסקו בהלכותיה עד שתנהג למעשה. ואם כן אף בשחיטה נאמר כן, שהרי אם לא היו חוטאים במרגלים היו נכנסים מיד לארץ, והיתה השחיטה נוהגת.

ותירצו הגר"ש אלישיב (הערות, חולין כ, ב ד"ה יש) **וחבצלת השרון** (כאן), שהפלתי כתב את תירוצו לפי גירסתנו בגמרא (סנהדרין נו, ב), שלא נצטוו במרה על פרה אדומה [וכך אמרו שם: עשר מצות נצטוו ישראל במרה, שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן: דינין, ושבת, וכיבוד אב ואם. וראה עוד בפרדס יוסף החדש (חוקת אות ג), בביאור שיטת רש"י (שם), שנצטוו על פרה אדומה במרה].

תירוץ טז. צריך להכין את הפרה

עוד תירץ הגר"ש אלישיב (שבת פז, ב אות א): ואמנם באמת דאין בזה קושיא ע"ד הפלתי, דגבי שחיטה שאינה נוהגת כלל במדבר, ואין להם שום נפ"מ מזה, ע"כ מסתבר שלא נצטוו במרה, אבל פרה אדומה, אף שלא נצטוו מיד לעשות סדר עבודתה, מ"מ הלא צריך להכין וליטפל בפרה, ולשמור שלא יעלה עליה עול ותיפסל להקרבה, וע"כ שפיר יש טעם לצוות ע"ז במרה, אף שאין עושין אותה מיד.

תירוצים נוספים והוספות

יז. יש שתירצו [את עיקר הקושיה], שהיה פשוט לחז"ל שלא נצטוו במרה אלא במצות המפורשות בסיני, ואם כן לא יתכן לומר ש'כאשר צויתך' הכוונה למרה, שהרי לא נתפרש הדבר בסיני [וראה עוד לעיל (תירוץ ד)].

יח. יש שתירצו, שמה שדרשו חז"ל ששבת ניתנה במרה, אינו בגלל שכתוב 'כאשר צוך', אלא להיפך, שאחר שחז"ל קבלו שנצטוו במרה על שבת, דרשו נמי את 'כאשר

צוך' שהכוונה למרה. ואילו לענין שחיטה, שקיבלו חז"ל שנצטוו עליה בסיני, דרשו את ה'כאשר צויתך' על סיני.

יט. המשנה ברורה (סי' תצד ס"ק יב) כתב בטעם הדבר שאוכלים בשבועות מאכלי חלב: ואני שמעתי עוד בשם גדול אחד, שאמר טעם נכון לזה, כי בעת שעמדו על הר סיני וקבלו התורה [כי בעשרת הדברות נתגלה להם ע"ז כל חלקי התורה, כמו שכתב רב סעדיה גאון שבעשרת הדברות כלולה כל התורה], וירדו מן ההר לביתם, לא מצאו מה לאכול תיכף כ"א מאכלי חלב. כי לבשר צריך הכנה רבה, לשחוט בסכין בדוק כאשר צוה ה', ולנקר חוטי החלב והדם, ולהדיח ולמלוח ולבשל בכלים חדשים, כי הכלים שהיו להם מקודם שבישלו בהם באותו מעל"ע נאסרו להם, ע"כ בחרו להם לפי שעה מאכלי חלב, ואנו עושין זכר לזה [ויש שתירצו לפי זה, שמוכח מכך שלא נצטוו על השחיטה במרה. אמנם פשוט שאין זה מיישב, שהרי ערבך ערבא צריך].

כ. הב"ח [שהובא לעיל (תירוצ' יג) בקצרה] הקשה קושיה דומה: ואיכא להקשות, אמאי לא נפרש האי 'כאשר צויתך' דגבי זביחה דבמשנה תורה, כדמפרשין (שבת פז, ב; סנהדרין נו, ב) 'כאשר צוך ה' אלהיך' דגבי שבת וכיבוד אב ואם דבמשנה תורה (דברים ה, יב; טז), דפירושו 'כאשר צוך במרה', הכי נמי נפרש 'כאשר צויתך' באוהל מועד, דכתיב (ויקרא א, ה) 'ושחט את בן הבקר'. ויש לומר, דאם כן צריך לומר דבעינן כוונה לשחיטת חולין כמו בשחיטת קדשים, כדילפינן בפ"ק דחולין (יג, א) מ'ושחט את בן הבקר', עד שתנה שחיטה לשם בן הבקר, והא ליתא דסבירא לן לדברי הכל בפרק השוחט (חולין לא, ב) דמדגלי רחמנא דמתעסק בקדשים פסול, מכלל דבחולין שרי, ולא בעי כוונה לזביחה. ולא פליגי ר' נתן ורבנן (שם), אלא דלרבנן בעינן כוונה לחתיכה, ולרבי נתן דהלכתא כוותיה לא בעינן כוונה כלל אף לחתיכה. ואם כן בעל כרחך דהאי 'כאשר צויתך' ללמד שנצטוו משה על פה בהלכות שחיטה [וראה עוד בבן ידד (פ"א מהל' שחיטה ה"א) שהקשה על דבריו, ותירץ באופן אחר].

תוכן עניני פרשת שופטים

עיון הפרשה

- א. הנכלל באיסור נתיצת עץ בבית המקדש ובביהכ"נ..... צד
 ב. גדר איסור לקיחת שוחד..... צה
 ג. איסור חזרה למצרים..... צו
 ד. חשש איסור הנאה באדמת מקום עגלה ערופה..... צו
 ה. הביאו עגלה ערופה ולאחר מכן נמצא הרוצח..... צז

אביטה ארחותיך

- ו. אל ירך לבבכם..... צח

אשיחה בחוקיך

- ז. לא להסיר את הלב מהתורה ולא את התורה מהלב - הגאון רבי
 דוד פלק. ח. ישיבת כהן גדול בעזרה - הרה"ג משה מרדכי הלוי
 הפנר. ט. יפתח בדורו כשמואל בדורו - הרה"ג יצחק וולפא.

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

- לא תגורו בפני איש לא תגורו בנשים ובבן נח - הג"ר אפרים זאב
 קליין..... קב

קונטרס התשובות

- דינא דמלכותא..... קה

פרשת

שופטים

עיון הפרשה

אביטה ארחותיך

אשיחה בחוקיך

פקודיך אתבונן

קונטרס התשובות

פרשת שופטים

מנין המצוות:

יש בה שלש עשרה מצוות עשה ועשרים מצוות לא תעשה

עשה: מינוי שופטים ושוטרים • לשמוע בקול ב"ד • מינוי מלך • שיכתוב המלך ס"ת • מתנות זרוע לחיים וקיבה • הפרשת תרומה גדולה • ראשית הגז • עבודת הכהנים במשמרתם • לשמוע דברי הנביא • להכין ערי מקלט • לעשות לעדים זוממים כאשר זממו • למשוך כהן למלחמה • מלחמת הרשות • עגלה ערופה. ל"ת: שלא לטעת אילן במקדש • שלא להקים מצבה • שלא להקריב קרן בעל מום • שלא להמרות פי ב"ד • שלא למנות מלך שאינו יהודי • שלא ירבה המלך סוסים • שלא לשכון במצרים • שלא ירבה המלך נשים • שלא יהיה לשבט לוי נחלה • שלא יטול שבט לוי מבזות הארץ • שלא ירבה המלך כסף וזהב • שלא לקסום • שלא לכשף • שלא לחבור חבר • שלא לשאול באב • שלא לשאול בידעוני • שלא לדרוש אל המת • שלא להתנבא לשקר • שלא להתנבא בשם ע"ז • שלא להמנע מלהרוג נביא שקר • שלא להשיג גבול • שלא להתוך דין עפ"י עד אחד • שלא לרחם על המזיק בדיני קנסות • שלא לערוץ מפני האויב במלחמות • שלא להחיות משבעה עממין • שלא להשחית אילני מאכל • שלא לעבוד בנחל איתן.

א. הנכלל באיסור נתיצת עץ בבית המקדש ובביהכ"נ

לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצֶל מִזְבֹּחַ ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
לך (טו, כא)

לֹא תִטַּע וְלֹךְ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצֶל מִזְבֹּחַ ה' אֱלֹקֶיךָ. אזהרה לנוטע אילן ולזונה בית צהר הבית (ספרי) (רש"י)

רעק"א (בהגה' לשו"ע או"ח סי' קנ סעי' א) הביא בשם רבינו דוד ערמאה, דכמו שהזהירה תורה לבל נטע עץ אצל מזבח ה', כמו כן אסור לטע עץ אצל בית הכנסת, אלא שמבואר בדבריו שבבית הכנסת אין בזה איסור אלא מדרבנן, עיי"ש [וראה ביראים (סי' תט) שיש חובת מורא מקדש בביהכ"נ דומיא דמקדש, עיי"ש באורך בתועפות ראם בהגהותיו על היראים (אות א) מה שהביא מהפכ"ג (א"א או"ח סי' קנב סק"ו) שמסופק בנותן אבן מביהכנ"ס אי לוקה, משמע דליראים מורא מקדש בביהכנ"ס הוא מדאורייתא. וכן מבואר ברמב"ם (ספר המצוות ל"ת סה במנין הקצר) שיש איסור דאורייתא בנתיצה ביהכנ"ס דומיא דמקדש. וראה עוד: ב"י (או"ח סי' קנא); רמ"א (שם סי' קנב בסופו); האשכול (סי' כד בסופו). ובנחל אשכול (שם) משמע שהוא מדרבנן, וכ"כ המנ"ח (מצוה תלז אות יד)].

ניתן להשיב בתנאי שלימוד השאלות וליבונם היה בשבוע זה כפי הכללים

מעשה יל"ע, איך מצאנו ידנו ורגלינו בבנין בתי כנסיות שיש בהם בימה וארון קודש ועוד ארונות מעץ, והרי בכלל איסור תורה זה של נטיעת עץ נכלל שלא לבנות בו בית ובימה של עץ, כדאיאתא בספרי כאן, שרבי אליעזר בן יעקב אומר שאין עושין אכסדרה של עץ בעזרה, וכלשון רש"י כאן 'אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית', וא"כ ה"נ דכוותה תיאסר בניית בימה וארון עץ בבית הכנסת - לשיטת רבינו דוד ערמאה ורעק"א שיהיה בזה עכ"פ איסור מדרבנן, וביותר להיראים שמדמה מורא ביהכנ"ס כמורא מקדש ממש, שיהא אסור מדאורייתא. [ראה השגות הרמב"ד על הרמב"ם (פ"א מהל' בית הבחירה ה"ט; פ"ו מהל' ע"ז ה"י); וראה מל"מ (פ"א מהל' בית הבחירה ה"ט). עוד ראה רמב"ם (פ"ו מהל' ע"ז ה"ט) ודו"ק].

ב. גדר איסור לקיחת שוחד

לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פְּנִים וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד (טז, יט)

יש לדקדק, דלכאורה נתינת שוחד היא לפני פסק הדין, כי מה יועיל השוחד שנותנים אחר כך. וצ"ע לפי"ז, דהיה לו לומר בתחילה 'לא תקח שוחד', ואח"כ 'לא תטה משפט לא תכיר פנים'.

[יש לדון, אימתי עוברין על איסור 'לא תקח שוחד', האם בעת לקיחת השוחד, או בעת שפוסק דין מעוות.

ונפק"מ בדבר, אם הדיין שקיבל שוחד ישב בקבלת עדות והדיינים לא פסקו את הדין, האם בית דין אחר יכול לסמוך ולפסוק על פי קבלת העדות של בית דין הראשון, דאכתי לא היה פסול בדיין, וקבלת עדות י"ל דאינה כמו דין לגבי זה, כיון שאין בה שיקול דעת. או דהוי פסול בעצם קבלת השוחד ואין לסמוך על קבלתם. עוד נפק"מ, אם לבסוף לא הגיע הדיין לכלל פסק, האם עבר עבירה בעצם הלקיחה].

עוד צ"ב, אמאי לוקח שוחד אינו לוקה. [ראה רמב"ם (פ"ט מהל' סנהדרין) דלא מנה לאו זה של שוחד בכלל הלוקין. וראה עוד בספר החינוך (סוף מצוה פג) ומנ"ח (שם אות א). עוד ראה בספר מוצל מאש (ח"ב סי' ב) ומהר"ם שיק (תרי"ג מצוות, ח"א מצוה פג). וראה מש"כ הט"ז בדברי דוד (כאן), ודו"ק. עוד ראה ברא"ש (סנהדרין פ"ג סי' יז) ובפלפולא חריפתא (שם ס"ק ש) לענין שוחד מאוחר, ודו"ק].

ג. איסור חזרה למצרים

וה' אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד (יז, טז)

בסוכה (נא, ב) תני רבי יהודה בכבודן של ישראל כפי שהיה באלכסנדריא של מצרים, שהיתה שם כמין בסילקי גדולה ופעמים היו שם כפלים כיוצאי מצרים וכו', עיי"ש. וקאמר עלה אביי: וכולהו קטלינהו אלכסנדרוס מוקדן, מאי טעמא איענשו, משום דעברי אהאי קרא, 'לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד', ואינהו הדור אתו, ע"כ.

מבואר, שהעונש החמור שאלכסנדרוס מוקדן הרג את כל אנשי אלכסנדריא, הוא משום שחזרו והתיישבו במצרים, והתורה אמרה 'לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד'.

ויל"ע, בהא דאיתא בגיטין (נז, א) בכפר סכניא של מצרים, ששאל אביי את רב יוסף: ומאחר דהוו צדיקים כולי האי, מאי טעמא איענשו, אמר ליה משום דלא איאבול על ירושלים, עיי"ש. וצ"ע, מאי קשיא ליה לאביי דהא איהו הוא דאמר גבי אלכסנדריא שנענשו על שחזרו וישבו במצרים, ואמאי לא קאמר הכא נמי גבי כפר סכנין שנענשו על ישיבתם במצרים, ועברו על לאו ד'לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד', וכדרך שאמרו באלכסנדריא של מצרים.

[בגדר האיסור לשוב למצרים, ראה יראים (סי' שט) הובא בריטב"א יומא (לח, א) ובהגהות מיימוניות (פ"ה מהל' מלכים אות ב), ודו"ק. עוד בענין זה, ראה מש"כ בגליון שנה א (גליון טו פר' כי תבוא אות יא) ובגליון שנה ג (גליון לז פר' שופטים אות ג)].

ד. חשש איסור הנאה באדמת מקום עגלה ערופה

והורדו זקני העיר ההוא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע וערפו שם את העגלה בנחל (כא, ד)

אל נחל איתן, קשה שלא נעבד (רש"י)

פירש רמב"ן: 'אל נחל איתן', קשה שלא נעבד, לשון רש"י. ורבותינו אמרו (סוטה מו, ב) שהוא נאסר לחרוש ולזרוע בו לעולם, אם כן הן אזהרות

שהזורע או העובד בו עובר בלאו הזה, והטעם אשר יוציאו אותו אל נחל איתן, כי לא יעבד בו ולא יזרע לעולם, עכ"ל.

והנה כתב הרמב"ם (פ"י מהל' רוצח ה"ט): הנחל שנערפה בו העגלה, אסור בזריעה ועבודה לעולם, שנאמר 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', וכל העובד שם עבודה בגופה של קרקע, כגון שחרש או חפר או זרע או נטע וכיוצא באלו, לוקה, ע"כ.

ויש לתמוה, היאך מותר לחרוש ולבנות בכל ארץ ישראל, ניהוש בכל מקום שמא נערפה שם עגלה, ונחל איתן הוי קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי (כתובות טו, א), ולא אזלינן בתר רוב ואינו בטל, וממילא כל קרקע היא ספק דאורייתא שמא נערפה בה עגלה, ומה טעם לא חיישינן לאיסור תורה ד'לא יעבד בו ולא יזרע'.

[ובשלמא לשיטת תוס' (נזיר יב, א ד"ה אסור) שכל שאינו ניכר, אין דין קבוע, א"ש, דה"נ אין ניכר מקומו של נחל איתן. אמנם לשיטות הראשונים דאף שאינו ניכר חשיב קבוע (ראה תוס' חולין צה, א ד"ה ספק; סנהדרין פ, ב ד"ה הנסקלין; זבחים עג, ב ד"ה אלא. וראה עוד רשב"א ור"ן חולין שם), צ"ע דאף הכא בנחל איתן שאינו ניכר חשיב קבוע.

יש לדון ביסוד האיסור שלא יעבד ולא יזרע, אם הוא חלות דין בחפצא של הקרקע, או שהוא איסור גברא. ראה לשון החינוך (מצוה תקלא), ודו"ק].

ה. הביאו עגלה ערופה ולאחר מכן נמצא הרוצח

כפר לעמך ישראל וגו' וזכפר להם הדם. ואתה תבער הדם הזקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני ה' (כא, ח-ט)
ונכפר להם הדם, הכחוש מנשרם, שמשעשן כן, יכופר להם העון. ואתה תצעה, מגיד, שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג והוא היקר צעני ה' (כ"ז)

בכתובות (לו, ב) איתא: מנין שאם נתערפה עגלה ואחר כך נמצא ההורג מנין שאין פוטרין אותו, שנאמר 'ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה [כי אם בדם שופכן]' (במדבר לה, לג), ע"כ. ובתוס' שם (ד"ה ואח"כ) הקשו על פירש"י בחומש כאן דיליף כן מהפסוק 'ואתה תבער' ומדוע לא יליף

מ'ולארץ לא יכופר' כמפורש בכתובות, עיי"ש. וראה בשיטמ"ק (שם).
והנה בעצם הדרשה של 'ולארץ לא יכופר' או לרש"י מ'ואתה תבער',
שאם הביאו עגלה ערופה ואח"כ נמצא ההורג, הרי זה יהרג, צ"ב טובא,
למאי בעינן כלל דרשא, ומה ס"ד שיפטר הרוצח מחיוב מיתתו, הא כבר
נתחייב מיתה על מעשה רציחתו, וכי משום שהביאו עגלה ערופה יפטר
מחיוב מיתתו שנתחייב בשעת מעשה הרציחה.

[והיה מקום לומר, דחובת מיתה אינה חובת עונש, אלא עיקרה חובת כפרה. ולכן
שפיר ס"ד דמאתר שהביאו עגלה ערופה וניכפר להם הדם, מעתה נפטר הרוצח מחיובו.
קמ"ל קרא דיהרג הרוצח.

אלא דלפי"ז יל"ע, אמאי אין תשובה מועילה ליפטר מחיוב מיתת ב"ד, בשלמא
אם נאמר שהמיתה היא עונש, שפיר לא מהני תשובה. אבל אי נימא דהמיתה היא ענין
כפרה, מדוע לא תועיל תשובה שלמה כשעושה כל הסיגופים המבוארים בספרי הרוקח
וספרי קבלה.

ראה: נוב"י (מהדו"ק או"ח סי' לה ד"ה אלא שאומר אני); החיד"א (עין זוכר, מערכת
מ', ערך מלקות אות כ); ערוך השולחן העתיד (סי' נח ס"ב). עוד ראה סנהדרין (מג, ב)
דכל המומתין מתוודין, ויליף לה מקרא, עיי"ש. ומ"מ אם הלה אומר שאינו רוצה לעשות
וידי ותרשוב, עם כל זה הורגין אותו, וכן הוא בסנהדרין (מז, א) שהרוגי ב"ד שמתו מתוך
רשעותם אין להם כפרה, ומשמע דלא נתוודה בשעת מיתה. וראה רש"י (שם מז, ב ד"ה
הא), ומבואר דממיתין אותו אע"פ שאין לו כפרה, וע"כ שהמיתה היא עונש ולא כפרה,
והדרא קושיא לדוכתה. ראה כריתות (כו, א) ובערוך לגר ושפת אמת (שם), ודו"ק].

אביטה ארחותיך - סוגיה בפרשה

ו. אל ירך לבבכם

בי תצא למלחמה על אויבך, וראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם, כי ה'
אלקיך עמך, המעלך מארץ מצרים.

והיה כקרבכם אל המלחמה, ונגש הכתן ודבר אל העם.

ואמר אליהם שמע ישראל, אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל ירך לבבכם,
אל תיראו, ואל תחפזו, ואל תערצו מפניהם (כ, א-ג)

א, ארבע אזהרות מזהיר הכהן את ישראל: אל ירך לבבכם, אל תיראו, ואל תחפזו, ואל תערצו.

ופירש"י, שהם כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים. א) מגיפים בתריסיהם, שמקיימים את המגנים זה בזה להשמיע קול, כדי שיחפזו אלו שכנגדם וינוסו. ב) רומסים בסוסיהם ומצהילין אותם, להשמיע קול שעטת פרסות סוסיהם. ג) צווחין בקולם. ד) תוקעין בשופרות ומניי משמיעי קול.

ומזהיר הכהן: 'אל ירך לבבכם' מזהירות הסוסים. 'אל תיראו' מהגפת התריסין. 'ואל תחפזו' מקול הקרנות. 'ואל תערצו' מקול הצווחה.

ב, וכשפתח רש"י בדרך מלחמות האומות, פתח בהגפת התריסים, שעליה נאמרה האזהרה השניה - 'אל תיראו'.

משום שתכלית השמעת הקול על ידי הקשת התריסים זה לזה, אינה מצד גוף הרעש שאין רעש זה מאיים מצד עצמו, כרעש של צווחה ושופרות. אלא תכלית השמעת הקול היא כדי להמחיש את ריבוי החיילים, שמחמת ריבוי זה, גדול הקול של הקשת התריסים והמגינים של החיילים.

ועל כך נאמרה האזהרה - 'לא תיראו', שלא לירא מריבוי העם הבא כנגדם להילחם. וכמו שפתחה התורה בתחילת הענין, 'וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם', הרי ש'יראה' עוסקת בריבוי העם הבא להילחם.

וכן השמעת צהלת הסוסים, באה להשמיע את גודל כוחה של האומה הנלחמת, שיש לה ריבוי של סוסי מלחמה. ועל כך נאמרה האזהרה - 'אל ירך לבבכם', שלא לחוש לגודל כוחם של האויבים.

ומלבד זה, צווחים האומות בקולם, כדי שהקול הצורם של הצווחות ישבר את לב הנלחמים כנגדם. ועל כך מזהיר הכהן - 'אל תערצו מפניהם'.

ואף משמיעים רעש על ידי קרנות ושאר משמיעי קול, כיון שגוף הרעש מפריע לשיקול הדעת הנצרך בשעת מלחמה, ויגרום לאויב להתנהג בחיפזון. ועל כך מזהיר הכהן - 'אל תחפזו'.

ג, וכתב החפץ חיים (חומת הדת פ"ב): 'ובתחבולות האלה עושה גם כן כהיום היצר הרע על ידי שלוחיו'.

א) משמיעין קול ומפרסמין במאמריהם שהרבה והרבה מחזיקין עם שיטתם, כדי לאיים על מחזיקי התורה, שיהיו הכל נכנעים תחתם.

ב) גם איימו על מי שאינו מחזיק בשיטתם באיומות שונות, כי יש לאל ידם לעשות עמהם רע.

ג) גם תוקעין וחוזרין ותוקעין במאמריהן במאה קולות.

ד) וגם מצווחין בקולותיהן עליהן בכל מיני חירוף וגידוף, והכל כדי להפיל אימה ופחד על החרדים לדבר ד', ולתת יאוש בלבם מלעמוד כנגדם.

אבל הורה לנו הכתוב שלא ירך לבבינו ולא נירא ולא נחפו ולא נערוץ, כי ה' אלוהינו הוא ההולך עמנו בכל דור ודור, להושיענו נגד הקמים עלינו להפריע אותנו מדתינו'. והנה מלחמת היצר הרע, היא בין במלחמה כללית כנגד כלל החרדים לדבר ה', ובין במלחמה פרטית כנגד כל אדם מיישראל. והמעין יפרש, מה הם אותם ארבעה מיני קולות שמשמיע היצר הרע במלחמתו הפרטית עם כל אדם מיישראל, כדי לאיים עליו שיכנע תחתיו. שעליהם הורה לנו הכתוב שלא ירך לבבינו, כי ה' אלוהינו הולך עמנו להושיע אותנו מידי.

אשיחה בחוקיך - מרבנן ותלמידהון

ז. לא להסיר את הלב מהתורה ולא את התורה מהלב

שׁוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ וְגו' וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ זָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לִבּוֹ וְגו', וְכָתֹב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה וְגו' וְהִיתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי זְיָיו (יז, טו-יט)

כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' מלכים ה"ה-ו): המלך אסור לשתות דרך שכרות שנאמר (משלי לא, ד) 'אל למלכים שתו יין', אלא יהיה עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה, שנאמר 'והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו' וכו', על הסרת לבו הקפידה תורה שנאמר 'ולא יסור לבבו', שלבו הוא לב כל קהל ישראל, לפיכך דבקו הכתוב בתורה יותר משאר העם, שנאמר 'כל ימי חייו'.

ובספר אבן האזל (שם) הקשה על מש"כ הרמב"ם דעל הסרת לבו הקפידה תורה, שהרי בהל' ת"ת

ותירץ מרן הגר"מ אזרחי זצ"ל (משלחן מלכים ד' קיז), דשני 'לא יסור' איכא, במלך שלבו לב כל ישראל הזהירה התורה שלא יסיר לבו מהתורה, ואלו בשאר ישראל הוזהרו רק שלא יסירו תורה מלבם, ונפק"מ בשתיית יין לשכרה, שהוא רק הסרת

הלב מהתורה אבל לא הסרת התורה מהלב, שהרי אחרי שיפוג יינו יחזור לתלמודו.

ויש להעיר, דלכאורה שתיין יין לשכרה איכא בזה גם משום הסרת ד"ת מלבו, כדאיתא בשבת (קמז, ב): חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת

קפחו עשרת השבטים מישראל, ר"א בן ערך איקלע להתם [בעבור רפואת אשתו (קה"ד ז, טו)], אימשיך אבתריהו איעקר תלמודיה. וברש"י, אימשיך אבתריהו אחר היין והרחיצה, איעקר תלמודו ושכחו, וא"כ במה חמיר מלך מכל איש ישראל, לענן שתיית יין לשכרה.

הגאון רבי דוד פלק שליט"א

מח"ס 'בתורתו יהגה' ו'ענינו של יום', ירושלים
d025865127@gmail.com

ת. ישיבת כהן גדול בעזרה

כי בו בחרה אלקיך מכל עבטיך לעמדה לעזרת וגו' (יח, ה)

לקמן, צהה"ל ס"ג).

והגה"ק בדרך חכמה (ביהב"ח פ"ז ה"ו, בביה"ל) כתב ליישב, דרק כה"ג המשווח בשמן המשחה מותר לישב, ולא מרובה בגדים, והמשנה בסוטה בבית שני מיירי לכן פריך שאין ישיבה.

ולפנ"ר דבריו צ"ב, דהרי תנן במגילה (ט, ב): אין בין כהן המשווח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות [ונפסק בה"ל כלהמ"ק פ"ד ה"ד]. ולפי מש"כ הול"ל נמי דיש ביניהם לענין ישיבה בעזרה.

רש"י (יזמא סט, ב ד"ה אין ישיבה) כתב, דילפינן מהכא דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. [ראה מש"כ בסנהדרין (קא, ב ד"ה גמירי), שדין זה נלמד הלכה למשה מסיני].

והנה ביחזקאל (מד, ג) פירש"י שכהן גדול מותר לישב בעזרה.

וצ"ב, מסוטה (מ, ב) דהקשו על מאי דתנן שהכה"ג היה עומד מכלל דיושב, והרי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד בלבד. [ואיל"ת דבזמן יחזקאל עדיין לא נאסר איסור זה, דהרי רש"י ס"ל כדעת הראשונים דאיסור זה מה"ת, וכמש"כ בדרך חכמה (המובא

הרה"ג משה מרדכי הלוי הפנר שליט"א

מודיעין עילית, כולל 'בריסק'

x100200300400@gmail.com

ט. יפתח בדורו כשמואל בדורו

והשופטים אשר יהיו בימים ההם (יז, יז)

יפתח בדורו כשמואל בדורו, לרץ אתה לנהוג בו כדור (ר"ה כה, ט) (רש"י)

ההם.

המעין בגמרא ר"ה רואה, שהגמרא

וצ"ב, למה רש"י חיכה עם דרשה זו

דורשת זאת על הפסוק שהובא לעיל

עד כאן, ולא הביא זאת במקומו.

(יז, ט) 'ואל השופט אשר יהיה בימים

הזה"ג יצחק וולפא שליט"א

ירושלים, כולל ישיבת 'מיר'

8447255@gmail.com

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

לא תגורו בפני איש*

לא תגורו בנשים ובבן נח

(המשך מגיליון רכא פרשת דברים)

צדק צדק תרדף (טז, כ)

קיבל עליו קרוב או פסול

המנ"ח (מצוה טט) דן במקרה שקיבלו עליהם הבעלי דינים קרוב או פסול לדין, האם יש עליו האיסור של לא תגורו. ע"ש שרצה להוכיח ממה שכ' החינוך וז"ל ומצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים כי להם המשפט, משמע דווקא בזכרים ולא בנקיבות, אפילו היכא שקיבלו עליהם הבעלי דינים.

חקירה בגדר קיבלו עליהם פסולים

ונראה שדין זה תלוי בעיקר גדר קיבלו עליהם, שאם הפשט הוא שיש כאן התחייבות (או הודאת בע"ד) בעלמא, דהיינו שאע"פ שהדין הוא פסול ובאמת אין כאן דין תורה אמיתי, אבל הבע"ד התחייבו לנהוג כפי מה שפסק להם הפסולים, אז צדקו דברי המנ"ח,

* הג"ד אפרים זאב קליין שליט"א, ר"מ ישיבת 'תורת משה', מח"ס 'נחלת צבי' עה"ת ומועדים, ירושלים.

שאין שום סיבה למה יהיה כאן איסור של לא תגורו. אבל אם נאמר שבאמת יש כח בבעלי הדין להכשיר הפסול להיות דין כשר, אז לכאורה יעבור גם על לא תגורו.

והנה בקובץ הערות (עב, ז) דן על ההיא דיבמות (קב, א), דגר דן את חבירו דבר תורה, שנאמר (דברים י"ז) שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך, עליך הוא דבעינן מקרב אחיך אבל גר דן את חבירו גר, ואם היתה אמו מישראל דן אפי' ישראל. **ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל שנאמר ונקרא שמו בישראל.** ועי' ברא"ש (יב, ג) שנחלק עם רש"י האם גר כשר לדיני ממונות, רש"י סובר שלא נתמעט אלא מדיני נפשות, אבל כשר הוא לדיני ממונות. הרא"ש חולק וסובר שגם מדיני ממונות נתמעט. וכ' הרא"ש ותימה א"כ הא דא"ל רב שמואל בר יהודה תנינא, בב"ד של ישראל ולא בב"ד של גרים, למה לי קרא לענין חליצה למעוטי גרים כיון דאפילו לשאר דינין פסול כשאין אמו מישראל. ות"י הרא"ש דאי קבילי עליהו היה כשר לדיני ממונות, ולחליצה לא מהניא קבלה. והק' הגר"א ו' שלפום ריהטא הא דמהני קיבלו עליהם אינו אלא או מחילה או הודאת בע"ד, וזה לא שייך לגבי ב"ד של חליצה. ועי' צ"ל שס"ל להרא"ש שגדר קיבלו עליהו הוא שבאמת יש לו כח להכשיר פסולים.

ולפי"ז בנוגע ללאו של לא תגורו להרא"ש, היכא שקיבלו עליהם אשה או פסול, יעברו על לא תגורו, שאחרי שקיבלו עליהם הבע"ד הוכשרו לגמרי להיות דין.

לא תגורו בב"נ

עוד כ' שם המנ"ח שגם ב"נ מצווים על איסור של לא תגורו לפי הרמב"ן (בראשית לד, יג) שב"נ חייבים בדינים כמו ישראל. ועי' בהערות (הוצאת מכון ירושלים) שצריכים להגיהה "אפילו" לדברי הרמב"ן, דלא מיבעיא לפי הרמב"ם שמצות דינים אצל ב"נ הוי מצוה בפני עצמו, שבוודאי מצווים על לא תגורו, אלא אפילו לפי הרמב"ן שמצות דינים היינו החו"מ שלנו, בכל זאת חייבים.

אבל נראה שהם לא צודקים, אלא דזה היה פשוט לו להמנ"ח שלפי הרמב"ם ב"נ פטור, שמצות דינים שלהם הוא לשפוט שאר מצוות ב"נ, א"כ מהכ"ת שב"נ יהיה מצווה על לא תגורו הרי מצוה זו לישראל נאמר ולא לב"נ. אבל לפי הרמב"ן שמצות דינים היינו לנהוג בדיני ממון של ישראל, א"כ סובר המנ"ח שכל מצוות ששייכים לדיני ישראל נכללו במצוה זו.

ועי' בספר כלי חמדה (בפרשתינו) שתמה על המנ"ח, שכל הסיבה שחייב להפסיד ממון הוא משום שחייבים להעמיד הדין על תלו, וכלשון הפסוק, לא תגורו מפני איש כי **המשפט לאלהים הוא**, א"כ פשוט שזה לא שייך אלא בדיני ישראל שהמשפט לאלקים, אבל דיני ב"נ אינו אלא מפני יישוב העולם, כמאמר הכתוב מגיד דבריו ליעקב וכו' לא עשה כן לכל גוי, א"כ פשוט שאינו חייב להפסיד בגלל מצות דינים.

משפטי התורה ענין אלוקי או סידור מדיני

כדברי הכלי חמדה מפורש בדרשות הר"ן (דרוש יא), ועי"ש שמאריך לבאר שהתכלית של דיני התורה אינו בשביל סידור המדיני, אלא שע"י הדינים ממשיכים עלינו כח ושפע אלוקי. ועי"ש שלפי"ז מובן כמה דברים שאנחנו מוצאים בדברי חז"ל. כתוב בגמ' (י, א) תנא להו רב חי"א בר רב מדפתי, כתיב (שמות יח) ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב, וכי תעלה על דעתך שמשא יושב ודן כל היום כולו, תורתו מתי נעשית, אלא לומר לך כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, כתיב הכא ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב, וכתיב התם (בראשית א) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ולכאורה דברי חז"ל אלו צריכים ביאור, מה שייכות יש בין הדן דין אמת לזה שנעשה שותף במעשה בראשית, אבל לפי הר"ן נ"חא שע"י שדן דין אמת מביא שפע אלוקי לעולם, וזה מעשה בראשית.

עוד מסביר שם שלפי"ז מובן למה מקום אנשי כנסת הגדולה הוא בלשכת הגזית (מדות פ"ה מ"ד), משום ששם נראה בו השפע האלהי. ולפיכך אמרו רבותינו ז"ל בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (חב), כיון דחזו דנפיש רוצחים אמרו נגלה מארעין, ונקיים בן ועשית על פי הדבר אשר יגיד לך מן המקום ההוא (דברים יז), מלמד שהמקום גורם. ומזה הצד נמשך כל מה שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין זא) כל דיין שדן דין אמת לאמיתו ראוי שתשרה שכינה עמהם, שנאמר (תהלים פבא) אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט.

ועי"ש שבה חלוק דיני ישראל מדיני ב"נ, שאצלם אינו אלא בשביל סידור המדיני, ולכן כותב הר"ן שמפני זה אפשר שימצא בקצת משפטי ודיני האומות הנ"ל, מה שהוא יותר קרוב לתיקון הסידור המדיני, ממה שימצא בקצת משפטי התורה. אלא שמה שחסר מצד סידור המדיני משלים המלך, והיינו שהתפקיד של המלך הוא לדאוג לסידור המדיני, ובכחו לדון נגד דין התורה להוראת שעה. ולכן כ' שאין אנו חסרים בזה דבר, כי כל מה שיחסר מהתיקון הנזכר, היה משלימו המלך. אבל היתה לנו מעלה גדולה עליהם, כי מצד שהם צודקים בעצמם, רוצה לומר משפט התורה, כמו שאמר הכתוב ושפטו את העם משפט צדק, ימשך שידבק השפע האלהי בנו.

אבל נראה שהרמב"ן חולק על כל זה, שהרי לפי הרמב"ן דיני ב"נ הם בדיוק כמו דיני ישראל, ואם נאמר שתכליתם שונה לגמרי, למה חייבם התורה אותם דינים, אלא משמע שהרמב"ן חולק על עיקר יסוד של הר"ן.

שיטת הרמב"ן לגבי לא תגורו בב"נ

אבל עיקר דברי המנ"ח נסתרים מדברי הרמב"ן עצמו שהביא. וז"ל שם ובירושלמי אמרו בדינין של נח, הטא דינו נהרג, לקח שחד נהרג. בדיני ישראל, כל דין שאתה יודע שאתה

שלם ממנו אי אתה רשאי לברוח ממנו, וכל שאתה יודע שאי אתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו, אבל בדיניהם אף על פי שאתה יודע שאתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו. נראה מכאן שרשאי הגוי לאמר לבעלי הדין איני נזקק לכם, כי תוספת היא בישראל לא תגורו מפני איש (דברים א, יז), אל תכניס דבר־ך מפני איש (סנהדרין ו ב), וכל שכן שלא יהרג כשלא יעשה עצמו קצין שוטר ומושל לשפוט את אדוניו. הרי לן להדיא שב"נ אינו מצווה על לאו דלא תגורו, וצ"ל שאע"פ שס"ל להרמב"ן שמצות דינים היינו דיני ישראל, זה רק לגבי עצם הדינים, אבל לא לגבי דיני הדיינים, כמ"ש הרמב"ן שזה תוספת לישראל ולא לב"נ.

קונטרס התשובות תשובות על שאלה שפורסמה בשנים קודמות

דינא דמלכותא*

שׁוּם תִּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ (יז, טו)

כתב הרמב"ם (פ"ד מהל' מלכים הי"א): רשות יש למלך ליתן מס על העם לצרכיו או לצורך המלחמות, וקוצב לו מכס, ואסור להבריה מן המכס שלו, ויש לו לגזור שכל מי שיגנוב המכס ילקח ממונו או יהרג, שנאמר (שמואל א ח, יז) 'ואתם תהיו לו לעבדים' וכו'.

ויל"ע טובא, דהיכן נאמר בפסוק 'ואתם תהיו לי לעבדים' דיש רשות להורגו. [ראה רמב"ם (פ"ב מהל' רוצח הי"ב), וצ"ע].
(גליון צא פרשת שופטים אות ב)

* עקב חוסר מקום, לא הובאו תשובות כלל המשיבים לשאלה זו.

תשובת מרן רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

שם יקניג מלך פ"ג ממלכים ה"ז וה"י**

עמש"כ בקרית מלך פ"ג ממלכים ה"ז וה"י**

תשובת הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א

מה שיש רשות להורגו, היינו ממילא מדין מורד במלכות חייב מיתה, וכמש"כ הרמב"ם (פ"ג ה"ח). וכוונת הרמב"ם רק להוכיח עיקר הדבר, שיש ברשותו להטיל על העם מיסים.

תשובת הגאון הגדול רבי יצחק סורוצקין שליט"א

בדרשות הר"ן (דרוש יא) מכאן, דמלך אינו מוגבל עפ"י משפטי התורה ככ"ד, אלא דן לתיקון המדינה וכפי צורך השעה. ועיין באבני נזר (יו"ד סי' שיב) שהאריך בזה.

* נראה דצ"ל ה"ח. וכך כתב הרמב"ם (שם): כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להרגו, אפילו גזר על אחד משאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך או שלא יצא מביתו ויצא חייב מיתה, ואם רצה להרגו יהרג, שנאמר (יהושע א, יח) 'כל איש אשר ימרה את פיך', וכן כל המבזה את המלך או המחזיקו יש למלך רשות להרגו, כשמעי בן גרא, ואין למלך רשות להרוג אלא בסייף בלבד, ויש לו לאסור ולהכות בשוטין לכבודו, אבל לא יפקיר ממון ואם הפקיר הרי זה גזל.

וכתב רבינו בקרית מלך (שם): אפילו גזר על אחד כו', קדושין מ"ג א' מורד במלכות הוה וכפ' רבינו מאיר בתוס' שם. או שלא יצא מביתו, כשמעי בן גרא. וכן כל המבזה כו', מפורש בפסוק ועי' ירו' סנהדרין פ"ב ה"ג כל המקלל מלכות בית דוד חייב מיתה. ואין למלך רשות להרוג כו', ירו' ר"פ ארבע מיתות ולרשות לא ניתן אלא דין הרג בלבד. ולהכות בשוטין, מ"א י"ב אבי יסר אתכם בשוטים (או"ש). אבל לא יפקיר ממון כו', אולי יליף לה מכתם נבות ועי' ה' גולה פ"ה ה"ג ומש"ש בס"ד.

** וכך כתב הרמב"ם (שם): כל ההורג נפשות שלא בראיה ברורה, או בלא התראה, אפילו בעד אחד, או שונא שהרג בשגגה, יש למלך רשות להרגו ולתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה, והורג רבים ביום אחד ותולה ומניחן תלוים ימים רבים להטיל אימה ולשבר יד רשעי העולם.

וכתב רבינו בקרית מלך (שם): כל ההורג נפשות כו', מבואר סנהדרין מ"ח ב' וינס יואב כו', והיינו שלא רצה שיהרגו מדין מלך. וע"ש מ"ט א' ועי' ה' רוצח פ"ב ה"ד ומש"ש. ועי' ירו' סנהדרין פ"ו ה"ג ומרן דוד קטיל קל. ועי' ב"ב כ"א ב' א"ד קטלי, ושמו ע"פ דוד ומדין מלכות, כן שמעתי מאמאמו"ר (שליט"א) [זצ"ל].

פרשת תצא

עיון הפרשה

אביטה ארחותיך

אשיחה בחוקיך

פקודיך אתבונן

קונטרס התשובות

תוכן עניני פרשת תצא

עיון הפרשה

- א. כהן אי מותר באשת יפת תואר.....קט
 ב. העברת חלק ירושה מבן לבן.....קי
 ג. פרוטה דרב יוסף.....קיא
 ד. איסור 'לא ילבש'.....קיב
 ה. סיבת תיעוב עמון ומואב.....קיג

אביטה ארחותיך

- ו. מצוה הנעשית עם אדם אחר.....קיד

אשיחה בחוקיך

- ז. חיוב השבת אבידה כשמסייע לעוברי עבירה - הרה"ג אליעזר
 חיים שניידר. ח. מחית שור ושה של עמלק - הרה"ג אהרן אריה
 כהן.

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

- הלוח סאה בסאה באיסור כיצד יתקן - הג"ר פנחס וינד.....קiz

קונטרס התשובות

- ציצית שעטנז לקטן.....קכא

פרשת תצא

מנין המצוות:

יש בה עשרים ושבע מצוות עשה וארבעים ושבע מצוות לא תעשה

עשה: דין יפת תואר • תלייה לחיילים בתלייה • קבורת המת • השבת אבידה • הקמת משא לישראל • שילוח הקן • מעקה • קדושין באשה • שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם • סקילת החייבים בסקילה • אונס ישא אנוסתו • להתקין יד במחנה • להתקין יתד במחנה • הלוואה לנכרי בריבית • קיום מוצא שפתים • להניח השכיר לאכול מדברים ידועים • לגרש אשה בשטר • שישמח חתן עם אשתו שנה ראשונה • השבת המשכון לבעליו כשצריך לו • נתינת שכר שכיר ביומו • שכחה • מלקות לרשעים • ייבום • חליצה • להציל הנרדף • לזכור מעשה עמלק • להכריז זרע עמלק.

ל"ת: שלא למכור אשת יפת תואר • שלא להעביר אשת יפת תואר • שלא להלין המת □ שלא להתעלם מן האבידה • שלא להניח בהמת חברו רובצת תחת משאה • שלא תעדה אשה עדי איש • שלא יעדה האיש עדי אשה • שלא ליקח האם על הבנים • שלא להניח מכשול • שלא לזרוע כלאים בכרם • שלא לאכול כלאי הכרם • שלא לחרוש בכלאים • שלא ללבוש שעטני • שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו • שלא לענוש האנוס • שלא יגרש האנוס את אנוסתו • שלא יקח סרים בת ישראל • שלא יקח ממזר בת ישראל • שלא ישא עמוני ומואבי בת ישראל • שלא לקרא שלום לעמון ומואב • שלא להרחיק זרע עשוי אלא עד שלשה דורות • שלא להרחיק מצרי אלא עד שלשה דורות • שלא יכנס טמא למחנה לוי • שלא להחזיר עבר שברח לא"י • שלא להונות עבד שברח לא"י • שלא תהיה קדשה מבטת ישראל • שלא להקריב אתנן זונה ומחזיר כלב • שלא ללוות בריבית מישראל • שלא לאחר הנדרים והנדבות • שלא יניף השכיר חרמש על קמת חברו • שלא יאכל השכיר בשעת מלאכה • שלא יחזיר המגרש גרושתו שנשאת • שלא להוציא חתן מביתו שנה ראשונה • שלא לחבול כלים שעושים בהם אוכל נפש • שלא לתלוש סימני צרעת • שלא למושכן בע"ח בזרוע • שלא למנוע עבוס מבעליו בעת שצריך לו • שלא יעיד קרוב • שלא להטות משפט גר ויתום • שלא למושכן אלמנה • שלא ליקח עומר השכחה • שלא להכות ישראל לשוא • שלא לחסום בהמה • שלא תינשא היבמה לאחר • שלא לחוס על הרודף • שלא נשהה משקל חסר • שלא נשכח עמלק.

א. כהן אי מותר באשת יפת תואר

כי תצא למלחמה על אויבך וגו' וראית בשביה אשת יפת תאר (כא, י-יא)

כי תצא למלחמה, במלחמת הרשות הכתוב מדבר, קצמלחמת חרץ ישראל חין לומר ושביה קציו, קהרי כבר נאמר בקצעה אומות (לעיל ב, טז) לא תהיה כל נשמה (רש"י)

בקידושין (כא, ב) איבעיא להו בגמ', אי כהן מותר ביפת תואר או לא, עיי"ש שנחלקו רב ושמואל בזה.

ניתן להשיב בתנאי שלימוד השאלות וליבונם היה בשבוע זה כפי הכללים

ויל"ע, הלא פרשת יפת תואר נאמרה רק במלחמת הרשות ולא במלחמת מצוה כמבואר ברש"י כאן, ומאידך מבואר ברמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל פי"ג הל' יב) דשבט לוי לא עורכים מלחמה כשאר ישראל, נמצא שכהנים אינם יוצאים למלחמה, ואיך יתכן שתהא אפשרות של כהן ביפת תואר.

[ובשלמא אם היינו אומרים כפי שהביא הרא"ם להקשות, דמיידי אמנם במלחמת כיבוש א"י ונמצאו שם משאר עממין שאינם ב'לא תחיה', א"ש, דמיידי במלחמת מצוה שגם כהן הולך ובשאר עממין. אולם כיון דמיידי דווקא במלחמת הרשות וכדפירשו הרא"ם והמהר"ל (גור אריה כאן), א"כ שם אין כהן ושוב צ"ע למה צריך לדון אם כהן מותר ביפת תואר. ראה מג"ח (תקלב, א).]

יש לדון האם יש איסור על כהנים לילך למלחמה, או רק שאין עליהם חיוב, ראה ברכי יוסף (אהע"ז סי' ו אות 1). גם יש לדון על הצד שיש איסור לכהן לצאת למלחמה, ומ"מ הוא יצא, האם יש עליו דין יפ"ת, ויל"ע].

ב. העברת חלק ירושה מבן לבן

והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן האהובה וגו' כי את הבכר בן השנואה יכיר לתת לו פי ע'זים וגו' (כא, טז-יז)

ברמב"ן (כאן, ובהשגותיו לספר המצוות שכחת הלאוין לאו יב) מציאנו, שהמשווה את הבכור לאחיו בנחלתו, עובר גם בלא תעשה של 'לא יוכל לבכר', וגם בעשה של 'כי את הבכר בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים'. וק"ו אם לא רצה להודיע שהוא הבכור, וטען שהוא פשוט והנחילו כאחד מבניו, שהוא עובר בהן, עיי"ש [וכ"כ האור החיים (כאן): 'לא יוכל לבכר', ואם ביכר עובר בלאו, עיי"ש].

והנה, בב"ב (קל, א), איתא דרבי יוחנן בן ברוקה יליף מקראי שהאב יכול להעביר חלק נחלה מבן אחד לשני [בפשוטים], והלכה כמותו. ומקשינן בגמ', למה לי קרא, נילף לה מדאיצטריך קרא 'לא יוכל לבכר'

דחלק בכורה אינו יכול להעביר לשאר בניו, משמע דחלק הפשוטים יכול להעביר, עיי"ש.

ולשיטת הרמב"ן יל"ע, מאי מקשה הגמ', לעולם נימא שגם חלק פשוטים אינו יכול להעביר, והא דאיצטריך קרא ד'לא יוכל לבכר' ליתן לו 'לא תעשה' לומר דעובר עליו בלאו משום שעבר אמימרא דרחמנא, ואילו בחלק פשוטים לא אהנו מעשיו, אבל איסורא ליכא, ולהכי איצטריך רבי יוחנן בן ברוקה קרא לילף דבחלק פשיטות אהנו מעשיו.

ג. פרוטה דרב יוסף

ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך עד דרש' אוזיך אותו והשיבתו לו (כב, ב)

ידועה הגמ' בב"ק (נו, ב): איתמר שומר אבידה [הכניס אבידת חברו לביתו, כדכתיב 'ואספתו אל תוך ביתך' וגו', רש"י], רבה אמר כשומר חנם דמי, רב יוסף אמר כשומר שכר דמי. רבה אמר כשומר חנם דמי, מאי הנאה קא מטי ליה. רב יוסף אמר כשומר שכר דמי, בההיא הנאה דלא בעיא למיתבי ליה ריפתא לעניא הוי כשומר שכר [דלא בעיא למיתב ריפתא לעניא, דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, מ'ובלכתך בדרך' (לעיל ו, ז) נפקא לן במסכת סוכה (כה, א), רש"י], ע"כ.

ויל"ע, מהא דאיתא בכתובות (נ, א) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, שמה יצטרך לבריות [וכן פסק הרמ"א (י"ד רמט, א). וראה בדרך אמונה (פ"ז ממתנות עניים ס"ק כד) שאם יצטרך לדחוק את עצמו אינו חייב לבזבז יותר מחומש, אפי' לדעת הרמב"ם (והגר"א) דס"ל דאי קיימי עניים לפניו וידו משגת מותר ליתן יותר מחומש, אבל בגוונא שהוא דחוק אין לו חיוב כלל], ולפי"ז צ"ע, בשומר אבידה שכבר הוציא חומש מנכסיו, ויצטרך לדחוק עצמו, דבכהאי גוונא אין לו חיוב לתת לעני, א"כ לא יהיה שומר שכר לרב יוסף.

ד. איסור 'לא יהיה'

לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת ה' אלקיך כל עשה אלה (כב, ה)

יש לדקדק, אמאי גבי בגד איש קוראו הכתוב 'כלי גבר', ואילו בגד של אשה קורא לו 'שמלה'.

ואין לומר משום שבגדו של איש אינו נקרא כלל 'שמלה', זה אינו, דהא מפורש בסמוך (פסוק ג) בקרא: 'וכן תעשה לשמלתו' (לעיל פסוק ג): וכן: 'ושכב בשלמתו וברכך' (להלן כד, יג) ועוד, הרי שגם בגד של גבר נקרא 'שמלה'.

עוד יל"ד, מדוע בבגד איש נאמר 'לא יהיה', ואילו בבגד אשה כתוב 'ולא ילבש'.

גם צ"ב, באומרו 'כי תועבת ה' אלקיך כל עושה אלה', האי 'כל' מאי אתי לרבוויי.

[יש לדון, אם מותר לקרוא לזכר בשם של נקבה, או להיפך. הנה בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סי' עה) מביא שאין לעשות זאת, דיש בזה כמה חששות, וזכר לדבר 'לא ילבש גבר שמלת אשה'. אמנם צ"ע, שכן בהרבה מקומות בש"ס מצאנו שם של איש שהוא גם שם של אשה, וכגון: ר' חנה ציפורא (ר"ה לד, ב); ר' חנה (סנהדרין ה, א; ירושלמי ברכות פ"ד ה"ו). והרי 'חנה' שם אשה הוא (אם שמואל). וגם בימי חז"ל היה זה שם של אשה, כדמצינו - חנה אשת ר' מני (תענית כג, ב). עוד יש לדון לפי הדברי מלכיאל שאסור, מה דין אנדרוגינוס שהוא ספק זכר ספק נקבה (ראה ביכורים פ"ד; בכורות פ"ו משנה י"ד; רמב"ם פ"א מהל' מילה ה"ז-ז"א), איזה שם יקראו לו, של זכר או של נקבה, ואין יכתבו בכתובתו, ואינו עליה יקבל לס"ת וכדומה. וכן יש לדון גבי אנדרוגינוס, אם מותר לו לרדת לפני הת"ב, שהרי קול באשה ערוה, וכשזרד לפני הת"ב הוי כקול שיר של אשה. וראה בר"ש (פ"ד מביכורים) אלו בגדים מתלבש, וברמב"ם (פי"ב מהל' ע"ז ה"ט-י), ויל"ע בכל זה].

ה. סיבת תיעוב עמון ומואב

לֹא יבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקֹהֶל ה' גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יבֹא לָהֶם בְּקֹהֶל ה' עַד עוֹלָם. עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בְּלֶחֶם וּבָמִים בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת בְּלָעַם בֶּן בְּעֹזַר וְגו' לְקַלְלֶךָ (כג, ד-ה)
על דבר, על הענה שיעטו אתכם להחטיאכם (רש"י)

להלן (פסוק ח-ט) כתיב: 'לא תתעב אדומי וגו', ופירש"י: 'לא תתעב אדומי', לגמרי, אף על פי שראוי לך לתעבו, שיצא בחרב לקראתך. 'בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה' וכו', הא למדת שהמחטיא לאדם, קשה לו מן ההורגו, שההורגו חורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא. לפיכך אדום שקדמם בחרב לא נתעב, וכן מצרים שטבעום, ואלו [עמון ומואב] שהחטיאום נתעבו, ע"כ.

מבואר ברש"י, שעיקר הסיבה שנתעבו עמון ומואב לגמרי, הוא משום שהחטיאו את ישראל.

מעתה יש לתמוה, מפני מה השמיט הכתוב עיקר הטעם, ולא הזכירו אלא בדרך רמז באומרו 'על דבר' וכמו שפירש"י, ורק הזכיר הכתוב טעם אחר בפירוש 'על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים', שלכאורה טעם זה הוא קטן לעומת עיקר הטעם שהחטיאו את ישראל על דבר פעור. ובפרט שלפי האמת לא היו צריכים כל כך ללחם ומים בצאתם ממצרים, מאחר שהיה להם מן שהוא לחם מן השמים ומי באר.

וביותר תמוה, שהכתוב מזכיר טעם שני שהוא הרבה יותר חמור מן הטעם הראשון, שנאמר: 'ואשר שכר עליך את בלעם וגו' לקללך', וזה בוודאי חמור יותר מן הטעם הראשון שלא קדמו בלחם ובמים דאינו אלא מילתא זוטרתא, לעומת מעשה בלעם שרצה לקלל את ישראל ולמחות את שמם ולהכחידם מן הארץ ח"ו, וא"כ כיון שהזכיר הכתוב טעם השני אשר שכר את בלעם, למה הוצרך עוד לטעם הראשון שלא קדמו אתכם בלחם ובמים.

עוד צ"ב, איך מתפרש המשך הכתוב, דלפי מש"כ רש"י שבמה שהתחיל 'על דבר' רמז בזה הטעם שיעצו להחטיאכם, וממשיך בטעם אחר: 'אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים' וגו'. ואח"כ שוב חוזר ואומר עוד 'ואשר שכר עליך את בלעם וגו' לקללך'. והלא העצה להחטיאם היה על ידי בלעם שיעץ למזאב להפקיר בנותיהן ליגנות, וא"כ יותר היה לו לשלב טעם השלישי עם טעם הראשון, ולומר 'על דבר אשר שכר עליך' וגו', ששני הטעמים מישך שייכי להדדי, ולמה הפסיק בינתיים בטעם אחר 'אשר לא קדמו בלחם ובמים'.

אביטה ארחותיך - סוגיה בפרשה

1. מצוה הנעשית עם אדם אחר

בי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם וכן אין לו, לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זה, יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה

א, ישנן בתורה מצוות, בהן מצטווה האדם לעשות מעשה עם אדם אחר.

כגון מצוות יבום, שנאמרה מצוה על היבם לייבם את אשת אחיו. והוכיח בברכי יוסף (יו"ד שמא סק"ו), מדברי הרמב"ם (ריש הל' יבום וחליצה) ומספר החינוך (מצוה תקצח) שאין המצוה אלא על היבם, ואילו על היבמה לא מוטלת המצוה להתייבם. ומכל מקום, כיון שהמצוה שעל היבם נאמרה בתורת מצוה שדינה להיעשות ביבמה מסוימת זו, אף היבמה מחויבת למצוה שעל היבם.

ב, וכמו שפירש בספר תוספת יום הכפורים (יומא פו, א) את דברי הגמ' (יבמות כ, א), שאם היה היבם כהן גדול, והיבמה אסורה לו משום אלמנה לכהן גדול, יבוא עשה של מצוות יבום וידחה לא תעשה של אלמנה לכהן גדול.

והקשה בתוספת יוה"כ, שהרי איסור אלמנה לכהן גדול נאמר בין על האיש ובין על האשה. וכמו שדרשו בגמ' (יבמות פד, ב) שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל איסורי לאו שבתורה, ואף באיסור לאו שאינו שוה בכל ישראל, וכאיסורי כהונה. וכיצד תדחה מצוות היבום שנאמרה ליבם, את איסור אלמנה לכהן גדול שאף היבמה מזהרת בו. ותירץ בתוספת יוה"כ, שמצוות היבום דוחה את איסור האלמנה, כיון שמצוות היבום אינה יכולה להתקיים אלא ביבמה מסוימת זו.

ועל פי דבריו פירש בשו"ת עין יצחק (אה"ע ח"ב, סי' סב ענף א) את דברי התוס'

(יבמות ה, א) שמצות יבום נחשבת כמצות עשה השווה בכל ישראל. ופירש בעין יצחק, שאף אם היבמה אינה מצווה ביבום, נחשבת מצות יבום כמצות עשה השווה בכל, כיון שמצות היבום אינה יכולה להתקיים אלא ביבמה מסוימת זו.

ג, וגדר הדברים נלמד ממצות מילה ביום השמיני - שאין הקטן מצווה בעשיית מעשה המילה, ומכל מקום אין לו זכות לעכב שלא יחבלו בו למולו שלא מרצונו.

והטעם לזה פשוט, שאף שלא נאמרה מצוה לקטן למול את עצמו, מכל מקום הוא מחויב שתתקיים המצוה למול אותו. וכלשון האבני נור (י"ד סוס"י שלט), שאין התינוק כחפץ של מצוה, אלא כאדם המתחייב.

והביא כן ממה שאמרו בשיר השירים רבה (א, ב), משל למלך שהיה לו מרתף של יין, בא אחד אורח ראשון מזג לו את הכוס ונתן לו, ובא השני ומזג לו את הכוס ונתן לו, כיון שבא בנו של מלך נתן לו המרתף כולו. כך אדם הראשון נצטווה על שבע מצוות, אברהם נצטווה על המילה, יצחק חנכה לשמונה ימים, יעקב על גיד הנשה, יהודה על היבמה, וישראל על כל מצוות עשה ומצוות לא תעשה.

והוכיח מזה באבני נור, שאף יצחק נחשב כמי שנצטווה באחת המצוות, במה שקיים את המצווה למול ביום השמיני. הרי שהקטן עצמו נחשב כמצווה במצות מילה ביום השמיני.

ד, ומעשה שהיה בהגאון ר' אלחנן וסרמן זצ"ל שביקש מהגאון ר' חיים קרייזוויטרא זצ"ל שיאמר לו מחידושי התורה שבארץ פולין. ואמר לו הגר"ח, שהוכיחו בפולין כדברי האבני נור, מדברי רש"י (חולין מז, ב) שפירש הטעם שאין מלין קטן בשעה שהמילה היא סכנה, כיון שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש, חוץ משלש עבירות חמורות שיהרג ואל יעבור. ואם נאמר שאין התינוק מחויב במצות מילה, אלא המצוה היא על האב או על שאר ישראל, הרי אף אם היה הדין שמצות מילה ייהרג ואל יעבור, מכל מקום אין היתר לאב להרוג את הקטן כדי לקיים בו מצות מילה.

ובהכרח שמצות מילה נאמרה אף לקטן עצמו. אלא שאין הקטן מחויב למות כדי שתתקיים בו מצות מילה, וכדין כל המצוות שבתורה שיעבור ואל ייהרג.

והשיב לו הגאון ר' אלחנן, שאם היה רש"י מפרש את הטעם שאין למול במקום סכנה, מחמת סברת חכמי פולין שאין היתר לאב להרוג את הקטן כדי לקיים מצות מילה, היתה הקושיא על דברי רש"י להיפך, מפני מה הוצרך לטעם זה, והרי מצות מילה נדחית במקום פיקוח נפש.

ומכל מקום מבואר כן בדברי רש"י (ב"ק פח, א), שכתב שאשה וקטן מצווים במקצת מן המצוות, שאשה מצווה במצות עשה שלא הזמן גרמא, וקטן מצווה במצות מילה. והרי שאף הקטן מחויב בדבר שתתקיים בו מצות מילה.

וכן הוא בכל מצוה שנאמרה על מעשה הנעשה עם אדם מסוים, שאף אם לא נצטווה השני בעשיית המצווה, מכל מקום הוא מחויב שתתקיים בו המצווה. וכמצות יבום שנצטווה בה היבם, ואף היבמה מחויבת שתתקיים המצווה על ידה.

ו, אבל בהפלאה (כתובות כד, ב) כתב, שכל שנאמרה מצוה על מעשה הנעשה עם אדם אחר, אף שלשון הציווי שבתורה נאמר על עושה המעשה, מכל מקום המצווה נאמרה לשניהם.

וכגון במצות יבום, שאף שלשון המצווה הוא 'יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה', מכל מקום המצווה היא אף על היבמה [והוכיח זאת ממה שמצוות יבום דוחה איסור אלמנה לכהן גדול, וכמו שנתבאר].

ולפי זה כתב שכן הוא במצות ברכת כהנים, שאף שלשון הציווי בתורה הוא לאהרן ולבניו העושים את מעשה המצווה, מכל מקום המצווה היא אף על ישראל המתברכים, כיון שאין המצווה מתקיימת אלא על ידי ישראל.

ז, והוסיף בפנים יפות (במדבר ד, כג), שכן הוא אף באיסור שנאמר על מעשה הנעשה עם אדם אחר, וכגון באיסור אלמנה לכהן גדול וגרושה לכהן הדיוט. לשון האיסור נאמר בתורת אזהרה לכהנים, כמו שנאמר 'אמור אל הכהנים וגו' ואשה גרושה מאישה לא יקחו'. ומכל מקום נאמר האיסור גם לאשה שהיא ישראלית, כנתבאר. והרי שכל שהאיסור עוסק בדבר הנעשה בין שנים, שהכהן לוקח את הגרושה, הרי בין הכהן ובין הגרושה עוברים על האיסור, במה שעל ידי שניהם יש כאן כהן הלוקח גרושה.

וכן בכל העריות, נאמר האיסור על האיש. כמו שנאמר 'לא יקח איש את אשת אביו וכדומה. והאזהרה היא גם על האשה, כיון שהמעשה נעשה על ידי שניהם.

והמעין יפרש לשי' הרמב"ם והחינוך, שאין היבמה מצווה במצות יבום, מה בין מצות יבום שאין האשה מצווה בה, ובין כל איסורי ביאה שאף האשה מצווה בהם.

אשיחה בחוקיך - מרבנן ותלמידהון

ז. חיוב השבת אבידה כשמסייע לעוברי עבירה

לֹא תִרְאֶה אֶת שׂוֹר אַחִיךָ אוֹ אֶת שִׁוִּי זָרִימִים (כב, א)

בב"מ (כז, א) הקשתה הגמ', מ"ט ולא סגי לכתוב 'שור' לחוד.

הוצרכה התורה לכתוב כאן גם 'שה' והנה המשך חכמה כתב ליישב קו'

קרא דמצווה להשיב אפי' שה דהוי
בהמה דקה, עיי"ש
וצ"ב, דלכא' מ"ט מחויב להחזיר
אבידה של שה דאסור לגדלו, הרי
כשמחזיר לו האבידה מסייע לעוברי
עבירה.

הגמ', דקמ"ל קרא הכא דשה, דאפי'
שאין מגדלין בהמה דקה בא"י, והוי
זה איסור חמור שרועי בהמה דקה
לא מורדין ולא מעלין, וא"כ הו"א
שאין מצווה להחזיר אבידה של שה
כיון שאסור לבעלים לגדלו, קמ"ל

הרה"ג אליעזר חיים שניידר שליט"א

מח"ס 'שיח חיים', ירושלים

053-3170199

ח. מחית שור ושה של עמלק

תמוזה את זכר עמלק (כה, יט)

מאיס ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד קה שלא יהא קס עמלק נזכר אפילו
על הבהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה (רש"י)

לבהמה.

בשמואל (א טו, ג) כתב רש"י טעם
אחר, וז"ל: 'משור ועד שה', שהיו
בעלי כשפים ומשנין עצמן ודומין

וצ"ב, אמאי שינה לשונו הכא מהתם.

הרה"ג אהרן אריה כהן שליט"א

ירושלים, כולל 'מאמר מרדכי'

a0527698767@gmail.com

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

הלוח סאה בסאה באיסור כיצד יתקן*

לא תשיך לאחריך נשך כסף (כג, כ)

שאלה

יהודי הלוח לתבירו 50,000 דולר לתקופה של חצי שנה. לאחר כשבועיים נפגשו המלוח
והלוח בשיעור בהלכות רבית, שם הם התוודעו להלכה של סאה בסאה, שיש איסור

* הג"ד פנחס וינד שליטא, אב"ד לעיני ריבית.

להלוות לחבירו חפץ או מטבע זר שאינו המטבע המקומי, על מנת שיפרע לו את אותה כמות שלוה. הם שמעו שחז"ל אסרו זאת, שמא יעלה מחיר המוצר עד זמן פרעון ההלוואה ונמצא שמחזיר למלוה מוצר ששווה יותר ממה שקיבל, והוא אבק רבית. אמנם חז"ל התירו זאת, אם יש ללוה מעט ממין המוצר שהוא לוה. אך לדאבונם של המלוה והלוה, לא היה ללוה מעט דולר בשעת ההלוואה, נמצא שהלוואתם הייתה באיסור. בגמר השיעור התחיל הראש המסחרי של השניים לחשבון חשבונם של הלוואה. הם עדיין לא יודעים אם השער של הדולר בינתיים, עלה, ירד או שמא נשאר על עומדו. המלוה חושש שמא השער עלה ולא יוכל לקבל את כל כספו בחזרה, [שאם בעת ההלוואה השער היה 4 ₪ לדולר, נמצא שווי ההלוואה היה 200,000 ₪, ואם עכשיו השער הוא 4.1 אז 50,000 דולר שווה 210,000 ₪, וללוה מותר להחזיר רק שווי של 200,000 ₪ שהוא כ-48,780 דולר], גם הלוה חושש לכך, כי סך הכל המלוה עשה עמו חסד והוא אינו רוצה שיפסיד בגללו. מאידך מסתפק על הצד שהשער ירד, האם המלוה יוכל לתבוע ממנו יותר דולר, שיהיו שווים כמו השווי בשקלים בשעת ההלוואה [שאם השער ירד ל-3.9, אז שווי של 200,000 ₪ שווה כ-51,282 דולר]. ושוב נכנס בהם ריח של יראת שמים, והם שואלים זה את זה, בכל מקרה, בין אם השער השתנה ובין אם לא, איך נתקן את האיסור מכאן ולהבא.

תשובה

מציאות זו שכיחה מאוד, כאשר שני אנשים הללו זה לזה מטבע זר ולא ידעו שצריך שהלוה יהיה לו מעט מאותה מטבע, וכאשר הם באים לתקן את האיסור, לפעמים ההפרש בשווי החוב וההפסד, נע בין עשרות דולרים ובין עשרות אלפי דולרים. ומעשה היה בעיר הבירה לונדון, שאחד הלוה שם לחבירו 200,000 דולר, וכשבאו לברר את ההלכה, כבר היה פער ושינוי גדול בין שער הדולר כלפי הפונד [ליש"ט], ועל פי פסק הרבנים דשם, הלוה היה מותר לו לפרוע רק 188,000 דולר, כך שהמלוה הפסיד 12,000 דולר.

על כן מוטל על המורה הוראה, לעמוד ולבדוק בכל פעם על הפתרון היותר רצוי, כדי להקטין את ההפסדים, עד כמה שאפשר על פי ההלכה, לפי המציאות בפערים בשערי המטבעות, ולפי צורך המלוה לפי איזה שער מטבע הוא רוצה לקבל בסוף. [כגון אם הוא צריך דולרים, אז לא משנה לו כל כך אם הדולר שווה פחות או יותר, כי הוא צריך לשלם חוב בדולרים, או שהוא צריך שווי של שקלים, ואז הוא יהיה מעוניין יותר שיהיה לו סכום מסוים של שקלים, גם אם לא ירויח אם השער יעלה עוד יותר].

ולכן ראשית יש לדעת, האם נשתנה השער של סוג המטבע שהלוה, משעת ההלוואה עד עכשיו, שאם השער עלה, אז כעת אין המלוה יכול לקבל בחזרה את כל הסכום שהלוה, וההלוואה עומדת על השווי בשקלים, שהיה בעת ההלוואה [דהיינו סכום של דולר השווה בשקלים, כמו שהיה שווי הדולר בעת ההלוואה, וזהו בארץ ישראל. ובחוץ לארץ אם הלוה

מטבע זר באותו מקום השווי נקבע, לפי מטבע היוצא שם]. ואם השער ירד או שנסאר על עומדו, אז ניתן לתקן את ההלואה באופן שיוכל לפרוע את סכום הדולר שלווה. ישנם כמה אופנים היאך לתקן את האיסור:

א. הלואה יפרע את החוב הקודם בפועל וכדין, ויעשו ביניהם הלואה חדשה, לאחר שיש ללווה מעט דולר. אם אין לו הסכום לפרוע, יכול ללוותו מחלפן וכדו' [עין הפרטים בסברת הדברים].

פרעון ההלואה וכן עשיית הלואה החדשה יהיה כפי הסכום שמותר לו לפרוע כעת. אם השער של הדולר נשאר כמו שעת ההלואה או ירד, יפרע את סכום הדולר שלווה. ואם השער עלה בינתיים, יפרע רק כפי שווי החוב בעת ההלואה [כ-48,780 דולר עין ב"שאלה].

ב. יכולים לסכם שמעכשיו יהפכו את ההלואה לשקלים, שהלווה יהיה חייב למלווה סכום של שקלים, כשווי הדולר כעת כאשר עושים את ההמרה. וכשממירים חוב של מוצר, למטבע המקומי, יכולים לסכם זאת בעל פה ואין צריך לזה קניין.

ובעצה זו אין צריך שללוה יהיה מעט דולר, כי החוב נעשה במטבע המקומי ולא במוצר. ואם עשו כן, בין אם עלה השער יותר בעת הפרעון, ובין אם ירד השער, ישלם את אותו סכום השקלים, או את שוויים בדולר.

ג. המלווה יוותר ללווה שלא יצטרך לפרוע יותר משווי החוב בעת ההלואה, ואם עד שעת הפרעון יעלה המחיר, ישלם רק כשווי בעת ההלואה, אבל מרווח שאם הדולר ירד, אזי יקבל שוב יותר דולר, עד הסכום שהלווה.

בעצה זו לא צריך שום קניין ולא הלואה חדשה, וכן אין צריך שיהיה ללווה מעט דולר. ואם עשו כן, אם עלה השער משעת ההלואה עד עת הפרעון, ישלם רק כפי שווי הדולר בעת ההלואה. ואם מחיר הדולר לא נשתנה או ירד, ישלם את סכום הדולר שלווה.

ד. לא מהני לעשות הלואה חדשה ע"י הנאת מחילת מלווה. לסיכום למעשה כיצד יעשו כדי לתקן את האיסור, כאשר רוצים להשאיר את החוב במט"ח, ולהקטין את צד ההפסד:

1. אם השער עלה בינתיים, וחושש שיעלה עוד - יעשה הלואה חדשה, ואז לפחות ירווח שלא יפסיד עוד. ואם רוצה את הפרעון בשקלים - יהפוך את החוב לשקלים.
2. אם השער עלה בינתיים, ואינו חושש שיעלה עוד, ויש צד שירד בחזרה - יוותר על העלייה, ואז ירווח שאם ירד יוכל לקבל את כל הסכום.
3. אם השער נשאר על עומדו או ירד, - יעשה הלואה חדשה, ואז ירווח שאם יעלה יוכל לקבל את כל הסכום שלווה.

סברת הדברים

גדר האיסור

חז"ל אסרו להלוות סאה בסאה, דהיינו להלוות מוצר על מנת שיפרע לו את אותו כמות של מוצר, מחשש פן יעלה מחיר המוצר, ונמצא שהלוה מחזיר מוצר בשווי יותר גדול, והוא אבק רבית*.

יש כמה אופנים בהם חז"ל לא גזרו, אחד מהם הוא כשבשעת הלואה יש ללוה מעט מאותו סוג מוצר שהוא לוח, אז מותר לו ללוות אף הרבה מן המוצר**.

כל מטבע זר שאינו המטבע המקומי של אותו מקום, הוא נידון כמוצר לענין הלכה זו, ולכן בעת הלואתו צריך שיהיה ללוה מעט מאותו המין***.

בדיעבד אם כבר לוח סאה בסאה, ולא היה ללוה מעט מן המוצר בשעת ההלואה, ובאמצע תקופת ההלואה הם מתוודעים לכך שיש ביניהם הלואה הנעשה באיסור, יש כאן שני נידונים, האחד לגבי אם ביתיים נשתנה השער אז יש לדעת איך לחשב את סך החוב שעל הלוה לפרוע. [דבר זה נוגע הן כשהגיע שעת הפרעון, שיש לדעת כמה על הלוה לפרוע, והן כשעדיין נמצאים באמצע תקופת ההלואה, באיזה סכום נקבע את ההלואה מכאן ולחבא, ויבואר להלן.] נידון שני, לגבי המשך ההלואה, גם אם השער לא נשתנה כלל, לא עלה ולא ירד, המלוה והלוה עומדים באיסור של הלואת סאה בסאה, ועליהם לתקן את ההלואה שתהיה באופן המותר.

ואם תאמר, מדוע צריך לתקן את הדבר, הרי למעשה אם בשעת הפרעון השער יהיה יותר גבוה ממה שהיה בעת ההלואה, הלוה לא יוכל לפרוע את כל המוצר. ואם כן יכולים להשאיר את ההלואה איך שהיא, ובעת הפרעון יפרע כמה שהוא חייב אז.

שתי תשובות בדבר, האחת שאכן מצד הלוה זה שווה לו, כי אין לו שום סיכון בזה, או שיפרע כמה שלווה או שיפרע פחות והוא יצא מרווח בזה, אך מצד המלוה הוא עלול להפסיד הרבה, וככל שהשער יעלה בהמשך, הוא יפסיד מהקדן שהלוה, ולכן הוא רוצה בתקנה זו, שלכל הפחות לא יפסיד מהקדן אם השער יעלה מכאן ואילך.

והאמת, שגם הלוה יעיק לו אם לא יוכל להתחזר למלוה את מה שקיבל כמזנו, הרי סוף סוף המלוה עשה לו טובה גדולה במה שהלוה לו, והלוה אינו בא להרויח על חשבון המלוה, והרבה פעמים אף היה רוצה להתחזר לו יותר או להביא לו מתנה וכדו' כהכרת הטוב על ההלואה, אלא שהתורה אסרה זאת, על כל פנים אינו רוצה שהמלוה יפסיד בגינו.

בנוסף יש לדון שמא יש כאן איסור המתמשך כל זמן ההלואה, הואיל והם לוו סאה בסאה

* סי' קסב ס"א.

** סי' קסב ס"ב. יש עוד היתרים של יצא השער ודבר מועט, אך הם לא שייכים בהלואת מט"ח, ולכן צריך שיהיה ללוה מעט מאותו מטבע בעת ההלואה.

*** ינ' שו"ע סי' קסב ס"א, רבית הלכה למעשה פט"ז ס"ג.

באיסור ויש כאן התחייבות מצד הלוח לפרוע כמה שלוח אף אם יעלה המחיר, הרי הם נמצאים כעת במצב של התחייבות איסור, ולכן עליהם לתקן את הדבר בהקדם. אמנם יש לדון בדבר זה, מהו גדר האיסור של סאה בסאה. האם האיסור הוא רק בשעת הפרעון שפורע יותר ממה שלוח, אבל אם נשאר השווי ולא נשתנה לא עבר על האיסור, או דלמא האיסור הוא עצם עשיית ההלואה באיסור. וכבר נפשט הענין שעצם נתינת ההלואה של מטבע זר עם התחייבות לפרוע גם אם יעלה, זה לעצמו איסור, וכפי משמעות הגמרא והפוסקים*, ולכן אם הלוח באיסור, והוא במצב שיש עליו התחייבות של איסור, אינם יכולים להישאר במצב כזה, ועליהם לתקן את הדבר. בנוסף לאיסור הקיים, יש ענין כספי, המלוח אינו רוצה להפסיד מהקרן שלו, וגם הלוח אינו מעוניין שהמלוח יפסיד בגלל ההלואה שנתן לו, ולכן עלינו למצוא פתרון נאה בכל מצב. המשיך בגליון הבא בעזה"י.

קונטרס התשובות

תשובות על שאלה שפורסמה בשנים קודמות

ציצית שעטנז לקטן**

לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו גדלים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה (כב, יא-יב)
גדלים תעשה לך אף מן הכלאים לכך סממן הכתוב (רש"י)

טעם דחית כלאים בציצית, הוא משום דינא דעשה דוחה לא תעשה (ראה יבמות ד, א).

ויל"ע, כיצד שרי לאב להלביש ציצית לבנו הקטן, הא כיון שאין הקטן מחוייב במצוות, לא נתחייב בעשה דציצית, וממילא לא דחי לל"ת,

* וכן הוא משמעות לשון הגמרא (ב"מ מה). ולשון השו"ע (סי' קסבא) אסור ללוות סאה בסאה, שנראה שהאיסור הוא בשעת ההלואה. וכן מדייק הריטב"א (בשיט"ק ב"מ מד: ד"ה תסתיים) מלשון הגמרא. [אמנם הוא מסיק בשם רבו שהאיסור רק כאשר התחייב לפרוע סאה בעד הסאה שלוח].

** עקב חוסר מקום, לא הובאו תשובות כלל המשיבים לשאלה זו.

ואילו להאכילו איסור נאסר האב, ולא מצינו בשום דוכתא איסור על אב להלביש ציצית לבנו. [יל"ע אי לאחר שהותר כלאים בציצית, שוב אין על כל ציצית שם 'שעטנו', וצ"ת].

(גליון מח פרשת תצא אות ג)

תשובת מרן רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

מותר לחנכו מדאורייתא

תשובת הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א

ע' תו' פסחים פ"ח א' ד"ה שה לבית*.

תשובת הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א

במק"א ביארתי שבציצית אין שם שעטנו כלל, והבאתי ראיה מדברי התוס' במנחות (מא) דשרי להוסיף עוד חוטים, ואף שהיו שלא לצורך, ובהכרח שבציצית נאמר שאי"ז זה שם שעטנו כלל [א. ה. עיין בתשובות והנהגות (ח"ב סי' יד)].

ועוד י"ל, שכל מה שיש איסור לקטן, הוא רק בדבר שכאשר יהיה גדול אסור לו, אבל בדבר שכשהיה גדול שרי, הרי שגם בקטנותו מותר.

תשובת הגאון הגדול רבי יצחק סורוצקין שליט"א

הראב"ד בריש תורת כהנים כתב, דנשים מותרין ללבוש כלאים בציצית, דאף דנשים אינן חייבין בציצית, מקיימין מצוה בלבישת ציצית, והקיום מצוה דוחה וכמו"כ י"ל, דקטן שלבש ציצית, אע"ג דאינו חייב בציצית, מקיים מצוה דוחה האיסור. ועיין בנודע ביהודה (אה"ע ס"י), ונראה מדבריו דקטן מקיים מצוה.

* וזה לשונם: ואם תאמר, והיאך מאכיל פסח שלא למנויו, נהי דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו, לספות לו בידים אסור, כדאמר בפי' חרש (יבמות דף קיד). ואור", דהתם ילפינן מלא תאכלום (ויקרא יא, מב), ולא אסור אלא דומיא דשרצים ונבילות, אבל כה"ג דאיכא חנוך מצוה שרי.

פרשת

כי תבא

עיון הפרשה

אביטה ארחותיך

אשיחה בחוקיך

פקודיך אתבונן

קונטרס התשובות

תוכן עניני פרשת תבא

עיון הפרשה

- א. מצות מחית עמלק לאחר הכניסה לארץ..... קכה
 ב. ג' מיני אבנים היו..... קכו
 ג. קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית מקדשנו..... קכז
 ד. מדוע היה על ישראל להתפלל שלא להכשל בחטא..... קכח
 ה. מאכל עוף ובהמה..... קכט

אביטה ארחותיך

- ו. הביכורים והטנא..... קל

אשיחה בחוקיך

- ז. קללת יבול הארץ - הרה"ג מרדכי ברס. ת. בקשת משה מהקב"ה - הרה"ג מאיר טעפ.

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

- ק. הנהגות ע"י חתך בבגד - הג"ר מאיר רוזנר..... קלג

קונטרס התשובות

- ס. סדר הליכת מגביה ספר התורה..... קלז

פרשת תבא

מנין המצוות:

יש בה שלש מצוות עשה ושלוש מצוות לא תעשה

עשה: קריאה על הביכורים • וידוי מעשר • להדמות בדרכי ה'.

ל"ת: שלא לאכול מעשר שני באנינות • שלא לאכול מעשר שני בטומאה • שלא להוציא דמי מעשר שני בשאר דברים שאינם מאכילה ושתיה.

א. מצות מחית עמלק לאחר הכניסה לארץ

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה וירשיתה וישבת בה (כ, א)

פירש בעל הטורים: כתיב לעיל מיניה (כח, יט) 'תמחה את זכר עמלק', וסמך ליה 'והיה כי תבוא אל הארץ', שנצטוו למחות את זכר עמלק מיד בכניסתן לארץ (סנהדרין כ, ב), ועל זה רצה [עמלק] לעכב ביאתן שהוא הגיד למלך מצרים כי ברח העם (מכילתא שמות יד, ה), וכן הגיד ללבן כי ברח יעקב [ראה בעל הטורים (בראשית לא, כב) דכתב: 'כי ברח' בגימטרי 'עמלק'], ועל כן סמך ליה פרשת בכורים שמזכיר בה 'ארמי אובד אבי' (להלן פסוק ה), עכ"ל.

ויל"ע, בהא דכתב הבעה"ט שנצטוו למחות את זכר עמלק מיד בכניסתן לארץ, הלא בסנהדרין (שם) מבואר, ששלשה דברים נצטוו ישראל בעת כניסתם לארץ: להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה (וכ"פ הרמב"ם (פ"א מהל' מלכים ה"א-ב)), הרי שסדר הדברים הוא קודם להעמיד להם מלך, והיינו לאחר ירושה וישיבה [כמבואר בקידושין (לז, ב)] ורק אח"כ למחות זרעו של עמלק, ומדוע כתב הבעה"ט שנצטוו למחות זכר עמלק מיד בכניסתן לארץ.

עוד צ"ע, במש"כ הבעה"ט שבשביל שרצה עמלק לעכב ביאתן לארץ כיון שאז נצטוו למחות את שמו, לכן הגיד לפרעה שברח העם,

ניתן להשיב בתנאי שלימוד השאלות וליבונם היה בשבוע זה כפי הכללים

וגם לכן הגיד ללבן שברח יעקב. וזה צ"ע, שהרי בפסוק של מצות מחיית עמלק מפורש 'זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרך בדרך' וגו' (לעיל כה, יז), מבואר שמצות מחיית עמלק היא בגלל אשר קרך בדרך בצאתם ממצרים, שבא להילחם בישראל במדבר, ולפני שנלחם בישראל לא נצטוו למחותו, ואם כן תימה הוא מה לו להתעמר עם ישראל כבר ברגע שיוצאים ממצרים ללכת להגיד לפרעה כי ברח העם. וכמו כן מדוע הגיד ללבן כי ברח יעקב, הרי באותה שעה עדיין לא נצטוו ישראל כלל במחייתו, ומי גילה לו לאותו רשע עמלק סוד זה של אותה מצוה שנצטוו להכריתו ולמחות את שמו כשיכנסו לארץ דוקא.

ב. ג' מיני אבנים היו

והיה ביום אשר תעברו את הירדן וגו' והקמת לך אבנים גדולות וישדת אתם בשיר (כו, ב)

והקמת לך, צירוף, ואחר כך תוליד משם אחרות, ותצננה מהן מזבח צהר עיבל, נמלאת אתה אומר שלשה מיני אבנים היו, שתיים עשרה צירוף, וכנגדן בגלגל, וכנגדן צהר עיבל, כדאיתא בסוטה (לה, ג) (רש"י)

הנה בסוטה (שם) מבואר, ששלשה מיני אבנים היו: אחד שהקים משה בעבר הירדן בארץ מואב, אחד שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר (יהושע ד, ט) 'ושתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן', ואחד שהקים יהושע בגלגל, שנאמר (יהושע שם פ' כ) 'ואת שתיים עשרה האבנים אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל. ופירש"י (סוטה שם ד"ה בגלגל): לאחר שבנו מהן המזבח בהר עיבל קיפלו והביאום לגלגל וקבעום שם, ע"כ [וכן מבואר בסוטה (לו, א)], וכן מבואר במתני' (שם לב, א) וברש"י שם, וראה פירש"י ביהושע (ח, לב)].

העולה מדברי הסוגיא ומפירש"י שם, ששלשה מיני אבנים היו שם:
(א) אותן שהקים משה בעבר הירדן. (ב) אותן שהקים יהושע בתוך הירדן.
(ג) אותן שלקחו מן הירדן ובנו מהן את המזבח בהר עיבל, והעלו עליו עולות ושלמים, ואח"כ קיפלו אותן והביאום לגלגל וקבעום שם.

ולמבואר צ"ע טובא, מש"כ רש"י כאן 'נמצאת אתה אומר ג' מיני אבנים היו, י"ב בירדן, וכנגדן בגלגל, וכנגדן בהר עיבל, כדאיתא בסוטה', וזה פלא גדול משני פנים: א) דבסוטה שם ובפירוש רש"י שם מפורש שהאבנים שבהר עיבל הן הן אותן האבנים שבגלגל. ב) דשם איתא שאחד מהן היו האבנים שהקים משה בעבר הירדן, וכאן התעלם רש"י לגמרי מהן.

ג. קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית מקדשנו

והפלא ה' את מכתך (כת, נט)

במדרש רבה (איכא א, לו) איתא: מצינו שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקב"ה יותר ממאה תוכחות וכו' ומחורבן בית המקדש. בתוכחות כתיב (כאן) 'והפלא ה' את מכתך', ובחורבן בית המקדש כתיב (איכה א, ט) 'ותרד פלאים'. אבל בסילוקן של צדיקים כתיב (ישעיהו כט, יד) 'לכן כה אמר ה' הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ע"כ.

מבואר, שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקב"ה יותר מחורבן בית המקדש.

ויל"ד, מהא דאיתא בר"ה (יה, ב): רבי עקיבא היה דורש 'כה אמר ה' צבקות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה' (זכריה ח, יט), צום הרביעי זה ט' בתמוז וכו' צום השביעי זה ג' בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם וכו' **ללמדך ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו**, ע"כ. הרי מבואר בגמ' שמיתת צדיקים 'שקולה' כשריפת בית אלקינו, ואילו במדרש מבואר שהוא קשה יותר מחורבן בית אלקינו.

עוד יל"ע, לפי המדרש שמיתת צדיקים קשה יותר מחורבן בית אלקינו [או למבואר בר"ה ששקולים הן], מדוע את התענית החמורה עם כל חמשת העינויים (או"ח תקנ, ב), ושצריכים להפסיק מבעוד יום כמו יום הכיפורים קבעו ותקנו בתשעה באב, ואילו בצום גדליה תיקנו רק תענית

ביום ולא בלילה שלפניו וגם לא חייבו בו בשאר עיניי. [ראה ירושלמי (תענית פ"ד ה"ה): מפני מה לא קבעו אותו תענית וכו', אמר רבי לוי כתיב (ויקרא יח, ה) 'אשר יעשה אתם האדם וחי בהם' וכו', עיי"ש בקרבן העדה, ודו"ק].

עוד צ"ב, מאחר שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקב"ה יותר מחורבן בית המקדש, למה לא קבעו צום בכל הימים שמתו בהן צדיקים [כמו שקבעו בצום גדליה], כדוגמת צום שקבעו ביום חורבן הבית.

ד. מדוע היה על ישראל להתפלל שלא להכשל בחטא

ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה (כט, ג)

בע"ז (ה, א) אמרו, שמשה רבינו הוכיח את ישראל ואמר להם, בשעה שאמר הקב"ה לישראל 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי' (לעיל ה, כו), היה להם לומר 'תן אתה' וכו'. ואף משה רבינו לא רמזה להם לישראל אלא לאחר ארבעים שנה, שנאמר (להלן פסוק, ד) 'ואולך אתכם במדבר ארבעים שנה', וכתיב (כאן) 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת' וגו', אמר רבה שמע מיניה לא קאי איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין. ופירש"י (בע"ב ד"ה לארמזה): שלא רמזה משה לתוכחה זו אלא לאחר ארבעים שנה, במשנה תורה בערבות מואב, אמר להם 'ולא נתן לכם לב לדעת' שתהיו יודעים לשאול מה היה מבקש מכם, אלא [אלמא] אף משה רבינו לא נזכר לתת על לבו דבר זה עד ארבעים שנה, ע"כ.

והקשו תוס' (שם בע"א ד"ה עד ארבעין שנין): וא"ת, אמאי כעס משה על ישראל, הלא גם הוא לא נזכר. וי"ל, שלפי שהוא לא היה צריך לתפלה זו, לא נתן לב עד מ' שנה דקם אדעתיה דרביה, אבל ישראל שהיו צריכין לתפלה זו, היה להם להתבונן מאותה שעה שהרי כבר חטאו בעגל ובמרגלים, ע"כ. וכוונת התוס' בזה, שהיו צריכים להתפלל על יראת שמים שהרי כבר נכשלו בחטא. וכמו שנאמר שם 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי'

ויש לתמוה, במה שכתבו תוס' שכבר חטאו ישראל בעגל ובמרגלים, והא הא קרא ד'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי' שעליו היו צריכים ישראל לומר תן אותה, הלא הוא נאמר מפי הגבורה בשעת מתן תורה, ואז עדיין לא נכשלו בחטא העגל והמרגלים. [ראה לב אליהו (פרשת ויצא מאמר עשה תורתך קבע), במה שביאר קרא דשמואל (א' טז, ז): 'ויאמר ה' אל שמואל אל תבט אל מראהו וגו' כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללב'. וראה גם 'שיחות מוסר' להגר"ח שמואלביץ זצ"ל (מאמר סח), ודו"ק].

ה. מאכל עוף ובהמה

והיתה נבלתך למאכל לכל עוף השמים ולבהמת הארץ ואין מזריד (כח, כו)

פי' באבן עזרא: 'ואין מזריד' לעוף ולבהמה, ע"כ. וכן פירש החזקוני בפירושו השני. וכוונתם, שאין מי שיחריד את העוף והבהמה כשיאכלו את גופות האדם, וכן נראה בתרגום יב"ע [וראה בבכור שור ובחזקוני בפירושו הראשון שפירשו באופן אחר].

והנה בזבחים (לא, א) איתא שאם חישב שיאכלו הכלבים למחר הרי זה פיגול, דכתיב (מלכים-ב ט, י) 'ואת איזבל יאכלו הכלבים בחלק יזרעאל', הרי שאכילת כלב חשיבא אכילה. והקשו תוס' (שם ד"ה ואת איזבל), מדוע אינו מביא ראיה ממקרא מפורש בתורה האמור בפירות שנה שביעית 'ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול' (ויקרא כה, ז), חזינן שאכילת בהמה חשיב אכילה. ותיצו, דמייתי ראיה שגם אכילת בשר, שאין דרכם בכך, אפ"ה חשיב אכילה, עיי"ש.

ויל"ע, הלא גם אכילת בשר מפורש בתורה (כאן) 'והיתה נבלתך למאכל לכל עוף השמים ולבהמת הארץ', חזינן שגם בשר אדם חשיב אכילה לבהמה, וא"כ הדרא קושית התוס' לדוכתה, אמאי מייתי ראיה מאיזבל ולא ממקרא מפורש בתורה.

עוד צ"ע, דזבחים (שם) איתא: חישב שיאכלוהו הכלבים למחר הרי

זה פיגול, ע"כ. משמע דוקא כלב אבל שאר בהמה אינו פיגול משום דלא חשיבא אכילה, ולהכי מייתי הגמ' ראי' מאיזבל. אבל לכאורה מקרא דידן משמע שאפי' שאר בהמת הארץ נמי חשיב אכילה, ולפי"ז גם אם חישב שיאכלו שאר בהמה, צריך להיות פיגול. [ראה שו"ע (חו"מ שצא, ג-ו) ודו"ק. עוד ראה ברמב"ם (פי"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"י), ודו"ק].

אביטה ארחותיך - סוגיה בפרשה

1. הביכורים והטנא

הטנא	הביכורים
ושמת בטנא	ולקחת מראשית כל פרי האדמה
ולקח הכהן הטנא מידך	ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה
והניחו לפני מזבח ה' אלקיך	והנחתו לפני ה' אלקיך

א, שני חלקים נאמרו בפרשת הבאת ביכורים. החלק הראשון עוסק בהבאת הטנא אל הכהן. והחלק השני עוסק בהבאת הביכורים לפני ה'.

בחלק הראשון נאמר לשים את הביכורים בטנא, ולבוא אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, ולומר לכהן: 'הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו'. ולאחר מכן לוקח הכהן את הטנא, ומניחו לפני מזבח ה'.

ובחלק השני נאמר, שמביא הביכורים עונה ואומר לפני ה' מ'ארמי אוכל אבי', עד 'ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתי לי ה'". והוא מניח את הביכורים לפני ה'.

ב, והם שתי צורות של הודאה לה' על מתנת ארץ ישראל.

הצורה הראשונה היא בדרך של הודאת בעל דין, להודות שקיים הקב"ה את שבועתו לאבות לתת לישראל את הארץ.

והדבר דומה למי שנתחייב לאוהבו לתת מתנה לבניו. שלאחר שנתן להם את המתנה, הם באים להודות שקיים הנותן את חובו, על די הודאה בפני עדים, או על ידי כתיבת

שובר. ויכולה ההודאה להיעשות אף לפני נציגו של הנותן, והוא יכול את השובר ויניחנו באוצרו של הנותן.

ג, וכך נצטוו ישראל לבוא אל הכהן, ולומר לו 'הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו'. שהכהן הוא כשלוחו של הקב"ה, שממחמת כן בפסוק זה נקרא הקב"ה בשם 'אלקיו' של הכהן. ומודים בפני שלוחו של הקב"ה, שיקיים הקב"ה את שבועתו לאבות, ונתן את הארץ לבניהם.

ובכלל הודאה זו, לוקח הכהן את הטנא מידו של מביא הביכורים, ומניחו לפני מזבח ה'. שהטנא הוא כשובר של הודאה על נתינת הארץ, והכהן לוקח אותו להניחו באוצרו של הקב"ה.

וכמו שמצאנו במקרא, שחפץ המתקיים יכול לשמש כעד. כמו שנאמר 'עד הגל הזה ועדה המצבה' וגו'. וכן הטנא של הביכורים, הרי הוא כשובר המעיד על הודאת מביא הביכורים, שקיבל את ארץ ישראל.

ד, ומחמת כן נאמר ציווי בפני עצמו לשים את הביכורים בטנא, שיקח אותו הכהן מידו ויניחנו בצד המזבח. שאין הטנא בא כאמצעי להביא את הביכורים, אלא נאמרה בו מצוה בפני עצמה, שכיון שהטנא הוא דבר המתקיים יותר מן הפירות, הרי הוא ראוי לשמש כשובר המעיד על הודאתו של מביא הביכורים.

ולא עוד, אלא שאמרו בירושלמי (ביכורים פ"א ה"ז) שפעמים שאין נותנים לכהן אלא את הטנא בלא הפירות שבתוכו. וכגון אם נטמאו הביכורים בעזרה קודם שהניחם בצד המזבח, שאין ההנחה מועילה שינתנו הפירות לכהנים, אלא שינתן להם הטנא בלבד. ודרשו כן ממה שנאמר 'ולקח הכהן הטנא מידך', שפעמים שאינו לוקח אלא את הטנא בלבד.

ואמנם מבואר במשנה (ביכורים ג, ח), שהעשירים היו עושים את הטנא מכסף וזהב, ולא היה ניתן לכהן. ודווקא הטנא של העניים, שהיה סל נצרים של ערבה קלופה, היה ניתן לכהן. ומשום שטנא של כסף וזהב, משעה שיצאו הפירות מתוכו אינו נקרא טנא, ואין דינו להינתן לכהן. ומכל מקום הטנא מצד עצמו ראוי להינתן לכהן, אף לולא נתינת הביכורים שבתוכו.

ה, והצורה השניה של ההודאה על ארץ ישראל, היא בדרך של סיפור הטובה למי שנתן אותה. לבוא לספר לפני הקב"ה, כמה טובה עשה לנו בנתינת ארץ ישראל.

ודבר זה נקרא בלשון חז"ל בשם 'החזקת טובה' [ובלשון הדורות האחרונים הוא נקרא 'הכרת טובה']. שעל המקבל טובה מחבירו, להחזיק לו את הטובה, ולהתייחס אליו כמטיב.

וכגון מה שאמרו בשמות רבה (לו, ב) על מצות הדלקת המנורה, משל לפיקח וסומא שהיו מהלכין, אמר הפיקח לסומא בא ואני סומכך, והיה הסומא מהלך, כיון שנכנסו לבית אמר הפיקח לסומא צא והדלק לי את הנר והאיר לי, שלא תהא מחזיק לי טובה שלותיך, לכך אמרתי לך שתאיר. כך, הפיקח זה הקב"ה והסומא אלו ישראל, והיה

הקב"ה מאיר להם והנהיגם, כיון שבאו לעשות המשכן קרא למשה ואמר לו 'ויקחו אליך שמן זית זך'. אמרו ישראל (תהלים יח) 'כי אתה תאיר נר', ואתה אומר שנאיר לפניך. אמר להם בשביל להעלות אתכם שתאירו לי כשם שהארתי לכם.

הרי שהשבת טובה למטיב מבטלת את החזקת הטובה, כיון שעל ידי זה נעשות הטובות לעסק של חליפין. והחזקת הטובה היא להתייחס לנותן ההטבה כמטיב.

ו, ואמנם יש דרך של החזקת טובה על ידי נתינת דורון למטיב. והיא על ידי נתינה הממוחישת כמה גדולה הטובה שנתן.

וכך נצטוו ישראל להודות על מתנת ארץ ישראל, על ידי שיביאו דורון הממחיש כמה גדולה הטבתו של הקב"ה. יביאו מראשית פרי האדמה שנתן להם ה', ופירות אלו ימחישו כמה גדולה הטבתו של הקב"ה, שנתן לישראל ארץ העושה שבעת מיני פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל.

והמעין יפרש, מפני מה הקדים הכתוב את צורה ההודאה שעל ידי הטנא, לצורת ההודאה שעל ידי ראשית פרי האדמה.

אשיחה בחוקיך - מרבנן ותלמידהון

ז. קללת יבול הארץ

זרע רב תוציא השדה ומועט תאסוף כי יחסלנו הארבה (כח, לח)
יחסלנו, יכלנו, ועל סם כך נקרא חסיל, שמכלה את הכל (ויחלמי תענית פ"ג ה"ז) (רש"י)

צ"ב, אם 'יחסלנו' הוא 'יכלנו שמכלה' הוא מכלה את הכל.
את הכל, כיצד 'ומעט תאסוף', הא

הרה"ג מרדכי ברס שליט"א

מודיעין עילית, כולל 'אהל יוסף ומרים'

y8463834@gmail.com

ח. בקשת משה מהקב"ה

**כאשר שיש' ה' עליכם להיטיב אתכם וגו' כן ישיש' ה' עליכם
להאביד אתכם** (כח, סג)

כן יסך עליכם חויביכם עליכם להאבד וכו', חזל הקב"ה בעלמנו חינו סך,

מכאן שאין הקב"ה שמה במפלתן של רשעים שלא נאמר יקום חלל ישיק' (רש"י)

צ"ב, מדכתיב (משלי יא, י): 'באבוד רשעים רינה', ובספרי (במדבר קיז): 'אבד רשעים רינה'. וסותר לכא' אמר להם רבי ישמעאל לתלמידיו, יש שמחה לפני המקום, כשיאבדו

הרה"ג מאיר טעם שליט"א

בני ברק, כולל 'פוניבז'

ayala.dikman@gmail.com

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

קִרְן הַנֶּעֱשִׂית ע"י חֹתֶךָ בַּבֶּגֶד*

המשך מגליונות קודמים, פרשת שלח ופרשת פנחס

להיות לו לעם סגולה (כו, יח). וכתב בספר כלבו (סימן ט) אמת ממצרים גאלתנו, כנגד פרשה של ציצית שהוא להזכיר שאנו עבדי שפדאנו מבית עבדים ולקחנו לעם סגולה, ונתן מצות ציצית לאות ולהזכר, כמנהג היום שנותנין אות אל העבדים הקנוים.

קִיטֵל וּמַעֲלֵיל גֶשֶׁם הַנִּסְגֵּר כַּחלֹצֶה

(יח) לפ"ז, מה שמצוי במקצת ממעילי הגשם שיש אפשרות לכפתר ולסגור את המעיל עד לצואר [כמו בחולצה] שאז הדש נפשט [ובאמת הדש לא מוגוץ מקופל אלא כשאינו מכפתרו עד לצואר נשמט לצדדים כעין דש], ובאופן זה יש קרנות סמוך לצוואר מלבד שתי הקרנות שלמטה [והקרנות שלמטה אינן מתבטלות מחמת סגירת הכפתורים כיון שמצוי שהולכים במעיל עם כפתורים פתוחים], א"כ בזה אין את הטעם הנ"ל אות ט"ז. אמנם במעילים שראיתי בסגנון זה, בסמוך לפינה העליונה בולט צווארון קטן המקופל כדרכו כמו בחולצה (ציור 17), ונמצא א"כ שהקרן שבראש הכפתורים "נתקעת" בצווארון הבולט וא"כ אינו פתוח רובו, אמנם בין קרן הנ"ל לבין בליטת הצווארון יש פגימה המגרעת כעין ד' מהבגד, והרי זה תלוי במחלוקת הנ"ל, שלדעת הפמ"ג והמ"ב

* הג"ר מאיר רוזנר שליט"א, ראש כולל 'מיר' מודיעין עילית, מו"ס 'חכמת הלב', ומו"צ 'עזרת תורה' ירושלים.

כה"ג חשיב קרן, ואין כאן אלא את היתר הרמ"א שכולם לפניו, שכתבו האחרונים שקשה לסמוך לפטור מציצת מטעם זה, ואילו לדעת החזו"א כה"ג לא חשיב קרן דאינו פתוח רובו ופטור מציצת, וכמובן דיש לחוש לדעת הפמ"ג והמ"ב ואין ללבוש מעיל זה מבלי לעגל אחת מהקרנות, או שיקפיד ללבשו רק עם כפתורים סגורים באופן שרובו סגור.

גם צווארון הקיטל עשוי באופן הנ"ל (ציור 17), ונמצא א"כ שיש לקיטל ד' כנפות, ב' סמוך לצוואר וב' למטה, וגם אם יקפיד ללבשו רק עם כפתורים סגורים, עדיין, באופן המצוי בקיטל, החלק הפתוח מהכפתורים ומטה הוא יותר מהחלק הסגור ע"י הכפתורים, נמצא שגם כשהקיטל מכופתר הוא פתוח רובו, לכן צריך להוסיף כפתורים עד שיהא רובו סגור על ידם, ולהקפיד לסגור את הכפתורים תמיד כשלובשו, או שיעגל קרן אחת.

חולצות שיש מגרעת בשתי צידיהן

יט) חולצות שבשני צידיהן מימין ומשמאל, בתחתיתן, יש פגימה המגרעת בבגד כעין □ (ציור 18) ונוצר עי"ז שתי כנפות מימין ושתי כנפות משמאל, רק שפגימה זו היא רק במיעוט אורך הבגד אבל היא מחסרת מהבגד, דינם תלוי במחלוקת הנ"ל, שלדעת הפמ"ג והמ"ב חשיב כה"ג ד' כנפות והחולצה חייבת בציצת [אף לדעת הרמ"א, דכה"ג הכנפות הם שתיים לפניו ושתיים לאחוריו], ולדעת החזו"א כה"ג לא מקרי כנפות ופטורה, ויש להחמיר בזה ולעגל את אחת מהקרנות, או לתפור חתיכת בד למלא את המגרעת (ציור 19).

כ) אע"פ שבחולצות אלו אין מרחק של ג' אצבעות בין שתי הקרנות, והרי הבה"ל בסי' י' ס"ב ד"ה יש וכו' כתב שבהגהת הרמ"א במרדכי מבואר שלכאורה נראה שצריך שיהיה עכ"פ הפסק בין שתי הקרנות ג' אצבעות, אכתי אין זה מועיל לפטור חולצות אלו מציצת, ראשית כיון שנתבאר לעיל אות ח' - ט' שכל הצד להצריך ג' אצבעות בין שתי הקרנות זה רק כשחתך קרן באלכסון (ציור 1), שבזה כשאין ביניהם ג' אצבעות חשיב כקרן אחת עגולה (ציור 8), אבל כשפגם וחסר מגרעת מהבגד סברא זו לא שייכת וחשיב כב' כנפות גם כשאין ביניהם ג' אצבעות, וכמבואר בפמ"ג ומ"ב. ועוד, לפמשנ"ת לעיל אות י"א מה שהצריך המרדכי והמ"ב מרחק ניכר - ג' אצבעות בין הקרנות, זה רק כדי שבגד זה יתחייב בציצת לכתחילה, אבל אין לפטור את הבגד מציצת גם כשיש רק מרחק קטן בין הקרנות, וגם בלא"ה הרי שיעור זה של ג' אצבעות כתבו המרדכי והבה"ל רק בלשון ספק, "דלכאורה נראה" שצריך הפסק בשיעור זה, וודאי שאין לסמוך על זה לפטור מציצת.

אם טלית מטן שלנו נחשב כבעלת שש כנפות

כא) שו"ע סי' י' ס"א, יש לה יותר מד' (כנפות), חייבת, ועושה לה ארבע ציציות בד' כנפיה המדווחות זמ"ז יותר, עכ"ל. וכתב המ"ב שם סק"ג ויש פוסטריין לכן אין לעשות

בת ה' לכתחילה, וכתב הפמ"ג דלדעת הפוסטריין אותן טליתות קטנים שלנו שיש בית הצואר מ"מ רוב סתום וכו', עכ"ל. כוונתו שלנלבד בית הצואר יש קרן בראשה משני צידיה סמוך לצואר (ציור 20) וא"כ הוי כבעלת שש ד"א שפטורה מציצית, מ"מ כיון שאין הנקב לאורך רוב הט"ק לא מקרי קרן ושפיר הוי רק בעלת ד'.

לפמשנ"ת שלדעת הפמ"ג והמ"ב, הא דבעינן רובו פתוח הוא רק כשלא פגם וחסר מהבגד אלא רק קרע בסכין ללא חסרון כלל, א"כ כנראה נקב בית הצואר שלהם היורד כלפי מטה היה באופן זה, שעשו שם חתך ללא חסרון מהבד כלל, ולכן כתבו הפמ"ג והמ"ב דכיון שרובו סתום לא מקרי כנף נוסף. אבל בנקב בית הצואר דידן העשוי כעין קמץ, שבין בחלק השוכב ובין בחלק היורד חותכים ומחסרים מהבגד מעט, ושפתי הבגד לא מגיעים זל"ז (ציור 21), הרי בכח"ג ס"ל לפמ"ג ומ"ב שגם ברובו סתום מקרי כנף. וא"כ טליתים קטנים שלנו הם בעלי ששה כנפות, שכתב המ"ב בשם הב"ח ומ"א שלכתחילה אין לעשות כן לחוש לדעת הפוסקים הפוסקים מציצית כשיש יותר מד' כנפות [ורק לדעת החזו"א הנ"ל שגם בחיסר מהבגד בעינן פתוח רובו, לדעתו שפיר טליתים קטנים שלנו הם בעלי ד' כנפות].

לכן לכתחילה יש לעגל את שתי הכנפות שבנקב בית הצואר (ציור 22), או לתפור חתיכת בד אל הבד שבאחד מצידי הנקב, לאורך כל הנקב היורד (ציור 23), שע"י יהיה כקרע ללא חסרון בד, שכשהוא סתום רובו לא מקרי כנף כמש"כ האחרונים. אבל יש לעשות את התיקון הזה לפני שמטיל את הציציות בבגד, שאם יעשה את התיקון לאחר מכן הרי מגרע יותר, שלדעת הפוסקים שבעלת שש פטורה מציצית, קודם שעשה את התיקון הרי שבגד זה היה פטור מציצית ורק החסיר קיום מצוה [דבעידנא דריתחא ענשינן עלה], ולאחר שעשה את התיקון נתחייב הבגד בציצית, ואילו הציצית המוטלת בבגד לא מהני לשיטה זו, דכיון שהוטלה לפני התיקון שלדעתם היה הבגד פטור אז מציצית, הוי תעשה ולא מן העשוי, והרי הוא הולך בבגד החייב ללא ציצית ומבטל מ"ע.

אם חלום פגם הפונה לשתי צלעות הבגד מפגם באותה צלע

(כב) לכאורה יש לפקפק במש"כ באות י"ט - כ"א, די"ל שכל מה שהחשיבו הפמ"ג והמ"ב קרנות שיש ביניהם מגרעת המחסרת מהבגד ככנפות אע"פ שאינו פתוח רובו, ה"מ מגרעת בפנינת הבגד שכל אחת מפנינות המגרעת היא בצלע אחרת של הבגד, כגון אחת במזרח והשניה בדרום (ציור 4), שכיון שפונה לצלע אחרת של הבגד חשיב שצלע זו פתוחה כולה, ומה שנסתמת ע"י צלע אחרת של הבגד אינו מבטלה, אבל בציורים הנ"ל שהמגרעת באמצע צלע הבגד (ציור 18, 21) ששתי הקרנות באותה צלע, בכח"ג אין מעלה בזה שהמגרעת מחסרת מהבגד כיון שסו"ס הבגד חוזר על עקבותיו, כל שאינו פתוח רובו חשיב כסתום.

כג) אך לא נראה לומר כן, שהרי כשהמגרעת בפית הבגד וכל אחת מפניות המגרעת היא בצלע אחרת של הבגד, אין שום חידוש בזה דבכה"ג א"צ שיהיה פתוח רובו, שהרי אפילו אם נחשיב את המגרעת כסתומה מחמת שרובה סתומה, הרי שתחשב כסתומה באלכסון מקרן לקרן וא"כ אחתי יש שם ב' כנפות כמו בחתך באלכסון (ציור 24), ע"כ שמה שחידש הפמ"ג הוא שגם באופן ששתי הקרנות באותה צלע, אפ"ה כשהמגרעת מחסרת מהבגד א"צ פתוח רובו דאינו קרע בעלמא בבגד אלא המגרעת נחשבת כצד לעצמה ואיכא כנף.

ציור 21

ציור 20

ציור 16

ציור 17

ציור 24

ציור 23

ציור 22

קונטרס התשובות

תשובות על שאלה שפורסמה בשנים קודמות

סדר הליכת מגביה ספר התורה*

ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת (כו, כו)

רמב"ן כתב: ולי נראה, על החזן שאינו מקים ספר תורה על הציבור, להראות פני כתיבתו לכל וכו', שמגביהין אותו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו, ומחזירו לפניו ולאחריו. שמצוה לכל אנשים והנשים לראות הכתוב, ולכרוע ולומר 'וזאת התורה אשר שם משה' וכו' (לעיל ד, מד), עכ"ל.

מבואר, שכשמגביה את הס"ת צריך להראות את הכתב לעומדים לימינו קודם, ואח"כ לעומדים לשמאלו.

נמצא, שכשמגביה את הס"ת לפני כלפי מזרח, וצריך הוא להראות הכתב לעם העומדים לימינו - בדרום כי המה מצוים לראות הכתב, ממילא פונה הוא לשמאלו ומהפך פניו לצפון. ואח"כ פונה לימין וסובב הולך הוא לצפון לפניו לדרום למען יראו את הכתב העומדים משמאל.

ולפי"ז יש לתמוה על המאמר מרדכי (או"ח קלד ס"ק ב) שכתב: שצריך להפך עצמו ממזרח לדרום ומערב וצפון, כמו שמקיפין בלולב וכו', מטעם 'כל פינות שאתה פונה' (יומא נח, ב).

(גליון קב פרשת כי תבוא אות ו)

תשובת מרן רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

כך כנ' דפך

דרך פני בכך

לבקשת רבים הננו לפרסם שאלות 'עיון הפרשה' לשבוע זה, על מנת שיוכלו לעיין קודם הגעת הגליון הבא. תשובות לפרשה זו יש לשלוח רק עם גליון הבא ולא עם גליון זה

פרשת נצבים-וילך

א. קבלת גרים במדבר

וַגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מִזְחֶיךָ מִזְחֻטָּב עֲצִיךָ עַד שְׂאֵב מִימֶיךָ (כט, י)
מחטב עציץ, מלמד שצאו כנענים להתגייר בימי משה, כדרך שצאו גבעונים בימי יהושע, וזהו האמור בגבעונים (יהושע ט, ד) ויעשו גם המה בערמה, ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים (רש"י)

בפנים יפות [לבעל ההפלאה] הקשה, כיצד קיבל משה גרים, הא כיון דקיי"ל (יבמות מו, א) שאינו גר עד שימול ויטבול, ובמדבר לא מלו (שם עב, א), אם כן נכרים היו ונכרים נשארו [ראה מש"כ בזה בגליון שנה יב (גליון קלח פר' נצבים אות א)].

ותירץ, דאע"ג שישאל לא מלו מפני חשש סכנת נפשות שלא נשבה להם רוח צפונית (יבמות שם), אף שדבר רחוק הוא שלא יתרפא בשביל זה, אלא שאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב, וספק פיקוח נפש דוחה את השבת וכל המצוות מטעם שאמרו חז"ל (יומא פה, ב) אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. וזה הרי שייך רק בישראל, אבל בנכרים שבאו להתגייר, היו יכולים להכניס עצמם בספק סכנה כדי שיתגייירו ויקיימו כל המצוות, זת"ד [וראה מש"כ הרא"ם (שמות ד, כד) שגם מדבריו משמע כן שכן נח חייב לקיים מצותו אף במקום סכנה. וראה בפרשת דרכים (דרוש ב)].

מדכתב הפנים יפות אף שדבר רחוק הוא שלא יתרפא בלי רוח צפונית, אלא שאין הולכים בפיקו"נ אחר הרוב וכו' אבל נכרי יכול להכניס

תשובות לפרשה זו יש לשלוח עם הגליון הבא ולא עם גליון זה

עצמו בספק סכנה, מתבאר שאין בן נח רשאי להכניס עצמו בספק סכנה אפילו בשביל קיום מצוה, אלא היכא דאיכא רובא דליכא סכנה, ומשום דבבן נח גם בפקוח נפש הולכין אחר הרוב.

אלא דזה גופא צ"ע, שכן כל הדין של רוב ילפינן (חולין יא, א) מקרא ד'אחרי רבים להטות' (שמות כג, ב), והאי קרא בישראל נאמר, אבל בבן נח יתכן שיש לו לחשוש גם על המיעוט. ואם ננקוט שכן נח אסור לו להכניס עצמו בספק פקו"נ לקיים מצותו, א"כ צריך לחשוש גם על ספק מיעוט פיקו"נ. [ראה מנ"ח (מצוה ב אות יב) שהביא מהנו"ב (תנינא אהע"ז ס' מב) מתשובת בן המחבר, דבב"נ לא אזלינן בתר רובא, משום ד'אחרי רבים להטות' בישראל נאמר ולא בבן נח, וכן דעת הפמ"ג (ריש שער התערובת חקירה ג)].

ב. חוטבי עצים ושואבי המים במדבר

מחוטב עציץ עד שואב מימיו (כט, י)

יש לדקדק בלישנא דקרא, דלכאורה הלשון הזה אינו כמשפט הלשון הנמצא בכל מקום, שבכל מקום שבא לכלול, נוקט שני מקרים קטביים, כגון מהגדול שבגדולים עד הקטן שבקטנים, וכמו שנאמר (שמות יא, ה): 'מבכור פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הריחים', מתחיל מגדול שבגדולים שהוא המלך, עד הקטן שבקטנים, שהוא בכור השפחה אשר אחר הריחים. וכן כתיב (שם פסוק ז): 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו למאיש ועד בהמה', וכן במלכים (א' ה, יג): 'מן הארז אשר בלבנון ועד האזוב אשר יוצא בקיר'. ואילו הכא כתיב: 'מחוטב עציץ עד שואב מימיו', והלא לכאורה שניהם עומדים בשווה במצב השפל, וא"כ הו"ל: 'חוטב עציץ ושואב מימיו' [ראה מש"כ בזה בגליון שנה יד (גליון קס פר' נצבים אות ב)].

עוד יל"ע, בשביל מה בכלל היו צריכים שואבי מים, הרי היה להם לישראל באר מרים, והבאר היתה מגיעה לכל שבט ושבט [כדכתיב בפר'

חקת (במדבר כא, יח): 'במחוקק במשענותם', עיי"ש ברש"י, וראה מדרש רבה (במדבר יט, כו) וכן בתנחומא (שם סי' כא) שהנשיאים היו עומדים על הבאר והיו מושכין במטותיהם המים שיצא מהבאר כל אחד ואחד לשבטו ולמשפחתו, ובילקוט שיר השירים (רמז תתקפח) אקרא 'נרד וכרכום' איתא, שהבאר היתה מתגברת והולכת מאוהל לאוהל ולא היה אחד מצטער לילך למלאות ממקום אחר עיי"ש, וכן הביא בערוך (ערך דכסמן), וכ"ה בתרגום יונתן ב"ע (פר' חקת שם), ומדוע היו צריכים שואבי מים [ואין לומר שכיון שמתה מרים נסתלק הבאר, כדאיתא בתענית (ט, א), שהרי מבואר בגמ' (שם) דחזרה הבאר בזכות אהרן ומשה, ושוב צ"ע].

ג. גדר מצות תשובה

והשבת אל לבבך וגו' ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו (ל, א-ב)

מהכא ילפינן חיובא דמצות תשובה על חטאי האדם [ראה: רמב"ן (להלן פסוק יא); רמב"ם (בפרטי המצוות ריש הל' תשובה); ספר המפתח (שם); ספר המצוות (מ"ע עג); ופ"ז מהל' תשובה (ה"ה)], שהיא מצוה מדברי הנביאים, וראה בזה גם במנ"ח (מצוה ססד). עוד ראה מש"כ בזה ב'ספר עיון הפרשה - עניני ימים נוראים' (אות כב-כד)].

והנה ז"ל הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה ה"ב): ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד, שנאמר 'עזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו' (ישעיהו נה, ז), וכן יתנחם על שעבר, שנאמר 'כי אחרי שובי נחמתי ואחרי היודעי ספקתי על ירך' (ירמיהו לא, יח), **ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם**, שנאמר 'ולא נאמר עוד אלקינו למעשה ידינו אשר בך ירוחם יתום' (הושע יד, ד), וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו, ע"כ.

מבואר ברמב"ם, שאם יחזור ויחטא, יתברר למפרע שלא היתה תשובתו כלום ולא נתכפר לו חטאו כלל, כיון שהרי לא העיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לחטא זה לעולם.

וצ"ע, מהא דאיתא במדרש רבה (שמות טו, ו): כך ישראל משתקעין בעוונות מיצר הרע שיש בגופן, וחוזרין בתשובה, והאלקים בכל שנה סולח לעוונותיהם ומחדש ליבם ליראתו, ע"כ. מבואר להדיא דאף על פי שהם חוזרים וחוטאים, הקב"ה סולח להם [ודוחק לומר שבכל שנה ושנה ישראל עוברים על עוונות חדשים שלא חטאו בהם בשנה הקודמת].

עוד צ"ע, מהא דאיתא בקידושין (מט, ב ונפסק ברמב"ם פ"ח מהל' אישות ה"א): המקדש אשה על מנת שאני צדיק, אפילו היה רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו, ע"כ. ולדברי הרמב"ם למה היא מקודשת עכ"פ בספק, נלך ונבחן את מעשיו מעתה, ואם יתברר שחזר על מעשיו הרעים, א"כ אף אם עשה תשובה אינה כלום, שהרי לא העיד עליו הקב"ה שלא יחזור לאותם חטאים, כפי שהוכיחה המציאות שלא שב מדרכו הרעה, אלא על כרחך שאף אם שב לסורו מ"מ הועילה לו תשובתו ונמחלו עוונותיו. [יש לדייק בלשון הרמב"ם 'ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב' וכו', מהו הלשון 'יודע תעלומות', מדוע לא כתב 'יודע העתידות'. ראה שיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ צ"ל (מאמר נז), ודו"ק].

ד. דברי משה שלא יכול עוד לצאת ולבא לפני העם

ויאמר אלהים בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וה' אמר אלי לא תעבר את הירדן הזה (לא, ב) וה' אמר אלי, זה פירוש לא אוכל עוד לצאת ולבוא לפי שה' אמר אלי. לא אוכל עוד לצאת ולבוא, יכול שתשק כחו תלמוד לומר לא כהתה עיני ולא נס ליחו (לקמן ז, ז), אלא מהו לא אוכל, איני ראוי, שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. אנכי היום, היום מלאו ימי ושנותי וכו' (רש"י)

מצאנו גירסאות שונות בסדר דברי רש"י. ברוב ככל החומשים רש"י מפרש תחילה 'לא אוכל עוד לצאת' וגו', אח"כ 'וה' אמר אלי', ולבסוף 'אנכי היום' [ומפרשי רש"י הקשו מדוע היפך רש"י סדר הכתוב - ראה שפתי חכמים ו'עמר נקא' להברטנורא על רש"י ועוד].

ואולם, בחומשים מדוקדקים עפ"י כת"י ודפוס"ר (ראה חומש המאורות הגדולים - י"ד מפרשי רש"י. וכ"ה בחומש המאור ועוד), נמצא עוד, שרש"י מקדים גם לפרש תחילה תיבות 'וה' **אמר אלי'** שכתב: זהו פירוש לא אוכל לצאת ולבוא לפי שה' **אמר אלי**, ע"כ. ואח"כ כתב: '**לא אוכל עוד לצאת ולבוא**', יכול שתשש כחו וכו' אלא מהו לא אוכל, איני רשאי, שנטלה ממני הרשות וכו'. '**אנכי היום'** היום מלאו וכו' (כמובא כאן לעיל).

ולפי"ז יל"ע, מדוע הקדים רש"י כאן לפרש הא דכתיב 'וה' **אמר אלי'**, האמור אחרי '**לא אוכל עוד לצאת ולבוא**', ולמה לא פירש כסדר הכתוב, קודם '**לא אוכל עוד לצאת ולבוא**' שניטלה ממנו רשות וכו', ואח"כ 'וה' **אמר אלי'** שהוא המשך וטעם מדוע לא אוכל לצאת ולבוא - לפי שה' **אמר אלי**. [יש לדייק, בהא דכתב רש"י 'וה' **אמר אלי'** זהו **פירוש** 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא', דמה זה מפרש, ולכאורה היה לו לומר שזה '**הטעם והסיבה**' מדוע לא אוכל לצאת ולבוא - כי ה' **אמר אלי** לא תעבור את הירדן הזה, ודו"ק].

עוד יל"ד, דהנה מבואר ברש"י, שמצד עצם כוחו של משה היה יכול עדיין לצאת ולבוא, שהרי לא כהתה עינו ולא נס ליחו, ומה שאמר 'לא אוכל' היינו שאינו רשאי, שלא היתה לו רשות. וא"כ למה תרגם אונקלוס 'לית אנא יכיל', מדוע לא תרגם 'לית לי רשוי', כפי הכלל המקובל באונקלוס, שרק היכן שאינו יכול במציאות, תרגומו כמקראו.

ה. שמיעה וכוונה בעת קריאת פרשת 'הקהל'

הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם וישמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת (לא, יב)

כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' חגיגה ה"ה): חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ורעדה כיום שניתנה בו בסיני. אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתירה, ומי

שאינו יכול לשמוע מכּוּיִן לבו לקריאה זו, שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת. ויראה עצמו כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שמעה, שהמלך שליח הוא להשמייע דברי הא-ל, עכ"ל.

והנה, מש"כ הרמב"ם שמי שאינו יכול לשמוע מכּוּיִן לבו לקריאה זו, כתב הלח"מ דאפשר שכוונת הרמב"ם שהוא חרש באזנו אחת, דאע"פ שהוא פטור מהקהל, דהא פטור ממצות הראיה [כמבואר ברמב"ם (ריש פ"ב דחגיגה)], וכל הפטור מן הראיה פטור מהקהל, מ"מ קאמר שאם בא לשמוע מעצמו שיכּוּיִן לבו לקריאה אע"פ שאינו שומע.

ותמוזה, כי אם הוא פטור מלשמוע, אמאי צריך לזרוז לכּוּיִן אל הקריאה.

עוד כתב הלח"מ [בפירושו הג']: שאפילו הוא שומע יפה מקרוב, עתה הוא במקום רחוק ובמקום שאינו יכול לשמוע, ע"כ.

וצ"ב טובא, דאם אינו יכול לשמוע מחמת שהוא עומד בריחוק מקום, מאי מהני דמכּוּיִן לבו לקריאה זו, הלא אינו שומע כלל, ואיך יכול לכּוּיִן לבו לקריאה זו, דהלא משמע שאינו מכּוּיִן לבו לפרשה שקורין אלא לקריאה של המלך 'שהמלך שליח הוא להשמייע דברי הקל', וזה צ"ע טובא כיצד יכול לכּוּיִן לבו לקריאת המלך, אחר שאינו שומע כלל את קריאתו [ראה מש"כ עוד בענין זה, בגליון שנה יז (גליון קצא פר' וילך אות ג)].

תוכן ענייני מצוות שבין אדם לחבירו

עיון הפרשה

- א. גדר איסור 'לפני עיור לא תתן מכשול'.....קמו
- ב. גדר מצוות גמילות חסדים.....קמז
- ג. חסד בכוונה ובמטרה אחרת.....קמח
- ד. נקמה או נטירה על היזק רוחני.....קמח
- ה. חיוב עדות על חבירו במקום שידוע שיש עליו זכות.....קמט
- ו. מצוות שמחת חתן.....קנ

אביטה ארחותיך

- ז. המאנה את עצמו.....קנא

אשיחה בחוקיך

- ט. ציווי התורה על מצוות בין אדם לחבירו התלויות בלב - הגאון רבי אביגדר הלוי נבנצאל. ז. סדר לימוד משה רבנו את ישראל את אורח חיים וחושן משפט - הגאון רבי ברוך דב פוברסקי.
- ח. מעלת מצוות חסד - הרה"ג יעקב ישראל יונגרמן. ח. אם רוב מצוות התורה הוו בבין אדם לחבירו - הרה"ג יהודה קוק.

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

- האם מותר לתבוע חברת ביטוח כשידוע שתתבע אדם אחר שלא כדין - הג"ר יהודה קנר.....קנה

קונטרס התשובות

- עבירה שבין אדם לחבירו לתועלת.....קסא

דווקא דרך השחתה אסור - חז"ל הבינו שבאופנים אלו מותר - רצה להוציא דינו לאור - הפירות עמדו להמכר - בגזילה אין איסור על מנת למיקט - דווקא על מנת לאבד או ליהנות - ידע שיגער בו מיד - דווקא אם רצונו לעכב הגניבה - לקחום בפני בני הבית - אינם נחשבים שואל שלא מדעת - החזירו קודם שנודע לו - נתן להם במתנה - דווקא כדי שלא ירגיל עצמו בכך - כשיש אומדנא שמסכים מותר - בלבו ובלב כל אדם - ראה בזה טובת הכלל - עשו כן למיגדר מילתא - נפיק מיניה חורבא - עברו על עשה דשמירת המקדש - עברו על 'וקדשתו' - בגדר תוכחה.

עניני

מצוות שבין אדם לחבירו

עיון הפרשה

אביטה ארחותיך

אשיחה בחוקיך

פקודיך אתבונן

קונטרס התשובות

עניני מצוות שבין אדם לחבירו

א. גדר איסור 'לפני עיור לא תתן מכשול'

בספר המקנה (קידושין לט, א) מצאנו דבר חידוש, דאף שלדעת רוב הראשונים מותר מדאורייתא לבטל איסור לכתחילה [כלומר לערב חתיכת נבילה בשתי חתיכות בשר שחוטה ויהיה מותר לאכול את כולו מדין ביטול ברוב], וכל האיסור לבטל איסור לכתחילה הוא מדרבנן [ראה: רשב"א (חולין צח, ב ד"ה והתנן); ר"ן (שם לה, א מדפי הרי"ף ד"ה גרסינן בגמ'); והנו"ב (יו"ד סי' כו ד"ה ועכ"פ) שכתב שכן דעת רוב הפוסקים, ודלא כראב"ד (חובא ברשב"א תוה"ב ד, ג) ועוד], מ"מ זהו רק באופן שאחר הביטול לא יכיר המבטל בעצמו את חתיכת האיסור, אבל אם המבטל מכיר את חתיכת האיסור, אסור לו להכשיל את חבירו לאכול חתיכה זו, אע"פ שחבירו אינו מכיר את חתיכת האיסור, משום איסור 'לפני עיור'.

וזה צ"ע, דהא איסור 'לפני עיור' הוא לתת **מכשול** לפני חבירו, ובאופן זה הא אינו נותן לפניו שום מכשול, שהרי חבירו אינו נכשל באיסור, כי כלפיו הלא בקושטא האיסור בטל ברוב. ואף שכלפי חבירו שמכיר את חתיכת האיסור, האיסור בעינו עומד, מ"מ כך הוא הדין וכך היא המידה, דכלפי מי שלא יודע הוא היתר גמור אף שכלפי מי שידע הוא איסור גמור [וכלשון הפתחי תשובה (יו"ד סי' קטז סק"י) בשם תורת האשם, שמי שרוצה להחמיר שלא לאכול איסור שנתבטל בשישים וכדו' 'הוי כמו אפיקורסות ויצא שכרו בהפסדו', שאינו סומך על דברי חז"ל שלימדונו דאיסור שנתבטל מותר לכתחילה], וא"כ מה מכשול יש כאן לחבירו.

וכע"ז? אך לאידך גיסא, יל"ע בדברי שו"ת אמונת שמואל (סי' יד, חובא בפתחי תשובה יו"ד סי' סב סק"ג), שכתב שהמכשיל את חבירו באיסור שהמכשיל אינו מוזהר עליו בעצמו, אינו עובר בלאו ד'לפני עיור'. וצ"ע, הרי חבירו נכשל בעוון, ומאי נפק"מ יש בכך שהמכשיל אינו מוזהר מלעבור בעצמו על איסור זה.

ב. גדר מצוות גמילות חסדים

כתב הרמב"ם (פי"ד מהל' אבל ה"א): מצוות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעדם בכל צרכיהם. ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור. אף על פי שכל מצוות אלו מדבריהם הרי הן בכלל 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט, יח), כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחרים בתורה ובמצוות, ע"כ.

ורבינו יונה כתב (ברכות יא, ב מדפי הרי"ף ד"ה מתני' קברו) לגבי תנחומי אבלים, שהעומדים בשורה פטורים מקריאת שמע, טעמא דמילתא משום דתנחומי אבלים דאורייתא בכלל גמ"ח הוי וגמ"ח מהתורה הוא, כדאמרינן 'והודעת להם את הדרך' (שמות יח, ב), זו גמילות חסדים, ועוסק במצוה פטור מהמצוה, ע"כ [וראה בסמוך (אות ג) מה שכתבנו בדבריו]. מבואר ברבינו יונה, שבמצוות ניהום אבלים מקיים מצוות 'והלכת בדרכיו' (דברים כח, ט), וכן לכאורה אף שיטת הרמב"ם, שכתב (פ"א מהל' דעות ה"ה-ו): ומצווין אנו ללכת בדרכים האלו וכו' שנאמר 'והלכת בדרכיו וכו' מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, עיי"ש.

וצ"ב, אמאי בהל' אבל לא כתב הרמב"ם דמצוות אלו שמנה הן בכלל 'והלכת בדרכיו', כמו שכתב בהל' דעות, אלא הזכיר שם רק משום 'ואהבת לרעך כמוך'. [יש לדון, אי מצות 'ואהבת לרעך' היא מצוה כלפי שמיא של האדם לאהוב את חבירו כמו שאוהב את עצמו, או שהיא מצוה כלפי חבירו, שיש לחבירו 'זכות' במצוה זו, דהיינו שזה כביכול 'חייב' כלפי חבירו לנהוג בו באהבה. ונפק"מ, אם חבירו מצטער במה שאינו מתנהג עמו בדרך של אהבה, האם צריך לבקש מחילתו, משום שזה חיוב כלפיו, או שהוא רק חיוב כלפי שמיא, ועל זה צריך לשוב בתשובה, אך אין צריך למחילת חבירו, דו"ק בזה].

ג. חסד בכוונה ובמטרה אחרת

בברכות (יט, ב) איתא: ת"ר, שורה הרואה פנימה פטורה [מק"ש], ושאינה רואה פנימה חייבת. רבי יהודה אומר, הבאים מחמת האבל פטורין, מחמת עצמן [לראות את המאורע] חייבים.

וביאר רבינו יונה (שם יא, ב מדפי הרי"ף) את דברי רבי יהודה בשתי דרכים, אית דמפרשי לחומרא דארישא קאי, שאם הפנימיים באו מחמת האבל פטורין, אבל אם באו מחמת עצמן חייבין. ואית דמפרשי דאסיפא קאי, דאפילו השורה החיצונה, אם באו מחמת האבל פטורים.

ויל"ד בביאורו הראשון, למה בבאו מחמת עצמן חייבין בקריאת שמע ובתפילה, הלא סוף כל עוסקין במצוה.

ומאידך בביאור השני צ"ב, אמאי פטורין כשבאו לנחם, הא אינם עוסקים בניחום. [יש לדון, בבאו מחמת עצמן לראות את המאורע, האם מקיימים מצות 'ואהבת' והליכה בדרכי ה' או שרק מקיימים מצוה של דבריהם במעשה תנחומין, וא"כ האם פטור ממצות ק"ש דאורייתא. ותלוי לכאורה, בנידון דעוסק במצוה דרבנן האם נפטר ממצוה דאורייתא, ראה קוב"ש (ח"ב סי' לב). עוד יש לדייק בזה מדברי רבינו יונה (שם יט, א, עיי"ש)].

ד. נקמה או נטירה על היזק רוחני

כתב הרמב"ם (פ"ז מהל' דעות ה'): הנוקם מחבירו עובר בלא תעשה, שנאמר 'לא תקום' (ויקרא יג, יח). ואף על פי שאינו לוקה עליו, דעה רעה היא עד מאד, אלא ראוי לו לאדם להיות מעביר על מדותיו על כל דברי העולם, שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי ואינן כדי לנקום עליהם, ע"כ.

לכאורה לפי טעמו של הרמב"ם, שאיסור הנקימה הוא משום 'שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי ואינן כדי לנקום עליהם', נמצא שכל איסור נקימה הוא דוקא על עוול שנעשה לו בגשמיות - שזה בגדר דברי הבל והבאי, וכלשון הרמב"ם 'על כל דברי העולם', משמע דברי

העוה"ז, ועל זה 'אינן כדי לנקום עליהם'. אבל אם הזיק לו ברוחניות, כגון שהפריעו מללמוד או מלקיים מצוה, מותר לו לנקום ולנטור, ואדרבה אולי ראוי לעשות כן, וזה חידוש גדול וצ"ע לדינא.

ה. חיוב עדות על חבירו במקום שיודע שיש עליו זכות

כתב הרמב"ם (פ"ה מהל' עדות ה"ח): כל עד שהעיד בדיני נפשות, אינו מורה בדין זה הנהרג, ולא ילמד עליו לא זכות, ולא חובה. ואם אמר יש לי ללמד עליו זכות, משתקין אותו, שנאמר 'ועד אחד לא יענה בנפש למות' (במדבר לה, ל), בין לזכות בין לחובה. ומהו זה שנאמר 'למות', כלומר עד שהעיד בנפש למות, לא יענה דבר, אלא יעיד וישתוק, עכ"ל [ומקורו בסנהדרין (לד, א)]. וה"ה במעיד שחייב מלקות או גלות, משא"כ בעדות דיני ממונות, עיי"ש].

והנה אם עבר על האיסור ואמר שדעתו הן לזכות הן לחובה, חייבים ב"ד לעיין בדבריו, ואם הבי"ד רואין כדבריו, בוודאי פוסקין הדין על פי זה, אך הוא מוזהר שלא יאמר כלל. וביאר המנחת חינוך (מצוה תיא), דאע"פ שהזכות שיעורר יכולה להביא להצלת נפש הנידון, מ"מ גזה"כ היא דאסרה תורה לעדים ללמד זכות ומחשבות ה' יתברך עמקו.

ויש לדון, בגוונא שתוך כדי ראיית האיסור שעבר חבירו, ראה זכות וכבר יודע שיש לו ללמד עליו זכות, האם אמרינן שמ"מ חייב להעיד לרעתו [כלשון הרמב"ם (שם פ"א ה"א)]: העד מצווה להעיד בבית דין, בכל עדות שיודע, בין בעדות שחייב בה חברו, בין בעדות שיזכהו בה], ואף שיודע שעל ידי עדותו יתחייב השני בנפשו, משום שאסור לו ללמד עליו זכות, מ"מ מצווה הוא להעיד.

או דנימא, דבכה"ג לא יעיד, דעדיפא מצות הצלת נפשות, ממצות חיוב העדות.

1. מצות שמחת חתן

ידועים דברי חז"ל (ברכות ו, ב): כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמשה קולות וכו'.

ויש לדון, במקור האי איסור להנות מסעודת חתן בלא לשמחו, דיש לפרשו בשני דרכים:

א, בפשטות, הלכה זו יסודה מעין דיני חושן משפט, שכל הנהנה מסעודת חתן מצווה לתת תמורה להנאתו, ותשלום ההנאה במה שישמח את החתן. וממילא הנהנה ואינו משמח, הרי הוא כאילו גזל את החתן הנאתו.

ב, יסודה של הלכה זו מדיני גמילות חסדים, וקבעו חכמים שמצוה זו מוטלת ביותר על הנהנה מסעודת החתן, כי כל עיקר סעודה זו בשביל שמחת החתן, וכיצד זה יהנה ויקפח ממון החתן ולא יקיים את המוטל עליו לשמחו.

ואולי נפק"מ בין הני תרי טעמי בכה"ג שלא נהנה מן הסעודה, האם עדיין מצווה לשמחו. דאי לצד קמא, כיון שלא נהנה שוב אינו חייב בכך כלל. ולצד בתרא, אף שאינו נהנה, מ"מ חייב לשמחו מצד גמילות חסדים, אלא שכל זמן שלא נהנה מהסעודה אינו מחויב בזה ביותר ואם יעבור ולא ישמחו אינו בכלל 'עובר בחמשה קולות' כמו זה שנהנה ואינו משמחו, ויל"ע.

ועוד נפק"מ, האם תלוי בהנאה שקיבל מהסעודה, דלפי הצד שה'מחייב' הוא מדיני חו"מ, תלוי א"כ במקבל כמה נהנה. ואילו לצד שכיון שיותר שותף בשמחה מחויב יותר, אינו תלוי במקבל ההנאה, אלא עצם השייכות שלו בסעודה של שמחת חתן, מחייבת יותר, ויל"ע.

אביטה ארחותיך - סוגיה בפרשה

ז. המאנה את עצמו

א, כתב הרמ"א (חו"מ רכח, א) לגבי איסור אונאת דברים, 'ומי שמאנה את עצמו מותר להוניהו'. והביא בסמ"ע (שם סק"ד) את מקור הדברים מדברי הנמוק"י (ב"מ סוף פרק הזהב) בשם המדרש, שהוא משום שבהונאת דברים נאמר 'ולא תונו איש את עמיתו', ומי שמאנה את עצמו אינו קרוי עמיתך.

ונאמרו שתי דרכים בביאור לשון הרמ"א, מי הוא הנקרא 'המאנה את עצמו', שמותר לאנות אותו כיון שיצא מכלל עמיתך.

בסמ"ע (שם) פירש את לשון הרמ"א כפשוטה, ש'המאנה את עצמו' הוא מי שמזלזל בכבוד עצמו ונפשו. ואדם כזה יצא מכלל עמיתך, ולא הזהירה התורה עליו באיסור אונאת דברים, ואף אנשים אחרים מותרים לאנותו ולזלזל בכבודו. וכן פסק בנתיב"מ (שם) מדעת הסמ"ע.

ב, ובטעם הדבר שאדם המזלזל בכבוד עצמו יצא מכלל עמיתך, פירש הסמ"ע בתחילה, שהוא משום שאיש שמזלזל בכבודו אינו ירא שמים.

ונראה בכוונתו על פי מה שפסק בשו"ע (חו"מ לד, יח), שאיש שאינו מקפיד על הבושת פסול לעדות. ופירש הסמ"ע (שם סקמ"ה), שיש לחוש שיעיד שקר ולא יחשוש שיוודע הדבר ותבוא עליו חרפה ובושה, שהרי אינו מקפיד על הבושה.

ומטעם זה כתב הסמ"ע, שמי שמזלזל בכבוד עצמו אינו ירא שמים. שכשם שיש לחוש שיעבור באיסור עדות שקר מחמת שאינו מקפיד על בושתו, כך יש לחוש שיעבור על שאר איסורים.

ג, אלא שחזר הסמ"ע ודייק מלשון הנמוק"י, שבתחילה כתב שמי שאינו ירא שמים מותר לאנותו, כיון שאין בכלל עמיתך אלא מי שעמך בתורה ובמצוות. ושוב כתב שמי שמאנה את עצמו יצא מכלל עמיתך, ולא כתב שאינו עמך בתורה ומצוות. והרי שאין ההיתר מחמת שאינו ירא שמים.

ומחמת כן כתב, שכוונת הנמוק"י היא כפשוטה, שהמאנה את עצמו אינו נקרא עמיתך, כיון שאינו מכלל בני הישוב. שכיון שאין דרך בני אדם לאנות את עצמם, הרי מי שהוציא את עצמו מכלל דרך ארץ, אינו נקרא עמיתך.

ולפי דבריו יש לפרש מה ששנו במשנה (קידושין מ, ב) שכל שאינו במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב. ובגמ' (שם) הוסיפו שפסול לעדות. ומשמע שדברי המשנה הם דין בפני עצמו, שאדם זה נחשב כמי שאינו מן הישוב. ולדברי הסמ"ע, מתפרש הדבר לענין שם 'עמיתך', שכל שאינו מן הישוב אינו בכלל 'עמיתך', ולא הזהירה עליו תורה משום אונאת דברים.

ד, אלא שמקור דברי הנמוק"י הוא מספר יראים (ס' קפ), שכתב: תניא 'לא תנו איש את עמיתו', עם שאתך בתורה ובמצוות אל תנוהו. למדנו שלא הזהיר הכתוב באונאת דברים אלא ליראי ה', אבל אם עברין במזיד הוא, אפילו בדבר אחד ולא עשה תשובה, רשאי להנאותו בדברים. והיינו דאשכחן במדרש, מנין ההונה אותך שאתה רשאי להנאותו, תלמוד לומר 'עמיתו', פירוש - כיון שהונה אותך הרי הוא עברין, ואינו אתך בתורה ובמצוות, ע"כ.

והרי שהדין עוסק בראובן המאנה את שמעון, שמותר לשמעון לאנות את ראובן. שכיון שאין ראובן נוהר מלעבור על האיסור לאנות את שמעון, יצא ראובן המאנה מכלל 'עמיתך'.

וכן הביא הסמ"ע בשם יש מפרשים, שפירשו כן אף ללשון הרמ"א, שהמאנה את עצמו מותר לאנותו. שראובן נקרא בשם 'מאנה את עצמו', כיון שהוא מאנה את שמעון עצמו, שעליו אנו דנים אם מותר לו לאנות את ראובן.

אלא שבסמ"ע דחה פירוש זה, שהרי אף אם ראובן מאנה אדם אחר, יצא ראובן מכלל עמיתך ומותר לאנותו, ואין הדבר תלוי במה שמאנה את שמעון.

ה, ואמנם מצאנו בגמ' (ב"מ מח, ב) שלשית רבא מותר לקלל את מי שאינו עומד בדיבורו, שהקב"ה יפרע ממנו כשם שפרע מדור המבול. ואף שאסור לקלל אדם מישראל, וכמו שנאמר 'בעמך לא תאור', היינו דווקא בעושה מעשה עמך.

וכתבו תוס' (שם), שלענין האיסור לקלל בחינם, אף מי שאינו עומד בדיבורו נקרא 'עושה מעשה עמך' שאסור לקללו, אלא שנחשב כאינו עושה מעשה עמך לענין שיהא מותר לקללו ב'מי שפרע' על מקח זה שלא עמד בו בדיבורו.

ולפי זה יש לדון בדברי המדרש, שאם ראובן מאנה את שמעון, מותר לשמעון לאנותו, כיון שאינו נקרא עמיתו. שנאמרה בזה יציאה פרטית מכלל 'עמיתך', לגבי שיהא מותר לשמעון המתאנה לאנות את ראובן המאנה, כיון שאינו נוהג עמו כעמיתו להיזהר מלאנותו. אבל מלשון היראים לא משמע כן, וצ"ע.

אשיחה בחוקיק - מרבנן ותלמידהון

ט. ציווי התורה על מצוות בין אדם לחבירו התלויות בלב

והיינו, שיתכן הדבר לצוות על האדם לא לגנוב, לא לגזול, לא להפציר בחברו למכור לו כשאינו רוצה. אבל איך אפשר לצוות לאדם לא 'לחמוד' איזה דבר, והלא החמדה אינה תלויה

אבן עזרא (שמות כ, יד) כתב: אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה [לא תחמד בית רעך וגו'], איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו, כל מה שהוא נחמד למראה עיניו, ע"כ.

מצות 'לא תחמוד', ולא על מצוות אחרות התלויות בלב, כמו 'לא תשנא את אחיך בלבבך' (ויקרא יט, ז), או 'לא תטור את בני עמך' (שם יח, דגם) הן מצוות התלויות בלב.

בכלי המעשה, אלא בלב היא, ועל הלב לכאורה אי אפשר לשלוט. **ויש** להעיר, שלכא' צ"ע למה הביא האבן עזרא תמיהה זו דוקא על

הגאון רבי אביגדר הלוי נבנצאל שליט"א

נשיא כולל 'צילו של היכל' ורב 'העיר העתיקה', ירושלים

ז. סדר לימוד משה רבנו את ישראל את אורח חיים וחושן משפט

בפ"ק דקידושין, ואחריו פרשת רוצח במזיד ובשגגה, ואחר כך פרשיות נזיקין והשבת אבדה. ומדוע זה בחר משה ללמד תחילה ולא למדם כסדר שסידר רבי את התורה, ולא פתח בדיני אורח חיים תחילה, ובשולחן ערוך חלק חושן משפט הוא האחרון מד' חלקי השו"ע.

הנה בפרשת משפטים נכתבו בה הדינים שלימד משה את ישראל תיכף אחר מתן תורה.

וצריך ביאור, דכל פרשתינו עוסקות בדיני ממונות ובדין ודברים שבין אדם לחבירו, ותחילתה בפרשת עבד עברי שהוא ענין של זכויות האדם בעצמו, ונתבארו משפטי

הגאון רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א

ראש ישיבת 'פנובוז', בני ברק

ח. מעלת מצות חסד

ככל אשר ימצא בכוחו לעשות, ע"כ. **וצ"ב**, הרי חסד זו רק מצוה אחת מתוך תרי"ג מצוות, ואיך אפשר לומר דמחמת כן נברא האדם.

בהקדמת בן המחבר לספר 'נפש החיים' כתב בשם אביו צ"ל: וכה היה דברו אלי תמיד, שזה כל האדם לא לעצמו נברא רק להועיל לאחריו,

הרה"ג יעקב ישראל יונגרמן שליט"א

מוריעין עילית, כולל 'עטרת שלמה'

ח. אם רוב מצוות התורה הוו בבין אדם לחבירו

למקום. וע"ז תי' דאכתי רוב המצוות הוי ב"א לחבירו, 'ורובו ככולו', וא"כ שפיר קאמר דהוי 'כל התורה כולה'. א"נ דלא קאי על חבירך אלא על הקב"ה דג"כ נקרא 'דיעך', ואכן קאי על כל התורה בין דבין אדם למקום ובין דב"א לחבירו, ודו"ק.

וצ"ע בדכ' בפ"ב דרוב המצוות הוי ב"א לחבירו, דיעוי' בספר המצוות לרמב"ם שמנה לכל הרמ"ח מצ"ע ושס"ה ל"ת, ומבואר לפי"ד דרובא דרובא דהמצ"ע וכן דהל"ת הוי בין אדם למקום, דבמצ"ע איכא כחמשים מצ"ע שב"א לחבירו, ומאידיך כמאתים מצ"ע שב"א למקום. וכן בל"ת איכא פ"ח ל"ת שב"א לחבירו, ומאידיך רעז' ל"ת שב"א למקום, דהוי רובא דרובא ב"א למקום. [והנה בחלקם אכן יש להסתפק אם נחשב ב"א למקום או ב"א לחבירו, וכגון המצ"ע דכיבוד א"א, וכן המצ"ע לכבד חכמים, ובמקצתם אכן נחלקו הראשונים בזה, מיהו רובם ככולם הדבר ברור אם נחשב כך או כך], ולפנ"ד נראה דמתחלק כנ"ל, דבמצ"ע איכא נט' ב"א לחבירו, ו-קפט' ב"א למקום, ובל"ת איכא פח' ב"א לחבירו ו-רעז' ב"א למקום. ומהו שפירש"י דרוב המצוות הוי ב"א לחבירו 'דעלך סני' וכו'.

בשבת (ל, ב-לא, א): דת"ר לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי וכו'. שוב מעשה בנכרי א' שבא לפני שמאי א"ל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גייריה, אמר לו דעלך סני', לחברך לא תעביד, זוהי כל התורה כולה. ואידך, פירוש הוא, זיל גמור. ופירש"י, דעלך סני' וכו', רעך ורעי אביך אל תעזוב זה הקב"ה, אל תעבור על דבריו, שהרי עליך שנאו שיעבור חבירך על דברך. ל"א, חבירך ממש כגון גזילה גניבה ניאוף ורוב המצוות. אידך, שאר ד"ת. פירושה, דהא מילתא הוא לדעת איזה דבר שנאו זיל גמור ותדע, עיי"ש.

והיינו דהוק' לרש"י, בדאמר לו הלל הזקן 'דעלך סני' וכו' הוי כל התורה כולה, שכן כוונתו לכתוב 'ואהבת לרעך כמוך' [וראה בתרגום יב"ע שתרגם 'ותרחמי לחברך, דמן את סני לך לא תעביד ליה', וכן בתו"כ שם וכ"ה ברש"י שכ' דאמר ר"ע 'זה כלל גדול בתורה' ע"ש. וכ"כ בב"ר (ספכ"ד) ע"ש. ולשיטתו דר"ע באבות (פ"ג מ"ד)]. וא"כ קשה איך קאמר ע"ז דהוי 'כל התורה כולה', הא כולל רק למצ"ע שבין אדם לחבירו ולא למצ"ע שב"א

הרה"ג יהודה קוק שליט"א

מח"ס 'נופת צופים' וראש כולל 'זכרון חי', בני ברק

z5102244@gmail.com

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

האם מותר לתבוע חברת ביטוח כשידוע שתתבע

אדם אחר שלא כדין*

שאלה:

רכבו של אדם ניזוק בתאונה. הוא רוצה לתבוע את חברת הביטוח שיש לרכבו, אולם ידוע שחברת הביטוח תתבע אח"כ את מי שפגע ברכב. התביעה כנגד חברת הביטוח כוללת גם תביעות שעל פי דין תורה אי אפשר לחייב את המזיק, כגון גרמא, עגמת נפש, מניעת ריוח, ועוד. את חברת הביטוח מותר לתבוע, כיון שזו ההתחייבות שלהם, אולם המזיק אינו חייב בתשלומים אלו. הניזק עצמו אינו תובע את המזיק. השאלה היא האם מותר לו לתבוע את חברת הביטוח כשידוע שהיא תחזור ותתבע את המזיק.

כיוצ"ב, אדם שניזוק מרכוש ציבורי, רוצה לתבוע את הביטוח שיש לעיריה, אך יודע שהם יחזרו ויתבעו אדם שבגללו קרה הנזק, כגון שהניח מכשול ברה"ר (שדינו כבור ופטור על כלים, ובודאי פטור על גרמא ועגמ"נ), האם מותר.

תשובה:

הוכחה מתוס' להיתר

א) ב"ב (דף נ"ד ע"ב): אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן, מ"ט, עובד כוכבים מכי מטו זוזי לדיה אסתלק ליה, ישראל לא קנה עד דמטי שטרא לדיה, הלכך הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן. פירש רשב"ם: אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי העובד כוכבים - שמכרם עובד כוכבים לישראל שקיבל העובד כוכבים הדמים ממנו ועדיין לא החזיק בה ישראל זה הקונה אותם. הרי הן כמדבר - הפקר כדמפרש לקמן שאם קדם ישראל אחר והחזיק בהם קנה כאילו הן נכסי הגר שמת וכו'.

כתבו תוס' (ד"ה וישראל): ונראה דשרי לישראל לתבוע מיניה מעותיו אע"פ שמתוך כך יחזיר העובד כוכבים ויגזול את המחזיק, דבדין קא תבע ליה דלא נתן לו מעות אלא ע"מ שתבוא הקרקע לידו, ואם המחזיק יכול להשטם מן העובד כוכבים ישטם אע"פ שהלוקח מפסיד וכו'.

מבואר בתוס' שאע"פ שהמחזיק בקרקע זכה בה מן הדין (ולכן יכול להשטם מהגוי), מ"מ מותר ללוקח לתבוע את העכו"ם למרות שע"ז המחזיק יפסיד. ויעויין בסמ"ע סימן קצד'.

* הג"ד יהודה קנר שליט"א, רב 'הגבעה הדרומית' וחבר בד"צ מודיעין עילית, ראש כולל 'חז"מ'.

ס"ק יד' שהביאו. (הרא"ש סימן סה' כתב שאינו רשאי, אולם כתב הטעם משום שאין הגוי חייב לו כסף, כיון שעשה מה שהישראל ביקש ממנו. ויש ללמוד מדבריו שהיכא שהגוי חייב לו, יכול לתבוע אף שהוא ילך ויתבע אחר).

דיון בראיה מדברי תוס'

ב) ושוא אפסר לדחות, שהרשב"ם (ד"ה הרי הן כמדבר) כתב: ומיהו נראה בעיני דהאי שני רשע מיקרי דכיון דיהב לוקח ראשון זוזי לא גרע מעני המהפך בחוררה ובא אחר ונטלה דמיקרי רשע ההוא אחר וכו'. וא"כ יתכן לומר שמותר ללוקח לתבוע את הגוי אע"פ שהמחזיק החזיק כדיון, כיון שאסור היה לו להחזיק ונחשב לרשע. קשה לומר כן, שכיון שזוכה בקרקע מן הדין אסור לקחתה ממנו, ואם כן גם אסור לכאורה לגרום לאחר שיעשה כן, וא"כ מוכח לאדם לתבוע את כספו למרות שעי"ז מישוהו אחר ינזק.

ועוד, שתוס' ב"ב כא' ע"ב (ד"ה מרחיקין) הביאו דברי רשב"ם שהישראל השני שתופס נקרא רשע, וכתבו שלפי"ר"ת (שסובר שאין דין עני המהפך במציאה) אינו נקרא רשע ומותר לו לתפוס את הקרקע. א"כ לכאורה מוכח שמותר לתבוע לעצמו, אף שהנתבע יזיק לאחר.

ראיה לאסור מסימן נח'

ג) כתב השו"ע (חו"מ סימן נ"ח ס"א): המוציא שטר מקויים על חבירו וא"ל פרעתיו, ואמר לו אמת שפרעתני אבל מלוה אחר יש לי עליך על פה, ובשבילה קבלתים, וזה השטר עדיין בחזקתו עומד, אם לא נתנם לו בפני עדים נאמן והשטר עדיין בחזקתו וגובה בו בלא שבועה אם יש בו נאמנות וכו' ואם לא פרעו המלוה עצמו אלא שלחם ע"י שליח בין שאמר לו קח השטר ותן לו המעות בין שא"ל תן המעות וקח השטר חייב השליח לפרוע למשלח.

כתב הרמ"א: וי"א דאחר דחייב השליח לשלם לא יוכל המלוה לעכב אם יאמר שהלוה חייב לו ממקום אחר אלא אם טוען שהשליח נתנם לו ג"כ על חוב אחר, ויש חולקים וס"ל דבכל ענין יכול לומר דחייב לו ממקום אחר וכו'.

הריטב"א (כתובות פ"ד): כתב כהיש חולקים כיון שהמלוה טוען: מה נפק"מ לי שאתה חייב לשלם מ"מ אינו שלך ושיעבוד שלי אני תופס, דהא שיעבודא דאורייתא וכשהוא משועבד לי הוי כמכור לי, מהיכי תיתי לא אתפוס משלי משום פסידא דידך ומאי תזית שאפסיד אני כדי שלא תפסיד אתה.

והנה, לדיעה הראשונה מוכח שאסור לאדם לתבוע ממון שמגיע לו, אם כתוצאה מזה יגרם נזק לאדם אחר שאינו חייב לו. וא"כ לכאורה אסור לתבוע חברת ביטוח אם כתוצאה מזה החברה תתבע אדם אחר שאינו חייב על פי דין תורה.

הש"ך (נח' ס"ק ז) כתב כסברא לעיקר לאסור, ז"ל: לענין דינא נראה עיקר כסברא הראשונה ודלא כהיש חולקין, וכן נלפע"ד דסברא גדולה היא, דהיאך יוכל זה לתפוס מחבירו ולהזיק לו בתפיסתו בעל כרחו. עכ"ל.

לדעת האוסרים, שהש"ך הכריע כמותם מהטעם שאינו רשאי לגרום נזק לאדם אחר, יש להקשות מדברי התוס' בד"ן נכסי גוי כמדבר, שמבואר מהם שמותר לתבוע את הגוי, אף שנגרם נזק לישראל אחר.

ישוב לסתירה

ד' יש לישב על פי מה שכתב בנתיבות המשפט (סק"ד) בסברת הי"א, שהמלוה לא יכול לעכב את המעות אצלו בטענת סיטראי ובכך להזיק לשליח, הואיל והנכסים משועבדים לשליח, וכיון שיש לשליח פסידא אין המלוה גובה מנכסים אלו, שמלוה ע"פ לא גובה מנכסים משועבדים.

על פי"ז כתב שהמלוה לא יכול לתפוס דוקא באופן שהשליח עשה קנין במעות, אבל באופן שראובן חייב עצמו בחיוב המועיל על אחריות החפץ של שמעון העומד ברשות שמעון בלי קנין אי"ז נקרא משועבדים, והמלוה יכול לתפוס.

ומסקנתו: דאין צריך להשגיח בפסידא דאחרינא במקום פסידא ידידה, רק במקום דהוי אצלו משועבדים שהוא ברשותו והוי כאילו הוא משכון בידו. עכ"ל. מבואר שבאופן שהחפץ לא משועבד, מותר למלוה לתפוס אע"פ שעי"ז מפסיד לאחר.

על פי"ז מיושב דין נכסי עכו"ם כמדבר, שמבואר שיכול לתבוע אע"פ שיש נזק לאחר, ששם אין הנכסים משועבדים לאותו אחר.

ישוב נוסף לסתירה

ה' עוד אפשר לחלק, שבנכסי עכו"ם כמדבר, התביעה שתובע את הגוי אינה גורמת נזק ישיר ליהודי, אלא שאח"כ הגוי תובע את היהודי ונגרם לו נזק, משא"כ בסימן נח' כאשר המלוה טוען סיטראי נינהו, מיד חל חוב על השליח שפשע בשמירתו.

גם לפי חילוק זה נראה שמותר לתבוע חברת ביטוח אף שהיא תתבע אח"כ את המזיק שלא כד"ן, כיון שהתביעה מחברת הביטוח לא מחייבת את המזיק, ורק לאחר שהתברר תתבע אותו יגרם לו נזק.

דחיית הראיה מתוס'

ו' אלא שיש מקום לומר שההיתר הוא כאשר לתובע יש הפסד אם לא יתבע, כגון בההיא דגוי שמפסיד את הכסף ששילם, או בההיא דסימן נח' שמפסיד את ההלוואה שהלוה,

שבאופנים אלו התירו לו לתבוע למרות שאחר ניזוק. אבל התובע מחברת הביטוח נזקים שלא מגיעים לו על פי דין, אין זה הפסד אם לא יתבע זאת, שהרי לא מגיע לו כסף זה, אלא רק מכח התחייבות של חברת הביטוח ולא מהדין. ואפשר שבאופן זה לא התירו לו לתבוע כאשר יש אדם אחר שניזוק.

ראיה שאף באופן זה יש להתיר לתבוע

ז' בשולחן ערוך סימן קצ"ד סעיף ב': עובד כוכבים שהיה לו משכון או פקדון ביד ראובן ונתנו לשמעון בשטר זכה ראובן במה שבידו, דמיד שנתן העובד כוכבים לשמעון נסתלק העובד כוכבים, ושמעון לא קנה עד דמשיך, ולכן הוי כהפקר וזכה בו ראובן כזוכה מן ההפקר.

כתב הסמ"ע ס"ק טו': בפקדון אידי כפשוטו דנתנו לו במתנה, ובמשכון צריך לומר דכתב לו שטר מתנה על העודף, והיינו שיפדנו שמעון מיד ראובן ומה ששוה המשכון יותר יהיה שלו וכו', דבודאי אם ישאל הגוי לשמעון אם לקח המשכון או הפקדון מיד ראובן, דמותר לומר לו לכלי עלמא שראובן לא נתנו לו, מאחר שהוא כמצאיה שבא לידו בחנם. עכ"ל. בנתיבות המשפט באורים ס"ק ז' כתב: מ"ש הסמ"ע ס"ק ט"ו שמותר לשמעון לומר להגוי שראובן לא נתנו לו, קשה לכאורה, דהא התוס' בב"ק הקשו דאמאי יכולין שנים להעיד (לטובת גוי להוציא מישראל) הא הפקעת הלוואתו מותר וא"כ מפסידין אותו הרבה, ותיצו דמ"מ לא משמתינן להו כו', משמע דאיסורא עבדי, ואם כן הכא דגם כן דמי להפקעת הלוואה כמו שכתבתי לעיל, אם כן מהיכי תיתי יהיה מותר לומר לו הא מפסידין אותו. ונראה דשאני הכא כיון שנתן לו הגוי במתנה, ומתנה דמי למכר, דאי לאו דקילב הנאה מיניה, ובמה שראובן אינו מחזיר לו מפסיד הוא, וכשאומר להגוי מציל עצמו מהזיק, ולא דמי למעיד לגוי שאין שום תועלת ומפסידו בחנם: ולפי מה שכתבתי, אפילו בלא שאלת הנכרי גם כן צ"ע, דאפשר דיכול להשתדל עם הנכרי להוציא וליתן לידו כדי להציל עצמו מהזיק. עכ"ל.

הרי שמותר לומר לגוי שלא קיבל את החפץ שהפקיד הגוי ביד שמעון, אע"פ שהגוי יוציא ממנו, והטעם משום שהגוי נתן לו במתנה, ובודאי עשה כן מחמת שקיבל ממנו הנאה, ונותן לו בתמורה להנאה. והרי באופן זה אין הגוי חייב לו, ואעפ"כ מותר לומר לגוי וחשיב כמציל עצמו מהזיק. א"כ נראה שמותר באופן של שתובע מחברת הביטוח את מה שהתחייבה לו, שזה תמורת מה ששילם להם, וגרע מתובע טובת הנאה שמחמת מתנה, ואעפ"כ נחשב כמציל עצמו מההזיק.

ראיה להיתר מתשובת מהריט"ץ

ח' עוד יש להביא ראיה, ממה שכתב בשער משפט סימן פ' סק"י וז"ל: ראיתי בתשוב' מוהרי"ט צהלון סי' מ"ט שכתב בלוי שהלוה לראובן, וראובן לשמעון, ולוי בא להוציא

מצוות שבין אדם לחבירו

מיד שמעון משעבודא דר' נתן, ושמעון טוען שהשטר ביד ראובן והוא אלם וירא שיחזור ויתבענו באלמותו. ופסק בפשיטות דשמעון חייב לשלם ללוי, ואי משום דראובן אלם, אנו אין לנו אלא שנכתוב לו שובר מב"ד ונגזור על ראובן שאל ישכן באהלו עולה. ואי משום שראובן אלם ויחזור ויתבענו מה לנו לאלמותו להפסיד ללוי, ותדע דא"כ בכל טריפה מלקוחות נידוש דילמא ראובן אלם, עכ"ד.

מבואר שאף שלי תובע את שמעון, וכתוצאה מכך ששמעון ישלם ללוי, יגרם לשמעון נזק, שאח"כ יתבע ממנו ראובן שלא כדין, אעפ"כ רשאי לוי לתבוע, ושמעון חייב לשלם לו.

דחיית הראיות להיתר

ט) אמנם נראה לחלק בין הראיות שהובאו מתובע בדן נכסי גוי כמדבר וההיא דמהריט"ץ, לבין תובע חברת ביטוח. שהתובע את הגוי ואח"כ תובע הגוי את הישראל, אין תביעת הגוי קשורה לישראל שתבע ממנו תחילה, ועושה כן על דעתו. וכן הוא גם בנידון המהריט"ץ, משא"כ בתביעה שחברת הביטוח תובעת את המזיק, הטעם שיכולה החברה לתובעו הוא משום שחברת הביטוח נחשבת במקום המבוטח, שבכך ששילמה למבוטח, מקבלת היא את זכויותיו לתבוע מהמזיק. נמצא שתביעה זו היא מכח המבוטח, וחברת הביטוח נכנסת תחתיו. ונראה שיש לאסור באופן זה, שהרי זה כאילו הוא מסר את כח התביעה שלו וחברת הביטוח פועלת מכחו.

ראיה לאיסור

י) יש להביא ראיה לאיסור ממש"כ בשו"ת הרא"ש כלל יח' סימן ה' (דבריו הובאו בשו"ע סימן כו' ס"ד): ראובן היה לו שטר על שמעון, והיה על ראובן שטר חוב שנתחייב לכות', והלך ראובן ומסר שטרו שהיה לו על שמעון בפרעון שטרו.

תשובה: אם הוא ימסור שטרו להם הוא צריך לקבל עליו כל אונסא דמתיילד ללוח אה יעבור עליו העובד כוכבים את הדרך ויוציא ממנו יותר ממה שהיה הישראל יכול להוציא ממנו בכח אותו השטר. וכן אם בא לו היזק לשמעון מזה שהוצרך ליקח מליץ שיטעון בעדו צריך ראובן לסלק היזקו. עכ"ל. הרי שאסור למסור לגוי שט"ח שיש לו על חברו

* לשון חוק חוזה הביטוח תשמ"א - 1981: היתה למבוטח בשל מקרה הביטוח גם זכות פיצוי או שיפוי כלפי אדם שלישי, שלא מכוח חוזה ביטוח, עוברת זכות זו למבוטח מששילם למוטב תגמולי ביטוח וכשיעור התגמולים ששילם.

בדר"כ בפוליסת הביטוח נכתב: "היתה למבוטח בשל מקרה ביטוח גם זכות פיצוי או שיפוי כלפי אדם שלישי, שלא מכוח חוזה ביטוח, עוברת זכות זו למבוטח מששילם למבוטח תגמולי ביטוח ובשיעור התגמולים ששילם". א"כ המבוטח מקנה בעצמו זכות זו לחברת הביטוח.

ישראל, מחשש שיגבה ממנו יותר ממה שחייב על פי דין. נידו"ד דומה מאוד לכך, שבכך שמקבל מחברת הביטוח סכום כסף, הרי הוא מוסר להם את היכולת לתבוע את המזיק, ודומה למסירת השטר שכתב הרא"ש, ומכיון שיגבו מהמזיק יותר ממה שחייב, הרי זה אסור.

דיון בראיה

יא) אמנם ראייה זו לכאורה יש לדחות. שיסוד ההיתר לתבוע אדם אף שאחר ניזוק, הוא על פי מש"כ הנתיב"מ בסימן נח': דאין צריך להשיג בפסידא דאחרינא במקום פסידא ידידה, ובנידון שבתש' הרא"ש י"ל שאינו כן, שהרי היהודי משתמש בשטר שיש לו על חברו על מנת לפרוע חוב שחייב לגוי, והרי יכול היהודי לתבוע את חברו בסכום זה ולקבל מתברו וכסף זה יפרע לגוי, א"כ אינו מפסיד אם יתבע את חברו במקום למסור את השטר לגוי.

אך נראה שדברי הרא"ש אמורים גם במקרה שמוסר את השטר לגוי והוא מוכן לקבלו בסכום גבוה יותר ממה שניתן לגבות בו בדיני ישראל, כיון שסומך שיגבה בדיני עכו"ם סכום גבוה יותר, ואעפ"כ אסור למסור לו שטר זה על מנת להרויח ממון שאינו יכול להשיגו בדיני ישראל, ה"נ אסור לתבוע את הביטוח בסכום שאינו יכול להשיגו בדיני ישראל, כשיודע שמחמת כן יהיה נזק ליהודי אחר.

אבל מסתמא מוסר לגוי את השטר כפרעון על הסכום הנקוב בשטר, וא"כ ליכא ראייה. ועוד, שאין מחוייבות של הגוי לקבל את השטר בסכום גבוה מהנקוב בו, משא"כ הביטוח התחייב לשלם סכום גבוה ממה שהדין מחייב.

חיוב בגרמא וכדומה

יב) הש"ך (חו"מ כתב) הביא בשם מהרש"ל שמי שהזיק חברו בגרמא, שדינו שאינו חייב לשלם לו, אבל בדיני שמים חייב לשלם, אם הניזק תפס מהמזיק את הכסף, מוציאים מידו, ושם ציין גם לתש" ריב"ש שכתב כן. אמנם בחידושי רעק"א שם ציין לחידושי הר"ן שהוכיח מדבריו שיש בזה מחלוקת ראשונים, וכתב: ולדינא יש לעיין אם יכול התופס לומר קים לי כהסוברים דמהני תפיסה וכו'. ויעויין בשו"ת אבני נזר יו"ד סימן קלג' קלד' שכתב שלדעת הר"ן מועילה תפיסה בגרמא, ולמד מכאן על מי שמנע מחברו להרויח כסף, שאף שאין מחייבים את המונע, מ"מ אם הניזק תפס ממנו, אין מוציאין מידו.

אמנם יש להוכיח מהשו"ע יו"ד סימן קסא' שכתב שאבק ריבית חייב בבא לצאת ידי שמים, ואעפ"כ כתב שאם תפס הלווה מהמלווה את מה שנתן לו בתור א"ר, מפקינן מיניה. הרי שאף שחייב לצי"ש לא מועילה תפיסה. וצ"ע בזה, ויותר נוטה שלא לעשות כן, מאחר שכן הכרעת הש"ך, וכ"נ בשו"ע הלכות ריבית שלא מועילה תפיסה אף היכא שחייב לצי"ש, ורעק"א הסתפק האם מותר לתפוס ולמיר קים לי, ולא הכריע.

עוד יש לציין שהמאירי ב"ק נו' ע"א כתב שגרמא חייב לצי"ש רק בהזיק במזיד ולא בשוגג, וכן מבואר בחזו"א, וכ"כ במנחת פיתים סימן שפ"ו. אמנם מסתבר שאם המזיק פשע, דינו כמזיד ולא כשוגג, וחייב לצי"ש, בדומה למבואר בש"ך סימן שפ"ו שנקט שגרמי בשוגג פטור, ואעפ"כ לגבי מראה דינר לשולחני כתב שחייב כיון שפשע.

מסקנת הדברים

(ב) הואיל והתבאר שאין ראיה להתיר מדין נכסי עכו"ם כמדבר, וקצת ראיה לאסור מתש' הרא"ש, והסברא נוטה לאסור לגרום באופן זה היזק לחברו, נראה שאסור לתבוע חברת ביטוח בסכומים שאי אפשר לתובעם על פי דין תורה, אם יודע שכתוצאה מכך שחברת הביטוח תשלם לו, יגבו כסף מישראל אחר שאינו חייב על פי דין תורה. אמנם תביעות בגין נזק בגרמא, וביטול מלאכה, יש לדון האם רשאי לתבוע מחברת הביטוח, אף שיחזרו ויתבעו מאדם אחר, ונראה שהנטיה לאסור בזה.

קונטרס התשובות

תשובות על שאלה שפורסמה בשנים קודמות

עבירה שבין אדם לחבירו לתועלת

הנה מצאנו בחז"ל בכמה וכמה דוכתי, וכדלהלן, שהיו שעברו על מצוות שבין אדם לחבירו לתועלת, וצריך ביאור כל אחד במקומו כיצד שרי לעשות כן:

א. בתענית (כא, ב - כב, א) מסופר, שאביי רצה לבדוק את צדקותו וישרותו של אבא אומנא שהרבה במעשה חסד, ושלח זוגא דרבנן לבדקו, ואותם חכמים ששלח גנבו מביתו מצעים, ובאו אליו והציגו בפניו מה שהוציאו מביתו על מנת שישום את שווין. וכאשר אבא אומנא שם אותם בדמים, אמרו לו שלך הם ובמה חשדת אותנו, וא"ל אבא אומנא שמא פדיון שבויים נזדמנה לכם ונצרכתם למעות, עי"ש.

ויל"ע טובא, וכי מה היתר היה להם לגנוב כדי לבדוק, הרי הגונב ע"מ להחזיר אסור (ב"מ סא, ב).

ב. בב"ב (ה, א) איתא: רוניא, אקפיה רבינא מארבע רוחותיו. א"ל הב לי כמה דגדרי, לא יהיב ליה. הב לי לפי קנים בזול, לא יהיב ליה. הב לי אגר נטירותא, לא יהיב ליה. יומא חד הוה קא גדר דיקלי, אמר ליה לאריסיה זיל שקול מניה קיבורא דאהני. אזל לאתויי, רמא ביה קלא. א"ל גלית דעתך דמינה ניחא לך, לא יהא אלא עיזא בעלמא, מי לא בעי נטירותא, ע"כ.

וצ"ב, מה היתר היה לרבינא לצוות על אריסיה לגזול פירותיו של רוניא.

ג. בתמיד (כז, ב - כח, א) הובאה משנה (מידות פ"א מ"ב): איש הר הבית היה מחזר על משמר ומשמר ואבוקות דולקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד וא"ל איש הר הבית שלום עליך, ניכר שהוא ישן, חובטו במקלו, ורשות היתה לו לשרוף כסותו וכו' אמר ראב"י פעם אחת מצאו את אחי אמי ישן ושרפו את כסותו.

וצ"ע טובא, מה היתר לו לחובטו במקל על מנת להעירו משנתו, והא המכה את חבירו עובר על לאו ד'לא יסיף להכותו' (דברים כה, ג).

וביותר צ"ע, הרי שומרי המקדש קטנים היו [כמבואר שם במשנה], ושינה באונס היא, ומה היתר מצאו להכות קטנים שנרדמו באונס על משמרתם [וראה בקונטרס התשובות (גליון רטז עמ' קסג ואילך) שנתבאר בו מעשים נוספים].
(גליון רב עניי בין אדם לחבירו אות ד)

תשובת הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א

בדבר הקושיא מעובדא דרוניא, כבר כתב הריטב"א (שם), שאם אין מתכוין לצער אלא להוציא הדין לאור שרי. ובוזה מתורץ השאלה מעובדא דאביי, ששם לא התכוונו לצער אלא לבדוק מעשיו.

[תירוץ נוסף: איסור הלאו הוא רק בגונב הממון לקחתו לעצמו, אבל כשגונב שלא כדי לעכבו לעצמו, אלא רק להוציאו מחבירו, ליכא איסור דאורייתא].

ובדבר השאלה מתמיד, הדבר פשוט שכאשר ישן זהו זלזול במצוות שמירת

המקדש, ויש רשות לבי"ד להכות לצורך גדול כזה, ובפרט כאן שעשו כן למען ישמעו ויראו. וכמו"כ קטן הוא משום חינוך.

[תירוצ נוסף: מה שהיה חובטים במקדש במקלו, היינו משום שהם עצמם רצו בכך שיחבטו אותם כשמירה, כדי שיזהרו לא להירדם ולא לעבור איסור].

תשובת הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א

במ"ש 'מה היתר לו לחובטו' וכו': לקיים מ"ע [ואי בעי ב"ד הי' ע"פ ב"ד] וישן חייב במצוות. (ועוד), אולי אדעתא דהכי הלכו לשמור והסכימו לזה מתחילה. במ"ש 'להכות קטנים שנרדמו באונס': ושלא באונס (מותר להכות) רק מדין חינוך ורק באב [או ברשותו].

תשובת הגאון הגדול רבי יצחק סורוצקין שליט"א

במנחת חינוך (מצוה רכד) חילק בין גניבה לגזילה, דבגונב התורה אסרה המעשה גניבה, ולכך אסור אף ע"מ לשלם. אבל גזל האיסור מחמת מפסיד ממון חבירו, ולכן ע"מ לשלם אינו אסור מה"ת.

אמנם הריטב"א (ב"מ סא, ב) העיר, למה לא אמר לא תגזול ע"מ למיקט, וכתב דאפשר מגניבה אתיא.

תירוץ א. דווקא דרך השחתה אסור

הראשונים והאחרונים [המובאים להלן], עמדו על קושיות אלו במקומם.

ויש ליישב הקושיות באופן כללי, לפי מה שכתב הגר"א **וסרמן** (קובץ הערות, סי' ע"א), שכל האיסורים שבין אדם לחבירו אינם אלא כשנעשים דרך קלקול והשחתה שלא לצורך, ובאופנים אלו היה צורך בדבר, ועל כן לא היה איסור בכך.

תירוץ ב. חז"ל הבינו שבאופנים אלו מותר

הגר"א וייס (הובא בקובץ **בנתיבות ההלכה** גליון ג, עמ' 206 ואילך) ביאר כעין זה: הנה נתתי אל לבי לדרוש ולעיין ביסוד גדר מצוות שבין אדם לחבירו, האם דומים הם ביסודם לשאר מצוות שבתורה, אלא שאלה בין אדם למקום ואלה בין אדם לחבירו, או שמא שונים הם ביסוד גדרם. ושורש הספק במה ששמתי אל לבי,

דבעוד שבמצוות שבין אדם למקום מצינו כללים ברורים מה יעשה האדם ולא יחטא, כאשר מצוות סותרות אלה את אלה, והורינו חכמים שעשה דוחה ל"ת, וחילקו בין לאו שיש בו כרת ללאו שאין בו כרת, וחילקו בין בעידנא לשלא בעידנא וכדומה, אבל במצוות שבין אדם לחבירו מצינו במקומות רבים בש"ס ובפוסקים, שהתירו היתרים והקילו קולות שאינן מוגדרות כל צרכן, ולא ידענו על מה אדניהן הוטבעו, או מי ירה אבן פינתן. ונראה בעיני הקטן והדל, שחז"ל ברוח קדשם ובעומק בינתם הבינו, דכאשר צורך יש בדבר לתיקון העולם וחברת בני האדם, והכונה לטובה ולא לרעה, והדעת הישרה ושכל התורה נוטה שכך נאה וכך יאה, לא אסרה תורה איסורים אלה, ולא ציוותה על מצוות אלה [ולפי זה תירץ כל הקושיות, כפי שיתבאר להלן].

תירוץ ג. רצה להוציא דינו לאור*

הריטב"א (ב"ב ה, א ד"ה רוגיא) הקשה הקושיה השניה, כיצד אמר רבינא לאריסו לקחת מרוניא, הרי מבואר בבבא מציעא (סא, ב) שאסור לגנוב על מנת למיקט, או על מנת לשלם. ותירץ, שבאופן זה שאינו עושה כדי לצער את חבירו, אלא להוציא את דינו לאור, מותר וראוי לעשות כן [וסיים זכ"ן עיקר].

והגר"א וייס (שם) הוכיח מדבריו כיסוד הנ"ל, שמותר לעבור על איסורים שבין אדם לחבירו לתועלת [באופנים מסוימים].

תירוץ ד. הפירות עמדו להמכר

עוד תירץ הריטב"א (שם), שפירות אלו של רוגיא היו עומדים להמכר, ודמיהם היו קצובים, ובאופן זה מותר לקחת על מנת לפרוע דמיהם. אך כדי לגלות את דעתו של רוגיא שלח רבינא את אריסו בדרך הערמה, שיראה כאילו הוא נוטל בדרך גזל.

תירוץ ה. בגזילה אין איסור על מנת למיקט

המהר"ל (ב"מ סא, ב ד"ה לא תגנוב) כתב: 'לא תגנוב על מנת למיקט' וכו'. אבל בגזל ליכא למימרו הכי דלא תגזול על מנת למיקט, דדוקא גבי [גניבה] והוא עושה בסתר ועל כל פנים נקרא גנב דלא ידע מי גנב לו ואפשר שיחזיק, לכך נקרא גנב. אבל הגזלן, יודע לתבוע גזילה שלו וגם הוא דעתו להחזיר, אין כאן גזילה כלל.

* התירוצים הבאים (ג-ז) מיישבים בעיקר הקושיה השניה, כיצד רבינא אמר לאריסו לגזול מרוניא.

ולפי זה מיושב, שכאן רבינא שלח את אריסו לגזול בפניו, ובאופן זה אין איסור על מנת למיקט [אמנם בהעמק שאלה (שאלתא ד אות ה) דייק מדברי השאלות (שם), שגם בגזילה נאמר דין זה שאסור על מנת למיקט. וראה עוד בהערות הגר"ש אלישיב (קידושין טו, א ד"ה ואידך), ולעיל בתשובת הגר"י סורוצקין].

תירוץ ו. דווקא על מנת לאבד או ליהנות

עונג יום טוב (שו"ת סי' מח) כתב, שאין אדם נקרא גזלן אלא באחד משני אופנים: **א.** באופן שנוטל על מנת לאבד לגמרי. **ב.** באופן שנוטל על מנת ליהנות מהגזילה.

ולפי זה מיושב, שכאן רבינא לא נטל לשם מטרות אלו [וכן מיושבת הקושיה הראשונה, שלא לקחו מאבא אומנא לשם מטרות אלו].

תירוץ ז. ידע שיגער בו מיד

יש שתירצו בפשטות, שרבינא ידע שרוניא יגער בו לפני שיקח, וכפי שאמרו שם 'אזל לאתויי רמא ביה קלא', ועל כן לא היה איסור בדבר [אמנם צ"ע מה היה עושה אם לא היה גוער בו. ואפשר שבאופן זה הרי הוא מסכים ללקיחתו, ואין זו גזילה, וראה להלן (תירוצים ט, יד)].

תירוץ ח. דווקא אם רצונו לעכב הגניבה*

בן יהוידע (תענית כב, א ד"ה לצפרא) הקשה כעין הקושיה הראשונה, היאך גבבו מאבא אומנא כדי לנסותו, הרי אסור לגנוב אפילו על מנת למיקט (ב"מ סא, ב). **והביא** שיש אומרים שכל האיסור הוא דווקא באופן שרוצה לעכב בידו הגניבה, אך אם עושה זאת כדי להחזיר מותר [כפי שהובא **בקצות החושן** (שם סק"א), וכן תירץ **היעב"ץ** (תענית שם ד"ה לצפרא)]. וכתב שמכל מקום קשה לדעת הסוברים [שהביא שם], שיש איסור בכל גוונא.

תירוץ ט. לקחום בפני בני הבית

בן יהוידע (שם) תירץ, שהם לא לקחו את המצעים בבוקר בסתר, אלא לקחום לפני בני הבית, שכולם ראו אותם מוציאים אותם מהבית, ואם כן אין זה נחשב

* התירוצים הבאים (ח-טז) מיישבים בעיקר הקושיה הראשונה, היאך גבבו מאבא אומנא כדי לבדוקו.

בכלל גניבה, ואף אין זה בכלל גזילה [ויש שביארו כוונתו, שבני הבית לא מחו בידם, משום שהבינו שכוונתם להחזיר, או שעושים כדין מחמת טעם אחר, ועל כן אין זה בכלל גזילה. ויותר נראה לבאר, שלא היה זה בדרך גזילה, אלא בדרך שאלה. וכן משמע מהמשך דבריו בתירוץ הבא].

תירוץ י. אינם נחשבים שואל שלא מדעת

בן יהודע (שם) הקשה על תירוצו, הרי שואל שלא מדעת נקרא גזלן (ראה ב"מ מג, ב), ואם כן מדוע לא היו נחשבים גזלנים [וצ"ע קושייתו, שהרי לקחום בפני בני הבית וכו']. ויש לבאר, שמכל מקום לא היה זה מדעת בעל הבית. ומה שלקחום בפני בני הבית הועיל לענין שיחשב הדבר כשאלה, ומכל מקום זהו שואל שלא מדעת].

ותירץ, ששואל שלא מדעת חייב כשבא להשתמש באותו דבר, אבל כאן לא השתמשו באותם המצעים, ולא היה בדעתם להשתמש בהם כלל, אלא עשו זאת לנסיון. ומה שאמרו לו 'במאי חשדתינך', כוונתם היתה, האם חשדתנו שלקחנו המצעים כדי להשתמש בהם, שאם כן יש לנו דין של שואל שלא מדעת, שנקרא גזלן.

תירוץ יא. החזירו קודם שנודע לו

השפת אמת (תענית כב, א ד"ה כרכיהו) תירץ, שדווקא באופן שרוצה שידעו הבעלים שנחסר מהם הוא בכלל גניבה, מה שאין כן כאן שלא עבר זמן שיוודע לו, שהרי הם החזירו לו קודם שנודע לו שנגנב ממנו, ועל כן הדבר מותר [והוסיף: וצ"ע לדינא, בפרט דבשעה זו שהודיעו לו היה סבור שרוצין לגנוב ממנו, שהרי ע"ז שאלו אותו 'במאי חשדתינך'. וגם תשובתו 'אמינא פדין שבויים איקלע לה' אין מובן, וכי רשאין לעבור על 'לא תגנוב' לצורך פדין שבויים. וראה בברכת אברהם (שם אות ב) מה שתירץ בזה].

תירוץ יב. נתן להם במתנה

עוד כתב השפת אמת (שם), שהיה מקום לבאר הגמרא באופן אחר [לולי דמסתפינא!], שכיון שדרכו של אבא אומנא היתה לתת משלו רפואות לחולה עני (כמבואר שם), אף כאן הכיר בהם שהם עניים, ואין להם על מה לשכב, ועל כן נתן להם לחלוטין את אותם מצעים, כדי שיהיה להם על מה לשכב; ודעתו היתה שהמצעים יהיו שלהם, ולא ימכרו אותם בשוק, ולכן היה מקום לחשדם בכך שמכרו אותם בשוק, שעשו שלא כדין; וכנגד חשד זה אמר להם, שחשב שפדין שבויים נזדמן להם [ומה שאמר להם שהסיח דעתו מהם לצדקה, הכוונה

שהסיח דעתו מהם כבר בלילה, כשנתן להם לשכב. ואף הם ידעו זאת, אלא שלא רצו לקבלם ממנו, ולא באו אלא לנסותו].

תירוץ יג. דווקא כדי שלא ירגיל עצמו בכך

כתב השולחן ערוך (חו"מ סי' שמח ס"א): אסור לגנוב, אפילו כל שהוא, דין תורה. ואסור לגנוב אפילו דרך שחוק, ואפילו על מנת להחזיר או כדי לשלם תשלומי כפל או כדי לצער, הכל אסור, כדי שלא ירגיל עצמו בכך [ובבן יהוידע (שם) כתב, שמשמע מלשון השולחן ערוך שהאיסור הוא מדרבנן, ומכל מקום מבואר שיש איסור בדבר, ואם כן קשה, כיצד החכמים עשו כן].

ויש שתיצונו, שכוין שהאיסור הוא רק כדי שלא ירגיל את עצמו בכך, כאן לא היה חשש זה [שהיה הם היו חכמים גדולים, ונשלחו על ידי אביי לך], ועל כן הדבר היה מותר.

תירוץ יד. כשיש אומדנא שמסכים מותר

ברכת אברהם (תענית שם אות ג) תירץ לפי מה שכתב **הש"ך** (חו"מ סי' שנח סק"א), שאם אדם יודע שחבירו אינו מקפיד שישתמש או שיאכל משלו, מותר לו לעשות כן. ואף כאן הם ידעו שבודאי אבא אומנא לא יקפיד על כך, שהרי הוא היה מוקיר רבנן, והיה ברור שרוצה לעשות נחת רוח לאביי. וכל הבדיקה היתה עד כמה אינו מקפיד, ועד כמה נוהג עמהם בגמילות חסד [וראה מה שביאר בטעם הדבר, שהיה חשוב לאביי לדעת זאת].

תירוץ טו. בלבו ובלב כל אדם

עוד כתב ברכת אברהם (שם אות ד), שגם לדעת **התוספות** (ב"מ כב, א ד"ה מר), שמבואר בדבריהם שאין להתיר באופן זה [כפי שהביא **הש"ך** עצמו (שם)], זהו דווקא באופן שרק אדם אחד יודע שחבירו אינו מקפיד, אבל אין זה דבר ידוע ומפורסם בעולם, אבל אם זה בלבו ובלב כל אדם, נראה שאף התוספות מודים שמותר, כפי שמצאנו (ב"מ כט, ב) שניחא ליה לאיניש למעבד מצוה בממוניה.

ולפי זה תירץ, שלא רק הם ידעו שנוח לו לעשות נחת רוח לאביי, אלא כל העולם ידעו כן, ולכן הקילו לקחת ממון זה על מנת להחזיר לו.

תירוץ טז. ראה בזה טובת הכלל

הגר"א וייס (שם) תירץ לפי שיטתו, שכפי הנראה שאביי ראה חשיבות גדולה וטובת הכלל, לבדוק מדת הצדקות והיושר של אבא אומנא. וכיון שזו היתה כל

כוונתו, ולא היתה בלבם כל כוונת רשע, היה מותר להם לעשות מעשה גניבה, שכל ענינו ומהותו הוא לטובה ולתועלת [וכן תירץ **התלה ליונה** (תענית שם ד"ה לצפרא) לפי דברי הריטב"א (ב"ב שם), שבאופן שאינו עושה צער לחבירו, אלא רוצה להוציא דינו לאור, מותר].

תירוצ' יז. עשו כן למיגדר מילתא*

מהר"י אסאד (שו"ת **יהודה יעלה** ח"א, י"ד סי' קסד) הקשה הקושיה השלישית, כיצד הכו את אלו שישנו על משמרתם, הרי יש איסור להכות, ובפרט שהם היו קטנים ואנוסים. ותירץ, שמשום מיגדר מילתא למען ישמעו ויראו, הופקר גופם לעבור עליו בשני לאוין, וכל שכן ממנום [וראה מה שהארץ בזה].

תירוצ' יח. נפיק מיניה חורבא

כעין זה תירץ **משנה הלכות** (שו"ת ח"י סי' רצו): והנה מה שתמה איש הר הבית חובטו במקלו, דלאו בר עונשין הם, בר"ן פ"ג דר"ה הביאו המג"א א"ח סי' שמ"ג [בהקדמה] כתב, דמילתא דנפיק מיניה חורבא, כגון תקיעת שופר שהקול נשמע לרבים ויבואו לתקוע בשבת, בי"ד מצווין להפרישו ע"ש. וא"כ ה"נ בשומר הבית, שאפשר נפק מיניה חורבא לכל ישראל אם לא ישמרו הבית כדבעי, בי"ד יכולין לעונשן.

תירוצ' יט. עברו על עשה דשמירת המקדש

מעשי למלך (פ"ז מהל' כלי המקדש ה"ד) תירץ: ונראה דהנה קיימ"ל בעשה לוקין עד שתצא נפשו, א"כ זה שישן לו על משמרתו הרי עובר גם אעשה דשמירת ביהמ"ק, כיון דכעת זה משמרתו מוטל עליו המ"ע דשמירת ביהמ"ק [כמו שדייק בבאר שבע, דבוודאי רשאין הם לישן בעת שאין על משמרתו, אבל כשעומד על משמרתו עובר אמ"ע], א"כ שפיר מן הדין לוקין, ואפי' עד שתצא נפשו [אמנם לכאורה אין זה מיישב מה שהקשינו, שהם היו קטנים, ובקטנים ודאי לא נאמר דין זה. וכן יש להקשות על התירוצים הבאים].

תירוצ' כ. עברו על 'וקדשתו'

עוד תירץ מעשי למלך (שם), שבכהן נאמר 'וקדשתו', מלמד שכופים אותו (יבמות פח, ב), ואם כן גם בלוי שייך איסור זה, לענין שחייב לקיים המצוה של

* התירוצים הבאים (יז-כד) מיישבים הקושיה השלישית, כיצד הכו את השומרים שישנו, ובפרט שהיו קטנים.

שמירת בית המקדש, כמו הכהן [וצ"ע כיצד לומדים לוי מכהן].

תירוץ כא. בגדר תוכחה

נזר הקודש (תמיד כח, א ד"ה והנה) תירץ כעין זה, שמה שחובטים אותו במקל הוא בגדר תוכחה, והיינו שמכים אותו עד שתצא נפשו כדי לקיים מצות עשה של עבודה. והוסיף, שלענין תוכחה נאמר (ויקרא יט, יז) 'הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא', והיינו שאף אם ההוכחה היא בהכאה, אין זה נחשב חטא.

תירוצים נוספים והוספות

כב. יש להעיר על דבריו, שרש"י (שם) לכאורה פירש להיפך 'לא תלבין את פניו ברבים'. ויש ליישב לפי המבואר בערכין (טז, ב), שיותר להכות לצורך תוכחה, אך לא לבייש [אמנם עדיין צ"ע, שלכאורה כאן גם ביישו אותם].

כג. וכך אמרו בערכין (שם): תנו רבנן: 'לא תשנא את אחיך בלבבך' (ויקרא שם) - יכול לא יכנו [על דבר תוכחה (רש"י)], לא יסטרנו [כלאחר יד (רש"י)], ולא יקלקלנו, ת"ל 'בלבבך', שנאה שבלב הכתוב מדבר. מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו, שנאמר (שם) 'הוכח תוכיח'. הוכיחו ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחו, תלמוד לומר 'תוכיח', מכל מקום. יכול אפי' משתנים פניו [שיוכיחו ברבים להלבין פניו (רש"י)]. ת"ל 'לא תשא עליו חטא'.

כד. הגר"א וייס (שם) תירץ לפי שיטתו: ונראה לפי הנ"ל, דכיון שראו חז"ל שצורך המקדש הוא, וצריך היה למצוא עצה ותושיה כדי ששומרי המקדש לא יירדמו על משמרתם, ובזיון הוא לבית הגדול והקדוש, ובהכאה זו לא היה משום כוונה להרע ולייסר את המוכה, אלא לפי הצורך להעירם, ולהרתיע שלא יירדמו בעתיד, הכריעו בעומק סברתם דבכל כה"ג אין איסור בהכאה.

כה. הרא"ש (תמיד שם ד"ה ורשות) עמד על שאלה דומה, מדוע לא היה איסור 'בל תשחית' בשריפת הכסות. וביאר, שלא היה איסור בכך, משום שהפקר בית דין הפקר [וביאר הגר"א וייס (שם), שלא הוקשה לרא"ש מצד מזיק ממון חבירו, מהטעם שנתבאר לעיל בסמוך, שזהו איסור שבין אדם לחבירו ומותר לתועלת. ולכן הקשה רק מאיסור 'בל תשחית', שהוא בין אדם למקום. וראה עוד ביהודה יעלה (שם) שתמה על דברי הרא"ש, שלא הקשה מצד המלקות].

כו. נזר הקודש (שם ד"ה אמנם) הקשה על דברי הרא"ש (שם), מה מועיל הפקר בית דין לענין זה, הרי גם דבר של הפקר אסור להשחית מן התורה [שהרי גם הבעלים עצמם מזהרים שלא להשחית, ובהכרח שאין כוונת התורה ב'בל תשחית' מטעם גזילה, או מטעם מזיק ממון חבירו].

ותירץ, שכוונת הרא"ש היא, שיש כח לבית דין להפקיר ולהפקיע גם ממי שזוכה מהפקר, ואם כן אין בכך 'בל תשחית', כיון שיש כח לבית דין להפקיר את הדבר, באופן שאף אדם לא יוכל לזכות בכך, ונמצא שאין זה ראוי לתשמיש אדם [ואין זה דומה לדבר של הפקר, שיכול כל אדם לזכות בו, ועל כן יש בו איסור 'בל תשחית'].

כו. נזר הקודש (שם ד"ה חובטו) תירץ עוד, לפי דברי הרמב"ם (פ"ו מהל' מלכים ה"י), שרק קוצץ אילן לוקה משום 'בל תשחית', אבל במשחית שאר דברים אינו לוקה, אלא מכת מרדות מדבריהם. ואם כן יש לומר, שכיון שהדבר אסור רק מדרבנן, לא העמידו חכמים את דבריהם, כדי לזרז את הכהנים והלויים, שישמרו ויעמדו לעבודה.

כח. תפארת ישראל (מידות פ"א מ"ב) תירץ, שכל דבר שהוא קנס, הרי הוא כצורך אדם, שאין בו משום 'בל תשחית' [והביא ראיות לדבר].

כט. עוד בענין גניבה וגזילה לתועלת הנגזל:

בשולחן ערוך (ח"מ שנט, ב) כתב: אסור לגזול, אפי' על מנת לשלם דבר יפה ממנו. ויש מי שאומר דהיינו אם (אין) התשלומין בעין, שאם הם בעין, כיון שהם יפים מהדבר שלוקח, זכות הוא להם, ויזכה אותם לבעלים על ידי אחר. וכתב הש"ך (שם סק"ג): ויש מי שאומר כו'. ואף על גב דאמרין לעיל ר"ס שמ"ח דאסור לגנוב ע"מ לשלם כפל, התם מייירי בשאינו מזכה לו ע"י אחר, דאם מזכה לו ע"י אחר לאו גנבה מיקרי, כיון שהאחר יודע מזה [ולפי זה יש ליישב קצת הקושיה הראשונה והשניה, שאפשר שזיכו להם על ידי אחר].

ל. הפרישה (שם) כתב: אבל אם התשלומין בעין מותר, ולא חיישין לשמא ירגיל בכך, וכמ"ש רבינו לעיל בסימן שמ"ח (ס"א), דשאני גבי גניבה שכל הגונב גונב במסתרים, ואיכא למיחש להאי טעמא דמילתא דשכיח הוא. מה שאין כן גזלן, שהוא גוזל בפרהסיא מרשות בעל הבית לפני כל, והוא מילתא דלא שכיח, דהרואים שבא לגזלו מונעים אותו ממנו בחזקה, ולא שייך ביה שמא ירגיל.

לא. חשוקי חמד (יבמות סו, ב ד"ה לגנוב חמץ) האריך בנידון זה, ונביא חלק מדבריו: שאלה. ראובן הוא 'עברייך' המחזיק חמץ בפסח, כגון וופלים בונבוניות וגם בקבוקי ויסקי, ואם ישארו בידו יעבור על 'בל יראה', וגם על איסור של אכילת חמץ שעבר עליו הפסח, והוא אינו רוצה למכור את חמצו כלל. האם מותר לבנו שמעון לגנוב ממנו את חמצו לפני הפסח, ומן הסתם יתייאש ממנו, ושמעון ימכרנו לגוי ויזכה בו הגוי, דהחמץ בידו הוא לאחר יאוש, והוי יאוש ושינוי הרשות, דמהני, כמבואר **בשולחן ערוך** (ח"מ סי' שנג ס"ג), וישיב לראובן את חמצו לאחר הפסח, וכך נמצא שראובן לא עבר בפסח על איסורים, וחמצו לא נאסר בהנאה.

לב. והשיב כך: לכאורה אסור לשמעון לעבור עבירה קטנה, גם כשעושה כן להציל את

ראובן מעבירות גדולות ד'בל יראה' ו'בל ימצא', ומהאיסור החמור של אכילת חמץ בפסח, שחייבים עליו כרת, דאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך, כמבואר במסכת שבת (ד, א), ולגנוב על מנת להשיב ולהיטיב עם הנגנב גם אסור, שנאמר 'לא תגנוב' על מנת לשלם תשלומי כפל, כמבואר במסכת ב"מ (סא, ב) ונפסק להלכה **בשולחן ערוך** (ח"מ סי' שמח ס"א) וז"ל: אסור לגנוב, אפילו כל שהוא, דין תורה. ואסור לגנוב אפילו דרך שחוק, ואפילו על מנת להחזיר או כדי לשלם תשלומי כפל או כדי לצער, הכל אסור, יעו"ש.

לג. ומה שמצינו במסכת ב"ב (טז, א) שאיוב היה גונב שדה של יתומים, כדי לחרשה ולעבדה ולהוציא ממנו פירות, כבר כתבו רבותינו, שלבן נח זה מותר, אבל לאחר מתן תורה הדבר אסור לישראל, יעוין **יד רמה** (שם סימן קצט). ויש מתרצים דיתומים מיירי, שאינם יודעים מהגזילה, ואין להם שום צער מזה, ויש מתרצים דקרקע שאני, דכיון דאינה נגזלת אין בה כלל מעשה גניבה [א"ה: וראה עוד **בקוטרס התשובות** (גליון רטז עמ' קסג ואילך)].

לד. והנה אם יש לראובן קיוסק, ומוכר בו בירה, ומפתה את קלי הדעת שישתו ויאכלו חמץ בפסח, פשוט שמותר לגנוב את חמצו על מנת למכרו, ולאחר הפסח יחזירו לו. וראיה לכך, שהרי שפחה המכשילה את הרבים כופים את רבה לשחררה, וכמבואר בגיטין (מא, ב). ויעו"ש **בתוספות** (ד"ה כופין את רבו) שהקשו וכי אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך. ותירצו דדוקא התם אמרין הכי משום דפשע, שהדביק פת בתנור, אבל הכא דלא פשע לא... וחצייה שפחה וחצייה בת חורין דכפו את רבה משום דנהגו בה מנהג הפקר, אף על פי דהם פושעים, כיון שהיתה מחזרת אחריהם ומשדלתן לזנות, חשיבי כאנוסים, ועוד דמצוה דרבים שאני, עכ"ל. וכך בענינו, אם בעל הקיוסק מפתה לקוחות דנחשבים קצת אנוסים וגם נחשב למצוה דרבים. וצ"ע דאולי גם לאבד לו את החמץ מותר כדי להצילו מן החטא.

לה. ולמעשה נראה שמותר לגנוב את החמץ על מנת להשיבו לאחר הפסח, שמכיון דכל הגניבה היא רק לתועלת הנגנב שלא יעבור על איסורים בפסח, ושלא יאסר אחר הפסח כחמץ שעבר עליו הפסח, מותר, דהוי כמשיב אבידה, ולא דומה למה שמבואר **בשולחן ערוך** (שם) שאסור לגזול אפילו על מנת לשלם כפל, ועל פי זה הקשו **המאירי** ועוד מרבותינו על הגמרא בב"ב (הנ"ל) שאיוב גזל שדה מעניים יתומים, ומשביחה ומחזירה להם. איך היה מותר הרי אסור לגנוב על מנת לשלם כפל, הרי דאסור לגזול אפילו לטובתו של הנגזל.

אך נראה דדוקא לגזול כדי להשיב אסור, אבל לגנוב על מנת להציל מהפסד מותר דהוי כמשיב אבידה. הגע עצמך, לסטים העומדים לפרוץ בידו ולשדדו, הלך שכן שנודע לו על כוונתם, ופרץ לבית ונטל את ההלומים ושמרם בכספת שלו, על מנת להשיב לבעלים

אחרי שהליסטים יעזבו את המקום. האם נאמר שאסור כמו שאסור לגנוב על מנת לשלם כפל - פשיטא דמותר, דאין זה מעשה גניבה, אלא מעשה הצלה [ניתכן דגם כשצועק בעל הבית 'איני מאמין לך', בכל זאת כיון שהשכן יודע את האמת מותר] כך גם בעניננו, אין זו גניבה אלא השבת אבידה.

לו. וכן מוכח מדברי הספר חסידים (סימן תקפה) וז"ל: אחד היה עשיר והיו לו בני בית הרבה, והיו גונבים ממנו של אותו עשיר. ובנו האחד של העשיר היה יודע, והיה אומר לאביו, הלא גונבים לך הכל, למה לא תזהר בהם. ולא היה מאמין לו, והיה גוער בו. כיון שראה הבן שלא חשש אביו, אמר הבן אגנוב לאבי הכל, שאם לא אקח לו, הם יגנובו הכל, וישאר אבי ערום מבלי כלום, ויהיה לבזיון, מוטב לגנוב לאבי, על מנת לכשיהיה עני לפרנסו, גנב הבן הכל. ואמר לחכם, אני גנבתי, כשראיתי שגנבו לו, אמרתי אם אמתין עד שיגנובו הכל ישאר אבי בבזיון. אמר לו החכם, אמור לאבין שגנבת לו, וימחל לך. אמר, אם אני אגיד לאבי, הוא יחשוד אותי, ויאמר שאני גנבתי הכל, ויקלל, ולעולם לא ימחול לי. אמר לו, מ"מ תשיב לו. אמר לו [הבן], אם אשיב לו יגנובו לו, והבורא יודע שלא גנבתי לצרכי, אלא שידעתי שיגנובו הכל, ואמרתי מוטב שאגנוב לשמור אבי, כי ידעתי שיבא לידי עניות, שאם אשיב לו, הכל יגנובו לו, ואשר הם יגנובו יחשוד אותי ולא יאמין לי. אמר לו אם כן תפרנסו, כיון שאין בו חכמה לשמור, ותוציא עליו כאילו הממון בידו ובחכמה עשית, מוטב שיהיה לו מה שבידך, לכלכל את שיבתו, עכ"ל.

ונראה שה"ה בעניננו, והדבר דומה לגנוב ממי שאין לו דעת, ובפרט שהוא תינוק שנשבה. ובפרט למה שכתב **הרמב"ם** (בפירוש המשניות מסכת שביעית פ"ה ה') וז"ל: "... אסור לעזור עוברי עבירה, ולא יתקנו להם כלים, אבל ראוי לקלקל להם, עכ"ל.

לז. והאריך עוד בחשוקי חמד (שם) וסיים: והנה שאלתי שאלה זו את מרן בעל האילת השחר (שליט"א) [זצ"ל], ואמר שישירים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם, ואין זה דרך ישרה ללכת בה. ויתכן שכוונתו היא רק באופן כזה שהוא כעין הוראה כללית, ועלול לצאת מזה תקלה, ואנשים עלולים לגנוב ולהנות מהגניבה, אבל באופן פרטי, כאשר הב"ד יזהירו אותו שיעשה כן רק לשם שמים ושלא יהנה מכך כלל, אולי יודה שהדבר מותר.

לח. וכעין מה ששמעתי ממנו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, לגבי מעשה שהיה באשה שבערב שבת הבחינה שהתכשיט היקר שבעלה קנה לה מתנה לפני כמה שבועות וגעלם, היא סיפרה זאת לבעלה, הבעל כעס מאד וטען שהיא לא יוצלח והיא בבחינת 'מאבדת מה שנותנין לה', והיה חשש גדול שבשבת קודש תובער אש המחלוקת בביתם. בנם בן השמונה עשרה ראה את המצב, וביום שישי אחר הצהריים רץ לחנות תכשיטים אשר בה קנה האב את התכשיט לאמו, וקנה תכשיט זהה לאותו תכשיט שהיה לאמו, והניח אותו במקום גלוי לעין. לאחר כרבע שעה אמו שמחה מאד על גילוי התכשיט ופייס אביו את אמו על החשד השוא שחשדה, והשכינה חזרה לביתם. ושאל הבן, לויתית את

הכסף מחבר, ואין לי אפשרות להחזירו, ואינני יכול לספר לאבי מה קרה, האם מותר לי להוציא את דמי התכשיט מאבי בלי ידיעתו, או שמא זה גזל ואסור. והשיב מו"ח זצ"ל על פי הסברות הנ"ל, שאם לא היתה כל אפשרות אחרת להציל את השלום בית, מעיקר הדין הדבר מותר, שעושה כן להציל את אביו מחטא, יעוין במש"כ **בחשוקי חמד** עמ"ס בכורות (ח, ב). ואם כן אולי אף בעניננו אם יעשה כן על פי הוראה מפורשת של בי"ד יהיה מותר, וצ"ע.

לט. חשוקי חמד (שם) הסיק: לסיכום, נראה שמותר לבן לגנוב חמץ לפני הפסח, מאביו העברייין, כדי שיתייאש וימכרנו לגוי, וישיב את החמץ לאביו לאחר הפסח. אולם זוהי הוראה מיוחדת במינה וצריך עבודה רשות בית דין.

מ. נסיים בלשון הקובץ הערות [שהובא לעיל (תירוץ א) בקצרה]: **בתוספות** ריש פרק ואלו מגלחין (מו"ק יד, ב ד"ה מהו) כתבו, בהא דנידוי דוחה לאו דמקלל חבירו, אף דכל עיקר דין נידוי הוא מדברי קבלה, ושמא מסוטה ילפינן, עכ"ל. ולולי דבריהם היה נראה, דכל האיסורין שבין אדם לחבירו אינן איסורין אלא דרך קילקול והשחתה שלא לצורך, וכמו בלאו דלא תשנא את אחיך, דאין האיסור אלא בשנאת חנם, היינו שלא ראה בו דבר ערוה, אבל אם ראה עליו דבר ערוה מותר לשנאותו. ואין לומר, דשם הטעם משום דאינו בכלל אחיך, הא ליתא, דמבואר בתוספות פ' ערבי פסחים (ק"ג, ב ד"ה שראה) דאם ישנאוהו בשביל טעם אחר עובר עליו בלאו, ולא הותר אלא לשנאתו בשביל דבר ערוה שראה בו. וכן בלאו דחובל, כתב הרמב"ם (פ"ה מהל' חובל ומזיק ה"א) דהאיסור הוא דוקא אם חובל דרך נציון, והיינו מדחזינן דמותר לרב להכות תלמידו. והא דאיתא בסוגיא דפרק הנחנקין הנ"ל, אחר שגגת לאו, על כרחך צ"ל דאינו אלא חומרא מדרבנן. וכן בלאו דאלמנה ויתום לא תענון, כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' דעות ה"י) דאם עינה אותן ללמדן תורה או אומנות ליכא איסורא. וכן בלאו דלא תלך רכיל, מותר לספר לה"ר על בעלי מחלוקת כדי להשקיט המריבה. וכן בלאו דאונאת דברים, מותר להקניט בדברים דרך תוכחה, וכן מותר להלבין פנים דרך תוכחה, אם לא חזר בו אחרי שהוכיחו בסתר, ומותר גם לקללו בשביל זה, כמו שעשו כל הנביאים בישראל, והוא לשון הרמב"ם בהל' דעות (פ"ו ה"ח). ומוכח מכ"ז, דכל האיסורין האלו הותרו לצורך תועלת.

ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים

זכות גדולה זכינו ובישיעתא דשמיא במשך עשרים שנות 'עיון הפרשה' עד הנה, נצטרפו רבבות עמלי תורה למסגרות 'עיון הפרשה' ו'עיון ההלכה' יחד שבטי ישראל.

מטרת מפעל 'עיון הפרשה' מעת הקמתו על ידי מרגן גדולי ישראל צצוק"ל ויבלחט"א, להוסיף עמל ושקיעות בתורה הקדושה, בניצול הזמן ובהוספת ידיעות בחלקי התורה וההלכה.

ואף גם זאת זכינו, ובשנים האחרונות עלה בידינו בס"ד להיות שלוחים לסייע בידי אלפי בני התורה בארעא קדישא הדין, בדרך כבוד כיאה לנושא ארון ברית ה', שומרי פך השמן הטהור בקדושתו, אברכי הכוללים הנכבדים שליט"א, המוסרים נפשם בעמלה של תורה מתוך הדחק.

והנה לאחרונה פשה לדאבוננו נגע בכרם בית ה', בהחזקת מכשירי תקשורת פסולים, הטומנים בחובם מכשולות רעות וחמורות כידוע לכל, מלבד ההתמכרות וההפרעה החמורה לשקיעות ועמל התורה.

ולפיכך הננו להודיע בזאת החלטת רבותינו שליט"א מורי ומכווני דרכנו, כי כל המלגות המחולקות הן במסגרת 'עיון הפרשה' והן במסגרת 'עיון ההלכה', מיועדות אך ורק למי שאין ברשותו מכשירים אלו {אייפון ודומיו}, גם המכשירים הקרויים 'מוגנים' או 'מסוננים' וכד' {ואף למי שהותרו מכשירים מסוננים למיניהם לצורך פרנסה, מכל מקום, שאיפת לבם הטהורה של נדיבי 'עיון הפרשה' להיות שותפים בתורתם של עמלי תורה השקועים בעולמה של תורה בלבד, ואינם משתמשים בכלים אלו כלל}.

ואף אשר ידענו כי רובא דרובא מחברי 'עיון הפרשה' אינם נמנים על מחזיקי המכשירים הנ"ל, מכל מקום בדיני נפשות חיישינן למיעוטא, ולפיכך באנו בהודעה זו.

יודגש, כי האמור לעיל הוא על דעת הנדיבים הנכבדים הי"ו, העושים ומעשים במסירות אין קץ למען עמלי התורה, ומתנים נידבתם לכל ישתתפו אלו המחזיקים ברשותם מכשירים אלו, במסגרות המלגות השונות.

בברכת התורה

מערכת 'עיון הפרשה'

עיון ההלכה

משנה ברורה
 חלק חמישי

שאלות והערות
 בהספק לימוד שבועי

תוכן עניני עיון ההלכה

קעז	כללי ההשתתפות
קפב	שבוע פרשת עקב
קפד	שבוע פרשת ראה
קפו	שבוע פרשת שופטים
קפח	שבוע פרשת תצא
קצ	שבוע פרשת תבא
קצב	שבוע פרשת נצבים - וילך (גליון רג)

הודעה בדבר בחירת רשת מזון

לקראת חלוקת מלגות 'עיון ההלכה' ו'ירח האיתנים תשפ"ה'
מפורסמת בתחילת הגליון

הננו לשוב ולהדגיש כפי שמפורסם בהדגשה בכללי עיון ההלכה בכל גליון, כי **אין התחייבות** על מינימום מלגות שיחולקו בכל גליון. החלוקה תתקיים בע"ה על פי הגרלה על כל גליון. לפי גובה התרומה שתתקבל לגליון זה. כאשר נעשה כל מאמץ בע"ה להמשיך ולחלק מלגות רבות וגבוהות ככל האפשר

רשימת זוכי ההגרלות מבין משיבי שאלות החזרה על משנ"ב ח"ד בעקבות הריבוי העצום של שולחי תשובות החזרה בס"ד, תהליך המיון והבדיקה התאריך מעבר לצפוי לפיכך רשימת זוכי ההגרלות מבין המשיבים, תפורסם בע"ה בגליון הבא - גליון רג, ולא בגליון זה כמתוכנן בדיקת תשובות שהתקבלו במערכת, דרך עמדות 'נדרים פלוס' / עיון הפרשה / טפסי הרשמה ומידע, או בקו המידע

בשאלות 'עיון ההלכה' הושקע עמל וממון רב, אין להעתיק שאלות אלו ולפרסמם בכל צורה שהיא, כולל במאגרי מידע או בספרים וכד', בלא אישור בכתב ממערכת 'עיון הפרשה'

כללי ההשתתפות

ההספק השבועי:

ההספק השבועי נקבע על כשני דפי משנ"ב, ונכלל בו: שולחן ערוך, משנה ברורה, ביאור הלכה ושער הצינן בלבד (לא כולל טור ב"י ונו"כ הטור והשו"ע, ולא כולל חיבורים על המשנ"ב). ההספק הוא לכל שבוע בנפרד, ואין להעבירו לשבוע אחר. אחת לכשלושה חדשים תערוך בע"ה חזרה על החומר הנלמד, בהספק החזרה, אין חובה ללמוד ביאור הלכה ושער הצינן, אין חובה להשיב על חלקי השאלות המופיעות בסוגריים מרובעות, בדרך כלל, בשבועות החזרה. (בגליון זה מפורסם לוח ההספק השבועי עד לשבוע פרשת נצבים-וילך, ויש לנהוג על פיו גם אם ארע איחור בזמן קבלת הגליונות).

לוח ההספק מופיע בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות' תחת קטגוריית 'עיון הפרשה'. ניתן להאזין לשיעור חזרה על ההספק השבועי, בקו: 073-3718200, רשימת השיעורים מפורסמת להלן לאחר לוח ההספק.

זמן הלימוד:

זמן הלימוד הוא לכה"פ שעה בשבוע בחומר ההספק השבועי, מיום ראשון ועד למוצ"ש (המעונין יכול להכליל את השבת או את מוצ"ש בשבוע שלאחריו, אך אין להחשיב את השבת או מוצ"ש גם כשבוע שעבר וגם כשבוע שלפניו. באם הותחל בשבת או במוצ"ש הלימוד של השבוע הבא לא ניתן להשלים את הלימוד או המענה של השבוע שעבר). אין להכליל בזמן זה לימוד חומר נוסף מלבד ההספק השבועי (וכן זמן האזנה לשיעור הסיכום אינו נכלל בשעת הלימוד). כמו"כ אין להשלים זמן לימוד משבוע לשבוע, אלא במקרים חריגים ממש וכמה דקות בלבד. זמן כתיבת התשובות אינו נכלל בשעת הלימוד. (יש ללמוד את כל ההספק השבועי גם אם מתארך יותר משעה).

זמן עניית התשובות:

יש להשיב על השאלות מדי שבוע על החומר השבועי. במקרה חריג אחד פעמי ניתן לאחר את מענה התשובות בזמן מועט.

בשבוע חול המועד ניתן להשיב תשובות עד יומיים אחרי יום טוב אחרון. הלימוד חייב להיות במועדו.

כללי התשובות:

שאלות 'עיון ההלכה' נכתבו על ידי צוות ת"ח מופלגים, במטרה לסכם את החומר השבועי הנלמד. בהחלטת רבותינו שליט"א, ומתוך רצון להביא לידיעה ברורה ללא הכבדה על המשיבים שליט"א, ניתן לעיין בספר המשנ"ב בזמן עניית התשובות. על התשובות להיות מלאות על כל חלקי השאלות (השאלות הם על חומר המפורש במ"ב בבב"ל ובשעה"צ או בדוגמאות הנלמדות מתוך דבריו). אין חובה להשיב על השאלות 'לפלפול'. יש לענות לפחות על 4 מתוך 5 השאלות בכל שבוע. אין להעתיק תשובות מאחר אף אם החומר נלמד בצוותא. התשובות יבדקו בע"ה על ידי צוות מיוחד שמונה לשם כך, ורק תשובות הנכללות באמור לעיל יחושבו לקבלת המלגות. יש לכתוב את תשובות 'עיון ההלכה' על דפים נפרדים מדפי התשובות לעיון הפרשה, אין לשלוח תשובות על גבי דפי הגליון רק ע"ג דפי דפדפת או A4 בצורה מסודרת ונקייה. את

התשובות לכל הגליון יחד יש לשלוח עד התאריך האחרון המופיע על גבי טופס סימון התשובות שנענו. מומלץ לציין גם על גבי דפי התשובות את מספר הקוד האישי, למניעת טעויות.

המחזיקים ברשותם מכשירי תקשורת הפתוחים לשימושים נוספים מלבד שיחות, כגון איפון סמארטפון ודומיהם (אף מכשירים הקרויים 'מוגנים' או 'מסוננים'), **אינם רשאים** להשתתף במסגרות המלגות השונות.

השתתפות במדור 'עיון ההלכה' בלבד:

לשם קבלת מלגת 'עיון ההלכה' אין חובה להשתתף בשאר מדורי הגליון, וניתן להשיב על מדור זה בלבד. **המלגות ניתנות למשיבים על 'עיון ההלכה' של גליון שלם.** לכן אין אפשרות להשיב רק על חלק מן השבועות שבגליון.

טופס התשובות:

יש לצרף לתשובות את 'טופס סימון תשובות' הנמצא ב'דפי הטפסים' שבסוף הגליון, ולמלא את כל הפרטים כמצוין בטופס. הטופס הוא **משותף** לכל מדורי הגליון, ואין לגוזרו **לשני חלקים** אלא לשולחו בשלימות. השולח גם תשובות ל'עיון הפרשה' יש לשלוח את תשובות 'עיון ההלכה' ותשובות 'עיון הפרשה' בדפים שונים אך באותה מעטפה עם הטופס. מי שאין בידו קוד אישי, יש להנפיק קוד קודם השליחה, דרך נדרים פלוס / עיון הפרשה / טפסי הרשמה ומידע. השתתפות ב'עיון ההלכה' ובשאר מדורי הקובץ **מוותנית בתשלום על הגליון.** לא יתקבלו תשובות עם טופס שלא מצוין בו צורת התשלום.

שעות סדרי הכולל:

מטרת 'עיון הפרשה' מעת הקמתו על ידי מרגן ורבנן זצוק"ל ויבלחט"א, להרבות תורה ועמלה בקרב בני התורה. ולפיכך ח"ו שיביא לאיזה רפיון בסדרי הלימוד הקבועים, וודאי במקום שיש קפידא מצד הנהלת הכולל שלא לעסוק בלימודים אחרים מלבד החומר הנלמד במסגרת הכולל.

חלוקת המלגות והשתתפות בהגרלה:

בהתיעצות עם רבותינו שליט"א, ומתוך רצון הנדיבים הדגולים שליט"א לסייע בידי עמלי התורה, נקבע כי המלגות יחולקו על ידי מתן 'קופונים' לרשתות המזון הגדולות שבכל עיר ועיר. המלגה היא בל"ג בסך 200 ₪ לגליון, ותינתן לעונים **בקביעות** על מדור 'עיון ההלכה', ולא בהשתתפות בגליון אחד בלבד, ואין צ"ל שאין אפשרות לענות על חלק מגליון.

המלגה תחולק על פי הגרלה בין הזכאים למלגה, כמות הזוכים וגובה המלגה יהיו לפי גובה התרומה שתתקבל עבור כל גליון. כל המלגות מחולקות על דעת רבותינו שליט"א.

המלגות לגליונות ריא - ריז יחולקו בע"ה עם מלגות ירח האיתנים תשפ"ה הבעל"ט.

המלגות לגליונות ריח - רכב יחולקו בע"ה עם מלגות חג הפסח תשפ"ה הבעל"ט.

כמו כן משתתפים משיבי 'עיון ההלכה' בהגרלה הרגילה מבין משיבי הגליון, כפי כללי ההגרלה המפורסמים בפתח הגליון.

מלגות החגים וקרן 'בתורתו יהגה':

מלגות החגים במסגרת 'עיון הפרשה', מחולקות בין משיבי 'עיון הפרשה' על מדוריו השונים, ללא קשר למדור 'עיון ההלכה'. תשובות על מדור 'לפפולא' ב'עיון ההלכה' מצטרפות לתשובות על שאר מדורי הקובץ להערכת הזכאות למלגות הנ"ל (דהיינו: לצורך קבלת מלגות אלו אין חובה לענות על השאלות 'לפפולא', אך תינתן עדיפות למשיב על השאלות 'לפפולא' אם עדיין אינו זכאי למלגות אלו בעד תשובותיו על שאר מדורי הקובץ).

מלגות לבחורים

התוכנית מיועדת גם לבחורי הישיבות נ"ו, על פי כל הכללים דלעיל. הזכאות לבחורים: בערב חג הפסח זכאות לשובר סבסוד ביגוד בדרגות שונות, ובערב חג הסוכות מלגה בכרטיסי 'אידיש קארד', בסך 100 ש"ח לגליון. אין להשתתף בתוכנית על חשבון סדרי הישיבה.

תשובות המערכת לשאלות 'עיון ההלכה'

ניתן לקבל בדוא"ל את תשובות המערכת לשאלות 'עיון ההלכה', כשבועיים לאחר מועד שליחת התשובות. המעוניין בקבלת התשובות ישלח הודעה לכתובת: iyun1@iyun.co.il ובשורת הנושא לכתוב: הצטרפות לקבלת תשובות עיון ההלכה.

מענה ממוחשב:

השקנו בס"ד קו טלפון מיוחד לכל עניני 'עיון הלכה', שמספרו: 076-8178005. מידע על זכאות למלגה ניתן להתעדכן דרך נדרים פלוס / עיון הפרשה / טפסי הרשמה ומידע, או בקו: 076-8178003 (מתעדכן בזמני חלוקת המלגות). **בדיקת תשובות שהתקבלו במערכת, דרך נדרים פלוס / עיון הפרשה / טפסי הרשמה ומידע, או בקו 076-8178002.**

מענה אנושי:

עקב העומס הגדול על קו המענה האנושי (076-8178007), לצערנו על אף הגדלת צוות המשרד ושעות פעילות המשרד, לא נענו חלק מהשיחות. בקשתנו בזאת מהמשיבים הנכבדים שליט"א לפנות למענה האנושי רק בנושאים דלהלן: בירורים בנושא מנויים, בירורים בנושא קוד אישי (שחזור קוד אישי ניתן לקבל במענה ממוחשב), ותרומות בכרטיסי אשראי. הפונה בנושאים אחרים, מלבד שלא יזכה למענה, גורם להכבדה על המערכת ולנזק לשאר הציבור. כמו"כ בקשתנו מכל הפונים, להכין מראש את מספר הקוד האישי, לשם מענה יעיל וזריז.

בירורים בדוא"ל ובעמדות נדרים:

לבירורים על שאלות המדור בלבד, ניתן לפנות לכתובת: eh025879@gmail.com לבירורים כלליים בכל נושאי 'עיון ההלכה' ניתן לפנות לכתובת המערכת: iyun1@iyun.co.il או בעמדות 'נדרים פלוס' תחת הלשונית 'עיון הפרשה' - הודעה לגבאי.

לוח ההספק ל'עיון ההלכה' מסלול ח"ה

עד לשבוע פרשת נצבים - וילך

תאריך	הלכות	סימנים
פרשת בהר יא אייר - יז אייר	תערבת חמץ בתוך הפסח	מסימן תמוז סעיף א הגה ובדין ריחא מלתא עד סימן תמוז סעיף ד
פרשת בחוקתי יח אייר - כד אייר	תערבת חמץ בתוך הפסח	מסימן תמוז סעיף ה עד סימן תמוז סעיף ה כן נראה לי
פרשת במדבר כה אייר - ב סיון	תערבת חמץ בתוך הפסח	מסימן תמוז סעיף ה יש מחמירין עד סימן תמוז סעיף ח
פרשת נשא ג סיון - ט סיון	תערבת חמץ בתוך הפסח	מסימן תמוז סעיף ט עד סוף סימן תמוז
פרשת בהעלותך י סיון - טז סיון	דין חמץ שעבר עליו הפסח	מסימן תמוז סעיף א עד סימן תמוז סעיף ג בלי שום תנאי
פרשת שלח לך יז סיון - כג סיון	דין חמץ שעבר עליו הפסח	מסימן תמוז סעיף ג או שימכרנו לו עד סימן תמוז סעיף ה
פרשת קרח כד סיון - ל סיון	חזרה כללית	מסימן תמוז סעיף ב עד סימן תמוז סעיף א לפי שאינו מבליע יותר
פרשת חקת א תמוז - ז תמוז	חזרה כללית	מסימן תמוז סעיף א הגה ובדין ריחא מלתא עד סימן תמוז סעיף ה לאסור התערובת כנ"ל
פרשת בלק ח תמוז - יד תמוז	חזרה כללית	מסימן תמוז סעיף ה יש מחמירין עד סוף סימן תמוז
פרשת פינחס טו תמוז - כא תמוז	חזרה כללית	מסימן תמוז סעיף א עד סימן תמוז סעיף ה

פרשת מטות-מסעי כב תמוז - כח תמוז	דין חמץ שעבר עליו הפסח - חמץ שנמצא בחנות ישראל והפועלים אינם יהודים או בהפך - ישראל וא"י שיש להם שותפות	מסימן תמח סעיף ו עד סימן תנ סעיף ה
פרשת דברים כט תמוז - ו אב	ישראל וא"י שיש להם שותפות- דיני הגעלת כלים	מסימן תנ סעיף ו עד סימן תנא סעיף ב
פרשת ואתחנן ז אב - יג אב	דיני הגעלת כלים	מסימן תנא סעיף ג עד סימן תנא סעיף יא

פרשת עקב יד אב - כ אב	דיני הגעלת כלים	מסימן תנא סעיף יב עד סימן תנא סעיף יח
פרשת ראה כא אב - כז אב	דיני הגעלת כלים	מסימן תנא סעיף יט עד סימן תנא סעיף כה
פרשת שופטים כח אב - ד אלול	דיני הגעלת כלים-זמן הגעלת כלים	מסימן תנא סעיף כו עד סוף סימן תנב
פרשת כי תצא ה אלול - יא אלול	חזרה כללית	מסימן תמח סעיף ו עד סימן תנא סעיף ב
פרשת כי תבוא יב אלול - יח אלול	חזרה כללית	מסימן תנא סעיף ג עד סימן תנא סעיף יח

פרשת נצבים-וילך יט אלול - כה אלול	חזרה כללית	מסימן תנא סעיף יט עד סוף סימן תנב
--------------------------------------	------------	--------------------------------------

משבוע פרשת האזינו יתחילו בע"ה שני מסלולים במקביל - ח"ה / ח"ב

שיעורי חזרה בקו קול הלשון: 073-3718200 שלוחה 3

עקב	ראה	שופטים	תצא	תבא
שיעור 28-29	שיעור 29-31	שיעור 31-33	שיעור 24-26	שיעור 26-29

שבוע פרשת עקב - דיני הגעלת כלים

מסימן תנא סעיף יב עד סימן תנא סעיף יח

א] הגעלת ידית הכלי - א, מפני מה צריך להגעיל את ידות הכלים, בכלי מתכת, בכלי חרס ועץ ובמחבת. ב, אם לא הגעיל את הידית, האם מותר להשתמש, ומ"ט. ג, הגעיל רק את גוף הכלי ולא הידית האם נאסר התבשיל: (א) בנשתמש בפסח בגוף הכלי ובנשתמש בידות, ומ"ט. (ב) בידוע שנשתמשו הידות בחמץ בחמין. (ג) קת הסכין שלא הגעילו ונגע הקת בפסח בחמין, ומ"ט. ד, האם מועיל להגעיל הידות ע"י עירוי, ומדוע.

ב] כלי שיש בו טלאי - א, מבחוץ, האם מזיק. ב, בצד הפנימי של הכלי, והטלאי קדם לבליעת האיסור: (א) במדובק יפה בענין שאין לחוש לחמץ בעין, האם צריך להסירו, ומ"ט. (ב) אם יש סדקים סביב הטלאי ויש לחוש לחמץ בעין, מה דינו. ג, טלאי שהוא כעין טס ומדובק לכלי ע"י מסמרים וקדמה בליעת האיסור לטלאי: (א) מה חיישינו. (ב) ואם נקה קודם שנתן עליו הטלאי שלא ימצא עליו שום משהו חמץ, האם די בהגעלה. (ג) האם די בליבון קל או צריך ליבון חמור, בבן יומו ובאינו בן יומו. (ד) ואם הוא של עץ, מה תקנתו. ד, טלאי שהודבק ע"י האש, האם נכשר בהגעלה, ומדוע.

ג] כלים שחפן בבדיל ורושם בכלים - א, כלים ישנים שתשמישן בכלי ראשון שחפן בבדיל: (א) האם אפשר להתירן בלא הגעלה, ומ"ט. (ב) ומה הדין בנשתמש בהן בלא הגעלה. (ג) אם אמן נכרי ציפהו, מה דין הטבלתו. ב, רושם שעושין האומנים בתוך הכלים, האם מותר להגעילן: (א) ברושם שנעשה ע"י דיבוק עופרת לכלי. (ב) ובנחקק בגופו, באפשר לנקרן. ובאי אפשר לנקרן.

ד] כיסוי כלים - א, כיסוי שאופין עליו בצק, איך נותר. ב, כיסוי ברזל שמכסים בו הקדירה, האם צריך הגעלה ומאיזה כלי, ומ"ט. ג, מה דין התבשיל: (א) בנתנוהו על הקדרה בפסח לאחר שהודח היטב, בלא הגעלה, ומ"ט. (ב) ובמקום שיש לחוש שע"י הרתיחה נגע התבשיל בכיסוי המחמץ. (ג) ובנתנוהו בער"פ לאחר שש שעות. (ד) בכיסוי שאינו בן יומו מעת שכיסו בו קדרות חמץ. ד, בנזכר מיד והסירו מן הקדרה כשהוא יבש, ומ"ט. ה, ואם שהה מעט על הקדרה שיש לחוש שכבר התחיל להזיע.

ה] מדוכות קטנות - א, שרק שמא בא לתוכה חמץ משהו ונבלע בתוכה ע"י חריפות: (א) מה דינה בהגעלה ומ"ט. (ב) ולמצוה מן המובחר. ב, בדיעבד אם לא הגעיל ודכו בתוכה תבלין ביו"ט ונתנו בתוך תבשיל, האם מותר התבשיל: (א) במדוכה שיש בה רק חשש מבליעה מעט חמץ בבן יומו ובאינו בן יומו. (ב) בידוע שחותכין בצלים בסכין של חמץ ומניחים אותו בבשר ומחתכין בו דק דק. (ג) בנותנין חתיכת פת חיטים עם הבצלים וחותכים הכל יחד דק דק.

הגעלעט כלי שהצטברה בו אבנית, כדין כלי שיש בו 'טלאי'

דין הגעלה בכלי שיש בו 'טלאי' - חתיכה שהוסיפו על הכלי כתב הרא"ש בפסחים (פ"ב ס' ז), שמחבת או יורה שיש בה טלאי [חתיכת ברזל שנוספה על הכלי ע"י ברגים וכד'] א"א להגעילה שאין הבלוע שתחת הטלאי נפלט לגמרי ע"י ההגעלה אלא רק במקצת, ולכן חוששים שבהגעלה לא נפלט הכל, ואח"כ בפסח יפלט לתבשיל (משנ"ב תנא ס"ק עה ובשעה"צ אות פז). ומבואר בדברי הרא"ש, שהחסרון הוא משום הבליעות שתחת הטלאי. אמנם כתב הראב"ה (ס' תסד) והביאו הטור וש"ע, באופן שקדם הטלאי לבליעת האיסור, אין לחוש, דכבולעו כך פולטו, ומה שבולע דרך הטלאי אף מפליט דרך הטלאי. מאידך, הרשב"א בתשובותיו (ח"א ס' שעא; ח"ג ס' רעח) גם כתב שיש חסרון בכלי זה, אבל כתב, שאין חסרון בגלל הבליעה שלא תפלט, 'דכך מהני הגעלה מאכא כמו מכאן', אלא שחוששים שמא נכנס 'בעין' תחת הטלאי, ואינו נכשר בהגעלה, ולכן צריך להניח גומרי על מקום הסדק שע"ז נשרף כל הבעין.

ובביאור דברי הרשב"א שהגעלה מועילה, נחלקו האחרונים. הפרי חדש (ס' תנא ס"ג) ביאר, שהגעלה מועילה לפלוט את האיסור מהצד השני של הכלי, דהיינו שהגעלת חוץ מועילה לפנים. אמנם בדברי הגר"ז (ס' תנא סל"ח) משמע, שהטעם שלפי הרשב"א מועילה הגעלה, משום שאין בכח הטלאי למנוע את הפלטת המים, ולא שהגעלה מפליטה מהצד השני. וביד יהודה ביאר שכיון שמי ההגעלה מקיפים את המקום מכל צדדיו, אין לזה את החסרון של הגעלה מצדו השני. הכרעת ההלכה בחסרון בטלאי ונפק"מ לדינא

בשו"ע (ס' תנא סעיף יג) פסק, שכלי שיש בו טלאי, אם קדם הטלאי לבליעה אי"צ להסירו דלא נבלע תחתיו, ואם קדמה הבליעה לטלאי צריך להסירו או ללבנו עד שישרף גוף האיסור. ומבארים האחרונים (עולת שבת סקי"ג, הביאו המ"ב. ועוד), דאיירי באופן שהטלאי מדובק היטב שאין חשש שנכנס בעין תחתיו אחרי שהונח על הכלי.

ודנו האחרונים מה דעת השו"ע אם פסק כרשב"א או כרא"ש. המחצית השקל מוכיח שדעת השו"ע כדעת הרשב"א, שכן אח"כ כתב שבע"ז די במה שיוציא את הבעין. וכן הביא המ"ב (ס"ק עה ובשעה"צ אות פה) מהרבה אחרונים, שדעתם שהשו"ע סבר כרשב"א. אמנם המ"ב (שם) הביא גם את דברי הרא"ש.

ובהמשך הדברים (ס"ק פו) כתב המ"ב, לגבי הנפק"מ אם צריך ליבון חמור או קל, שבאינו בן יומו אפשר להקל כדעת הרשב"א, ומבאר השעה"צ משום שדעת הפר"ח והגר"ז לפסוק כרשב"א שהחשש הוא רק משום בעין. אבל בכלי בן יומו כן החמיר לחשוש לדעת הרא"ש שלא יועיל ליבון קל אלא יצטרכו ליבון חמור [ואע"פ שלגבי חלודה פסק המ"ב שהחשש הוא רק משום הבעין אבל אינה מפריעה להפלטה מהכלי, בטלאי כן חשש לדעת הרא"ש שהטלאי מפריע להפלטה, ושמה משום שטלאי יותר עבה מאשר חלודה].

טלאי בצדו השני של הכלי

בפמ"ג (משנ"ב סס"ק יח) הוסיף, שבאופן שהטלאי הוא בצד החיצון של הכלי, אין חסרון, אלא דוקא בכלי שמשתמשים גם בצידו החיצון, כגון במצקת, וכך פסק המ"ב (סקע"ב). ודין זה אתי שפיר לשני הטעמים הנ"ל, שלפי הרא"ש שהחסרון הוא מחמת הבליעה, כיון שהבליעה נעשית בצד הפנימי די בהגעלה בצד זה, וכמבואר בגמ' (ע"ז עו, ב) בדין של גדנפא בכלי

שבוע פרשת ראה - דיני הגעלת כלים

מסימן תנא סעיף יט עד סימן תנא סעיף כה

א [מדרה - א, הוציא מצה חמוצה במרדה של פסח ואח"כ רדו בה מצות אחרות: (א) מה דין מצה ראשונה שרדו בה אחר המצה החמוצה. (ב) ומה דין שאר המצות, ומדוע. ב. מצות שנאסרו ע"י המרדה ונתערבו בהרבה אחרות כשרות, האם אסורות בפסח: (א) כשנתערבו בפסח, ומ"ט. (ב) נתערבו בער"פ, האם אסורות בפסח, ומ"ט. (ג) ומה דינם בער"פ, ג. מרדה שהוציאו בה מצה מצה כפולה ונפוחה [ולא חמץ גמור]: (א) האם אסור הרחת לכתחילה ובדיעבד. (ב) ואם אי אפשר לו למצוא בקל, האם אפשר להוציא בה המצות לכתחילה, ומ"ט.

ב [שולחנות ותיבות - א, סתם תיבות שמצניעים בהם אוכלין שאינם חמים, האם צריך הגעלה. ב, שמצניעין בהן אוכלין כל השנה: (א) האם סגי בעירוי מכלי ראשון, ומדוע, ומה הדין בדיעבד. (ב) ע"י אבן מלובן ושפיכת רותחין עליו, האם מועיל ברותחין מכלי שני, ומ"ט. (ג) האם צריך לעוד מפה או דבר חוצץ, בתיבות ומגדלים, ובשולחנות פשוטין, ומ"ט.

ג [חביות של שיכר - א, חביות של חרס שנתנו בהם שיכר שעורים והיו בהם כמה ימים: (א) האם מותרים בהגעלה ומ"ט. (ב) האם מותר להשתמש בו אף בחמין אחר הגעלה או עירוי, בבן יומו מבליעת השיכר, וכשאינו בן יומו, ומ"ט. ב, כיצד בעירוי שלשה ימים. ג, מה צריך לחמץ שיש בעין בשולי החבית. ד, מה הסכמת האחרונים בשימוש חביות של עץ של שיכר, ומ"ט.

ד [כשאינו בין יומו - א, נתנו לתוכו דבר חריף כחומץ האם אסור, ומ"ט. ב, אם הכלי היה מיין שרף מה דינו בדיעבד, ומ"ט. ג, ובהגעילה: (א) מה הדין במה שנתן לתוכה, ומ"ט. (ב) ואם לא בשל תחילה את הכלי במים ואפר. (ג) ואם לא נשאר בה ריח של יין שרף, האם מועיל הגעלה שלא לאסור מה שבתוכה ומה צריך לעשות מיד כשיזכר.

ה [כלים שנשתמש בהם בצונן, מה דינם להשתמש בהם למצה - א, בהשתמש בחמץ: (א) יבש או לח אך לא שהה מעת לעת ולא היה דבר חריף. (ב) ואם שהה בתוכו מעת לעת, האם צריך הגעלה או עירוי, ומ"ט. ב, בית שאור ובית חרוסת: (א) מה הם. (ב) מה דינם להשתמש בהם מצה בחמין בלא הגעלה, ומ"ט. (ג) ובצונן כגון להניח בהם מצה אפוייה, ומ"ט. (ד) וללוש בהם בלא הגעלה, ומדוע. (ה) וללוש בהם ע"י הגעלה. ג, כלי חרס ישנים שנשתמש בהם חמץ רק בצונן, מה המנהג לענין שימוש בהם בחמין ובצונן, בבית שאור ובשאר כלים.

לפלפולא

הכשרת השיש ואם מועילה ההגעלה

בענין הכשרת השיש, הנה בשו"ע (סי' תנא סעיף כ) כתב שהשולחנות שמצניעים בהם חמץ כל השנה, נוהגים לערות עליהם רותחים. ובמ"ב (ס"ק קיד) הביא בשם המהר"י וויל, שלא מועיל להם עירוי, משום שיש לחוש שנפל עליהם דבר חמץ חם, וא"כ יש להכשירם באבן מלובנת.

והנה, לגבי הכשרת השיש כל השנה מתקלות וכדומה, יש לדון שאולי די בהגעלה, משום שבדיעבד יש להסתמך בזה על הכלל של הגעלה לפי 'רוב תשמישו' (כמבואר ברמ"א כאן סעיף ו ובאחרונים שם) שרוב תשמישו אינו בדבר גוש, ובצירוף סברא נוספת, שכל החשש מחמת דבר גוש הוא 'חומרא' [ראה בפמ"ג א"א סק"י וכה"ח סקע"ז] אם חתך בסכין לחם חם שהוצא מהתנור וכן אם הונח לחם זה על כלי לא יצטרך הסכין או הכלי ליבון אלא סגי בהגעלה].

ברם לגבי הכשרה לפסח, נראה דלא מקילים בזה לסמוך על הגעלה לחוד בלא אבן מלובנת, שהרי כלפי זה פסק המ"ב שם להדיא להחמיר שלא להכשיר בהגעלה אלא באבן מלובנת. ובמציאות היום ברוב סוגי השיש החדשים שהם 'שיש קיסר' יש חשש להכשירם באבן מלובנת משום שיכול להיהרס, [ואף אם יעשה כן ולא ייהרס או שלא אכפת לו שייהרס, יש בזה תקנת חז"ל שבאופן שיש לחוש 'דלמא חייס עלייהו שמא פקעי' (כמבואר בשו"ע כאן סעיף א, ועוד) ולא יעשה את ההכשר כראוי, לא מהני להכשירו באופן זה].

לבד זאת אם רוצים להתיר על סמך הגעלה לחוד [כגון לענין דיעבד], עשיית ההגעלה כהלכתה קשה מאד, שהרי צריך עירוי שלא נפסק הקילות, ובעיקר הדין צריך שהעירוי יפגע בכל מקום, ואמנם לגבי הכשר השיש בשאר ימות השנה, הרבה מורים פוסקים להקל באופן שעושה את העירוי מכלי שעומד על גבי האש ממש, כאשר כל המים הנזחלים מהמיים כאשר עדיין המים או הקומקום דולקים ומחוברים למים שבמימם בלא הפסק, יש להם את כח ההגעלה וכל המקום הזה מוכשר.

אך כל זה דוקא במקום שעדיין המים לא התקררו מיד סולדת, אבל המציאות היא, שאף כאשר הם מחוברים למים שבמימם או הקומקום שהאש עדיין דולקת תחתיו, מה שנמצא בריחוק מקום אפילו מעט, כבר מתקררים הם מכח השיש הצונן, ובמקום זה לא מועילה ההגעלה, ושוב צריך לשפוך גם על מקום זה.

ואף כאשר רוצה להכשיר באופן זה שבכל מקום יהיה עירו כהלכתו יש קושי נוסף, שכלפי המקום שיש כבר מים צוננים, כתב המ"ב (סי' תנב סק"כ) שאי אפשר לשפוך עליהם בעירוי מים רותחים ולהגעיל במקום זה, דשמא יצננו את המים הרותחים. וא"כ צריך בכל פעם לבדוק שהמקום שבו לא היה עירו כראוי, כגון שהקומקום לא היה מחובר והועיל רק למקום שפגעו המים ישיר, או שהיה דולק אבל במקום זה כבר הצטטנו המים, כעת שמגעיל שוב שיהיה המקום יבש.

ומכל הני טעמי, יש לדון שאין לסמוך על ההגעלה לחוד, כדי להשתמש אח"כ בשיש בפסח בלא כיסוי.

ההיתר על ידי כיסוי השיש

מנהג ישראל הוא לכסות את השיש [בנייר אלומיניום או בכיסויים אחרים], שעל ידי זה נמצא שלא עוברות הבליעות שבשיש לכלים ולמאכלים שנמצאים עליהם, שהרי כללל הוא שלא עובר בליעה מכלי לכלי בלא רוטב, ועוד, שאין רוטב חם ביניהם, ושוב אין בליעות חמץ בכיסוי, וממילא אין טעם חמץ שיעבור לכלים ולמאכלים, וזה עיקר ההיתר שעליו סומכים בשימוש בשיש בפסח. המשך בעמוד קצב

שבוע פרשת שופטים - דיני הגעלת כלים - זמן

הגעלת כלים

מסימן תנא סעיף כו עד סוף סימן תנב

א] כלי זכוכית - א, לדעת המחבר האם צריכים הגעלה, ומדוע. ב, לדעת הרמ"א: (א) האם מועילה בהם הגעלה, ומ"ט. (ב) היה רוב תשמיש החמץ בצונן ונשתמש בו מזה בחמין, האם מותר בדיעבד בלא הכשרה. (ג) היה רוב תשמישו בחמין או בצונן ורוב פעמים דרך להשהות משקה חמץ בתוכו מעת לעת, מה דין החמין שנשתמשו בו כשלא עבר עדיין מעת לעת וכשעבר מעת לעת, ומ"ט. (ד) ואם לא היה חמין, רק נכבש בתוכו מעת לעת. (ה) במקום שאין בנמצא כלי זכוכית ואין לו כוסות ושאר כלים. (ו) בכלים שפיהם צר מלמעלה והשמרים נדבקים בתחתית, וכן כלי שאי אפשר להכניס היד לתוכו, האם יש תקנה להכשירם. (ז) ובכוסות במקום שבנמצא לקנות חדשים.

ב] כלי כסף שיש היתור זכוכית האם דינו ככלי זכוכית או ככלי מתכת - א, בהיתור בתוכו. ב, בהיתור מבחוץ, בין שהיה על גוף הכלי מבחוץ או שהיה מלמעלה על כיסויו או על ידו, ומ"ט.

ג] ברזות ועצים שתוחבים בהם כלי שתיה, איך היתרן - א, ברזות: (א) שבחביות של יין, ומ"ט. (ב) שבחביות שיכר ותחבו במי דבש בפסח ושהה מעת לעת וכשאינו בן יומו. (ג) שבחביות של יין שרף. ב, העצים שתוחבים בהם כלי שתיה, של שכר ויין שרף: (א) במקום שתוחבין בהם תוך הכלי, ומ"ט. (ב) כשתולין הבית יד.

ד] חששות בטבילה - א, מהו החשש בהטבלת כלים: (א) בני יומן. או כשאין שישים במים כנגד הכלי שמגעיל. (ב) בהגעלת כלים שבליעתן מועטת עם כלים שבליעתן מרובה. (ג) משהה במים, במגעיל כלי איסור להכשירו, או כלי חמץ לאחר זמן איסורו. (ד) להשהות הכלים לאחר שינוחו המים מרתיחתן. (ה) והאם נכון שלא להשהות אותם כלל, ומדוע. ואין טוב לנהוג לכתחילה. (ו) אם מכניס הכלי קודם שירתחו המים אף שיששה בתוכו עד שירתחו, מה יש לחשוש בזה. (ז) מטעם מה צריך להגעיל היורה שמגעיל בה הכלים תחילה וסוף. ב, כשיש במים שישים או כשאינו בן יומו, האם צריך ליזהר, אם מגעיל שני מיני כלים או משהה אותם יותר מדאי, או שאר החששות, ומדוע. ג, אם הוא בן יומו ואין שישים לבטל הפליטה, לאחר זמן איסורו האם יועיל ליזהר בהם.

ה] רתיחת המים - א, אימתי צריך שלא ינוחו המים מרתיחתן. ב, יד סולדת ואין המים רותחין: (א) האם מהני בקערות וכפות שמשתמשים ע"י עירוי. (ב) בדברים שתשמישן בכלי ראשון האם מפליטין, ומה הדין בדיעבד לחזור ולהגעיל, ולענין לאסור המאכל.

לפלפולא

כיוור וברזים

זהירות מלשפוך מים רותחים לכיוור

יש לדון שיש לחוש אף שמניחים לפסח כיוור אחר בתוך הכיוור, שלא לשפוך מים רותחים לכיוור, שאז יהיה 'ניצוק' המחבר בין הכיוור של החמץ לכיוור של פסח, והמ"ב החמיר בדין ניצוק בפסח (לעיל סי' תמד שעה"צ אות ד), ואמנם לדעת השו"ע שהקל בנותן טעם לפגם בפסח, שרי, אבל לדעת הרמ"א שהחמיר, יהיה בזה איסור.

ולכן יש להזהר שלא לשפוך מים רותחים לתוך הכיוור [כגון בשפיכת מי הבישול של ביצים ועוד מקרים המצויים], אלא לכלי אחר או רק אחר שמצטננים. וכן שלא לפתוח את הברז של המים החמים בשיעור של יד סולדת.

ויש להוסיף שאע"פ שייזהר מכך, אין להשתמש בכיוור החמצי, דאמנם בשימוש בצונן אינו נאסר, אבל יש לחוש שישתמשו בהם או שיהיה כבוס וכדומה [ואולי הוא בכלל הדין המבואר ביו"ד סי' צא, שאף בצונן אין להשתמש שימוש בקבע מחשש זה שיבוא להשתמש בחמים], ויש לעיין.

הכשרת הברזים

לגבי הברזים עצמם גם יש חשש שנאסרו ע"י האדים של החמץ שעלו מהכיוור במשך השנה בשפיכה של פתיתים, מי בישול אטריות וכדומה. ואופן ההכשר שלהם, הוא לפתוח את הברז על מים הרותחים ביותר וגם לערות מלמעלה מהקומקום, וכך להכשירו כעין בליעתו.

אך יש לדון איך זה יועיל לגבי התחתית של ראש הברז במקום יציאת המים, שהרי העירוי אינו פוגע ישירות במקום זה, וא"כ מטעם זה יש להזהר לא לפתוח את הברז של המים הרותחים בפסח בשיעור של יד סולדת. וכמו כן לטעם זה אין למלאות מים חמים מהברז גם באופן שהמים לא נשפכים לכיוור, כגון שממלא קדירה. ואמנם אם יגעיל מקום זה ע"י שיכניס את תחתית ראש הברז לתוך קומקום רותח, שפיר דמי כלפי חשש זה, ועיין.

בשבוע הבא מתחילים חזרה

השתתפות במסגרת זו מותנית בלימוד ההספק השבועי בשבוע זה במשך לפחות שעה

שבוע פרשת תצא - חזרה כללית

מסימן תמח סעיף ו עד סימן תנא סעיף ב

א [ישראל ונכרי השותפים בתנור א, האם מעכב להתנות. ב, האם מועיל להתנות, בנוסח: (א) טול אתה של פסח ואני אטול אח"כ דמים נגד הככר שנטלת, ומדוע. (ב) טול אתה שבוע זו של פסח את התנור, בין יהיה בו בין לא יהיה בו, ואני אטול שבוע שלפניה או שאח"כ, ומ"ט. (ג) טול אתה הככרות מה שיהיה בפסח, ואני אטול כסכום זה אח"כ, ומ"ט. (ד) איך נכון למעשה לנהוג, מחמת חלקו בחמץ ומחמת שחל בשבוע זו שבת ויו"ט.

ב [משתכר באיסורי הנאה - א, נכרי אפה חמץ בפסח בתנור של ישראל בידיעתו או שלא בידיעתו, האם שרי לקבל בשכרו מעות, בפסח, קודם הפסח, אחר הפסח, ומ"ט. ב, האם מותר ליהנות מהם ומדוע: (א) בנתנו לו מעות [אם נעשה שלא מידיעתו ואם נעשה בידיעתו]. (ב) בנתנו לו ככרות ממה שאפו בתנורו, ומ"ט.

ג [כלים שאין מגעילים - א, קדרות של חרס או קערות שתשמישן ע"י עירו וכלי שני, שנשתמש בהם חמץ כל השנה, או בשאר כלים אם אינו רוצה להגעילן או ללבנן: (א) באיזה אופן מותר להשהותן בשביל אחר הפסח. (ב) כלים שעושים בהם דייסא וקמחים ולא יהיה ששים כנגדם כשיבשל בהם אחר הפסח, האם מותר, ומ"ט. ב, איך ינהג בהן בפסח. ג, משהו בעין, האם אסור בחמץ שעבר עליו הפסח]. ד, האם צריך להסתפק שמא נשתמשו בו: (א) כלים חדשים. (ב) הנקנים מן הנכרי ואינו מכיר ודאי שהם חדשים, בכלי מתכות ובכלי חרס. ה, נשתמש בהם חמץ תוך הפסח, באיזה אופן יכול להשהותן עד אחר הפסח.

ד [היסק באש - א, האם מועיל: (א) לכלי חרס שנשתמש בהן בחמין או עירה לתוכם רותחים כקערות שדרך לשפוך עליהן מהקדירות. (ב) ובכלי שני שלא עירה מהקדירה לתוכה רק לכלי אחר ואח"כ הניח כלי זה בתוכה, מה השיטות ומה להלכה לכתחילה. ב, והאם יועיל, ומ"ט: (א) אם ימלאום גחלים ומ"ט. (ב) במחזירן לכבשן שמצרפין בו כלי חרס, ומ"ט. (ג) ובתנורים שלנו, ומ"ט.

ה [מה דין שימוש בלא הכשר - א, בדיעבד נשתמש בכלי שני בלא הגעלה: (א) בבן יומו]. (ב) בשאינו בן יומו. [ב, בכלי שלישי, כשאינו בן יומו]. ג, כלי הצריך ליבון או הגעלה, שימוש בו בצונן בלא הכשר: (א) האם מותר, ומ"ט. (ב) מה הדין בדרך עראי, ובאיזה תנאי.

לפלפולא

הכשרת אמא"ל בתנורים - בדפנות התנור ובתבניות - ומחבת טפלון

אמא"ל - שיטת המחמירים בזה בהגעלה

כתב החת"ס בתשובה (שו"ת יו"ד סי' קיג) [הביאו כאן בהגהה שלאחר השעה"צ (אות קצא). ובעוז והדר הציבו את ההגה"ה בדברי הבאר הגולה]: קדירות ברזל מצופים בהיתוך (געשמעלצט) לבן ושוע וחסרון ידיעה לכל העולם ממה נעשים הגשמעלצט כי הבעלי מלאכות מסתירים מעשיהם שלא יודע לשום אדם לעשות כמעשיהם והגשמעלצט דק מאוד פחות מכדי קליפה עביו ויש לחוש אולי מחרס נעשה התערובות בהיתוך וגוף ההיתוך קשה ונראה כברזל. ולעיי' בהאי מילתא צ"ע אם להתירם בהגעלה אם אירע בהו טריפות או צריך ליבון, בחזרת כבשונות כדין כלי חרס, או בלבון כל דהו עד שהקש נשרף בחוץ, עכ"ל. ומסקנת החת"ס, שאין להכשירם בהגעלה, אמנם מבואר בדבריו שם שדי להם בליבון קל. ובפתי תשובה (יו"ד סי' קכא סק"ב) הביא דבריו.

והיום ישנו חומר הנקרא 'אמא"ל' [מתרבות של חול עם חומרים שונים], שמקובל שעל כעין זה דיבר החת"ס, ולדבריו הגעלה לא מועילה אבל מועיל ליבון קל. ויש שהחמירו יותר מכך, בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' קמד) הקשה על החת"ס, שהרי חרס צריך ליבון חמור. ובשו"ת טוב טעם ודעת (ח"א סי' קפג) כתב, שאפילו ליבון חמור אינו מספיק משום שיש בזה את החשש שחיים עליה דלמא פקעי.

דעת המהרש"ם להתיר בהגעלה בשאר איסורים

מאידך, בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' נג) פסק שיש חילוק בזה בין חמץ לשאר איסורים, באופן שהכלי אינו בן יומו, ויסוד דבריו הוא שהציפוי הלו הוא רק כדי קליפה, ולכן אף אי נמא דהוי כחרס וא"א להגעילו, עכ"פ הבליעה שבו מועטת, ובתבשיל שיבשל אח"כ יהיה שישים כנגד בליעה זו, ונמצא שיש בזה את הדין של כלי שתשמישו בשפע, שפסק השו"ע (יו"ד סי' צט ס"ז) שאי"צ הגעלה, והט"ז והש"ך שם וכן החכמת אדם (כלל נב ס"י) החמירו שבטעם לשבח אין היתר זה, אמנם הט"ז הקל בטעם פגום, וכנראה כוונת המהרש"ם להקל באינו בן יומו שהוא טעם לפגם. ואולם מסיים המהרש"ם, שכ"ז דוקא לענין שאר איסורים אבל לענין חמץ בפסח שאיסורו במשהו לא שייכת המעלה של תשמישו בשפע, ולא מהני הגעלה.

וכן נראה שנוטה דעת המ"ב שכתב בהגה"ה כאן (הנז' לעיל), בה מביא דברי החת"ס, וז"ל: 'וקדירות ברזל המצופים בהיתוך (גישמעלצט) לבן ושוע, העלה בחתם סופר דלא מהני הגעלה, עיי"ש, אכן שמעתי שכמה גדולים נהגו להחמיר רק לענין איסור חמץ, אבל בכל השנה הקלו להגעילם אחר מעת לעת, דהוא נטל"פ ומשהו מהטיה, עכ"ל. וכוונתו כנ"ל, שכיון שהוא נטל"פ והאיסור הוא רק משהו דהוי תשמישו בשפע, ולכן יש להקל בשאר איסורים. וע"ע באבני נזר (יו"ד סי' קיב אות ד) שהביא שהר"ר בעריש זצ"ל אבד"ק בענדוין, נתוודע לו כי הציפוי של מתכות וע"כ הכשיר אותם בהגעלה, ומסיים האב"נ: 'וע"ז סומכים הרבנים המקילים וכן ראוי להקל'. ומשמע שהקל אף בפסח דנקט שהוא סוג של מתכת. וישנה בזה דרך נוספת, בשו"ת בית יצחק (ח"א יו"ד במפתחות סי' קמו) שצריך הגעלה ג' פעמים, וכ"פ הערוך השולחן (יו"ד סי' קכא סכ"ז), וצירף בזה את דעת הראשונים שבכל חרס מועילה הגעלה ג' פעמים.

ואף בפוסקים אחרונים ישנה מחלוקת בהוראה זו. דעת החזו"א (הובאה בטעמא דקרא בסופו המשך בעמוד קצג

השתתפות במסגרת זו מותנית בלימוד ההספק השבועי בשבוע זה במשך לפחות שעה

שבוע פרשת תבא - חזרה כללית

מסימן תנא סעיף ג עד סימן תנא יח

א] רוב ומיעוט שימוש - א, קערות שלפעמים משתמשים בהם בכלי ראשון על האש ורוב תשמישין בעירו, האם סגי בעירו: (א) למחבר. (ב) לדעת היש מחמירין, ומה המנהג, ומה הדין בדיעבד. (ג) בדבר שיש לחוש שמא נשתמש בכלי ראשון, או שנשתמש לפעמים ע"י אור. ב, בידוע שתוך מעת לעת השתמשו בהם חמץ בכלי ראשון ממש או ע"י אור, כיצד הוא הכשרן. ג, כלים שמשתמשים בהם בצונן, האם להגעילן ומדוע, וכיצד הדין בדיעבד.

ב] הגעלה ע"י אבן מלובן - א, כיצד יעשה בקערות גדולות שלא יוכל להכניס תוך כלי ראשון. ובהכשר השולחנות והספסלין. ב, האם מועיל באבן מלובן: (א) בקערה וכיוצא בזה שרוב תשמישין ע"י עירו מכלי ראשון. (ב) באין ידוע שהוא בן יומו וכאשר ידוע שהוא אינו בן יומו מתשמיש בכלי ראשון. (ג) בדבר שרוב תשמישו בכלי ראשון. (ד) קערות שיש להם אבנים ובליטות כעין כפתורים ומ"ט.

ג] הכשר בהגעלה או בליבון - א, כפות העשויות מקרן או שהקת עשויה מקרן, האם יש להן תקנה בהגעלה ומדוע. ב, אלו כלים הכשרן בהגעלה. ג, כלי ראשון וכלי שני שבלעו דבר מועט, האם ניתרים בהגעלה יחד. ד, האם מגעיל מקצת הכלי שתי פעמים. ה, מחבת שמטגנין בה: (א) האם מותרת ע"י הגעלה, ומ"ט. (ב) היתה ארוכה או ארוכה ביותר, כיצד מגעילה. (ג) לדעת היש מחמירין במחבת, איך הכשרה, ומ"ט. (ד) איך המנהג, ומה הדין מדינא, [ובדיעבד].

ד] דף שעורכין עליו ועריבה שלשין בה - א, האם צריכים הגעלה: (א) שלשין עליהן כל השנה. מדינא וממנהגא: (ב) של כל השנה. ב, בגדולים שאין יכול להכניסן בתוך הכלי, איך הכשרן. ג, אם מפסיק אחר הגעלה בסדין או מפה: (א) האם מותר להניח שם מצות חמות. (ב) ומה הדין בצוננות בלא הגעלה. (ג) ומה הדין ללוש עליו בין חם ובין צונן, ומ"ט. ד, בכלי מתכות האם מותר ע"י הגעלה.

ה] כלים שמשתמשים בהם בחמץ - א, שקים ישנים, האם יש להם היתר ע"י כיבוס. ב, סלים שמשתמשים בהן חמץ, מה דינם. ג, שקים ישנים, איך יש בהן היתר ע"י כיבוס. ד, סדין שעושים מצות עליהן אם רוצה ללוש על אותו סדין עצמו: (א) האם מועיל הדחה, ומ"ט. (ב) ולהפוך אותן לצד השני, ומ"ט. (ג) בדיעבד בעבר ועשה המצות על הסדין בלא כיבוס תוך הפסח, האם יש לאסור, ומה הדין אם הפך הסדין או כיבסו ולא התירו התפירות.

לפלפולא

העברת החלודה וכדומה

טעם הדין בהעברת החלודה

מבואר בשו"ע (תנא סע' ג) שלפני ההכשרה צריך להעביר כל חלודה. בטעם דין זה שצריך להעביר את החלודה, מבאר הרא"ש (פסחים פ"ב ס' ז) שהחלודה מפריעה להפלטה, והיינו שהחסרון הוא כלפי הבליעות, שמחמת החלודה המים לא נוגעים בכלי ואינם מצליחים להעביר ממנו את הבליעות שאין כוונתם להפליט דרך החלודה. וכך כתב הרא"ש גם בשו"ת (כלל יד ס' א), ש'במקום החלודה והטינופת אין פולט הבליעה'. וכ"כ הלבוש (סעיף ג). מאידך, הט"ז (סק"ו) מבאר, שכאשר יש חלודה על הכלי, יש לחשוש שמא יש 'איסור בעין' מתחת החלודה, ולזה לא מהני הגעלה, להגעלה אינו מועילה למה שהוא בעין. וכך כתב שו"ע הרב (שם סעיף טו). ובמשנ"ב (ס' תנא סקכ"ב) סתם כדברי הט"ז שיש לחוש שמא יש שם משהו מן החמץ והחלודה מכסהו.

ומוסיף המשנ"ב, שכל זה דוקא בחלודה שיש בה ממשות מסוימת שכאשר גוררין אותה יש שם קצת עפרורית, שבה יש לחוש שמא יש שם ממשות תחתיה, אבל אם זה צבע בעלמא, כמו שמצוי לפעמים במראה שחרות או אדמומית על הכלי, אין בזה חשש. ונראה שאף לפי טעמו של הרא"ש בכה"ג אין חסרון שכיון שאין בה ממשות מועילה ההגעלה דרך החלודה.

לשרוף את ה'בעין' ע"י ליבון קל

כתב הרמ"א (סעיף ה) ומקורו מהרשב"א בתש' (ח"א ס' שעא), גבי כלים שנוספו עליהם חתיכות ותחת החתיכות יש סדקים או גומות בכלי ואי אפשר לנקותן, צריך לעשות ליבון על מקום הסדק. ובסעיף ד כתב, שלגבי דין זה אין צריך 'ליבון חמור' [בדרגה של ניצוצות ניתזים ממנו], אלא די בליבון קל שקש נשרף עליו מבחוץ [מקובל בשיעור של ליבון קל, שהוא 250 - 200 מעלות. ואולי אף בפחות מכך]. ומבאר הרשב"א שם את טעם ההיתר בזה, שליבון זה ישרוף את ממשות וגוף האיסור אם ישנו שם. ולשון הרשב"א: 'ואח"כ מגעיל הכלי'. ולפי"ז צ"ע לשון הרמ"א 'אין להגעיל' ובמשנ"ב 'אין להגעיל כלל', ויש לעיין.

ולכאורה כל זה יועיל גם בנדון דנן לענין חלודה, לדעת המשנ"ב שהחשש בחלודה הוא מחמת הבעין שתחתיה. אבל לפי טעמו של הרא"ש שיש חשש שההגעלה אינה מפליטה דרך החלודה, יל"ע האם עצה זו תועיל, שאף אחרי שנשרף לכאורה לא גרע מחלודה שמונעת את ההפלטה, וצ"ע.

ועכ"פ למעשה הקל בזה הרמ"א וכן הוא לפי דברי המ"ב שביאר את החיסרון בחלודה רק משום הבעין שבו.

הנפק"מ בין הטעמים כשיודעים שאין 'בעין'

בפשטות יש נפק"מ לדינא בין הטעמים, באופן שידוע שאין 'בעין' מתחת החלודה, כגון שלא בישל אחרי שהיתה החלודה. שלפי הטעם הראשון עדיין יש לחוש שההגעלה אינה מפליטה את הטעם, משא"כ לטעם השני בכה"ג יודעים שאין 'בעין' מתחת החלודה ואין בזה חסרון. וכך כתב הפרי מגדים (משבצות זהב ס' תנא סק"ו) שהנפק"מ בין הטעמים באופן שניקה את הכלי ולא השתמש בו, והעלה שוב חלודה.

ולפ"ז נמצא שלדברי המשנ"ב דסתם כטעמא שהחשש הוא שמא יש איסור בעין תחת החלודה, יש להקל בכל גוונא שיש לכלוך וכדומה ואין חשש לאיסור מתחתיו, ועיין.

המשך בעמוד קצד

השתתפות במסגרת זו מותנית בלימוד ההספק השבועי בשבוע זה במשך לפחות שעה

לבקשת רבים הננו לפרסם שאלות שבוע זה, על מנת שיוכלו לעיין קודם הגעת הגליון הבא. תשובות לשבוע זה יש לשלוח רק עם גליון הבא ולא עם גליון זה

שבוע פרשת נצבים - וילך - חזרה כללית

מסימן תנא סעיף יט עד סוף סימן תנב

א] סדר ההגעה - א, כלי השתיה, האם הולכים אחר רוב תשמישין ואיך מותרין: (א) לכתחילה. (ב) בדיעבד. ב, להכניס הכלים עד שירתחו המים: (א) מהו החשש במגעיל לאחר זמן איסורו. (ב) במגעיל קודם זמן איסורו, האם יש לחוש. ג, היורה הגדולה שמגעילים בה, האם צריך להגעילה תחילה וסוף: (א) לאחר זמן האיסור, ומ"ט. (ב) כשמגעיל בה קודם זמן האיסור, ומ"ט, ומה הדין אם רוצה להשתמש בה לאחר זמן האיסור.

ב] חששות בהגעה - א, לא הגעיל קודם זמן איסורו, עד מתי יכול להגעיל, ומ"ט. ב, במה צריכים להיזהר: (א) המגעיל לאחר שש. (ב) והמגעיל לאחר ארבע עד שש. ג, כיצד נהגו לכתחילה להחמיר במגעיל בשעה רביעית או קודם. ג] הגעלת כלי בן יומו - א, הגעלת כלי בשר וכלי חלב: (א) בן יומו ביחד, מהו ביחד ומה הדין ומ"ט, ומה הדין בדיעבד. (ב) אם אחד מהן אינו בן יומו, ומ"ט, והאם אחר ההגעלה יכול להשתמש בכל אחד למה שירצה, [ומדוע]. (ג) מה הדין בשניהם בני יומן ויש ששים נגד אחד מהם, ומ"ט. ב, כלי של איסור שמגעילו לבדו, האם יש להיזהר שלא יהיה בן יומו, או שיהיה במים ששים נגדו, ומ"ט. ג, המנהג שלא להגעיל שום כלי בן יומו: (א) מה הטעם. (ב) מהו סדר הגעלת השולחנות, ומ"ט.

ד] רותחין בכל מקום - א, הגעלה בתוך כלי: (א) בתוך כלי שאינו מנוקב עד כמה צריך להשהותו בתוך היורה. (ב) כלים הרבה הנוגעים זה בזה, האם יניח, ומ"ט. ב, הגעלה בצבת: (א) איך יגלגל הכלי, ומדוע. (ב) האם טוב יותר להגעיל בשבכה או בסל המנוקב [ומ"ט].

ה] שפת ושטיפת הכלי - א, חמץ הבלוע בשפת כלי, האם צריך לעשות לו שפה או אבן רותח: (א) כלי גדול, או יורה אחר שהכשיר בה כלים ורוצה להשתמש בה בפסח. (ב) בתחילה קודם שמכשיר הכלים ומכשיר היורה תחילה מן האיסור שבו. ב, כלי שאין דרך להכניסו לתוך כלי ראשון של חמץ, רק משתמשין בתוכו ברותחין: (א) האם צריך הגעלה על שפתו מלמעלה, ומ"ט. (ב) איך תקנתו. ג, כלי שתשמישו מבחוץ, או כלי ששואבין בו מהקדרה, האם לו יש תקנה באופן זה. ד, כלי שפיו צר, שאי אפשר לשפשפו מבפנים וכד' האם מותר בהגעלה. ה, שטיפת הכלי במים קרים מיד אחר הגעלה: (א) מה טעמה. (ב) בדיעבד אם לא שטף האם יש לחוש, ומ"ט.

משבוע הבא יתחילו שני מסלולים במקביל - ח"ה / ח"ב

תשובות לעמוד זה יש לשלוח עם הגליון הבא

מילואים

המשך משבוע פרשת ראה

אם יש לחוש ל'כבוש' בין השיש לכיסוי אחד הנדונים שיש לחוש להחמיר שלא לסמוך על הכיסוי לבדו, באופן שהצטברו מים בין השיש לכיסוי ועומדים שם המים כ"ד שעות, דיש לעיין האם יש בזה דין של 'כבוש' שמפליט את הטעם מהשיש לכיסוי גם בלי חום. אלא שכל החשש הוא רק לפי דעת הרמ"א שאוסר בפסח גם נותן טעם לפגם. אך לדעת השו"ע שנטל"פ בפסח מותר, שוב טעם זה פגום ואין חשש מחמתו. ובה יש מעלה ל'טפט' שיותר אוטם מכניסת מים תחתיו. והנה, ברמ"א (יו"ד סי' קה סעיף א) כתב, שי"א שכאשר יש חתיכה הכבושה ברוטב, וחלקה מחוץ לרוטב, אין החלק שחוץ לרוטב נאסר [וכתבו האחרונים דנקטינן לעיקר כדעה זו]. ויש שדנו לומר מכח זה שאף כאן הכיסוי שהוא למעלה הוא בצורה של 'חוץ לרוטב' ולא פועלת בו הכבישה. אמנם יש להעיר על זה, שכלפי כלי ששורים בו מים ויש בתוכם כבישה, נקטינן שכל עובי הכלי נאסר - אע"פ שצידו החיצון אינו בתוך מים, כיון שהבליעה שמחמת הכבישה מושפעת מצד לצד, אלא דא"כ קשה מאי שנא מחתיכה שחוץ לרוטב שלא נאסרת מחמת הכבישה. ושמא יש לחלק בין חתיכת מאכל שאינה דבר אחד ממש, לכלי שהוא גוש אחד ממש וההשפעה היא בכלו, ואם כנים הדברים, בנד"ד כאן גבי כיסוי השיש, תהיה השפעת הכבישה גם על הכיסוי, ועיין. ובאופן אחר יש עוד לדון [ע"פ פירוש היד יהודה שם], שהטעם של דבר לח לנכנס במה ששורה בו הרבה ולרכוץ ולהפליט ממנו, אבל לא במה שאינו שורה בו כלל. ולפי זה בנדון דידן, כיון שהכיסוי הוא מעל הרוטב, אין השפעת הכבישה עליו, ועיין עוד.

המשך משבוע פרשת תצא

בהנהגות (מהחזו"א) להחמיר בזה, ומאידך בשבט הלוי (יו"ד ח"ב סי' מג) כתב, שנוהגים להחמיר בפסח ולהקל בשאר איסורים, ואולי גם בכל השנה כדאי להחמיר ולהגעיל ג' פעמים. הכשרת אמאייל בתנורים - בדפנות התנור ובתבניות נדון זה כאמור מצוי בתנורים שמצופים באמאייל וגם בתבניות, ולגבי פסח ודאי שמחמירים בזה, אמנם לגבי בשר בחלב נחלקו בזה וכו'. ויש להוסיף, שלגבי הכשר של דפנות התנור עצמו, כיון שכל החשש הוא רק מבליעת זיעה, ובליעת זיעה בתנורים הוא דבר המוטל בספק יש מקום גדול לדון להקל בזה, שאפשר להכשיר תנור המצופה באימאייל ע"י ליבון קל. אמנם לגבי התבניות שבאות במגע עם האוכל עצמו, או שנשפך רוטב על התבנית, הבליעה היא בליעה גמורה ולא של זיעה, ולכן יש יותר מקום להחמיר בזה, וצ"ע [עוד יל"ע אם בתבנית יש את הסבא של תשימושו בשפע].

מחבת טפלון

במחבת טפלון יש בה שני נדונים. ראשית, הרגילות היא שבמחבת זו מטגנים בלא שמן או עכ"פ רק מעט שמן שלא ישרף המאכל, ולכן יש אומרים שצריכה ליבון ולא מועילה הגעלה. נדון נוסף, באופן שהבליעה האוסרת היתה בטיגון עם כמות שמן שנחשבת לבישול, לכאורה היה דינה בהגעלה, אך כיון שחומר זה הינו חומר חדש שלא הוזכר בפוסקים, יש בו ספק אם דינו כחרס שלא מועיל לו הגעלה [ויש לדון לדמותו לחומר האימאייל הנ"ל שלדעת רוב הפוסקים בפסח מחמירים ובשאר איסורים מקילים, כנ"ל], ועיין.

מילואים

המשך משבוע פרשת תבא

אלא שיש לדון שטעם זה דשמא יש איסור בעין תחת החלודה, לא בא לחלוק על טעם הראשון שאין הבליעות יוצאות מתחת לחלודה, אלא להוסיף עוד טעם, כדי לומר שהחשש הוא יותר חמור. ולפי זה אין מקור מהמשנ"ב להקל, ויש לעיין. ונפק"מ למעשה בזה לגבי נקיון כלכלים שעל הכלי כדלהלן.

חלודה שנמצאת בצד החיצון או על שפת הכלי

כתב הדרכי משה (סי' קכא אות ה) בשם המהרי"ל (מנהגים הלכות הגעלה ו ריש ע"א): אם החלודה מבחוץ על הכלי או בשפתו ולא יוכל להעבירו, מותר להגעילו, עכ"ל. ויש להוסיף, שוודאי כוונתו באופן שלא היתה בליעה מבחוץ באותו צד של החלודה, אבל אם היתה שם בליעה כגון ב'מצקת' וכדומה, ודאי אין חילוק שזה בצד החיצון [אלא שלפי זה צ"ב מדוע מקל הוא בחלודה שבשפת הכלי, הרי פעמים שיש שם בליעה ע"י שוגלש המאכל לשם, וצ"ע].

ובביאור טעם הקולא בזה יש לדון, שלפי הצד שהחשש הוא משום שמא נשאר איסור בעין תחת החלודה, יש לומר שאין לחשוש לבעין בצד החיצון או בשפת הכלי, ואע"פ שבמצאות פעמים שגלש המאכל לשם, אבל החשש הוא יותר רחוק, ואולי לכן הקל בזה רק בדיעבד כשאי אפשר להעבירו.

ולדעת הרא"ש דהוא משום שהטעם אינו יוצא דרך החלודה, כה"ג שהבליעה היתה דרך הצד הפנימי לא אכפת לן שיש חלודה בצד החיצוני, ואע"פ שלפעמים גולש המאכל, אף לזה מעיקר הדין מועילה הגעלה בצד הפנימי [כמבואר בחזו"א יו"ד סי' יט], ואולי כלפי זה הקל המהרי"ל בדיעבד, וצ"ע בזה.

שאריות מאכל במקום הידיות או על צדו השני של הכלי

ונדון זה מצוי בכלי שנאסר וצריך להכשירו, שיש לנקותו מכל שאריות המאכל שבו. וברמ"א (סי' תנא סע' ה) כתב, שכלים שיש בהם סדקים או גומות בתוך הכלי צריך לנקות מקום זה ומוסיף המשנ"ב (ס"ק מג) שבסתמא משמע ברמ"א שלא חששו לגומות שמחוץ לכלי, משום שאין מצוי שם 'בעין' של חמץ, אבל בכלים ששואבים בהם בתוך הקדירה, צריך לנקות גם את הגומות שבחוץ.

ולכן באופן שרוצה להכשיר כלי לפסח, יש לפרק גם את הידיות כיון שמצוי שגלש חמץ וכדומה למקום הידיות ויש שם בעין אפילו שהוא בצדו החיצון.

וביותר, שהרבה פעמים מחמת גלישת המאכל, נכנסים שאריות בתוך 'הכפל' שבשפת הכלי, וגם את זה צריך לנקות, ושם הדבר קשה יותר, ובלא הסרת שאריות אלו אי אפשר להגעילו.

אמנם יש לדון באופן שהכלי נאסר משום בליעה בתוכו [כגון במחבת בשרית שטיגנו בה מעט מאכל חלב], ויודעים שאין 'בעין' חלבי במקום של הידיות, שלכאורה היה נראה לומר שהכלכלים שבמקום הידיות או בשפת הכלי, דומים לחלודה הנמצאת בצדו החיצון של הכלי, שהקל בזה הרמ"א בשם המהרי"ל בדיעבד כשאי אפשר לנקות. וא"כ כשאירע כזה דבר ואי אפשר לנקות את שפת הכלי, היה נראה להתיר להגעילו כמות שהוא, וצ"ע.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

the 11th

[illegible]

שמות ו

[illegible]

עציון

שמות המשיבים

פרשה

[illegible]

[illegible]

שמות המשיבים הפרשה

[illegible]

עציון

עיון	שמות המשיבים	הפרשה	רה
------	--------------	-------	----

[illegible]

עיון

שמות המשיבים

הפרשה

[illegible]

[illegible]

הפרשה

שמות המשיבים

עיון

[illegible]

הבחורים החשובים: **אברהם** שירא מאיר וירושלם, **ישיבת תיבת הדעת**, **אחרון יהודה** מודיעין עילית, **ישיבת אהל יוסף**, **אוחנן אריאל** טבריה, **ישיבת אור הלחם**, **אודנולטוויט משה אביגדור** מודיעין עילית, **ישיבת כנסת יצחק לצינר**, **אוריאל אברהם** בני ברק, **ישיבת כנסת יצחק (פר"ס)**.

[illegible]

טופס לשליחת הערות למדור 'אשיחה בחוקי'
(הערות למדור זה ניתן לשלוח רק מוקלד ובדוא"ל: iyun1@iyun.co.il)

שם: _____ קוד אישי: _____

כולל: _____ עיר: _____

מצ"ב הערות לפרשת / עניני:

פרטי יצירת קשר שיפורסם בגליון למענוין, לצורך מו"מ (פקס / דוא"ל / טל):

טופס הזמנה למנוי עבור קבצי 'עין הפרשה'

(נא למלא בכתב ברור ולשלוח לת.ד. 58022 י-ם)

כמו כן ניתן לרכוש מנוי בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות'
הודעה בדבר מנוי בדוא"ל מפורסת בתחילת הגליון

SUBSCRIBERS REGISTRATION FORM

שם: _____ NAME :

כתובת: _____ ADDRESS:

מיקוד: _____

עיר: _____ CITY / ZIP: _____ טל: _____ NO:

מעוניין במנוי לשנה החל מגליון _____ (מנוי חדש / המשך מנוי קיים)

מצ"ב ש"ק לפקודת 'עיון וברכה' (למוטב בלבד) ע"ס _____ ש"ח

לתשלום בכרטיס אשראי יש לפנות לטל: 076-8178007

יום א: בין השעות 20.00-22.00 בלילה. **ימים ב, ד, ה:** בין השעות 8.45-12.00 בבוקר. **יום ג:** בין השעות 1.30-3.00 בצהריים.

דמי מנוי לשנה (10 גליונות): YEARLY SUBSCRIPTION FEE:

בא"י: 125 ₪. בארה"ב: \$ 50. U. S. A. באנגליה: £ 30. U. K. * בצרפת 35€.**

הרוכש מנוי, זכאי ללא תשלום נוסף לקבל את הגליון גם בדוא"ל, לאחר רכישת המנוי יש לשלוח הודעה בדוא"ל: iyun1@iyun.co.il

*מי שבדיו קוד אישי ימלא את המספר בשורה זו בלא צורך למלא את השורה הבאה

** Checks should be made out to name of representative in country of application And Sent To His Address (See Inside Front Page).

מחיר כל הגליונות, כולל ספרים, במהדורת מייל: 200 ש"ח
(ניתן לשלם בעמדות או בקו 076-8178004 ולשלוח בקשה בדוא"ל של המערכת)

שים לב, טופס שלא ימלאו בכל פרטיו כולל צורת תשלום, לא יתקבלו התשובות.

טופס סימון לשאלות שנענו (גליון רכב - חודש אב)

נא למלא את הטופס בכתב ברור לסמן ✓ ליד אות השאלה שנענתה

לגזור ולשלוח יחד עם התשובות לרח' גניחובסקי 24 ב"ב או למוקדי התשובות עד לתאריך כד אלו תשפ"ד

שם: _____ קוד אישי: _____

ישיבה: _____ כולל: _____

אין לשלוח תשובות ללא קוד אישי.

הנפקת קוד אישי למשיבים חדשים, דרך עמדות 'נדרים פלוס', לשונית עיון הפרשה, לשונית טפסי הרשמה ומידע.

עדכון פרטים אישיים, דרך עמדות 'נדרים פלוס' כנ"ל.

שחזור קוד אישי בקו 076-8178001.

ההשתתפות מותנית בתשלום על הגליון, צורת התשלום על הגליון (יש להקיף בעיגול): נציג מקומי / חנות / נדרים פלוס / קהילות / קו התרומות / מנוי / אחר:

יש לסמן ✓ ליד כל אות שנענה. סימון שנענה פירושו ששוב ונכתב בזמנים כפי הכללים

פרשת עקב

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	----

פרשת ראה

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	----

פרשת שופטים

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	----

פרשת תצא

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	----

פרשת תבא

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	----

עניני מצוות שבין אדם לחבירו

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	----

נענו סה"כ _____ תשובות

עיון ההלכה

יש לסמן ✓ על השבוע שנענה, סימון שנענה פירושו שהתשובות והלימוד נעשו בזמן כפי כללי התוכנית

עקב	ראה	שופטים	תצא	תבא
פלפולא	פלפולא	פלפולא	פלפולא	פלפולא

מקרא: פ"א = פקודיך אתבונן. ק"ה - קונטרס התשובות.

לתשומת לב:

* לא יתקבלו תשובות ללא מילוי כל השורות כולל מקום תשלום הגליון.

* כמה תשובות על שאלה אחת נחשבים בהגדלה כתשובה אחת.

* נא למלא שורת סיכום התשובות שנענו.

* תשובות מתקבלות רק בדואר בכתב: גניחובסקי 24 בני ברק, או במוקדי התשובות, מסירת תשובות

בדוא"ל ראה הודעה בתחילת הגליון, לא יתקבלו תשובות בפקס.

בעקבות תלונות על תשובות שלא נקלטו במערכת

הננו לשוב ולבקש להקפיד על שליחת תשובות כדלהלן:

- א. אין לשלוח תשובות ללא תשלום על הגליון. [גם מי שקיבל חוברת ללא תשלום, אינו יכול לשלוח תשובות ללא תשלום].
- ב. יש להשאיר את 'טופס סימון לתשובות שנענו' בשלמותו {לא לגזור את החלק של 'עיון ההלכה'}, ולהדקו לדפי התשובות.
- ג. יש לכתוב בדפים נפרדים את תשובות עיון הפרשה ואת תשובות עיון ההלכה, ולצרף הכל יחד באותו משלוח יחד עם הטופס.
- ד. יש לכתוב התשובות על דפי דפדפת או מחשב בצורה מסודרת ונקיה, כל צורה אחרת (כגון כתיבה על גבי הגליון וכד') לא ניתנת לבדיקה וממילא לא יכולה להתקבל.
- ה. מומלץ לכתוב על כל דף את השם והקוד האישי.
- ו. יש לבדוק היטב לפני השליחה על מילוי כל פרטי הטופס. **טופס שלא ימלא במלואו לא יתקבל ולא יקלטו התשובות.**
- ז. תשובות שמגיעות לאחר הזמן האחרון לשליחת התשובות המופיע ע"ג הטופס, לא יתקבלו.
- ח. בעקבות שיבושי דואר רבים מומלץ לשלוח התשובות באחד ממוקדי האיסוף.
- ט. שינוי פרטים אישיים יש לבצע רק דרך מערכת נדרים פלוס / עיון הפרשה / טפסי הרשמה ומידע. שינוי פרטים בכל צורה אחרת לא נקלט במערכת.
- י. צורת שליחת תשובות בדוא"ל, ראה הודעה נפרדת.
- יא. מומלץ לעקוב דרך **מערכת נדרים פלוס** / עיון הפרשה / טפסי הרשמה ומידע, או בקו המידע 076-8178002 אחר תשובות שהתקבלו במערכת, האם לא נקלטו תשובות יש לעדכן את המערכת קודם זמן החלוקה, לא יתקבלו תלונות על תשובות שלא התקבלו בעת החלוקות {מר"ח אדר ומר"ח אלול}, או לאחריהן.

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשע"ד** פורסמו בגליונות קו - קיד
בסך כולל של **כשש מליון וארבע מאות אלף** ש"ח

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשע"ה** פורסמו בגליונות קטו - קכה
בסך כולל של **כשנים עשר מליון** ש"ח

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשע"ו** פורסמו בגליונות קכו - קלה
בסך כולל של **כעשרים ואחד מליון** ש"ח

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשע"ז** פורסמו בגליונות קלט - קמו
בסך כולל של **כעשרים וארבע מליון** ש"ח

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשע"ח** פורסמו בגליונות קנ - קנז
בסך כולל של **כעשרים וארבע מליון** ש"ח

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשע"ט** פורסמו בגליונות קנה - קעא
בסך כולל של **כעשרים וחמש מליון** ש"ח

רשימת מקבלי **מלגות שנת תש"פ** פורסמו בגליונות קעב - קפא
בסך כולל של **כעשרים וחמש מליון** ש"ח

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשפ"א** פורסמו בגליונות קפב - קצא
בסך כולל של **כעשרים ושש מליון** ש"ח

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשפ"ב** פורסמו בגליונות קצב - רב
בסך כולל של **כעשרים ותשעה מליון** ש"ח

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשפ"ג** פורסמו בגליונות רג-ריב
בסך כולל של **כשלשים ושלשה מליון** ש"ח

רשימת מקבלי מלגת **'ירח האיתנים'** תשפ"ד ומלגת **'עיון ההלכה'**
פורסמה בגליון ריג (אברכים) ובגליון ריד (בחורים)

רשימת מקבלי מלגת **'חג הפסח'** תשפ"ד ומלגת **'עיון ההלכה'**
מבין משיבי גליונות רח - ריב
פורסמה בגליון ריט (אברכים) ובגליון רכ (בחורים)

רשימת מקבלי מלגת **'ירח האיתנים'** תשפ"ה ומלגת **'עיון ההלכה'**
מבין משיבי גליונות ריג - ריז
תפורסם בע"ה בגליון רכד (אברכים) ובגליון רכה (בחורים)

רשימת הזוכים בהגרלה בין המשיבים על גליון רטז

שנערכה ביום ה - יג תמוז תשפ"ד

בהדרכתו של הגאון רבי אהרן פישר שליט"א רב 'זכרון משה' ומו"צ 'העדה החרדית'

פרס ראשון - 1.000 ₪

הרה"ג אברהם ישעיהו רוטנברג שליט"א הרה"ג שמעון יוסף שאלתיאל שליט"א
צפת - כולל 'ישיבת צפת' רכסים - כולל 'כתר שם טוב'

פרס שני - 500 ₪

הרה"ג שמואל הופמן שליט"א הרה"ג משה מילבסקי שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר' אופקים - כולל 'זכרון אליהו'
הרה"ג צבי המבורגר שליט"א הרה"ג שמואל בנימין שרייבער שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'משנת אברהם' ירושלים - כולל 'הגרנ"ט'

פרס שלישי - 300 ₪

הרה"ג יעקב ברוכים שליט"א הרה"ג משה זאב שיינברגר שליט"א
אלעד - כולל 'ישיבת הרן' בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'
הרה"ג יאיר מזוז שליט"א הבה"ח שלמה הרמן נ"ו
ירושלים - כולל 'רצופות' אלעד - ישיבת 'תורת חסד'
הרה"ג ישראל שטרית שליט"א הבה"ח עמרם אליהו טראב נ"ו
ירושלים - כולל 'משכן חיים' בית שמש - ישיבת 'באר המלך'

פרס רביעי - מנוי לשנה לקבצי 'עיון הפרשה'

הרה"ג מרדכי דוד גליק שליט"א הרה"ג ישראל סבג שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה' חשמונאים - כולל 'שערי שמחה'
הרה"ג משה גרנית שליט"א הרה"ג פינחס אוריאל עידן שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב' נתיבות - כולל 'יגל יעקב'
הרה"ג יוסף חיים דוד שליט"א הרה"ג יחזקאל משה צמח שליט"א
קרית אתא - כולל 'כתר תורה' ירושלים - כולל 'מדרש דוד'
הרה"ג נתן ויזל שליט"א הרה"ג אברהם קירשנבום שליט"א
ירושלים - כולל 'זכרון אהרן לייב' ירושלים
הרה"ג משה לנדה שליט"א הרה"ג יהודה רוזנטל שליט"א
בני ברק - כולל 'צדק לדוד' בני ברק - כולל 'הגר"א'
הרה"ג שלמה נפתלי שליט"א הרה"ג בנימין שיף שליט"א
ירושלים - כולל 'יום בחצירך' ירוחם - כולל 'עטרת שלמה'

פרס חמישי - 100 ₪

הרה"ג אברהם אפטקר שליט"א הרה"ג שרגא פייבל לנאל שליט"א
ירוחם - כולל 'הקהילה התורנית ירוחם' בני ברק - כולל 'בית הלל'
הרה"ג יצחק נח הגר שליט"א הרה"ג ישראל לנדסברג שליט"א
חיפה - כולל 'סערט ויזניץ' אלעד - כולל 'דעת אליהו'
הרה"ג שלמה הירשזון שליט"א הרה"ג אוריה נחום שליט"א
ירושלים - כולל 'כי מציון תצא תורה' צפת - כולל 'יתד התשובה'
הרה"ג מאיר חאוי שליט"א הרה"ג חיים פרסיה שליט"א
אשדוד - כולל 'אורות חיים ומשה' כוכב יעקב - כולל 'אבי עזרי'
הרה"ג ליאור חממה שליט"א הרה"ג יהודא קארפ שליט"א
פתח תקוה - כולל 'בית שלמה' ירושלים - כולל 'צילו של היכל'
הרה"ג יונתן טנץ שליט"א הרה"ג בצלאל שמלה שליט"א
ירושלים - כולל 'רוממה' בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'